

**Erasmi a Chokier Tractatus iurisdictionis ordinariae in
exemptos, illorumque exemptione ab ordinaria
iurisdictione**

in duos tomos distinct.

I. Scholia in Constitutionem Concilii Lateranensis. II. Conservatorias
Ecclesiasticas quaest. 130. III. Conservatorum Laicorum materiam,
Tribunali viginti duûm virum Leod. adoptatam comprehendens

**Chokier, Érasme de
Coloniae Agr., 1684**

Pars Secunda. Conservatorum Ecclesiasticorum Materiam
comprehendens.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61908](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61908)

PARS SECVNDA.

CONSERVATORUM ECCLESIASTI- CORUM MATERIAM COM- PREHENDENS.

QUESTIO PRIMA.

Quæ sit definitio conservatorum, Et qualiter conservatoriarum ju-
ris scripti, differant à Conservatoriis hodiernis & de multi-
plici conservatoriarum opere.

SUMMARIUM.

1. Definitio debet esse principium omnis
disceptationis.
2. Conservatorum definitio.
3. Differentia inter Conservatores hodie-
nos & juris scripti.
4. Quod sint conservatorum species.
5. Veritas datum vrum Leodienfium juris-
dictio.

MNIS quæ de aliqua re suscipitur disceptatio, debet à diffini-
tione proficisci, ut intelligatur id de quo disputatio suscipitur,
inquit Cicero lib. 1. *Officiorum*.

Licet autem in jure omnis definitio periculosa sit, utpote
quod vix ulla sit adeo universalis theoria, quæ non quibusdam
restrictionibus aut extensionibus subvertatur. *l. omnis definitio ff.*
de Reg. jur. non posse tamen mihi videtur generalius aptiusque diffiniri conser-
vatores, quam esse iudices Canonicè designatos cum potestate defendendi res aut
personas privilegiatas.

R

Dixi

Dixi iudices, ut comprehendam non tantum conservatores juris scripti, qui potestant tantum cognoscere de manifestis injuriis & offensis rerum aut personarum privilegiatarum. *cap. 1. §. fin. de officio deleg. in 6.*

Sed etiam alios omnes conservatores, qui judicialem habent indaginem, & cognoscunt etiam de non notoriis. Subjuncti Canonicè designatos. Ut duntaxat comprehendam Conservatores Pontificios, hoc est, Pontificia autoritate deputatos, inferioribus enim Conservatores auctoritate propria dare non est permittum. *Franc. cap. fin. §. Conservatores de offic. del. in sexto. Aurb. ut iudices sive quoque suffrag. §. nulli quoque.* Adjecti cum potestate defendendi. Quia potestatis nomen amplius est significationis. *l. potestatis ubi Alciat. Rebuff. & DD. ff. de verb. signif. habens annexam defensionem, id est, jurisdictionem, quia conservatores sunt ex cathedra majorum iudicum, uti alio in loco ostendi. lib. 4. quest. 111. n. 16. de iurisd. ord. exemptio.* Addidi res aut personas privilegiatas, ad designandam differentiam exemptionum. Aliæ enim sunt exemptiones reales, id est, rebus competentes, alæ conjunctim reales & personales, uti alibi distinctius ostendi. *h. de iurisd. ord. exemptio.*

Et quidem hæc citra polilogiam & verborum circumlocutionem breviter dicta sufficiunt pro definitione conservatorum. Nam teste Horatio.

Quicquid præcipies esto brevis ut cito dicta.

Percipiant animi dociles teneantque fideles.

Quod autem attinet ad differentias inter Conservatorias juris scripti & hodierni temporis, eæ sunt multiplices.

Primò, Conservatoria juris scripti de notoriis tantum cognoscit. *cap. fin. ubi DD. de privileg. in 6.* at vero Conservatoria hodierni temporis, qualis est conservatoria mensæ Episcopalis Leodiensis, aut cleri primarii ejusdem Civitatis penes Abbatem S. Laurentii, cognoscit etiam de non notoriis, uti videre est ex eorum diplomate Conservatoriali.

Secundò, Conservatoria juris scripti, regulatur secundum juris scripti dispositionem. *d. cap. fin.* at verò hodierni temporis neutiquam, has enim jus scriptum non agnovit, uti testatur Mandosius. *in tractatu literarum gratia tit. de conservatoria, ideoque à conservatoriis Juris Canonici ad has argumentatio certa trahi non potest. Mand. d. loco.*

Tertiò, Conservatores Juris Canonici, ultra unam diætam, à sine Diæcelis evocare non possunt. *d. cap. fin. §. Conservatores.* Clericantem hujus Conservator, potest juxta facultatum suarum seivem.

Quartò, Juris scripti conservator, vices suas alteri subdelegare non potest. *d. §. fin. §. vices,* hodierni autem Conservatores possunt, uti speciali quaestione confirmavi. *infra quest. 26.*

Quintò, Conservator juris scripti non habet judicialem indaginem in violentis quæ non sunt manifestæ. *d. cap. fin. §. ut autem.* Hodiernus autem, plerumque est iudex super damnis, injuriis, & molestiis, in bonis etiam immobilibus, non cum illis & inferendis tam spiritualibus seu Ecclesiasticis, quam temporalibus, non solum exemptis ad eos ratione forsitan beneficiorum pertinentibus. Sed aliter qualicumque modo & quamvis ex causa spectantibus, procedereque potest contra quoscumque eorumdem exemptorum etiam alia quam beneficiorum Ecclesiasticorum ratione debitores, cujus uberior distinctio dependet à diplomatibus conservatoris. *Farin. dec. 616. num. 2. part. 2. ubi late.* Opus enim hic quasi est Lesbia Regula quæ flexilis est, & constitutiones Pontificias juris communis, facta postea emergente, alique posterioribus Pontificum constitutionibus accommodat, ad instar legum, quarum posteriores prioribus derogant. *Alciati. l. pælla novissima C. de pælli. & ut in Proverbio ejusdem Alciati, alter de altero judicat, dies postremus de omnibus. Late hac de re Farinac. decif. 616. per tot. part. 2. ubi variis conservatoriarum hodiernarum clausulas explicat.*

Sextò, Conservatoria juris scripti est temporalis, quæ expirat morte concedentis, *d. cap. fin.* at verò alia est perpetua, quæ neque morte delegantis, neque delegati evanescit. *text. d. Conservatoria.*

Septimò, Illa non habet tribunal erectum, quia iudicis officio non fungitur, sed defendit tantum ab injuriis acque molestiis manifestis. *d. cap. fin.* Hæc autem habet tribunal erectum, judicialemque indaginem procedendi summarie, de plano, sine strepitu iudicii ac facultatum, prout causæ qualitas exegerit, contradictores rebelles injuriatoresque Ecclesiasticis censuris & aliis opportunis juris remediis compellendi.

Octavò, Conservatoriarum juris scripti, plurimum derogavit Concilium Tridentinum at verò hodiernis non ita. *Conc. Trid. sess. 14. c. 5. de reform. in fine.*

Quo verò ad species conservatorum multiplices adferri possent.

Alii enim sunt secundum normam juris scripti,

Alii enormes sive anomali aut heterochoi.

Alii, de notoriis tantum cognoscunt, jurisdictionemque suam exercent secundum normam à juris dispositione eis demandatam. *cap. 1. & cap. fin. de offic. dec. in 6.* Hi verò adamussim in jurisdictionis exercitio privilegia propria & diplomata Pontificia sequuntur. *ca. porro de privilegiis Beat. Antonii tract. de Excommunicatione §. 37. num. 3. vol. Oceanii juris 16. Mandosius de signatura Gratiani, de Conservatoribus. Franciscus de Platea tract. de Excommunic. §. 57. n. 2.*

Præterea, alii sunt Conservatores Ecclesiastici, rerumque & personarum Ecclesiasticarum à Pontifice jurisdictionem obtinentes. *d. cap. 1. & fin.* alii verò Sæculares, rerum personarumque Sæcularium ab Imperatore summissive Principibus

Epibus jurisdictionem habentes. *tot. tit. ff. & C. de defensoribus Civitatum.* Rursus alii conservatoris nomen sibi vindicant, eo quod defensas & patrocinium personarum, iis est à jure demandata, ut sunt Episcopi seu locorum Diocesani ordinarii judices Ecclesiastici. *ca. ex parte de foro competent. ca. ex tenore eod. tit. cap. 1. & 2. dist. 37. ca. administratores s. quasi. 27. Navar. cons. 1. num. 4. ne Clerici vel Monachi, ca. significaverunt ubi DD. de Offic. del. Maranta de Ordine judic. par. 4. dist. 9. num. 78. de quibus ego alio in loco li. 4. g. 108. de Jurisdic. Ord. in Exemptis.*

Alii, quia rem publicam conservant quietam & tranquillam à prædonibus latronibus aliisque publicam privatamque quietem turbantibus. *l. 3. §. congruit ff. de Offic. præsidis.* Quales à majoribus nostris, seu hujus patriæ Leodiensis Ordinibus instituti sunt, hac in patria Leodiensi Vigintiduum viri Tribunal seu Magistratus in Civitate Leodiensi per totam hanc patriam jus dicens, ad coercendam vim adversus, ac corruptos depravatosque judices pretio aut gratia peiperam judicantes, venales reserentes in mercedem profereutes, ut & adversus Officiales, ministrosve justitiae, verantes subditos & in officiis male versantes, indebiteque concutientes. Multa alia adferri possent Conservatorum signanter à summis principibus aut rebus publicis institutorum species, vix enim sunt privilegia, quæ suos non habeant conservatores. Sed minutim singula persequi, hujus non est instituti. Neque etiam constitui Cancellis Pontificiarum conservatoriarum, quos ipse mihi & quidem, in solle, quod ajunt examinandos circumdedi, excutere in jure peritus pro re nata solutiones quæstionem quæ in aliis conservatoriarum speciebus enasci poterunt, ex hoc Canonicarum conservatoriarum tractatu, ob analogiam quæ utrimque intercedit facile mutabit, nam uti Julianus & Paulus rescripserunt. Non possunt omnes casus sigillatim comprehendere, sed cum in aliquo casu ratio juris manifesta est, is qui jurisdictioni præest, ad similia procedere poterit, bona enim occasio est & cætera quæ tendunt ad eandem utilitatem vel interpretatione vel certa jurisdictione suppleri. *l. Et ideo, l. non possunt ff. de legib. ca. inter ceteros ubi gloss. in verb. in similibus & DD. de rescriptis.*

QUÆSTIO SECUNDA.

Sine conservatorum jurisdictione favorabilis vel odiosa.

SUMMARIUM.

1. Conservatores sicuti introitus dicuntur à conservando.

2. Jurisf.

- 2. Jurisdictio conservatorum est favorabilis.
- 3. Opinio aliorum odiosa.
- 4. Intentio efficere non potest, ut quod odiosum est, sit favorabile.

Premitto, conservatores dici à conservando, quod personas privilegiatas resque eorum ab injuriis (id est ab omni eo quod eis non jure fit. l. Sed est §. i. ff. ad l. Aquil.) tueantur atque defendant. Concil. Trid. sess. 14. cap. 5. de reform. DD. cap. 1. §. fin. de offic. del. in 6. ad instar tutorum. Ioan. Andr. d. cap. fin. in prin. verb. tueantur. 1. §. fin. de offic. del. in 6. ad instar tutorum dicebantur conferrent & defendentur qui olim defensores locorum seu civitatum dicebantur conferrent & defendentur. C. de defens. civitatum. Petrus Gregorij in Syntagma juris universi lib. 47. cap. 25. num. 25. amba. ut nulli iudicium. Emanuel Roderic. quest. reg. tomo. 1. quest. 65. art. 1. Hi, loco ante ludii premissis.

Respondeo, non defuisse non infimi nominis jurisconsultos qui censuerint conservatorum jurisdictionem esse favorabilem. Iason. cons. 145. num. 1. Felin. cap. eam te num. 15. vers. quarta declaratio de Rescriptis. Gem. cap. cum in illis §. 1. de prabend. in 6. Nevian. cons. 35. num. 7. quippe quod eorum jurisdictione vertetur in iure favorabili, quod quilibet in suo jure est defendendus. l. aequissimum ff. de usu fruct. l. i. ff. ne vis fiat. l. per omnes. C. de defens. civitat. Bened. Capra Reg. 48. num. 9. §. 10.

Verumtamen verius est, conservatorum jurisdictionem esse odiosam & restringendam, ideo quod jurisdictioni ordinarii, quæ perquam favorabilis est, deroget. DD. cap. fin. de offic. del. in 6. Navar. cons. 3. num. 3. de offic. del. Emanuel Roder. questio. num. regularium tom. 1. quest. 65. art. 8. §. 9. num. 29. prout conclusi in alio tractatu de jurid. ordin. in exemptos. lib. 1. quest. 4. §. quest. 39. num. 29. Neque obstat jurisdictionem conservatorum inductam esse in favorem exemptorum.

Intentio enim statuentium efficere non potest, ut quod odiosum est, sit favorabile, nec è contra. Traga. de Retr. cons. in proemio numer. 68. Novumque non est eandem dispositionem diversis respectibus censeri posse favorabilem vel odiosam. Bald. l. vna C. de in jus voc. dec. Conf. 259. id quod etiam probat Io. à Chokier frater meus ad Reg. Cancell. Reg. 18. num. 36. fol. 120.

QUÆSTIO TERTIA.

Conservatoribus qualis jurisdictione competat.

SUMMARIVM.

- 1. Conservatores habent jurisdictionem & mixtum imperium,

R 3

2. Fla;

2. Habent jurisdictionem heteroclitam.
3. Cognoscunt aliquando in prima instantia.

Regulariter simplex jurisdictio & mixtum imperium nisi tamen plenissima omnimodaque jurisdictio eis sit demandata. *gloss. Clem. 1. verb. omnimodam de foro compet. Ioan. Baptista Confessus de privileg. ordinum part. 2. tit. 4. cap. 7. de officio conservatoris. fol. 350.* quæ dijudicatio dependet à tenore diplomatis conservatorialis, ut recte conservatores dici possint habere jurisdictionem heteroclitam seu anomalam ut paulo plenius intelligi poterit ex iis quæ eodem in tractatu tradidi *lib. 4. quest. 109. num. 12. & seqq. & quest. 111. per tot. & eleg. Farinac. dec. 616. per tot. ubi late explicat clausulas conservatoriales part. 2.* Imo vero habere ordinariam, posseque in prima instantia cognoscere, tradit notanter Gregorius Sarrus in *floribus decisionum lib. 1. tit. 17. de officio deleg. dec. 1. fol. 25.* & etiam Guido Papæ. *Dec. 247.* censuit eos habere mixtum imperium, quem vide eum Apoft.

QUÆSTIO QUARTA.

Conservatores an possint cognoscere de debito civili.

S V M M A R I V M.

1. Possit censuit Guido & cum eo quidam alii.
2. Non posse voluit Alciatus.

Possit censuit Guido *dec. 18.* Speculator *de instr. edis. §. nunc vero aliqua de ultim. vol. execut. num. 69. vers. conservatores autem, Emanuel. Roderic. quest. regul. 65. art. 12. Franciscus Marius decis. delphi 1087. part. 1.* Tum quod conservator sui ordinarius in prima instantia cognoscat, *Greg. Sarrus loco infra citato.* Tum quia per retentionem debiti fit crediti injuria. *Spec. d. num. 69. gloss. cap. ad Apostolorum verb. injuriari de concess. prob. in extravog.* signanter cum de debito constat, per instrumentum publicum judiciale, confessionem partis aut rem judicatam, tunc enim est notoria injuria, de qua etiam conservator deputatus secundum formam juris scripti cognoscere potest, juxta Ignatium Lopes. *in addit. ad practicam Dias cap. 3. Emanuel. Roderic. d. art. 12. ubi fuse.* Tum quod jurisdictio conservatorum ad instar ordinariæ jurisdictionis censetur. *Navarr. cons. 3. de offic. del. Greg. Sarrus in flor. decis. lib. 1. tit. 17. dec. 1. de offic. del. & dec. 2. gloss. cap. cum causam. verb. delegatus in fin. de app.*

app. Nevizan. conf. 38. numer. 11. VVamesius conf. 181. num. 4. de appell. Tum quod per retentionem rei ad alium spectantis vis dicatur inferri. l. vim facis qui ff. de vi et vi armat. Amanellus de claris aquis sing. nota quod si promiss. possitque is cuius res retinetur, ad suam conservatorem recurrere. Guiteres pract. questionum lib. 3. quest. 9. gloss. d. cap. ad apostolatus.

Non posse vero censuit Alciatus de presump. Reg. 1. presump. 23. num. 3. Et 4. lo. Guiteres pract. quest. lib. 3. quest. 9. qui rationibus in contrarium allatis acurè respondet. De qua questione ego etiam alio in meo tractatu differui d. quest. 39. num. 71. Emanuel Roderic. loco jam laudato se profuadit ac pro affirmativa concludit, respondetque antinoniis argumentisque contrariis, licet à facto aberrer, cum pro sua opinionis stabilitate laudat Alciatum, qui non affirmativam quam ipse, sed negativam amplectitur sententiam, qua de questione vide complura inferius quest. 102. 103. Et 104.

QUESTIO QUINTA.

Conservatores an cognoscere possint de causa hæresis.

SUMMARIUM.

1. Generalis commissio non extenditur ad causas fidei.
2. A delegatis ad Conservatores procedit argumentum.

Neutiquam, in causis enim herefeseo S. Sedes deputat speciales iudices, scilicet in ordinarios & inquisitores hæreticæ pravitatis cap. ad abolendam in fine vers. Si qui vero fuerint de hæreticis cap. accusatus §. fin. cap. ut officium in pr. Et §. compescendi ead. in 6. Deinde generalis Papæ commissio facta delegato non extenditur ad causas fidei. ca. Frater noster 16. quest. 1. cap. in generali ubi glo. verb. generalis de Reg. iur. in 6. ergo neque generalis commissio data conservatori, ad ejusmodi causas fidei extendi potest. A delegatis enim ad conservatores procedit argumentum tantum à genere ad speciem. gloss. cap. fin. verb. edita de offic. del. in 6. arg. I semper in generalibus de Reg. iur. Navar. conf. 3. de officio deleg. Denique fidei favore multa sunt specialia jure introducta, pedum contra privilegia, sed & adversus communes juris regulas. cap. in fidei favorem cap. accusatus §. licet §. sane cap. ne aliqui de heret. in 6. & ita huic questioni eodem in meo tractatu etiam respondi libro 4. quest. 47. quod tamen intellectum velim cum ea mica salis, de qua inferius quest. 96.

Quest.

QUÆSTIO SEXTA.

An cognoscat de causis matrimonialibus.

SUMMARIUM.

1. Prælati inferiores possunt causarum arduarum jurisdictionem præscribere.

Respondetur negative. Quia matrimoniales causæ sunt Episcopales. *ca. accedentibus ubi DD. de excess. prælat. Conc. Trid. sess. 24. cap. 20. de Refor. æquiparantur enim matrimoniales causæ criminalibus. cap. pen. de Rest. in integ. gloss. Barib. & DD. l. 3. §. quacumque ff. de iurejurando. de quibus conservator non cognoscit. Idque nisi diploma conservatoriale aliud disponat; uti jam quæstione secunda diximus. arg. cap. 2. de officio vicarii in 6. aut nisi etiam consuetudine vel præscriptione aliud sit indicatum. Navar. cons. 3. num. 4. de offic. del. ca. auditus ubi DD. de præscrip. Abb. d. ca. decedentibus num. 3. ubi etiam apost. possunt enim Prælati etiam Episcopo inferiores jurisdictionem talium causarum præscribere. *ca. 1. de const. in 6. c. 1. de consang. Cognat. in epit. q. 2. cap. 8. §. 12. Abb. d. cap. auditus Sayrus in floribus decisionum tit. 17. de offic. deleg. dec. 2. qua de re vide plenius infra quæst. 96.**

QUÆSTIO SEPTIMA.

Conservatorum jurisdicctio an possit prorogari.

SUMMARIUM.

1. Jurisdicctio ad universitatem causarum potest prorogari.	5. De prorogatione rei ad rem.
2. Item iudicum specialiter deputatorum pueri scholarium artificum, &c.	6. De prorogatione loci ad locum.
3. In aetna mixto qualitas præponderans est consideranda.	7. De prorogatione temporis ad tempus.
4. Quatuor sunt prorogationis species.	8. De prorogatione personæ ad personam.
	9. De prorogatione causarum meri & mixti imperii.

DE Conservatoribus deputatis ad universitatem causarum dubium non est, jurisdictione enim ad universitatem causarum delegata potest prorogari. *Abb. cap. de causis de Offic. del. Menoch. de arb. iud. quest. 67. num. 54.* ¹ *Abb. cap. 1. & 9. num. 5. ubi Felin. num. 6. vers. sexto fallu. de iudicis.* Quia iudices ad universitatem causarum delegati ordinati æquiparantur. *late Fel. cap. quatuor & quando de accusat. gl. ff. cap. cum causam de appellat. Abbas cap. P. & G. numer. 5. de offic. delegat.* Confirmo id ex iis, quæ libro de jurisdictione ordinarii in exemptos primo quest. 45. adduxi, arguendo ab habentibus iudices speciales ad hanc exemptionum materiam. Sicut enim jurisdictione filci prorogari potest. *l. 1. C. de iurisdictione iudicum.* Ac iudicium v. g. artificii laxa est prorogabilis, *afflictus dec. 27. Item iudicium scholarum. Nevisan. cons. 35. num. 10. Barb. l. 1. num. 8. ff. de iudic. Abb. d. cap. P. & G. num. 14. ita & Conservatorum. Equiparatorum enim eadem est ratio & juris dispositio. Preses in locis loco ab æquiparatis. & ita hac in questione concludit Innocentius. cap. 1. num. 7. de offic. del. in 6. ubi Joan. Andr. numer. 9. & Geminianus. Neque dum ita concludo immemor sum ejus sententia, quam alio in loco comprehensus sum. *de iurisdictione ord. in Exempt. lib. 2. quest. 11.* Iudices nimirum exemptorum prorogari non posse. Etenim Imbertus quem eo loco in auctoritatem adduxi, intelligendus est de iudicibus singularibus personis & causis delegatis, non vero de deputatis ad universitatem causarum, quales magis ordinariis quam delegatis comparantur. *Navarrus cons. 3. de offic. deleg. Abb. cap. P. & G. num. 5. de offic. deleg. & propter ea ordinariorum naturam quorum jurisdictione prorogabilis est induentes, ejusmodi delegatorum jurisdictionem prorogabilem esse etiam dicendum est. arg. l. cum queritur ubi DD. ff. de statu hominum.* Nam & juxta notabilem illam juris theoriam in omni actu & dispositione qualitas cause quæ præponderat in actu mixto, semper est attendenda. *DD. d. l. cum queritur Cravetta ad Rubr. ff. de legatis num. 152. Abb. cap. 1. de Rescriptis. Rebuffus de privilegiis Scholarum privilegio 105.**

Cum autem variæ sint proroganda jurisdictionis species scilicet. 1. de re ad rem. 2. de loco ad locum. 3. de tempore ad tempus. 4. de persona ad personam. ⁴ Questio est, an his in singulis speciebus Conservatorum seu iudicum exemptorum jurisdictione possit prorogari. Paucis ut ad singulas prorogationum species respondeam. Quo ad primam, quæ est de re ad rem, verbi gratia si iudex non possit cognoscere, nisi de summa certæ quantitatis licebit partibus si velint prorogare & consentire, ut cognoscat de summa majoris quantitatis. *l. si idem cum eodem l. cum quædam §. quoties ff. de iurisdictione ord. iud. l. de qua re §. 1. ff. de iud. Bald. l. si quis ex consensu C. de Episc. audient. Abb. cap. P. & G. num. 12. de offic. deleg. Marant. d. dist. 12. num. 3.* Idque nisi iudex deputatus sit cum dictione taxativa, uti superius ostendi. *§. Schalto 157.*

S

Quo

Quo vero ad secundam speciem quæ est de loco ad locum, quæstio controversa est, an prorogatio fieri possit. Affirmativam tenetur. *Barth. in l. quaro ff. de solut. Alex. & DD. l. fm. ff. de iurisd. om. jud. Abb. d. cap. P. & G. num. 14. & 15.* Ita tamen, si iudicium loci conferat uti plenius explicat *Maranta. d. dist. 12. num. 3. vob. exemplum de quarta. Abb. d. num. 14. & 15.* At vero negativam quod hæc in specie prorogatio non admittitur, tenet *Baldus in l. 1. vob. 3. quaro e. de iurisd. om. jud. & in d. l. si quis ex consensu.*

Quo ad tertiam speciem prorogationis de tempore ad tempus, hoc est an iudices habentes iurisdictionem limitatam ad certum tempus, possint consentientibus partibus eam post tempus exercere. Responderetur posse, nisi coram ejusmodi iudicibus prorogatio sit prohibita. *l. 2. §. sed si iudex ff. de iudic. Marant. d. dist. 12. num. 3. vob. exemplum de tertia. cap. de causis ubi DD. de offic. del. Abb. cap. P. & G. num. 12. eod. m. idque dummodo prorogatio non extendatur in tempus successoris in iurisdictione. Abb. d. loco.*

Postremo quo ad quartam speciem prorogationis de persona ad personam & hæc permessa est. *lib. 1. c. 2. ff. de iudic. l. si conueni de iurisd. om. jud. Marant. d. dist. 12. num. 5.* Licet autem Abbas in d. cap. P. & G. num. 5. & 11. de offic. deleg. tui in delegato prorogationem de persona ad personam admitti non possit, libentius tamen descendendo in opinionem Innocentii in cap. 1. num. 7. de offic. del. Felin. d. cap. P. & G. Glossæ l. 1. ff. de iudic. cuius auctoritatem ceteris præponderare testatur Antonius Corsetus *Tract. de Auctoritate glossæ.* Idque quia Conservatores & iudices Exceptorum plerumque sunt ad universitatem causarum deputati, quæ cum ad instar iurisdictionis ordinariæ censetur. *gloss. cap. cum causam de appell. Hostiens. cap. quoniam Abbas de offic. del. Abb. cap. P. & G. num. 5.* consequens etiam est, ut ejusmodi iurisdictionis quæ instar ordinariæ censetur, prorogabilis sit ad instar ordinariæ de personis iurisdictioni subiectis, ad personas extraneas iurisdictioni a quo non subiectis. *l. 1. c. 2. ff. de iud. l. 1. c. de iurisd. om. jud. cap. significasti de foro comp. Abb. d. cap. P. & G. num. 13. in fine.*

Quid autem de prorogatione causarum meri & mixti imperii, item in specie criminalium spiritualium, beneficiorum nec non de prorogatione tacita, plenioris est examinis, de qua materia videri poterit *Abbas d. cap. P. & G. n. 15.*

QUESTIO OCTAVA

An Conservatores procedere possint in rebus.

SUMMARIUM.

1. Feries sunt duplicis speciei.
2. Divinis & repentinis feriis renunciari non potest.
3. Conservatores procedunt in feriis rusticis.

Distinguo ferias tripartitam, in divinas, repentinas, & rusticas hominum favore
 Introductas, divinas ferias sunt, quae divini cultus gratia sunt introductae.
 Repentinæ vero, quæ nec opinato indicuntur, ut puta propter publicam
 aliquam lætitiâ, aut etiam tristitiam aliquem casum. Rusticæ quæ publicæ utilitatis
 causa, videlicet messium aut vindemiarum gratia conceduntur. *Spec. de feriis.* Di-
 vinitis & repentinis prenucciari non potest, & proinde conservatores in istis feriis
 procedere non poterunt. *Spec. de feriis.* At vero feriis rusticis procedere pote-
 runt, etiam partibus invitie, si diplomati conservatoriali insit (ut plerumque inest)
 tunc, etiam partibus invitie, hæ enim clausulæ fa-
 cultatem procedendi in feriis. *Guido de Rescriptis num. 10. Barib. l. nec quic-*
quam §. de plano de offic. procons. Paris. de Puteo de S. judicatur. verb. feria. Clem. sepe de
verb. signis confirmatur. Quia conservatores cessantibus dictis clausulis possent cog-
 noscere de interdico recuperanda quod feriis impediri non potest. *Capell. Tholos.*
quæst. 139. ut etsi quæstio esset de injuria tam atroci quæ celari non posset. l. eadem
de feriis. Alciac. lib. 1. de verb. sig.

QUESTIO NONA.

An Conservatores habeant tribunal.

SUMMARIUM.

1. Tribunal quid sit.
2. Delegati non habeant tribunal.
3. Conservatores extra locum Conservato-
 rialems non dicunt.

Si proprietatem elegantiamque verbi Tribunal, quam Latinitatis vindex
 Budeus in *Annotat. ad Pandectas l. 1. ff. de judiciis.* descripsit teneamus, non
 non habebit. Quia tribunal locus est, in quo ordinarius solent reddere pro
 inde cum conservatores propriè non sint ordinarii, tribunal propriè non possunt
 dici habere. *Conc. Trid. sess. 14. cap. 5. de reform. l. Pen. ff. de just. & jure. Cagnolus d. l. 1.*

num. 25. & 39. ubi & Barib. ff. de iud. Ut nec delegati dicuntur habere tribunales non habeant tribunal seu certum locum more majorum dictioni juris designatum, si locum aliquem elegerint, poterunt postea pro re nata aut impedimento emergentibus mutare. Barib. d. l. 1. num. 8. cap. statimus de offi. del. in 6. Clem. 1. de sen. com. Si modò tamen fines Diocesis ad cuius tutelam seu conservationem sunt designati, non egrediantur, nec enim id possunt cap. fin. §. Conservatores & §. si. de offi. del. in 6. Auferrius de potestate Ecclesie super Laicis num. 9. vers. undecimo potest. Fel. cap. nonnulli num. 1. de Rescriptis. Idque nisi obtinet diploma conservatoriale, eoque sententia concilio hanc quaestionem cum his quae dicta sunt quaest. 1.

QUESTIO DECIMA.

An Conservator possit tanquam suspectus recusari.

SUMMARIUM.

- 1. Conservator recusari non potest, nisi sit ad universitatem causarum. causam subdelegare.
- 2. Conservator qui de notorio cognoscit, an possit recusari. Delegatus principis potest subdelegare.
- 3. Ritus recusandi Conservatores. 6. Subdelegare an possit dnm cognoscitur de causa recusationis.
- 4. Arbitri quales esse debeant. 7. Subdelegatus à conservatore an recusari possit.
- 5. Conservator suspectus an possit alteri

Respondi in toties jam citatu tractatu nostro de iurisdictione ordinar. in exemptis lib. 1. quaest. 39. num. 33. recusari non posse. Innocent. d. cap. 1. num. 4. & DD. bid. de offi. del. in 6. Sylvester verb. Conservator num. 5. Caval. deo. 33. num. 15. parti. 2. declaro tamen, non praecedere in Conservatoribus ad universitatem causarum aut cum indagine judiciali procedentibus, idque arguendo à delegatis ad conservatores, quod esse validum jam quaestione quarta ostensum est. Clem. saepe verb. declaratio de verb. sig. Lancel. de attent. parti. 2. cap. 5. num. 64. Wamefius conf. 181. de appell. tom. 1.

Declaro 2. ut Conservator qui de notorio cognoscit, cuius poena non est certa sed arbitraria, possit etiam recusari. Milis in Repert. vers. iudex non potest recusari fol. 111. & verb. notorium fol. 278. ubi distinguit gloss. cap. 1. de offi. deleg. in 6. Anton. cap.

cap. cum speciali vers. oppono quod non possit de appellationibus.
 Quo ritu autem conservator sit recusandus, Concilium Tridentinum ostendit
 4
 158. 4. cap. 5. de Reform. & Doctores cap. cum speciali de appellat. Paucis arbitri a re-
 culante debent denominari intra dies tres a die suspensionis allegata, alioquin proces-
 sus iudicis recusati subsistit. Caval. dec. 28. num. 57. & segg. part. 2. l. fin. C. de iudic.
 pract. papiensis in forma libell. declinat. iudicis. gloss. verb. indices suspectum num. 5. citata
 in hunc finem parte ad verba. pract. pa. d. loco. Debent autem arbitri esse de iurisdictione
 ne iudicis recusati, Spec. de recus. §. effectus autem numer. 2. Caval. ubi supra nu. 110
 qui statuet eis tempus, intra quod quaestio nem suspitionum definiat. Spec. d. §. effe-
 ctus num. 13. cap. legitima ubi DD. de app. in 6.

Sed an conservator recusatus poterit alteri causam subdelegare, Wamecius re-
 spondit posse. Conf. 181. num. 3. & 4. de appellat. tom. 1. DD. cap. index de offic. del. in 6. §.
 Tum quia delegatus principis potest subdelegare. d. cap. iudex DD. cap. cum speciali
 de appellat. Tum quia conservatores ad universitatem causarum deputati, ordinariis
 equiparantur. Wamef. d. conf. 181. num. 7. qui si reculentur, possunt causam alteri sub-
 delegare. cap. si quis contra de foro competent. gloss. d. cap. cum speciale. verb. recusatoris,
 dec. Thol. 355. Federicus de Senis conf. 24. Franc. d. sap. index num. 5.

An autem dum de causa suspensionis cognoscitur subdelegare possit, vide Wame- 6
 sium d. conf. 181. & Philip. Franc. d. cap. iudex. Barth. Brixensem in dominicalibus qua-
 estionibus quaest. 74. vol. Oce. 17. fol. 31. ubi dicit ante propositam recusationem subdelegare
 posse, sed ea pendente an possit, vide ibidem d. nu. 4. apud Wamecium.

Quid porro dicendum sit de subdelegato a conservatore, an is recusari possit, re- 7
 spondetur ex capite conservatoris delegantis recusari non posse, sed bene ex proprio
 subdelegati capite ut pote aliqua legitima ex causa ejus caput seu personam concer-
 nente. Bartholomaeus Brixensis dominicali quaest. 74. Wamef. d. conf. 161. caetera hu-
 jus fatinae plenior manu discussa reperientur apud Cavalcanum, Speculatorem &
 alios hic laudatos.

QUAESTIO UNDECIMA.

Conservatores quibus possint inhibere.

SUMMARIUM.

1. Conservatores possunt quibus summa inhibere.
2. Conservator est delegatus principis, major quo vis ordinario.
3. In-

3. Inhibere potest legato S. Sedis.   inhibere.
 4. Inhibere non potest in præjudicium eius, qui conservatoriam concessit.   6. Conservator procedendo adversus Episcopos, qualis prudentia nisi debeat.
 5. Conservator an possit alteri conservatori

Responderur quibuscumque. Et quidem in primis ordinario qualicumque. *cap. 1. Et fin. de offic. deleg. in 6. Concil. Trid. sess. 7. cap. 14. de reform. Guiteri lib. 3. præf. quest. cap. 10.* est enim conservator delegatus principis, & eo nomine major quolibet ordinario. *ca. faves de officio del. ca. pastoralis §. præterea de officio. ord. Mandos. de inhibitionibus quest. 5.*

Potest præterea inhibere legato sedis Apostolicæ. *Anchar. ibid. Cardinalis Tufus in suis conclusionibus verb. Conservatores. Rom. conf. 3. vol. 4. Specul. de legato §. superest num. 48. Lancel. de attentatis part. 2. cap. 20. in præfat. nu. 60. Gomezus Rep. cap. statutum num. 8. de Rescript. in 6.*

Non tamen poterit inhibere in præjudicium ejus, qui conservatoriam concessit. *tionibus alibi allatis. lib. 1. de jurisdic. ord. in exemptos quest. 17. numer. 21.* Major difficultas est, an conservator possit alteri conservatori inhibere? Responderur etiam posse, si is cui inhibetur, aliquo respectu sit inferior, seu non habeat jurisdictionem paralem. Ut et si conservator per suam inhibitionem alterum conservatorem prævenisset. *Lancel. de attentatis cap. 20. in præfat. num. 160. Et seqq. Et declar. quinta eodem capite. Mandosus de inhibitionibus quest. 4. Et 8. de jurisdic. ord. in exempt. quest. 39. num. 16.*

Si autem controversia sit inter conservatorem & ordinatum de jurisdictione, Conservatoris est cognoscere, quia dignior est. *Rom. conf. 412. DD. cap. pastoralis de Rescriptis, DD. l. cum queritur ff. de stat. bom.*

At vero si controversia vertatur inter duos conservatores sibi omnino pares & æquales, aut causa est utrinque ad principem seu Pontificem remittenda, uti ostendit *d. quest. 39. num. 161.* vel certe eligendi sunt arbitri, qui jurisdictionis hanc questionem decernant. *cap. cum contingat. de Rescript. cap. ab arbitris de offic. deleg. in 6.* tantisperque superlegendum, dum cognitum sit, an & quando conservator conservatori possit inhibere. *Rom. d. conf. 412. Lancel. d. cap. 20. in præfat. Mandos. de inhib. quest. 4. Et 8.*

Porro inhibendo Episcopis procedendoque adversus eos utatur salis mica, atque prudentia; quam tradit Alexander Quartus. *cap. quia Pontificali de offic. del. in 6.*

QUÆSTIO DUODECIMA.

Quid si sint plures conservatores, an injuriatus implorare possit officium ejus, qui remotior est à domicilio injuriantis.

SUMMARIUM.

- 1. Conservator qui remotior est à domicilio parium, non potest adiri.
- 2. Mens Pontificis est no parias sumptibus graventur.
- 3. Mens in privilegiis pravales scripturam.
- 4. Culpa est facere id quod alteri nocet, & sibi non prodest.

Minimè. Io. Andr. in add. Spec. de officio delegati § sequitur num. 1. super verb. Sed nunquid. Emanuel Roderic. quest. Regul. som. 1. quest. 65. art. 8. Peckius de jurisstendi cap. 2. num. 6. Tum quod ea mens videatur fuisse Pontificis, ne datum proximo inferatur sine causa. cap. cum paratus 24. quest. 1. cap. causam de Re. scriptis, cap. ex parte 2. de officio deleg. cap. quamvis de in ius vocando, l. si quando C de inoffic. test. ubi adhuc lupia ostendi, §. 14. Scholio 194. mens autem in privilegiis semper præpoller scripturæ, ca. in his ubi gloss. de privileg. cap. intelligentia, c. præterea de verb. sig. & scriptis infra quest. 106. Tum aliis rationibus, quas attuli in d. tractatu lib. 4. quest. 87 è quibus hanc depromo, in culpa doloque versari eum quid facit quod sibi non prodest & alteri nocet. Menoch. libr. 1. præf. 4. num. 97. Restringo tamen hanc theoriam nisi conservator qui utrique parti magis est ad manum sit impetranti suspectus, nolitq; subdelegare, tunc enim eo postposito licet adire remotiorem etiam; eum dispendio partis alterius, ordinata enim charitas incipit à se ipso. can. qui vult de penis. dist. 3. l. præf. C. de serv. & aqua.

QUÆSTIO DECIMA TERTIA.

An Conservatores salarium exigere possint.

SUMMARIUM.

- 1. Conservator non exigit salarium, sed expensas quas extra domicilium facit, idque nisi obset consuetudo.
- 2. Munera non potest accipere.
- 3. Etc.

3. Esculentia & poculentia recipi possunt quibus diebus consumi possunt. 5. Merces conservatorum est participatio in bonis operibus ordinis cuius sunt conservatores.

4. Abstinendum a xeniis & muneribus.

1 Respondetur non posse. cap. cum ab omni de vita & honest. cler. d. §. insuper & d. cap. fin. §. circa munera de offic. delin. 6. Expensas tamen quas extra domicilium facere cogitur exigit. cap. d. cum ab omni. in quibus non tenebitur deducere eas, quas domi esset facturus. gloss. d. §. insuper verb. moderatas. licet aliud in ordinario obtineat. §. illud autem ant. de mandati principum. id quod cum mica hac salis est intelligendum, nisi obstat consuetudo, nam tunc poterit exigere sportulas moderatas. *Festrius in praxi Romana lib. 7. cap. 1. num. 13. Card. Clem. statutum de elect. Inson. §. Tripti. num. 46. insu. de act. Quæ libranda & iusta trutinæ pensandæ sunt ex caute qualitate ac loci consuetudine. gloss. d. §. assessorem arg. l. 1. §. in honorariis ff. de variis & extraord.*

2 Porro munera accipere nullo modo possunt, quæ si accipiant, restitutioni sunt obnoxii, uti ex professo tractat Navarrus de datis & promissis pro instit. vel gratia. facia enim scriptura munerum corruptelam detestatur. *Eccles. cap. 20. vers. 30. cap. 40. vers. 14. Deuter. 16.* Sed & ethnicorum scholæ, quibus non incognita adagia: *Bovem habere in lingua, Hælis argenteis pugnare, Argentaginem pati,* de quibus Erasmus in chiliad. Aulus Gellius, lib. noct. art. 9. c. 9. & 10. Imo & Poetæ.

Munera crede mihi excæcant hominesque Deosque,

Placatur donis Iuppiter ipse datus

Quid faciet sapiens stultus quoque munere gaudet

Ipse quoque accepto munere meus erit.

3 Exciunt tamen Doctores nostri esculenta & poculentia quæ pauculis diebus consumi possunt. d. cap. statutum §. insuper de rescript. in 6. l. plebis curio ff. de offic. præsidis. l. solent §. non vero in totum ff. de offic. procons. atque id quidem non indistincte sed cum mica salis Imperatorum Sænti & Antonii. in l. solent de offic. procons.

Neque omnino, neque semper, neque ab omnibus

Sed quot diebus ejusmodi esculenta circumscribimus.

Doctores idem circumscribunt tribus diebus consumenda. *Menoch. de arb. iud. casu 517. num. 9. Farin. in præct. crim. quest. 111. art. 10. nu. 260. Greg. 13. in sua constit. alii judicantis arbitrio & conscientia timorata relinquunt, qui id ex dignitate conservatoris ejusque familiaræ trutinabit. Spec. de Salar. iud. num. 5. Farin. d. art. 10. nu. 258. l. pen. C. de fabricis, lib. 11. cap. licet de privileg. in 6.*

4 Ego vero consuetim xeniis planè abstinendum. Nam beneficium accipere, libertatem est vendere inquit Publius. Deinde prudens & aristachus iudex facile circumspicit nisi culpa sit cæcior, non alio fine xeniis se peti, quam ut demul-

cea-

ceatur, cenferurque juxta illud Poeta:

*Munera crede mihi miffe, fed miffe in hamo,
Et pifcatorem pifcis amare poteft.*

Item.

Cum me captabas, mittebas xenia nobis.

Jam cum coepiffi mittis avarie nihil.

*Ut captum teneas, capto quoque munera mitte,
De cavea fugiat ne male patulus aper.*

Confiderareque debent Conservatores, pro iuftitia mercede repositam effe mercedem & proecium in caelis. Idque maxime Conservatoribus Regularium, quilo-
co retributionis omnibus privilegiis & gratis fpiritualibus concessis ordinibus quo-
rum funt Conservatores, perfrauantur, eisque bonorum merita quae in Ordine funt,
etiam communicantur, quibus etiam femel in vita & in morte plenaria omnium
peccatorum indulgentia conceditur, cum facultate confequendi omnes & singu-
las indulgentias peccatorumque remiffionis diebus ftationum Ecclefias urbis & ex-
tra muros vifitantibus concessas, recitando quinque orationem Dominicam cum
Angelica falutatione, veluti privilegio Julii cautum effe refert Joannes Baptifta Con-
fectus de Privilegiis Ordinum mendicantium & non mendicantium part. 2. tit. 4. cap. 9. in
fine fol. 385.

QUESTIO DECIMA QUARTA.

Assessores Conservatorum an falaria exigere poterunt.

SUMMARIUM.

1. Assessores Conservatorum exigunt falaria.
2. Salarium unde dicatur.
3. Sportulae qualiter funt metiendae.

POterunt. Specul. lib. 1. tit. de Assessoris. §. de salario Assessores. DD. praec 1
dente quaestione curati, falarium enim secundum Plinium, lib. 3. hystor. Natur. di-
citur a sale, sine quo sicut nemo hanc vitam recte traducit, ita neque nemo
commodè sine falario. Nam quod Principibus est aurum coronarium, Medicis 2
Jatrae, praecceptoribus didalealia, Artificibus epihera, beneficis charifteria, hoc
assessoribus est falarium sportularum. Alerat. l. inter domum ff. de verb. signi-
ficat.

Porro sportulae, de quarum varia fignificatione varia adfert Cuiacius in pa-
3
rasi.

T

Varii. C. tit. de sportulis, seu salaria assessorum debent librari & æqua pensari et tunc qualitate causæ partium conditione præstantia assessoris denique consuetudine loci gloss. d. §. assessorum argum. l. i. §. in honorariis ff. de variis & extra ord. cognit.

Q U Æ S T I O   D E C I M A   Q U I N T A .

Notariis Conservatorum an salaria debeantur.

S U M M A R I U M .

1. Notarii Conservatorum exigunt salaria.	3. Notarios quis designare possit, & qualis in causis que aguntur.
2. Notariis obstat præsumptio maleversationis in officio.	4. Illegitimus & male affectus an possit esse notarius.

1
2
N ULLA ratio est cur exigere non possint, sed ita nemodum excedant, d. cap. 1. in sum. §. Notarios Imbert. inst. Forens. lib. 1. cap. 6. gloss. verb. Aterces, in quo cum expe culpandi sunt. Imbert. d. loco Guil. obs. 104. numer. 6. lib. 1. ob culpam frequentiam adversus eos voracitatis præsumptionem jura induxerunt. l. 1. C. de numerariis lib. 12. Lucas de Penna l. quemadmodum versarios C. de agric. & censu lib. 10. per l. Pen. C. de privileg. eorum qui palat. militum, Jacobi in sua practica tit. de actione mandata contraria.

Hinc est, quod licet ordinariam habent jurisdictionem, imò opinione nonnullorum delegatam. Ausserius de potestate Ecclesia super Laicis num. 27. vers. 35. Spec. de instr. edit. §. restat. vers. sed quis potest. Notarium creare possit, etiam Laicum in causis Ecclesiasticis coram se vententibus. Hostiensis in summa de fide instrum. num. 7. Abbas cap. decernimus num. 14. de iudicis. Non tamen nisi sit bona famæ & legitimo matrimonio procreatus. Piacensis in practi. Episcopali cap. 4. artic. 1. num. 40. fufus in aurea armilla verb. rabellio num. 3. Anchar. tract. potest. Pape. alioquin ejus actus fides non haberetur. Alex. conf. 8. vol. 2. Marfilis sing. 273. quod limitarem, nisi esset bona famæ & solitus ad eum haberi recusus. Barib. l. eadem num. 3. & 4. ff. ad l. in l. repetundarum. Quid autem de notario excommunicato. vide remissive apud Bartholum dicto loco num. 5. Deinde licet judex quilibet ordinariam & delegatam habens jurisdictionem, possit sibi el gere nuntios & apparitores per quos jus possit administrare. gloss. & Bald. & quando judex l. 2. C. de sportulis. ita tamen dum modò viles & infames non assumant, Nicolaus Runicernus de officio commissarii

in gloss. & verb. assumendo verum fol. 13. Abbas cap. 1. numer. 33. vers. an autem, ubi etiam Ripa num. 90. ver. si limina de iudicis.

QUESTIO DECIMA. SEXTA.

An à Conservatoribus cadat appellatio & ad quem.

SUMMARIUM.

- 1. A Conservatoribus iuris scripti non appellatur, nisi adferatur causa obfuscaans notorium, aut inhibito superioris aut causa rationabilis.
- 2. Appellari non potest nisi à gravamine usm habente diffinitiva.
- 3. Appellandum à Conservatore deputato à S. Sede ad Papam, nisi legati Papa aliud habeant in facultatibus.
- 4. Subconservatorum potestas, & ad quos ab eorum sententiis sit appellandum.

Dico primo. A Conservatoribus deputatis in terminis iuris scripti, qui tantum cognoscant de notoriis, appellari non posse. gloss. cap. 1. de offic. deleg. in 6. Abb. cons. 100. num. 3. & 4. pari. 1. Cardinalis Tuscus in suis conclusionibus verb. Conservator num. 6. Sylvester in summa eodem verbo num. 3. Quia in notoriis appellari non potest. cap. cum sit Romana §. fin. autem, cap. perveni, cap. consuetud. de appell. in 6. late Farinac. in pract. crim. quest. 21. num. 117. Maranta de ord. ind. part. 6. act. 2. in decisoriis num. 282.

Limita 1. nisi adferatur causa obfuscaans notorium. gloss. cap. Romana §. si autem verb. mandetur & ibi doct. precipue in Monach. num. 13. de appell. in 6. Franc. cap. cum speciali §. porro numer. 7. de appell. Farin. in pract. crim. lib. 1. tit. 3. §. 21. n. 118.

Limita 2. nisi sequatur inhibito superioris, DD. d. cap. Romana §. si autem Covarr. rru. pract. quest. c. 15. num. 1. & c. 23. num. 5. vers. 2. conclusio. Farin. d. quest. 21. num. 121. aut appellationi adiciatur causa rationabilis. Marant. d. n. 282.

Limita 3. in notorio probationis. Lancelott. de attentatis cap. 12. limit. §. n. 22. Far. d. quest. 21. num. 124.

Limita 4. in notorio per famam. Lanc. d. lim. §. n. 22. Far. d. §. 22. n. 125.

Limita 5. quando quis condemnatur uti de re notoria, fecus si simpliciter condemnaretur, nam tunc condemnatus appellare posset, & iudex appellationi deferretur. d. cap. Romana §. si autem, Salicet. l. ea quidem col. fin. C. de accusationibus, Far. d. loco n. 126.

Limita 6. Licet appellari nequeat à diffinitiva super notorio, poterit tamen appellari

appellari ab illius declaratoria. Fel. cap. Rodolphus col. pen. vers. Et appellari potest de scriptis. Lancel. d. Lim. 9. n. 13.

Dico secundò, à Conservatore appellari non posse nisi à gravamine vim habentis diffinitivæ. Conc. Trid. sess. 24. cap. 20. in quam rem conferunt ea quæ suse supra attulit. Subilo 185.

Dico 3. à Conservatore deputato à S. Sede appellandum ad Papam, & non ad alium inferiorem, etiam si esset legatus à latere. Card. Tuscus d. verb. Conservator n. 6. Anchar. cons. 132. Ruinus cons. 3. lib. 4. scripsitque lib. 1. de iurisd. ord. in exempt. quest. 19. Jo. Baptista Confessus de Privileg. ord. pari. 2. tit. 4. de officio conservat. vers. præterea in fin. fol. 353. adeo ut contraria consuetudo non valeat, Ruinus d. loco Mandos. de sub. bu. quest. 4. num. 10.

Declaro tamen id non obtinere, si legatus nedum à latere, sed quispiam illius inferior habeat in suis facultatibus cognitionem appellationum à conservatoribus interpositarum uti nunc habet Reverendissimus.

Quid autem respondendum sit de subconservatoribus, latè & doctè explicatum relinquit Nicolaus Belloneus antiquus Academiæ Dolanæ antecessor in quaestione quam anno 1548. movit atque typis mandavit, quam hic pro authoris, ac materiæ raritate ejus conceptis verbis recensebo.

QUESTIO SUBALTERNA.

Ad quem sit appellandum à subconservatore. Et an à delegato Episcopi possit appellari ad ejus officialem generalem vel ad summum Pontificem.

SUMMARIUM.

1. Conservator censetur iudex delegatus & num. 8.
2. Appellatur à subdelegato à principe, qui totum subdelegavit ad principem, non ad subdelegantem.
3. Delegatus ad universitatem causarum equiparatur ordinario.
4. Appellatur à delegato ordinarii ad ipsum ordinarium.
5. Episcopi & eius Officialis generalis est unum & idem tribunal & nu. 22.
6. Conservatorum quot sint species.
7. Conservatorum potestas hodie est ampliata.
8. Conservator quamvis constituatur conservator & iudex, non tamen desinit esse conservator, effectus est maximè ut ibi.
9. Conservator quamvis sit delegatus, non est tamen ad universitatem causarum, sed

sed ad generalitatem:

10. Delegatus ad universitatem generalitatem & particularitatem causarum, quis dicitur.
  11. Inquisitores dicuntur delegati ad generalitatem, non ad universitatem causarum.
  12. Ultra est maxima cognoscere an quis sit delegatus ad generalitatem vel universitatem causarum.
  13. Differentia nulla est inter delegatum ad universitatem vel generalitatem in modo appellandi à subdelegato.
  14. Ratio quare à subdelegato delegati à principe qui totum commisit, non appellatur ad delegantem.
  15. Verba illa auctoritate nostra cognoscas vel agnoscas inserta in rescripto faciunt quem delegatum.
  16. Index ordinarius si eius iurisdiclio alteretur, per rescriptum efficitur delegatus. Conservator dare potest subconservatorem.
  17. Delegatus à principe, si subdelegando aliquid sibi jurisdictionale reservat, ad eum appellabitur.
- Durum est in minimis causis adire Pontificem.

18. Delegatus principio suam sententiam exequitur.
19. Executor non habet jurisdictionem quando commissio sibi à iudice: secus si iudex efficiatur executor reservando sibi executionem in delegatione. Appellatur ad Pontificem omisso medio L. ut hic.
20. Appellatur ad Papam omisso medio, quod tamen fallit, quando appellatur à subdelegato delegati à Papa. Legatus representat vices Papae.
21. Appellatio à subdelegato delegati à Pontifice, si interponatur ad Pontificem, est nulla.
22. Appellatur à delegato Episcopi ad ipsum Episcopum, non ad eius vicarium generalem. Episcopo suspeso, iurisdiclio officialis est suspensa.
23. Officialis generalis non potest se intrudere virtute generalis jurisdictionis de causa semel ab eo exempta.
24. Appellationes ascendunt & non descendunt.
25. Appellatur à delegato Episcopi ad eius officialem generalem, quando Episcopus est absens in loco remoto.

ACADEMIA Dolana ornata & munita est pluribus & honestis privilegiis sibi concessis per Martinum Pontificem, ut in eius litteris apparet, quae in fronte Statutorum Almae Universitatis habentur. In quibus inter cetera constituit D. Archiepiscopus Bisontinum Conservatorem dictorum privilegiorum in amplissima forma, dans sibi potestatem vices suas committendi &c. Nunc D. Archiepiscopus Conservator solet vices suas committere & alium subconservatorem instituire in civitate Dolana, qui jus dicit Scholanibus. Contigit aliquando ab eius sententia appellari. Fuit dubitatum, ad quem deberet appellari. Et potissima

maratio dubitandi fuit, quia nonnulli appellare volebant ad officialem generalem
 ipsius D. Archiepiscopi, quod nolebat admittere subconservator. Res est delata
 ad venerandum Collegium nostrum, in quo diverſa fuerunt ſententia. Ego vero
 cum nunc paululum otii nactus fuerim, quo potui maturius omnia perpendere & con-
 ſiderare, operæ pretium duxi his ſcriptis comprehendere quid mihi de jure videatur.
 Tres fuerunt tunc inter eos opiniones, ſunt qui ſentiebant ad ſummum Pontificem
 appellandum, ſunt qui ad D. Archiepiſcopum, ſunt qui etiam ad ejus officialem
 generalem. Quod ad ſummum Pontificem facit, quia Archiepiſcopus eſt conſer-
 vator, & per conſequens delegatus. *gloſſ. magiſtra in cap. 1. de offic. deleg. in vi &*
ibi. lo. Andr. & Gemin. notant. & in conſtitutione ſubconſervatoris totum ſub-
delegavit, unde ſequitur communis conſuſio gloſſarum & doctorum, quod quan-
do appellatur à ſubdelegato delegatus à principe qui totum ſubdelegavit, debet
appellari ad principem, non ad ejus delegatum ſubdelegantem. Et hoc non habet
dubium de jure canonico. caſus eſt. ſuper quaſtionum §. porro extra de offic. deleg.
ubi gloſſ. & Doſtor. Et §. ille procedit etiam de jure civili, ut, ibi notatur, & Peruſ.
in cap. dilecti extra de appell. Et in ſpecie, quod omiſſo medio ad Papam appellatur
vult gloſſ. in cap. dilecti ubi Peruſ. column. §. verſic. decim. ſimil. Quod autem ſit ap-
pellandum ad D. Archiepiſcopum conſervatorem ſuadetur, quia licet ſit delegatus,
ut proxime dixi, tamen eſt delegatus ad univerſitatem cauſarum, Gemin.
in cap. ſin. §. officium illo tit. de offic. deleg in 6. qui quidem æquipara-
tur ordinario. gloſſ. in cap. cum cauſam de appell. ſuper verbo delegatus & in
l. ſin. C. de judic. & l. ſi uni alias l. Pompon. ff. de re judica. in gloſſ. magna circa
medium. præſertim in materia delegationis, nam delegare poteſt ut ordinarius. gloſſ.
& Doſt. in l. à judic. C. de jud. ubi laſ. late & in l. eſi prator. ff. de officio eius & in l. ſo-
let ff. de juridiſict. omn. jud. & plura alia poteſt, quæ ponuntur per DD. in d. locis &
l. more ff. eod. tit. & cumulat. aliqua. Peruſ. in d. cap. cum cauſam col. antepe. Sed quan-
do appellatur à delegato ordinarii, eſt appellandum ad ipſum ordinarium, non ad ſu-
perioſiorem. gloſſ. in d. cap. dilecti in ſin. & ibi DD. Barib. in l. 1. §. 1. propoſiſiue ff. qui
& à quo appell. & hoc eſt generale, ut à delegato appelletur ad delegantem. Spa-
cul. in tit. de appell. §. nunc tractemus. Et hanc partem ut ad Archiepiſcopum ſeu E-
piſcopum delegantem ſit appellandum, tenet Panor. in d. c. dilecti. Quod autem ad
officialem poſſit appellari, probatur, quia idem eſt conſiſtorium tribunal Epilco-
pi & officialis generalis, c. Romana de appell. in 6. & ita tenet Bald. in cap. dilecti filius
col. 11. de appell. Archidia in cap. 11. de conſuetu. in 6. Et hæc trahent dominos
Doctores Collegii in diverſas ſententias. Quid modo dicendum eſt in tanta va-
rietate, cum pro qualibet opinione ſint fundamenta in ſe vera & communitè
approbata? Pro habenda reſolutione præſentis quaſtionis examinandum eſt
unum, unde omnia pendent, & quod eſt cardo in hac difficultate, ſcilicet quara
juris-

jurisdictionem habeat D. Archiepiscopus ratione conservatoria, & hoc tam de jure communi, quam ex literis summi Pontificis. In qua re altius est repetenda materia conservatorum, quorum tres sunt species, aliqui enim dantur ut aliquos defendant contra latrones, aliqui ad conservationem privilegiorum, aliqui ut defendant ab injuriis & offensis, & hi non habent judicialem cognitionem, sed tantum cognoscunt de manifestis & notoriis, nec possunt vices suas committere, ista habentur. in cap. 1. de officio deleg. in 6. & per gloss. in d. cap. 1. hodie tamen ampliatur multum eorum potestas per literas suae institutionis, in quibus solent constitui conservatores & iudices, & dari facultas expediendi per alios, quo casu habent postea judicialem cognitionem & jurisdictionem, & litterae conceptae in hac forma appellantur secundum formam Concilii Vienenfis. lo. Andr. in d. c. fin. col. 11. in verbo dietam & ibi gemini, in §. conservatores & idem Ioan. Andr. in additio. Specu. in tit. de officio deleg. §. in. colum. antepenult. Non tamen propterea licet constituatur conservator & iudex, desinit esse conservator, sed remanet conservator cum hoc adjuncto delegatus quod est hujus effectus ut non possit delegare nisi constitutus in dignitate, sicuti dicimus in simplici & vero conservatore. Ut per lo. Andr. in additio. d. §. fin. & Gemina in d. conservatores in fi. & ita est in conservatoria nostra. Ex his apparet, conservatorem in similibus literis constitutum esse delegatum, non ordinarium, ut per gloss. d. cap. 1. ubi Ioan. Andr. colum. 11. & Gemina. iii. not. & Corn. conf. 15. col. 111. Et colligit in hoc proposito unum generale. Gem. in d. c. per hoc de heret. in §. quod quoties commissio sit alicui respectu certi negotii, talis dicitur delegatus, facit etiam, quia ejus officium extinguitur morte concedentis, nisi aliter sit dictum, d. c. fin. §. officium Guido Papa conf. 15. quod convenit in delegatis, l. more cum sua materia de iurisd. om. iud. Confirmatur ex natura tituli, sub quo servatur eorum materia, qui est de officio deleg. arg. l. imperator. ff. de in diem adiect. Et cenletur delegatus ad universitatem causarum. ut notat Gemina in d. §. officium & Imola in cap. licet undique extra de offic. deleg. Iason. in discursu in d. l. more col. 9. Sed licet verum sit, quod est delegatus, tamen in hoc ultimo decipiuntur, dum volunt esse delegatum sed universitatem. Nam moventur solum per text. in d. §. officium, per quem probatur, quod est delegatus ut statim induxi, sed quod sit ad universitatem causarum, nullum verbum ibi, ex quo hoc colligi possit aut tacite aut expresse. Et ideo dico esse delegatum ad pluralitatem seu generalitatem causarum, non ad universitatem, nam communis est theoria Doctorum, eum dici delegatum ad universitatem, cui est commissa pluralitas causarum respectu territorii puta caulae, quae vertuntur in tali castro, villa, seu quarterio. Exemplum poni potest in vicario foraneo Episcopi, ut per gloss. in Clem. & si princip. de rescript. super verbo foraneo, & ubi Card. Alex. ad generalitatem causarum eum dicunt, cui committantur plures caulae, non re-
spectu

spectu territorii, sed certarum personarum tantum, puta causas vertentes inter Sem-
 pronium & Titium. ita gloss. in l. 1. §. 1. ff. quis & a quo app. & in l. solet de iuris om.
 iud. in verb. speciem & Azo. in summa illius tunc. Paul. de Castro in l. 11. ff. de offic. eius
 Bald. & Sal. in l. à iudice C. de iud. Perus. in d. c. cum causam col. penult. Cur. junior con-
 sil. 11. col. 11. Cum igitur conservatoribus committantur causæ respectu personarum
 non territorii, ut puta causæ talis monasterii, causæ viduarum, causæ pupil-
 lorum, causæ scholarum & aliorum suppositorum universitatis, qui non recipiunt
 territorium, debent ceteri delegati ad generalitatem. *Inf. in d. l. more de iuris. em.*
iud. col. 9. Et ita expressè decidit declarando d. §. officium. Perus. in d. cap.
cum causam col. antepenult. & penult. & Cur. junior. in d. l. more col. 11. simile est
 in inquisitoribus hæreticæ pravitate, qui sunt delegati respectu hæreticis ad universi-
 tatem personarum, qui non dicuntur ad universitatem sed simplices delegati, ut per
 Lappum, Ioan. Andr. Gemin. in c. ne aliqui col. 11. de hæret. in 6. Sever. in d. l.
 more q. 19. Perus. in d. cap. cum causam col. antepen. licet de hoc dubitaverit Doi.
 in c. causam matrimonii col. penult. extra de offic. delegat. Et est maxima utilitas cog-
 noscere, an quis sit delegatus ad universitatem causarum, an ad generalitatem, quia
 ille in pluribus æquiparatur ordinario, ut per DD. in d. l. more, & Perus. in d. cap.
cum causam col. antepenult. & dixi supra. Et licet sint varix & diversæ causæ, reputa-
 tur una tantum commissio. Anton. de But. & Bald. in c. licet extra de offic. deleg. *Inf. in*
d. l. more col. 9. Hic vero æquiparatur particulari delegato, quia tot sunt delegatio-
 nes, quot causæ; ut declarat Sali. in d. l. à iudice. Et bene verum; quod licet aliàs
 inter hos sit maxima differentia, tamen quo ad effectum appellationis de quo nos a-
 gimus, non curarem an esset delegatus ad universitatem vel generalitatem, quia in
 modo appellandi non differunt & idem de utroque iudicatur, & à subdelegato etiam
 delegati ad universitatem causarum, quando totam causam commisit, appellatur ad
 superiorera delegantem, non ad delegatum, cum sit eadem ratio quæ in particulari
 delegato principis subdelegante totum, quia scilicet nihil iurisdictionis remanet a-
 pud eum, & sic non potest causa ad eum redire cognoscenda, ut per glossam d. cap.
super quest. §. porro de offic. deleg. & ibi Panor. declarat. & in vult glo. in d. c. dilecti de
appell. ubi Panor. & Bald. & Perus. col. 6. in princ. & 3. quest. & in d. cap. cum causam
col. antepen. Et ex his cessat fundamentum, quod supra feceram pro domino
 Archiepiscopo conservatore. Remanet ergo firma conclusio, eum esse delegatum
 & hoc de iure communi. At quoniam hodiernis temporibus multum ampliatur po-
 testas conservatorum per literas suæ institutionis, ut supra ostendi, videndum est,
 quam iurisdictionem habeat ex literis summi Pontificis. Et concludas idem ut sit de-
 legatus per duo realia & communia fundamenta. Primum propter illa verba, autho-
 ritate nostra, quæ pluries sunt repetita in dictis literis, maxime in ea parte principali,
 ubi dat plenam & liberam eadem auctoritate in omnibus licentiam & facultatem.

Et quoties princeps committit aliquid cognoscendum vel faciendum cum hac clausula, auctoritate nostra, censetur tribuere delegatam jurisdictionem. *Doct. & Barth. in d. l. more colom. 11. in l. ambitiosa ff. de decretis ab ord. fac. & in q. sua incip. Ad unanimitatem in si. que Canonizata est apud omnes in d. l. more, & in l. si quis simpliciter ff. de verb. oblig. fas. late in l. jus autem civile ff. de just. & iuro.* Secundo, quia licet ipse D. Archiepiscopus esset iudex ordinarius Scholasticorum & Suppositorum Universitatis, ut per gloss. in *Authen. habita C. ne Filius pro Patre, ubi Bald. & DD. in l. est preter. ff. de offic. eius.* Tamen ex literis istis est multum ampliata ejus potestas, ut videri potest, unde sequitur alia communis conclusio, quod quando princeps committit aliquid iudici ordinario, in quo alias habebat jurisdictionem alterando ejus jurisdictionem, detrahendo vel ampliando in illa causa commissa, iudex Ordinarius efficiatur delegatus, ut habetur per Doctores in *d. l. more fas. in d. l. jus autem. Ang. Alex. Socin. fas. & quicunque moder. in d. si quis simpliciter in notab.* Stante itaque hoc quid sit delegatus, de quo non est aliquo pacto dubitandum, sequitur determinatio principalis questionis, ut ad Pontificem sit appellandum, cum totum commiserit. *d. cap. super questio §. porro ubi casus.* Durum admodum mihi visum fuit, nam hoc retraheret eas causas cogentur litigantes adire summum Pontificem, nam hoc retraheret eos ad appellando, quod posset dare materiam subconservatoribus delinquendi in iudicando, videntibus difficultatem in appellando, quinimo hoc noceret ipsi conservatoribus, quia clientes videntes posse vexari maximis sumptibus, adirent alios iudices ordinarios. Et propterea esset major honor Reverendiss. D. Archiepiscopo Bisontino, ut causae appellationum caderent in ejus manus. Ideo principaliter in honorem ipsius Reverendiss. D. & ad utilitatem tribunalis Conservatoris, & suppositorum Universitatis, qui in eo litigant, ulterius consideravi, an possit dari aliquis modus & cautela ut appellationes devolverentur ad Archiepiscopum, & reperi quod sic. Nam illa quod a subdelegato delegati Principis appelletur ad Papam seu Principem procedit, ubi delegatus totum committit, & nihil sibi reservavit, quia tunc desit esse iudex, nec posset amplius cognoscere, ut not. per gloss. & Panor. in d. §. porro, secus est quando aliquid sibi reservavit, quia tunc appellatur ad ipsum delegatum, & d. §. porro. reservet igitur d. conservator aliquid, quando instituit subconservatorem, & habebit appellationes. Et si modò quaeras praxim, id est, quid poterit sibi reservare. Respondeo, quod instituat subconservatorem cum hac clausula: donec duxerit eum revocandum, vel cum alia clausula, reservata sibi executione. Nec oblati dixeris, hæc tua cautela erit inutilis, quia supra tenuisti, D. Conservatorem esse delegatum, sed delegatus non exequitur sententiam. *l. a. d. v. Pio ff. de re jud. ubi Barthol. & communiter alii ita tenent.* Ad hoc dico, conclusionem illam procedere in aliis delegatis, secus in delegato principis, ut est noster, quia is sententiam exequi-

tur

tur ut prædicti Doct. concludunt. in d.l. à arvo Pio. Et est casus in cap. significatio
 extra de offic. deleg. ubi Canonista, non obstat rursus si opponatur, ad hoc ut appel-
 latio devolvatur ad delegatum juxta terminos d. §. porro, non sitis est quod delega-
 tus aliquid reservet, sed debet sibi reservare aliquid jurisdictionis, ut per Fel. in d. §. por-
 ro, sed executor non habet jurisdictionem. l. siut proponis C. de execut. rei judic. Hanc
 difficultatem censuit & movit gloss. in d. §. porro in verbo transferi in sine. Sed eam
 tollit Panor. fatendo verum esse, executores non habere jurisdictionem, quando
 à iudice committitur nuda executio. Et ita procedit d. l. si ut proponis, secus in
 iudice ipso qui exequitur, quoniam habet jurisdictionem. Et tandem de hęc
 cautela non est dubitandum, & eam habes pro verissimam, quoniam de ea est nunc
 casus in c. si delegatus, de Offic. deleg. in 6. juxta hæc, ut evacuetur omnis
 motiva facta supra in principio, pro utraque parte, quæ po sito quod adhibita al-
 tera ex illis clausulis sit appellandum ad Dominum conservatorem, an nihilomi-
 nus poterit appellari ad summum Pontificem? & videtur quod sic, quia licet
 gradatim sit appellandum, est tamen speciale in Summo Pontifice, ut ad eum
 possit appellari, omisso medio, cap. ad Romanam 2. quest. 6. gloss. in d. cap. directi
 de appell. ubi omnes maxime Perus. & Dec. & dixi supra fundando partem Pontifi-
 cis. Tu teneas contrarium, quoniam illa conclusio ut ad Papam appellari possit
 omisso medio, procedit in aliis delegatis subdelegantibus, secus in delegato Papæ, &
 rationem assignat Panor. in d. §. porro in fin. & in cap. cum te eod. tit. de Offic. deleg. que
 est, quia delegatus in hac causa repræsentat personam Papæ, unde cum appellans ha-
 beat iudicium Papæ paratum in personam delegati, frustra recurrit ad Papam.
 Hanc dicit ipse esse communem opinionem quod verum est, nam quam sequitur Fel.
 in d. §. porro, Gem. in d. c. si delegatus in fin. Perus. in d. c. directi col. 5. Inno. Imo & Dec. in
 d. c. cum te, & eaverat est, quod talis interposita ad Papam est nulla, si opponatur,
 & sic intellige ope exceptionis, item intellige nullam, si subdelegatus non admittat
 appellationem, alias admittendo præjudicaret deleganti ut per omnes, in d. cap. directi.
 & Dominus de rota, decisio 335. incip. si appelletur in novis, & ideo caveant subdelega-
 tores vel alias subdelegati, ne admittant appellationes ad Pontificem, imò potius
 reiiciant, ne præjudicent suis superioribus & etiam ipsi met. Nam superior delegans
 posset ipsos punire, ut per Gemin. in d. cap. si delegatus. Sed an saltem poterit appel-
 lari etiam ad Officiale Generalem Reverendiss. Archiepiscopi Conservatoris? Et
 videtur quod sic, cum sit idem consistorium & tribunal Episcopi & ejus Officialis
 Generalis, cap. Romana de app. in 6. & factum ab ejus Officiali, videtur factum ab
 Episcopo, gloss. in cap. 1. de capel. Monach. in 6. Et in tantum est connexa eorum juris-
 dictio, quod Episcopo suspecto est suspensa jurisdictio Officialis, gloss. in cap. 1. de
 Of.

Officio Vicarii in 6. Et per has & similes rationes hanc partem tenet Archid. in c. 11. de
consuet. in 6. Domini de Rota decif. 350. incip. item Officialis. Bald. in c. dilectus filius de ap-
pell. col. 3. Perus. in d. cap. dilecti col. 6. q. 2. at contraria opinio est in iure verior, ut ad eum 23
 appellari non possit, quoniam hæc causæ fuerunt semel è manibus suis exemptæ, ex
 quo alteri fuerunt specialiter commissa, c. *studuisti de officio deleg. quod procedit etiam*
 in causa appellationis, cum sit eadem causa, & de eadem re tractetur, *juxta nota in l.*
intraui C. de procur. Ideo non debent amplius ad eum redire. Et adeo hoc verum est,
 quod licet concederet delegatus, quo casu extinguitur delegatio, *glos. in §. Et hoc vero iu-*
hemu in aut. ut nulli iud. in verbo rescriptum. tamen Officialis non posset se intromitte-
 re virtute generalis jurisdictionis de causa exempta, sed devolvitur ad superiorem
 qui delegavit, *Bald. in l. si ut proponis eolum. pen. C. Quomodo & quando iudex post Archi.* 24
per eum allegatum sequuntur & comprobant. Jas. in d. l. more col. fin. ff. de iurisdic. om. iud.
 Præterea cum hic delegatus sit major ipso Officiali, cum repræsentet in hac causa D.
 Archiepiscopum, non potest ad eum appellari, quia appellationes ascendunt, & hæc
 est magis communis opinio quam tenet Panor. in d. cap. dilecti *& in cap. si quis contra*
Cleri extra de foro compet. col. 11. Card. Alex. in Clem. 11. in fin. de rescript. Rom. notab. 384 25
in sp. in habes titulum, Alex. in apost. ad Barb. in l. 1. §. 1. Quis & a quo app. Felin.
Deci. in d. dilecti in princ. moder. Taurin. in rubr. ff. de officio eius col. 5. vers. 6. Nec ob-
 stant rationes in contrarium allegatæ, quia non potest dici idem tribunal, nec idem
 factum in causis exemptis, ita respondet & bene Alex. in d. apost. ad Barb. Limita hanc
 conclusionem communem, quando Dominus Conservator esset absens in loco re-
 moto, *ut per Panor. & alios in locis supra allegatis.* Et ita omnimodo tenendum est,
 Hactenus Nicolaus Bellonus, In qua coronidem articulo huic impono, si tamen prius
 indiget avero, me illi non concedere conservatores nostros, signanter Cleri Sæcun-
 darii hujus Diocesis Leodiens. censeri debere ad generalitatem causarum sed ad Uni-
 versitatem. Tum quia plus apud me valet autoritas. *Gemin. cap. fin. §. Officium*
de Offic. de leg. in 6. Imola cap. licet undique de hereticis in 6. Jas. l. more col. 9. ff. de iu-
risdic. om. iud. & aliorum, quos infra allegavi quæst. 49. Tum quia hi Conservatores
 lata quadam interpretatione etiam respectu territorii seu eorum qui in Diocesi sunt,
 conceduntur. *Rol. cons. 33. num. 44. part. 3. Felin. cap. grave num. 2. in fine de Offic. Ordin.*
 Et nū ego restringendo quæstionem 49. infra ostendit. Nonnulla alia quæ mihi
 ab eodem Bellono allata non arident, nolo hic sub
 acumen calami
 revocare.

 QUÆSTIO DECIMA SEPTIMA.

Conservator an dare possit licentiam extrahendi quempiam
ex loco sacro.

Minimè, Quia de re extat Gregorii consuetudo, quam descripsi in jamci-
rato tractatu, *lib. 4. quest. 65.* Quod vero hac in re pari cum Episcopo
manu possit, vide Emanuelem Roderic. *quest. Regul. tom. 2. quest. 50. art. 3.* &
plena manu Farinac. qui Gregorianam illam constitutionem suis commentariis
illustravit.

 QUÆSTIO DECIMA OCTAVA.

An Conservator exequatur suam sententiam.

SUMMARIUM.

1. Conservator exequitur suam sententiam.
2. Exequi non potest post annum, nisi quidam volunt.
3. Exequi au possunt in bonis laicorum.

Respondetur affirmative, *cap. I. de offic. deleg. in 6. cap. querenti, cap. signifi-*
ficanti, cap. si quando, cap. in literis eod. tit. Spec. tit. de execut. sent. §. unus di-
cedendum, idque non tantum per se, sed etiam per ordinatum, *cap. cum con-*
tingit ubi Navar. de rescriptis d. cap. significanti d. cap. literis, opinione tamen non-
nullorum non post annum, *d. cap. 1. Et d. cap. querenti*, opinione vero aliorum etiam
post annum, *l. 1. ff. ne vis fiat ei Nevil. conf. 35. num. 7. Abb. cap. pro illorum numer.*
11. de prebendis, idque non obstante remota ordinarii, *cap. si quando de offic. deleg.*
cap. Pastoralis §. quia vero eod. tit. Conclusionis hujus ratio est, quia delegatus
principis sententiam suam exequi potest, & quidem si sit Ecclesiasticus in bonis
Clericorum, non vero in bonis Laicorum, nisi per implorationem brachii Sa-
cularis, *Vincenius Carocius de Remediis advers. damnatas execut. except. 119. Lan-*
franc. sing. 25. Et 27. quam tamen distinctionem Speculator non admittit, cummo-
do executio fieri possit sine armis. *Speculus de primo Et 2. decreto §. Restat. nu. 1. Et*
2. vide

2. vide Rom. d. iudicere num. 6. ff. de iurisd. omni. iudicium, Innocent. cap. cum olim Papa num. 2. de privilegiis.

QUESTIO DECIMA NONA.

Utrum Conservator invocare possit brachium Sæculare.

DE imploratione brachii Sæcularis quedam tradidimus alio in loco de iurisd. dict. ord. in exemptos lib. 4. quest. 39. § 2. 111. num. 16. 19. 20. Qui plura velit, videat ex professo Franciscum Molinum, tractat. de brachio Sæculari, Navarri in Rep. cap. cum contingat. Rom. 1. de Rescriptis, Andreæ Gaill lib. 1. observ. 115. DD. cap. significanti de offic. deleg. Et etiam infra hoc loco quest. 37.

QUESTIO VIGESIMA.

An mittere poterit in bonorum possessionem.

SUNT afferentes & negantes sententiæ, uti videre est ex iis quæ tradidi dicta quest. 11. numero 22. Et seqq.

QUESTIO VIGESIMA PRIMA.

Num Conservator absolvere possit à censuris.

SUMMARIUM.

1. Conservator absolvit à censuris à se laicis, nisi superior conservator absolutionem sibi refervasset, aut illius iurisdictioni expresset.	3. Confirmatio Papa quid operetur.
2. Lamenta, nisi Papa excommunicationem confirmasset.	4. Conservatores absolvunt eos, qui Ecclesias ipsi subiectas volunt. Absolvendi potestatem an conservator possit subdelegare.

Respondetur, quod à censuris à se laicis absolvere possit. cap. prudentiam § sexto de offic. del. cap. Pastoralis §. præterea de offic. ordin. gloss. cap. cum inferior verb.

verb. ligare ubi Fel. num. 5. de major. & obed. Innoc. ca. 1. de offic. del. in 6. cap. querentibus
 tra eod. Gregorius Sarrus. Anglus in thesauro Theolog. moralis lib. 2. cap. 20. tomo 1. Pe-
 gulariter enim penes eum stat absolutio, penes quem fuit condemnatio, / nihil tam
 naturale l. nemo qui condemnare ff. de Reg. iur. cap. verbum ubi Navarr. de penit. dist. 1.
 & in Manuali cap. 27. num. 40. Gregor. Sarrus d. quest. 20. num. 7.

Limita 1. nisi superior conservatoris absolutionem sibi reservasset, cap. grave
 ubi Abb. num. 7. de prabendis, Silvester verb. absolutio 1. num. 3. §. octavo, Sarrus
 d. loco numero 8.

Limita secundo, conservatorem absolvere non posse post anni lapsum à data sen-
 tentia, cap. querenti ubi gloss. verb. ante lisis contestationem de offic. deleg. ubi DD. id quo
 eo casu, quo post anni lapsum iurisdictionis conservatoris expirat, secus si sit perpetua,
 de quo quaestione 18. meminimus.

Limita 3. nisi conservator à tempore excommunicationis quam tulit, ipsemet in-
 currat excommunicationem majorem, secus vero si minorem. Angel. in summa
 verb. absolutio in pr. Gregor. Sarrus d. ca. 20. aut etiam ab eo tempore iurisdictionis sua
 dissolvatur. Sarrus ibid. num. 11. cap. duobus ubi gloss. de sent. excom.

Limita 4. nisi conservatoris excommunicationis esset incendiarium, eo enim in casu
 non ipsi, sed Papae absolutio est reservata, cap. tua nos de sent. excom. Sarrus d. cap. 20.
 n. 10. Ang. ubi supra. Silvester verb. absolutio 1. n. 3.

2. Limita 5. nisi Papa excommunicationis sententiam per conservatorem latam ex
 certa scientia confirmasset, cap. ex frequentibus ubi gloss. & DD. de insti. Pontifex e-
 nim ex certa scientia aliquid confirmans, suum illud facere videretur, cap. si Apostolica
 de prabend. in 6. cap. 1. de confir. nisi & inutili. Dixi, quando ex certa scientia confir-
 mant, hoc est, quando tota causa illi fuit explicata, seu quando in asinertur totius res-
 nor rei confirmata, vel cum Papa utitur clausula ex certa scientia, de qua quaedam
 alio in loco notavi, lib. 1. de iurisdic. ord. in exempt. quest. 50. num. 36.
 3. Secus liquet, huiusmodi confirmationem esse subrepticam, cap. 2. de confir. utili, aut
 si sit concepta in forma communi, id est, sine causae cognitione, nam tunc conser-
 vator qui innoavit, solvere poterit, Sarrus d. cap. 20. num. 12. Abb. cap. 1. num. 6. de
 confir. utili vel inutili.

Limita 6. in conservatoribus quibus tantum simplex executio & nudum ministere-
 rium sine causae cognitione commissa est, glo. cap. perveni ubi glo. v. facere 7. quest.
 1. Navar. in Manuali cap. 27. num. 44. Sarrus d. cap. 20. num. 13.

4. Dico secundo, conservatores absolvere posse eos qui Ecclesiam suam conservatoriae
 subjectas infringunt, incurunt enim ejusmodi effractoress censuras in quas, si impin-
 gunt, qui libertatem Ecclesiasticam violant, de quibus scripsi superius, Scholio 7.
 quos proinde conservator velut suae conservatoriae & iurisdictioni subiectos potest
 absolvere, Emanuel. Roder. quest. Reg. tom. 2. quest. 2. art. 2. cum ea tamen
 unca

uneca, quam ante præmissi.

Dico 3. Conservatorem in casibus quibus potest absolvere, potestatem eandem posse alteri committere, *Navarr. in manuali cap. 27. num. 45. vers. octavo 3 gloss. cap. fin. de offic. ordin.*

QUESTIO VIGESIMA SECVNDA.

Quam pœnam incurrant, qui Conservatoris officio abutuntur.

SUMMARIUM.

1. Suspenditur conservator qui officio abutitur.
2. Suspendus non privatur distributionibus quotidianis.
3. Procurans ne conservator faciat aliquid extra suum officium, incurrit censuras.
4. Ignorantia excusat conservatorem, & qualis ea esse debeat.

Conservatores secundum juris terminos constituti officio abutentes, hoc est, in non notoriis se intromittentes, uno anno ab officio sunt suspensi, *cap. 1. Et fin. de offic. del. in 6. ubi Ioan. Andreas & DD. Franciscus de Placeta tract. de excommunicat. one §. 17. vol. Ocean. 16. fol. 205.* quæ quidem suspensio tria comprehendit, executionem ordinis, jurisdictionis Ecclesiasticæ & Ecclesiæ rerumque Ecclesiasticarum ad Dei cultum administrationem, *Sayrus de censuris lib. 4. c. 5. Barth. Vgolin. de censuris Ecclesie tab. 4. c. 6. n. 1. Et seqq.*

Declarata tamen, hanc suspensionem non inferre privationem à distributionibus quotidianis, *Navarr. d. cap. 27. num. 160.* à quibus tanto tempore sub pœna irregularitatis debet abstinere, *cap. 2. de cler. excom. late Vgolin. d. loco tab. 1. c. 14. §. 1.* qua tamen de re videatur Alex. Moneta, *de distrib. quotid. part. 2. cap. 15.*

Limitari, nisi conservatoria sit concessa cum facultate cognoscendi de aliis, *Navarr. in Manuali cap. 27. num. 157. Soares de censuris disput. 23. sent. 4. num. 10.* seu quod in idem recidit, nisi judicialis indago sit ei commissa, *Navarr. Et Snar. iam citati.*

Porro pars eius instigatus conservator limites sui officii transiit, eo ipso excommunicationem incurrit, à qua non potest absolvi, priusquam captaverit animum eius quem hoc modo fatigavit, *d. cap. fin. §. seu vers. pars vero ubi gloss.* Idem respondeo in iudico item collegia vel universitates quæ censuras incurunt, quarum est capax, idque nisi uti prædixi, conservator procedere possit in eis qui judicialem habent indaginem.

Limi-

Limitatur secundò, nisi Conservator ob ignorantiam, non tamen quæ sit cessata & affectata, excusetur, cap. eos ubi gloss de temp. ord. in 6. Emanuel Roderic quest. Reg. tom. 1. quest. 65. art. 12. Ignorantia enim juris aut crassa non excuset, Francisc. de Placita d. §. 57. num. 5. glo. c. fin. de offic. del. in 6. c. 1. de clandest. de spons.

QUESTIO VIGESIMA TERTIA.

An qui ex privilegio habent facultatem eligendi Conservatorem, possint electione semel facta variare.

SUMMARIUM.

- 1. Electione facta variare non licet.
- 2. Jus alteri questum tolli non potest.
- 3. Societas JESU electione unius conservatoris potest variare.
- 4. Exemptorum interest habere plures Judices.

1. **N**entiquam, Emanuel Roderic. d. quest. 65. art. 5. Joannes Baptista Consetius de privilegiis ordinum part. 2. tit. 4. cap. 9. fol. 335. idque ad instar judicum delegatorum, cap. cum plures de offic. del. in 6. Navar. cons. 8. de offic. deleg. electione enim facta, jus alteri acquiritur, quod ei nolenti auferri non potest, late R. buffus de privileg. Scholarium privul. 153. n. 6. etiam si tale jus ex privilegio comperat. Mober. dec. 28. Rot. cons. 2. n. 22. l. 4. Farin. dec. 10. cent. 7. quod fufius ex his quæ à Tiraguello traduntur, posset confirmari, l. boves §. hoc sermone limit. 1. de verb. signif. id quod tamen temporandum est, nisi speciali privilegio conservatoriae aliter dispositum sit. Emanuel Rod. commissa est Abbati S. Laurentii extra muros Leodiens. SS. Apostolorum Colonienf. & S. Joannis Trajectensis Decanis, quam ego alio in tractatu inserui, lib. 1. quest. 39. de Jurisd. Ord. in Exempt. videre est, id quod etiam de Conservatoria privilegiorum Societatis JESU à Pio V. in Bulla per Gregor. XIII. edita refert Emanuel Roder. d. art. 5. interest enim Exemptorum, ut multos habere possint Conservatores, qui eos defendant, Lucas de Pennal. fin. C. de delatoribus lib. 10. Rebuffus d. loco privilegio 152. num. 5. ut alius alio negligente alterius iustitiam administret. arg. l. decurio fortunam d. de decurion. lib. 10. Rebuff. ibid. num. 5. Licet aliis placuerit magis expedire unam quam pluribus subici. Felus. cap. dilecti vers. hominibus de major. & obed. Budeus dec. 21. in fin. lib. 31. in fin. lib. 1. Farinac. cent. 7. dec. 10. n. 3.

QUEST.

QUÆSTIO VIGESIMA QUARTA.

Conservatorie utrum extinguantur morte concedentis,

SUMMARIUM.

1. Conservatores à manifestis injuriis deferunt à conservatoribus Privilegiorum.
2. Gratia perfecta non extinguuntur morte concedentis.
3. Privilegia realia sunt perpetua.

Distinguunt nonnulli inter Conservatores à manifestis injuriis, & Conservatores privilegiorum. *Franc. cap. fin. §. Officium de offic. del. in 6.*
 Ut quætionem hanc paucis expediam, dico gratiam factam & perfectè concessam etiam re integra mortuo concedente non expirare. *Sylvester verb. gratia numer. 3. cap. si super de Offic. del. in 6. cap. si cui de prob. in 6. Et utrobique DD. præsertim si Conservatoria privilegia uti assolent censentur non ad instar personalium Privilegiorum, sed realium quæ sunt perpetua. l. proponebatur ff. de judic. l. forma §. quanquam ff. de censib. l. 2. ff. de rebus dubiis Rom. l. maritum numer. 17. ff. sol. matr. §. Emanuel. Roder. d. loco. art. 6. qua de re & ego alio in loco. d. quæst. 39. numero decimo quarto.*

QUÆSTIO VIGESIMA QUINTA.

Utrum Conservatores possint vices suas alteri delegare.

SUMMARIUM.

1. Conservatores possunt subdelegare.
2. Subdelegare an possit Conservator.
3. Subdelegare potest nadium ministerium simplici Clerico.
4. Subdelegare non potest Conservator universalem suam jurisdictionem.

Iohannes Baptista Confettius, *tract. de Privilegiis ordinum part. 2. tit. 4. de Officio Conservatorum vers. possunt insuper fol. 351.* censuit simpliciter, quod Conservatores ordinum possunt tanquam Papæ delegati vices suas in principio medio & fine

finē causæ aliis personis qualificatis subdelegare. *cap. super questionem de officio del.*
 quod certe extra dubium est, si uti assoler, in conservatoriali diplomate inserta sit
 clausula: Tam per te, quam per alios, uti de Conservatoria Societatis JESU & aliis
 quibusdam recenset Emanuel Roderic. *d. loco art. 10. cap. fin. §. vices de officio del. in 6.*
Rom. cons. 370. quo etiam in casu ejusmodi subdelegatio fieri non poterit alteri, qui
 2 Conservatorialis dignitatis non sit capax. *Joann. Andr. & DD. d. §. vices.* subcon-
 servator enim eadem debet habere qualitates quas Conservator, *gloss. d. cap. fin.*
ubi etiam Franc. Nam & Regulariter qui per substitutum servare potest, debet
 constituere alium æque sibi idoneum. *l. 2. C. de Propositis agent in rebus lib. 12. ubi*
Barth. num. 4. Quod tamen temporis nisi nudum tantum ministerium subdelega-
 retur, ut puta examen testium, licet enim id etiam personis in dignitate non con-
 stitutis committere, *Capell. Thol. quest. 12. Unigenitus pract. objer. lib. 1. cap. 13. de*
testib. Villadiego tract. de legato part. 1. quest. 8. num. 31. Idque nisi intercedere deberet
 causæ cognitio, *Milis in repertorio verbi index delegatus ab ordinario, Rom. cons. 370.*
 264. 370. Denique licet Conservator unam causam possit subdelegare, non po-
 terit tamen totam Universitatem causatam seu universalem illam quam habet juris-
 dictionem alteri committere. *Legatus ff. de officio præsidis, Host. in summa de Offi.*
del. d. l. à iudice, ubi Jaf. C. de iudicis, Nicol. Bellon. in d. Rubr. de officio eius cuius mand. §.
Jurisdic. num. 612.

 QUÆSTIO XXVI.

Quid si sit, justitium ordinariusque Justitiam non administraret, an
 Exemptis licebit iudicio pulsare suos debitores
 coram Conservatore?

SUMMARIUM.

1. Justitium si sit, potest recurrere ad Conservatorem.

1 **E**manuel Roderic. *d. loco art. 12. vers. ex qua doctrina infero,* respondit licere, nulla
 tamen id fulciens autoritate, confirmo id ego ex eis, quæ in alio tractatu
 articuli *de Jurisdic. Ord. in Exempt. lib. 2. quest. 8. num. 10. & seqq.* Judicem scilicet
 animum alterius iudicis negligentiam supplere debere.

Q U Æ S T I O   X X V I I .

An Exempti sint conveniendo coram Conservatoribus à se nominatis.

S V M M A R I V M .

1. Iudicem nemo designari debet, quem elegit.	4. Iudices an presumantur dati & postulationi parium.
2. Introductum in favorem, non est convertendum in odium.	5. Exemptis non est dispendiosum in prima instantia conveniri active & passive coram conservatore.
3. Retortio privilegii non datur in privilegio motu proprio concessis.	

Exempti causa, habent non pauci ordines Exempti id privilegii, ut ipsimet possint sibi Conservatores dignos nominare, coram quibus debitores suos conveniant, injuriasque sibi illatas propulsent. *Joannes Baptista Consetius de privilegiis Mendicantium & non Mendic. Ordinum par. 2. tit. 4. de conserv. cap. 6. & 7.* dubitatio est, utrum Exempti coram Conservatoribus ab eis ita nominatis conveniri possint.

Ratio dubitandi est, quia nemo designari debet iudicem contra se, quem elegit pro se, *l. cum Papinianus C. de sent. & inter omni. Jud. cap. 1. ubi DD. de Mutui petu. 2. uti Futius hac in eadem materia deduxi alio in tractatu, lib. 2. quest. 29. de Jurisd. Ord. in Exemptis.* Sed alius visum est non posse.

Ratio, quia hujusmodi controversiæ sunt introductæ in favorem Exemptorum, *cap. 1. & fin. de offic. del. in 6.* quod autem in favorem Exemptorum introductum est, non est in eorum dispendium retorquendum *cap. quod ob gratiam de Reg. Jur. in 6.* uti ego in simili pluribus rationibus alio in loco confirmavi *de Jurisd. Ord. in Exempt. lib. 1. quest. 17. nu. 19. 20. 21.*

Deinde Conservatorum Ordinibus concessa sunt plerumque motu Pontificis proprio, quo casu privilegii retortio & ratio illa naturalis quam Papinianus admisit, seu retaliario, aut potius similis conveniendi ratio cessat, uti ego ostendi citato jam loco *num. 10. & seqq.* & ita non quidem hiis, sed aliis effulis rationibus concludit Emanuel Roderic. *d. loco art. 13.* Verum ego in hanc Emanuelis opinionem ut non possum ob distinctionem glossographi & Doctorum aliorum classicorum *in l. si quis iniquum ff. quod quisque juris*, qui me in aliam vocant sententiam, Etenim si Conservatorum seu Exemptorum iudices ad exemptorum postulationem sint deputati, eo in casu si adversus quos talis jurisdictio erit demandata, pote-

poterunt retaliare seu sub eadem jurisdictione agendo experiri ad versus Exemptos, etiam si Exempti qui tales judices obtinuerunt, penitentia ducti experiri non velint, quamvis secus si Exempti tales judices non postulavissent, tunc enim adversus eos agendo talis jurisdictione retorqueri non potest, nisi tunc demum, si Exempti jurisdictione ejusmodi motu proprio concessa uel voluerint l. 3. ubi glo. etiam marginalis ff. de DD. ff. quod quisque juris l. 2. §. si d. Et si agant ubi DD. ff. de iudicis l. fin. C. de finibus & lit. expensu, Innocent. cap. ex conquisitione de Res. spol. Petrus Lariot tract. de apicibus juris Tit. de Privilegiu Retortione axiomat. 3.

4 Sed an in dubio tales judices ad postulationem Exemptorum vel motu proprio designati censentur, dubitari potest. Paucis respondetur, quod in bivio consilii seu indubio ad postulationem Exemptorum dati presumuntur, cap. si more de praeben. in 6. Petr. Lariot d. loco. Nec ea propter dicendum est, jurisdictionem in gratiam exemptorum concessam conversam iri in eorum odium, contra id quod jus dicitur ponit. d. cap. quod ob gratiam de Reg. jur. in 6.

Nam ejusmodi in Exemptos à sancta Sede delegata jurisdictione tam activa quam passiva, non in eorum odium aut dispendium, sed in favorem atque compendium convertitur; quippe quod si exempti à Romana curia longè remoti specialibus ejusmodi judicibus destituerentur, plerisque in casibus conveniendo essent eorum ordinariis, quibus magis sunt invisili, quam iis qui judices eorum sunt speciali diplomate à S. Sede designati, vide lib. 4. de Jurisd. Ord. in Exempt. quast. 1. n. 12. & seqq. Hinc est, ut exemptis etiam utilis & compendiosus sit, si certis in partibus habeant Conservatores judices, coram quibus eorum causa tractentur activè & passivè & quast. 101. & 102. hac enim ratione liberior est atque amplior eorum à jurisdictione ordinaria Exemptio, quippe quod tunc ordinariis in casibus exceptis quales sunt, cum peniculum est in mora, aut cum difficilis est ad Papam accessus, aut alii permulti similis categoriæ jurisdictionem exercere non possit in Exemptos, vide infra quast. 101. & 102.

QUESTIO XXVIII.

An Praefecti annonæ possint à Conservatoribus impediri.

Neutiquam, Ratio prima, quia in publicis subventionibus cessant omnes subtilitates & Privilegia, l. 1. C. ne liceat in Exemptione specierum lib. 11. l. fin. C. de quibus numer. vel praestis nemini liceas l. si exeri. C. eod. Platen l. quod ad C. de Muri leg. lib. 11.

Ratio

Ratio secunda, quia necessitas non habet legem. l. 2. §. si tamen ff. si quis curia-
 nibus Innoc. cap. cum Ecclesia de immuni. Eccles. & in qualibet dispositione semper cen-
 setur esse excepta necessitas, l. 1. ff. de offic. pro cons. Emmanuel Roder. quaest. regul.
 tom. 2. quaest. 62. art. 3. qua de re & ego alibi alia quaedam de iurid. ord. in exem-
 ptos lib. 4. quaest. 1. n. 9. quaest. 51. n. 3. unde & necessitatis tempore non modo huma-
 ni iuris sed divini, Rom. l. si vero §. si vero num. 9. Fall. 54. ff. sol. matr. Emanuel d. tom.
 2. si quaest. 9. art. 8. in fine. ratio haberi non solet, cap. discipulis de consecr. dist. 6. Rom.
 l. si vero §. si vero num. 9. Fall. 54. ff. sol. matr. Emmanuel Roderic. d. loco tom. 1. quaest. 9.
 m. 8. in fine.

QUAESTIO XXIX.

Quid si exempti instituti sint per Laicum haeredes, an si pro testamenti publicatione
 citentur coram iudice Laico à quo sunt exempti, recurrere possint ad
 suum conservatorem.

SUMMARIUM.

1. Cautione emissa an sua putaverit inter- dicem laicum.
2. Testamenti laici publicatio spectat ad iu- d. non potest re curri ad conservatorem.
3. Scripturae recognitio peti potest coram or- dinario.

Minimè. Glossa cap. si haeredes ubi DD. de testam. Covar. pract. quaest. cap. 8. nu. 1
 2. Gutierrez lib. 2. pract. quaest. 49. Emmanuel Roder. quaest. Regul. tom. 2. quaest. 62
 art. 12. Tum quia Iudex laicus huius quaest. 10. est iudex competens, Covar.
 d. cap. si haeredes nu. 3. & DD. iam citati Baribol. l. solent ff. de aliment. & cibariis legat.
 Tum quod ejusmodi citatio est conditionalis, si sua putaverunt interesse, Bald. l. te-
 stem. nu. 5. C. de quaest. quo casu opinione nonnullorum quos tamen alio in loco,
 quaest. 41. non sequor, exempti subjiciuntur ordinario, Surd. dec. 79. Tum quia
 ejusmodi publicatio testamenti laici spectat ad iudicem Laicum, Ansvr. de rep. clem.
 1. Regula 2. nu. 9. vers. 9. fallit de offic. ord. l. consulta. divaria C. de testam. licet
 enim executio testamenti ad Ecclesiasticum iudicem spectet, non
 tamen illius publicatio glo. d. cap. si haeredes. prout & de recogni-
 tione propriae Scripturae alio in loco scripsimus, d. tract.
 lib. 2. quaest. 45. num. 104.

Q U A E S T I O XXX.

Executores testamentorum ab ordinario conveni, an recurrere possint ad suos conservatores.

S U M M A R I U M.

1. Executores testamentorum qui plenissime sunt exempti, non possunt coram ordinario conveniri. 2. Testamentorum executores quorum exemptio derogat cap. volentes de privilegi. in 6. non possunt conveniri coram ordinario.

EXaminavi hanc quaestiuunculam alio in loco, de Jurisdic. ord. in exemptis, 4. quest. 49. distinxique inter regulares exemptos & alios non regulares exemptos, hos dixi, quia plenissima gaudent exemptione, non posse conveniri, illos vero posse, quod limbo & declaro, nisi & hi plenissima gaudeant exemptione, cum derogatione cap. volentes de privilegi. in 6. ut puta quod nequidem contemplatione contractus delicti vel loci coram ordinario possint conveniri, & quidem cum mica hae salis temporandam hanc quaestionem censet Emanuel Roderic. Regul. quest. tom. 3. quest. 70. art. 3. auctoritate nixus Richaldi, in 4. dist. 45. & Sylvestri verb. testamentum 2. num. 2. & 4.

Q U A E S T I O XXXI.

An conservatores possint procedere adversus eos, qui confugientes ad Ecclesias extrahunt.

S U M M A R I U M.

1. Extrahentes ab Ecclesiis sunt excommunicati. 2. Immunitas non violatur per investigationem delinquentis.

Respondi posse lib. 4. de Jurisdic. ord. in exemptis quest. 65. incurritur enim excommunicationem a qua non possunt nisi a Pontifice vel conservatore absolvi, Emanuel Roderic. d. tom. 2. quest. 50. art. 2. vers. 4. & ultimo. ac alias poenas quas in d. quaestione expolui. num. fin. Non tamen incurrerent, si effringerent immunitatem investigandi gratia, an in

eo sint delinquentes, cum enim investigare possint, an delinquentes sint in loco immuni, possunt & cetera. sine quibus ejusmodi investigatio fieri non potest, l. 2. ff. de heresd. omnium iudicium. Emanuel Roderic. d. art. 2. vers. ex dictis inferitur.

Q U Æ S T I O XXXII.

Quid si quis fide data de quempiam reducendo ad locum exemptum, non reducatur, an conservator procedere poterit.

S U M M A R I U M.

1. Fides data servanda.
2. Frustratorius est actus, cuius nihil operatur eventus.

Distingui solet, an casus sit qui immunitate gaudeat vel non gaudeat, si gaudeat, omnino opinione non nullorum est reducendus, quia fides data servanda est & ideo conservatoris officium poterit implorari; si non gaudeat, non est aliorum opinionem reducendus, & consequenter conservator adiri non poterit, Anton. Gomez. var. resol. lib. 3. cap. 12. num. 26. Dic. l. ea est natura cavillationis num. 7. ubi Cuchal ff. de Reg. iuris. Clarus in pract. crim. lib. 1. §. fin. quest. 55. Emanuel Roderic. quest. Regul. tom. 2. quest. 5. art. 5. Covarr. lib. 3. var. cap. 2. num. 26. Navar. in Manuali cap. 25. num. 22. quia ad locum immunem reductus, a novo deberet educi; frustratorius autem esset actus reductionis, cuius nihil operaretur effectus, l. si quis ita ff. de hered. instit. l. cum heres. §. 1. ff. de acq. hered.

Q U Æ S T I O XXXIII.

Utrum regulares exempti ratione administrationis Ecclesie, si à Diecelesano conveniantur, possint ad suum conservatorem recurrere.

S U M M A R I U M.

1. Intellectus cap. 11. sess. 25. de Refor.
2. Regulares & eorum Ecclesie qualiter sunt ordinario subiecta, & an à suis conservatoribus possint conveniri.

Dubitandi occasionem facit Concil. Trid. sess. 25. cap. 11. de Refor. & constitutio Innocentii 4. in cap. volentes §. in eos de privileg. sm. 6. quæ subdit, regulares exemp-

exemptos Iurisdictioni Diocesanorum respectu administrationis Ecclesiarum que Iurisdictioni Diocesanorum sunt subiecti.

Verum cum Emanuele Roderic. *Regul. quest. tom. 1. quest. 36. art. 4.* respondit constitutionem Innocentii 4. que in Concilio Trid. d. cap. 11. innovata est, intelligendam esse de Ecclesiis, quarum administratio licet spectet ad exemptos, nihilominus tamen subiecte sunt Diocesanis, *Covar. pract. quest. cap. 11. num. 5.*

Proinde si loca atque Ecclesie sint pleno iure tam in spiritualibus quam temporalibus subiecta alicui Ordini habenti plenam exemptionem, religiosi quibus administratio ejusmodi Ecclesie demandata est, coram ordinario ratione administrationis conveniri non poterunt, *Couarruvias d. nu. 5. vers. Ex quibus apparet. verb. possel tam. Wamsius conf. 366. nu. 37. de Regularibus. Feder. de Sens. conf. 13. & consequenter si conveniantur, poterunt pro sui iuris exemptionisque tuitione ad suum conservatorem recurrere, cap. fin. de offic. delan. 6. ad quod confert declaratio sacre Congregationis, in hac verba.*

2 Congregatio Concilii censuit, Episcopos aut alios locorum ordinarios vigore cujusvis decreti ejusdem Concilii, nullam habere facultatem quovis tempore in Monasteriis, domibus & Ecclesiis Regularium exemptorum, quibus non imminet cura animarum personarum secularium, visitando Sacristias, paramenta, vasa sacra, Altaria & cetera hujusmodi, aut etiam tabernaculum seu pixidem in qua sanctissimum Eucharistiae Sacramentum asservatur.

Hactenus sacra congregatio, ad cujus enucleationem Emanuel Roderic. d. art. 4. ita scriptum reliquit. Hec declaratio ibi, quibus non imminet cura animarum personarum secularium, clare eminet, quod in Ecclesiis in quibus imminet cura animarum secularium, non procedunt in eo decreto, quod utiq; ex dictis verum est, si intelligatur de Ecclesiis exemptis non omnino que reguntur per Episcopos, in quibus Prælati regulares non habent plenam potestatem tam in spiritualibus quam in temporalibus, non autem in his que ipsi Prælati regularibus pleno jure sunt subiecta, ita Emanuel, sunt tamen qui id recte restringunt juxta Concil. Lateran. sub Leone X. sess. 21. ut visitari & corrigi possint quo ad ea que ad Parochianorum curam & administrationem pertinent. *Navar. conf. 8. de privileg. Gregorius Sayras in floribus decisionum lib. 1. Tit. 7. de temporib. ordm. dec. 4.*

Quod iterum videantur ea, que inferius scripsimus quest. 77. & Hieron. Cevallos. *De cognitione per viam violentia. quest. 22. num. 10.* ubi late docet praxim.

 QUÆSTIO XXXIV.

Clausula Conservatoris Bullis inserta, non permittentes ab aliquo molestari, qualiter intelligenda.

SUMMARIUM.

1. Molestia est Juris & facti
 Clausula non permittentes ab aliquo molestari, intellecta.

Intelligenda est de contradictione aut oppositione seu molestia quæ de facto sit, non autem quæ de jure, glo. cap. per illarum verb. contradictionis de preb. Abb. cap. audita de restit. spoliat. Corset. in sing. verb. molestia. Felin. cap. cum causam col. 2. & 3. de rescriptis. Navarr. cap. contingat in 7. causa nullit. cap. 3. de rescriptis. Alciat. cap. quod Sedes nu. 6. de officio ord. Rebuffus in praxi benefic. tit. declaratio nove provisionis in fine. Restan. de Imperatore quest. 100. nu. 38. Menoch. de arbit. jud. lib. 2. cent. 4. casu 365.

 QUÆSTIO XXXV.

Quid de illa clausula, sciant se indignationem BB. Petri & Pauli.

SUMMARIUM.

1. Clausula sciant se indignationem BB. Petri & Pauli incursum.

Clausula hæc intelligenda est non de excommunicationis fulmine, sed de quavis alia arbitraria, uti Alciatus, Rebuffus, Delleveinus, Menochius, scriptum reliquerunt, Alciat. cap. quod sedes num. 6. de officio ord. Rebuffus in praxi benefic. tit. declaratio nove provisionis in fine. Restan. de Imperat. quest. 110. num. 38. Menoch. de arb. jud. cent. 4. casu 365. id quod nos in alio hæcenus allegato ostendimus, lib. de Jurisd. Ord. in Exempt. quest. 62.

Y

QUÆSTIO

Q U A E S T I O   X X X V I .

Quid de clausula, appellatione postposita, quæ in Privilegiis quandoque apponitur.

S U M M A R I U M .

1. Clausula appellatione postposita effectus.
Clausula hac tantum vincit Princeps.
2. Pontifex speciali favore prosequitur exceptos.
3. Injuriarum actione licet experiri adver-
sus frivolum appellatorem.
4. Conservator potest vixere hujus clau-
sule, usque dum inhibito superveniat,
suam exequi sententiam.

Sicuti Privilegia nemo est qui concedere possit, nisi is qui contra legem statere potest, alio in loco ostensum est *lib. 1. de jurisd. ord. in exempt. quest. 3.* ita neque potest quippiam hac appellatione postposita uti, nisi qui legibus derogare potest, qualis est Pontifex, qui Canonum auctor est. *Late Celsus Hugo in suatrat. de clausulis l. 1. §. fin. ff. de quibus appell. DD. cap. Pastoralis de offic. de l. Bald. l. 2. C. de appell. cum exceptione tamen, nisi inferior appellationi à sententia interlocutoria adiciat. l. fin. ubi glo. & DD. C. de sent. & interl. cm. jud. Minusag. lib. 1. obs. 3. Imola d. l. 1. §. fin.* Proinde quo sensu intelligenda sit hæc clausula, nunc est questio.

Sunt qui æstimant, hæc clausulam impedire tantum appellationes frivolas, inanes, & nullo juris fundamento nixas. *Celsus Hugo de clausulis.*

Verùm emphasis verborum & enixa Pontificis voluntas involvit dispositionem prohibitivam appellationis cujuscumque, etiamsi ea esset colore alicujus legitime causæ interposita, *Emmanuel Roderic. Regul. quest. tom. 1. quest. 8. art. 13. d. cap. Pastoralis de offic. deleg. idque (ut est in proverbio) acutang potest.* Cum enim Pontifices tanto sint Ecclesiæ ordines prosecuti favore, ut eos à jurisdictione ordinariorum speciali privilegio eximere dignati sint, quis credat Pontificem hæc clausula duntaxat tollere voluisse appellationes frivolas quas jura exofas habent, & ob quas adversus frivolum appellatorem de injuriis etiam experiri permissum est, *glo. l. fin. in fine C. quando provoc. non est necesse, Geminiannus cap. appellationibus de appell. in 6. Fel. cap. 2. col. 2. de appell. Emmanuel Roderic. Reg. quest. tom. 1. quest. 8. art. 3.* proinde extensio facienda est, ut Pontifex utramque appellationem procausæ interpositam, *Emmanuel d. art. 13.* ac consequenter is cujus jurisdictione uti & energia hujus clausulæ firmata est, potest usque dum ei sit à superiore, hoc est ab

eo qui hanc clausulam interponere potest, inhibitum procedere & sententiam suam debita Exemptioni demandare, *Mansing. de Obs. 3. Innoc. Et DD. cap. Pastoralis de offic. dilect. Lanfranc. cap. quoniam contra de probat. Marant. de orat. jud. pari. 6. act. 2. in de- cisor. num. 325.*

Q U Æ S T I O   X X X V I I .

Quid importet clausula, invocato etiam ad hoc brachio seculari.

S U M M A R I U M .

- 1. Clausula, invocato brachio seculari, tacite inest illius energia.
- 2. Conseruator an possit de viribus sententia cognoscere.
- 3. Secularis iudex an teneatur exequi sententiam iudicis Ecclesiastici pendente ap- pellatione.

Clausula hæc in rescriptis Pontificiis etiam si non adiceretur tacite inest. *Imola cap. significasti nu. 3. de offic. del. Navarr. cap. cum contingat Remedio 1. de rescriptis*, nec enim in iure rarum est, ut quædam dubitationis tollendæ gratia adiciantur rescriptis, testamentis contractibus quæ necessario adici non debebant, *l. que dubitationis ff. de Reg. Jur.* Itaque clausula hujus energiæ est, ut censuris Ecclesiasticis aliisque pœnis arbitrariis laici iudices compelli possint ad executionem à S. Sede delegatis demandatam, *cap. 2. de offic. ord. 7. 1. à dno § sententiam Roma num. 16. de Re. iud.* qua de re etiam aliis in locis tractavi.

Sed an secularis iudex cujus brachium imploratur, possit de viribus sententiæ iudicis Ecclesiastici cognoscere, quæstio esse potest. In causis mixti fori censuerunt posse cognoscere, *DD. cap. 1. de offic. ord. Emanuel. Roder. Reg. quest. tom. 1. qu. 8. art. 14.* Signanter vero cum nullitas opponitur, *Navarr. d. cap. cum contingat Remed. 1. num. 7.* aut si mandetur aliquid, quod iudex secularis scit esse iniustum, *Innoc. d. cap. 1. de offic. ord. Navarr. d. num. 7. vers. tertio*, & ideo est, quod Joannes Andrea Panorm. *Imola* responderunt, in *d. cap. 1. de offic. ord.* non teneri iudicem secularem ad impartien- dum ordinario brachium seculare contra illum qui prætendens se exemptum, appel- lavit à sententia ordinarij, *Navar. ad rem. 1. numer. 7. vers. 4.* ut nec tenetur brachium concedere pro executione sententiæ interlocutoriæ, si coram eo allegetur esse ap- pellatum, nisi tamen implicetur, ostendaturque appellandi causam esse falsam, *Navar. d. vers. 4.*

QUÆSTIO XXXVIII.

Quid de clausula suppletes omnem defectum.

SUMMARIUM.

1. Clausula suppletes omnem defectum.
2. Clausula de plenitudine potestatis.
3. Dolo an sublatus censetur.
4. Defectus citationis mandati jurisdictionis, an censetur sublatus, & quid si impetrans sit superius bigamus.

Clausula hæc non tollit defectus substantiales. DD. cap. 1. de transact. Spec. de legato §. nunc ostend. verf. 14. Paris. cons. num. 16. vol. 4. Emanuel. Roder. Reg. quæst. tom. 1. quæst. 8. art. 15. uti nec defectus naturales provenientes ex parte supplicantis provenientes tollerentur. Spec. d. loco num. 18. DD. cap. suspensata de Rescript. cap. ipso iure de rescript. in 6. idque nisi & huic clausulæ alia adiceretur de plenitudine potestatis, vel motu proprio, aut certa scientia, nam tunc omnes defectus sublatis esse censentur, Emanuel. d. art. 15. excepto tamen dolo impetrantis, qui nunquam exceptus esse censetur. DD. l. quod nerva ff. de posui & in l. contrarius ff. de Reg. juris Emanuel. d. loco. Similiter nec sublatis censentur defectus ex omisa citatione, mandato aut jurisdictione provenientes. Qua de re extat Bulla Pii IV. & Clem. VIII. quam alio in loco inferui.

QUÆSTIO XXXIX.

Quid si fructus decimales coloniæ in patria Leodiensi ad Brabantum spectantes à Leodiensi arrestentur, Brabantusque conqueratur in Brabantia violatæ Bullæ Auræ, poteritne arrestari procurans ad conservatorem, quem haber, recurrere.

SUMMARIUM.

1. Actiones plures competunt pro decimis. sive procedi seu per arrestationem.
2. Decimarum in exactione potest executio.
3. Decimales fructus arrestari possunt ut in agris requirantur per horas viginti quatuor.

quatuor, vel aliorum opinione horas duo-
decim.

4. Decimarum dominium translatum est
in Ecclesiam sine traditione.

5. Principes non possunt legem dicere deci-
mi.

6. Bulla Aurea Papali dispositioni non po-
tuit prejudicare.

7. Prætextu Bullæ Aureæ impediens so-

lutionem decimarum excommunicati
sunt.

8. Impediti in perceptione decimæ, possunt
recurere ad conservatorem.

9. Bulla aurea intelligenda est in casu tem-
porali, non vero speciali.

10. Actiones regulariæ non comprehendun-
tur sub Aurea Bulla.

Proposita mihi fuit nuper hæc questio, ad cuius explicationem priusquam me-
paccingam, præmitto pro illius basi, ad solutionem decimarum obtinendam
quam plures à jure concedi rationes, uti uno ore apud omnes decimanos scrip-
tores proditum est. *Rebuffus de decimis quest. nona.* *Ioannes Petrus Moneta tract. de*
decimis tam spiritualibus quam Papalibus cap. 8. Inter quas hæc promptior est & com-
pendiosior, quæ realis & executiva est. *gloss. Clem. dispendiosam de iudiciis ubi Cardi-*
nalis num. 26. & 27. *Rebuffus de decimis quest. 15. num. 23.* *Moneta d. cap. 8. num. 56.*
Scilicet per arrestum seu manus injectionis, *Anfrevius ad capellam Tholosanam quest.*
433. *Moneta de decimis cap. 6. num. 4.* *Guido de conf. 283. apost. ad Bald. l. fin. num. 1. C.*
aut enim decimæ necdum sunt à cæteris fructibus separatae, & tunc credi-
tor decimæ potest experiri via arresti, quam in jure denuntiationem prohibitoriam
vocat. *l. detestatio ubi Alciat. ff. de verb. sign. impediendo ne fructus collantur ni-*
si se præsentante. DD. citati & Anfrevius d. loco Spec. de decimis §. 1. col. fin. Guido dec.
283. Traq. de Retr. conf. 1. gloss. 7. num. 38. *Didacus lib. 1. var. res. cap. 17. num. 8.*
Antonius Thesaurus forens. quest. 9. num. 1. maneatque fructus in agris per 24. ho-
ras, vel juxta opinionem senatus Pedemontani per 12. horas, usque dum venerit deci-
mator. *Thesaurus d. quest. 9. num. 2.* aut decimæ sunt separatae à fructibus aliis decima-
tis, & tunc in Ecclesiam, quæ decimarum est creditrix. *Rebuffus de decimis quest. 9.*
num. 7. dominium sine alia traditione Ecclesie seu piæ causæ favore transfertur, pos-
sunt tunc arresta tanquam in rebus propriis interponi, *Pec. de jure sistendi cap. 4. n. 25.*
secus quam in fructibus præbendæ. *Gail. lib. 1. obs. 17. num. 8.* licet quod de fructibus
præbendarum dixi non simpliciter, sed cum mica salis admittat Navar. *conf. 3. num. 1.*
de immunit. Eccles. & etiam de decimarum fructibus, *Imbertus instit. forens. lib. 2.*
cap. 60. in verb. pignorat. Itaque si creditor decimæ, seu quod perinde est, Ecclesia
arrestum interponat in fructibus suis decimalibus in patria Leodiensi existentibus, de-
bitor qui Brabantus est, nihil habet quod conqueratur, non enim Ecclesia impingit
in constitutionem Bullæ Aureæ ab Imperatoribus conditæ, qui legem Ecclesie re-
bus

bus spiritualibus, quales sunt decimæ, *Felin. cap. cum ab Ecclesiarum numer. 7. de consil. Peck. cap. ea quantum. 5. de Reg. Jur. in 6. præscribere nullatenus potuit. Rebuffus de decimis quest. 10. num. 4. cap. Ecclesia S. Mariae ubi plena manu, Fel. Abb. & DD. de consil. Peckus cap. ea quantum 5. in fine de reg. jur. in 6. ca. verum ca. Imperator dist. 96. num. 18. de probat. late Card. Manica de tacitis & ambiguis par. 2. Ab. 22. tit. 19. num. 20. id quod etiam plenius infra confirmavimus quest. 115. & cap. in præsentia, ubi Abb. ad eod. quidem, ut ejusmodi Bulla Aurea generali Papæ confirmatione decimarum juri officere non possit, *Fel. d. cap. Ecclesia num. 4.* Imo vero prætextu hujus Aureæ Bullæ impediens solutionem decimarum velut Ecclesiastica libertatis temeratores censuras eas incurrerent, quas illarum violatores solent incurrere, *ca. decimas 16. quest. 7. cap. noverrunt de sent. & com. ubi Innoc. Bellamora conf. 40. Card. d. Clem. dist. pendiosam numer. 27. & scripti supra Scholio 7. vers. 5. & 18.* idque nullo privilegio aut constitutione canonica obstant, nisi quæ specialiter Bullæ Cœnæ Domini deroget, uti tradunt ii, qui constitutionem annuam Bullæ Cœnæ Domini suis commentariis illustrarunt, *Greg. Sayrus in thesuro Theol. moralis. Navar. in manuali. Toletus in summa, ego in tractatu de Jurisd. ord. in exempt. plusculis in locis ostendit.* Unde sequitur, eum qui prætextu Bullæ Aureæ hoc in casu inquietatur, posse via hac juris licita solutionem suarum decimarum persequi, ac pro tuitione jurium & decimarum suæ Ecclesiæ ad conservatorem jurium suæ Ecclesiæ recurrere, *per cap. fin. de offic. deleg. in 6.* Bulla enim Aurea aliter non est intelligenda, quam in suo casu, hoc est cum de reali qua temporali actio instituitur, prout denotant verba in ejus textu, præsumere faire ou exercer quelque jurisdiction ou judicature temporelement, actio autem de jure decimarum est spiritualis, à temporali longe differens. *Maranta de ord. jud. par. 4. dist. 13. Moneta d. cap. 8.* Ideoque Episcopus cogere etiam potest exemptos ad solutionem decimarum debitarum ratione rerum non exemptarum, *Geminian. conf. 72. num. 18. Card. Tuschus tom. 3. concl. 565. num. 11.* Deinde dispositio ejusdem Bullæ Aureæ excipit actiones confessorias & negatorias hisce verbis. Celles seulement exceptees esquelles la confessoire ou action negotiore se peut de droit agir, quod autem confessoria actione agi possit ad verus decimarum debitores, juris est explorata, *Rebuff. supra quest. 9. num. 11. Moneta d. c. 8. n. 38.* concludo itaque, quæstionem hanc, posse hunc decimarum creditorem cui prætextu Bullæ Aureæ molestia fit, conservatorii remediis sibi providere; sunt enim ejusmodi molestiæ de facto, non vero de jure, quæ possunt conservatoris officio propulsari, uti alias ostendi hoc loco quest. 34.*

Q U A E S T I O   X X X X .

An executio sententiæ per ordinarium contra exemptum nulliter latae mandari possit executioni ejusdem ordinarii auctoritate, adversus debitores exempti non exemptos.

S U M M A R I U M .

1. Exceptio iuris tertii non admittitur.	exemptum latè aditur, potest cognoscere de nullitate sententiæ.
2. Tertius potest executionem impedire.	
3. Nullitas potest per tertium proponi.	7. Acta per exemptos coram ordinario, non probant coram iudice exemptorum.
4. Nullitas ex officio potest aliquando à iudice suppleri.	8. Tertius accipere potest ex persona convicta.
5. Prorogatio iudicii non est tertio.	9. Debitoribus hereditariis datur exceptio pendente actione rescissoria testamenti.
6. Ordinarius qui pro executione adversus	

Videtur posse, quia nullitas Processus ordinarij adversus exemptum concernit quidem exemptum, sed non tertium, qui de nullitate Processus excipiens de jure tertii exciperet quod admitti non solet, *l. iij. fr. ff. si usufruct. Barib. l. qui cum herede num. 1. ff. de except. rei jud.* ubi Zasius adfert limitationes.

Respondemus nihilominus, eo non obstante eum adversus quem ejusmodi executio urgetur, in exceptione nullitatis Processus ac sententiæ per ordinarium contra exemptum late esse admittendum.

Ratio prima est. Quia non modò necessarius defensor qualis est is qui citatus & coactus comparere. *l. 2. C. ubi in rem actio Bald. Auth. nunc heres. C. de Lingios. Pantus de nullit. sent. Tit. quis de nullitate dicere possit num. 3.* de nullitate istius Processus potest excipere, sed & is qui voluntarius est defensor, hoc est voluntariè pro suo interesse ad executionem impediendam comparere. *Pant. de num. 3. Barib. l. ut tamen §. quoties ff. ad trebell.* adeo quidem, ut ita excipienti nequæ replicari, tua non interest. Nam ita comparens ac de nullitate excipiens, exaudiendus est, non modò ratione sui privati juris ut executionem à se avertat, sed etiam respectu iuris publici utilitatique publicæ ob quas Ecclesiæ Romanæ interest exemptio

- emptionum jura Privilegiaque non violari, sed eadem facta re et conservata, cap. Pa-
 storalis de Re, lud. cap. quam sit 18. quest. 2. Rebuff. Resp. 142. ut & in qualibet causa
 3 populari Ecclesie aut religionis, nemo à judicii limine arceri hoc fucio potest, quod e-
 jus non interfit, Late Vant. d. loco num. 9. & seqq. Quin vtro nemine opponente nul-
 litas ejusmodi à judice ex officio suppleri possit dubium non est. Alex. conf. 77. col.
 pen. lib. 3. Vant. ibidem num. 10. Abbas cap. licet magister num. 3. de supplend. neglig. prel.
 idque etiam si exempti expresse prorogassent, debitumque coram ordinario agno-
 vissent, potest enim eo non obstante is cuius interest intercedere, ac nullitatem alle-
 gando, executionem ulterioresque processum impedire, tum quod destructo fun-
 damento corruiat superædificatum, leg. tecum in pr. ubi cast. & DD. ff. de except.
 rei judicata l. cum principalis ff. de regulis iuris, ex principioque tituli posterior for-
 metur eventus, l. C. de imponenda. Luc. de script. lib. 10. Tum quod acta coram or-
 dinario non nocent exempto convento coram iudice competente, etiam si coram or-
 dinario debitum ingenue cognovisset, scripti lib. 2. de iurisd. ord. in exempt. quest. 11.
 Tum quod ejusmodi confessiones aut prorogationes quales qualesve remota-
 tiones tertio præjudicare non possint, Bald. Auth. nunc hares. col. 2. C. de
 4 Litigios. DD. cap. cum super de offic. deleg. Alex. conf. 188. col. fin. lib. 2. Vant. d.
 loco num. 21.
- 5 Ratio secunda, quia cum exemptus semper possit de nullitate excipere, etiam si
 prorogari, ac sententiam ultro passus sit, uti variis in locis ostendi alio in tractatu, in-
 dem posse dicendum est si tertius sit opponens. Quia quamdiu præclusa non est via
 principali litigatori, nec etiam censenda est præclusa via pro suo interesse ei adhari-
 ti, Petrus de Anchar. Clem. constitutionem de elect. Barib. & DD. l. si pro lusorio ff. de
 appel. Vantus d. loco num. 25. in fin.
- 6 Ratio tertia est. Quia ordinarius qui aditur pro executione sententiæ contra ex-
 emptum, late potest cognoscere de illius nullitate, Navar. in Repet. cap. cum con-
 tingat rem. 4. de Rescriptis scripti lib. 2. quest. 44. de iurisd. ord. in exempt.
- 7 Ratio quarta, Quia acta, confessiones & convictiones exemptorum autoritate
 ordinarii non probant coram iudice competente exemptorum, scripti lib. 2. cap. 31. de
 iurisd. ord. in exempt. Franc. cap. fin. de offic. del. in 6. Mili in repet. vers. confessio
 facta coram iudice, hacque ratione Novembris die 23. 1620. Dominus Hubertus
 Ursinus à Campo Decanus, S. Ioannis iudex delegatus me & Domino Rausino al-
 fessore iudicavit, acta, confessiones conjunctionesque autoritate ordinarii adver-
 sus Dominum Peranum S. Martini Leod. Canonicum eoque nomine exemptum,
 & ab eo tempore similiter acta, confessiones, convictiones ad instantiam Guilielmi
 Everardi contra Matthiam van den Roeye uti debitorem dicti Domini Perani exem-
 ptum, eidem Matthiæ coram Abbate S. Laurentii conservatore Privilegiatorum clerici
 secundarum diocesis Leodiensis non nocere,

Denique tertius ille adversus quem executio sententiae contra Exemptum late oritur, potest etiam lite contestata ac iudicio prorogato declinatoriam obicere ex persona convicti, quam Exemptus proponere nolit aut neglexit, Innocent. cap. capitulum sanctae Crucis, nu. 5. de Rescriptis Rom. sing. 630. & cons. 347. Guill. lib. x. obs. 73. nu. 3. id quod etiam alio in loco ostendi, lib. 2. de iuris d. ord. in Exempti. quest. 37. n. 23. Et quidem etiam post sententiam adversum quam integra est facultas exempto de illius nullitate multis rationibus, quas seorsum exposui, lib. 2. quest. 4. de iuris d. ord. in Exempti. excipiendi. Quae quidem facultas denegari nequit aliis, qui ratione eius personae impediuntur.

Non minus quam aliis quibuslibet hereditariis debitoribus, quibus etiam exceptio conceditur, quamdiu rescissoria testamenti est in pendentis, l. quamdiu. 2. & l. 9. quamdiu i. ff. de aequi. vel amitend. hered. a testamentis enim ad iudicia ratiocinari posse tradit late & doctè praes Everardi, in locis legalibus loco à testament. ad iudicia.

QUESTIO XXXI.

An si auctoritate ordinarii interponatur arrestum in rebus Exemptorum, recurrere possint ad Conservatorem.

SUMMARIUM.

- 1. Arrestari non possunt Exempti.
- 2. Forenses & Exempti equiparantur.
- 3. Arresta sunt obliqua citationes.
- 4. Arrestum & citatio ad expurgandum est actus iudicii contentiosi.
- 5. Extranee non censentur esse de territorio.
- 6. Extranee possunt arrestari.
- 7. Consuetudo in uno ex parificatis, extendi debet ad alia.
- 8. Jurisdiclio in Exemptis est Papa reservata.
- 9. Clansula irritantis energia.

Requens est in usu Forensi haec questio, contingit enim quotidie, ut & nuper contigit, Titium habere condemnatum convictumque Moevium, istumque Titium auctoritate ordinaria executionem sententiae urgere adversus debitores Moevii sibi condemnati, l. a iure Pio. ff. de Re. iud. inter quos cum plerumque reperiantur ii, qui à Jurisdictione ordinaria sunt Exempti, quaeritur hinc primò, utrum eiusmodi executio per viam arresti & adjudicationis urgeri possit ordinaria auctoritate adversus Exemptum.

Z

Deinde

- Deinde an si Exemptus auctoritate ordinaria creditori sui creditoris solvat, postea iterato ad solutionem a suo creditore compelli.
- 1 Quoad primam questionem responderetur, exemptos non potuisse auctoritate ordinaria arrestari, & consequenter ad solutionem compelli non posse.
  - 2 Ratio prima. Quia Exempti & forenses procedunt a paritate rationis, uti alio in loco ostendimus, *lib. 2. de iurisdic. ord. in Exempti. quest. 19. nu. 4.* proinde sicuti forenses non possunt secundum Juris dispositionem ab alieno iudice extra eorum domicilium arrestari, *Peckius de iure sistendi cap. 4. nu. 4. Lanfranc. Rep. cap. quoniam contra verb. recusationes num. 15. de probat. l. 2. §. sed & si dubitetur ubi glo. & Barb. & l. heres. absens §. proinde ff. de iudicis.* ita neque exempti; aequiparatorum enim eadem est Juris dispositio, *praeferes loco ab aequiparatis.*
  - 3 Ratio secunda. Quia arresta nihil aliud sunt quam obliquae citationes, quae relaxantur resolvunturque per comparitionem arrestati in simplicem citationem, *de iussor. §. si ff. qui satisd. cogantur, Everardi conf. 102. Wamejius cap. mammoniana. & 3. de appellat.* proinde sicuti exempti in jus vocari non possunt coram ordinario, ita neque arrestari, itaque si arrestentur, habent jus revocandi domum, *Wamejius de nu. 2. & 3. hoc est declinandi iurisdictionem ordinariam, quam exemptos non posse prorogare, alibi fuisse ostendimus, lib. 2. de iurisdic. ord. in exempti. quest. 7.*
  - 4 Ratio tertia. Quia arrestum est citatio ad expurgandam, nam exemptus quid alteri debeat, est actus iurisdictionis, quam ordinarius non magis exercere potest in exemptos, quam in extraneos, *Mysing. lib. 6. obs. 7. vers. 2. Innocent. cap. 2. nu. 3. de dilatione. Exempti enim non censentur esse de Dicecesi, Fel. & DD. cap. 9. de offic. ord. sicut nec extranei de territorio, Caldeus conf. 14. de foro compet. Angel. conf. 230. praesertim in locis loco a proportione glo. in cap. verb. nunquid ergo & cap. auctoritate verb. non Exempti de privileg. in 6. in quos proinde ordinarius iurisdictionem exercere non potest, Peckius & Lanfrancus supra citati.* Neque refert, quod generali consuetudine inoleverit, extraneos eo in loco in quo repertiuntur, posse arrestari, *Zafius §. si quis nu. 9. in ff. de actionib. Rebuff. ad ord. Reg. tit. de literis obligat. §. 6. glo. 3. nu. 4. & seqq. & in l. adificia de verb. signif. Marcus dec. 396. par. 1. Gaill. lib. 2. obs. 44. nu. 10. Alandanus de processibus Imperii lib. 1. cap. 47. art. 3.*
  - 7 Quia licet consuetudo introducta in uno, ex parificatis extendi solet ad aliud, *Rochus de Curie tract. de consuetudine nu. 336. Barb. & DD. l. si quis seruo persuasus C. de furtis l. non tantum ff. de seruo corrupto.* Non tamen haec extraneos arrestandi consuetudo extendi potest ad Exemptos. Tum quod consuetudo contra jus est stricti iuris & extendi nequit, sed ad unguem & exarctissimum est intra suos limites servanda, *Rochus ibidem num. 321. Abb. cap. 2. de consuet.* Tum quod iurisdictionis in Exemptos immediate Papae subjectos est Papae reservata, uti copiose alio in tracta-

tractatu ostendi, de Jurisdic. ord. in exempt. lib. 2. quest. 5. nu. 10. & seqq. Bald. & DD. cap. imperiali §. preterea de prohib. feudi alienat. & proinde inprescriptibilis, nisi pre-supposita Papae scientia aut cursu temporis omnem hominum memoriam excensit, Felinus cap. cum nobis nu. 2. de prescript. Rochus de Curte de consuetudine nu. 354 glo. cap. & DD. cap. penult. de filiis presbitero: Barb. l. Publicanus §. veltigalibus ff. de Publicanis. Tum quod clausula irritans quae inferi solet privilegiis Pontificis, habet, ut inquit Navar. in commentariis de spoliis Clericorum §. 14. nu. 12. oculos ante retro, sique penetrabilior omni gladio ancipiti efficiens & destitans ea omnia, quae illi opponuntur, de cujus quidem clausulae energia scripserunt plena manu Gabrielus, com. consil. lib. 6. de clausulis consil. 6. Hieronimus Gonzales de mensibus & alternantia Episcoporum, Hugo Celsus tract. de clausulis, & alii non pauci,

QUESTIO XXXXII.

Num debitor ab ordinaria Jurisdictione Exemptus, qui eadem ordinaria autoritate alteri solvit, possit a suo creditore ad iterandam solutionem compelli.

SUMMARIUM.

1. Jussus iudicis non habentis jurisdictionem non excusat.
2. Ordinario exercenti jurisdictionem in Exemptos, non paretur.
3. Solvens alteri auctoritate ejus qui iudex non est competens, non liberatur & n. 4.
4. Arrestum quod nullum est, non impedit solutionem.
5. Solvens mandato iudicis liberatur.
6. Metu censurarum solvens liberatur.
7. Arresti nulli violatio est punibilis.
8. Solvens creditori creditore liberatur.

Uccedit appendix haec & parergos proposita questio, in qua videtur respondendum compelli posse. Quia ordinarius jurisdictionem non habet in Exemptos, tot. in. de privileg. in decretal. & in 6. Jussus autem iudicis jurisdictionem non habentis debitorem alteri quam suo vero creditori, solventem non liberat, glo. l. non videtur §. qui iussu, ff. de Reg. jur. cap. quod quis ubi glo. cap. ea que ubi DD. de Reg. jur. in 6. cap. factum eod. tit. l. invito. C. de solut.

Deinde ordinarius jurisdictionem exercendo in exemptos, limites suae potestatis egreditur, quo casu ei obediendum non est, Dec. cons. 72. nu. 2. cons. 319. num. 11. Mansob. de arb. jud. casu 35. nu. 22. Innoc. cap. ad auras de temp. ordin. Abb. cap. quando

- quando in fine de Rescriptis, l. 16. *damnum datur* §. *ius vero*, à contrariis istius legis sicut ff. de Reg. Jur. mandatum enim iudicis nullum non excoletur, contemnitque potest Navarr. cap. cum contingat rem. 2. nu. 42. de Rescriptis & consequenter impendens auctoritate ordinarii alteri quam suo vero creditori solutionem, est quod sibi impunitum quasi si sponte non suo creditori solverit, Menoch. de arb. iud. lib. 2. cen. 2. casu 137 nu. 6. & 14. l. in iure C. de solu. nec enim debuit esse tam credulus, ut putaret se iratibaturum; nam & nimia credulitas quæ deceptionis dicitur mater, Tirag. ad l. com. nu. 1. g. n. 177. est Juri repugnans, soletque esse damnosa, l. 3. §. pen. vers. sed & si non accepit ff. de in rem verso. l. 1. §. dolum ff. de eo. per quem factum erit.
- Unde etiam est, ut non obediens præcepto Officialis nullo vel injusto, non incidat in poenam solutionis geminandæ. Fel. c. Ecclesian. 33. de constitu. c. 1. de jur. in 6. c. veniens de Juris. Martinus Laudens. Tract. de Officialis Dominio quæst. 12. vol. Oce. 12. fol. 215.
- 4 Rursus arrestum quod nullum est, quale est ordinarii in Exemptos, non impedit solutionem vero creditori impendendam, Hier. Gratius conf. 28. nu. 2. par. 1. Minimus ad consuet. Paris. par. 2. fol. 75. nu. 33. quia non præstat impedimentum quoadque pæ non fortitur effectum, cap. non præstat. de Reg. Jur. in 6.
- Denique exempti solvendo auctoritate ordinarii alteri quam suo creditori, sponte solutionem impendisse non suo creditori censentur, Surd. dec. 79. num. 6. Jac. Barro l. 3. ff. de testib. ad instar testis qui ad testimonium cogi non potest, si enim is non declinet, sponte & ultro testimonium dixisse censetur, Surd. d. loco Bald. conf. 351. num. 8. & consequenter Exempti ita solvendo liberationem non consequuntur, l. in iure C. de solu. quæ mandatum iudicis jurisdictione carentis aut quod nullam est, non excoletur impune que potest contemni atque lacerari, Navarr. d. cap. cum contingat rem. 2. n. 42 de Rescriptis.
- 5 E contra vero videtur quod Exemptus jussu iudicis ordinarii solvens alteri quam suo creditori, liberationem consequatur, quia solvit mandato iudicis, etiam si solvat non suo creditori, liberatur. Farina. dec. 849. nu. 2. Bald. l. si aquam nu. 26. C. de Servit. & aqua Affli. dec. 150. nu. 59. Francus cap. quod quis de Reg. Jur. in 6. l. non videtur §. qui jussu de Reg. Jur. benignanter vero propter justum metum, quæ Exemptus ob censuras & executiones ordinarii concipere potest, Anton. de Min. l. in repert. verb. metus justus inferri. per injustam excommunicationem, eorum enim timore arrestatus alteri solvens liberationem consequitur, Menoch. de arb. iud. lib. 2. cen. 2. casu 137. num. 13. DD. l. Paulo Callimacho §. ult. ff. de leg. 3. Affli. dec. 150. num. 19. glo. l. art. pretor. §. permittitur verb. imputandum ff. de minoribus, Barbo conf. 26. col. 1. lib. 3. Ruin. conf. 71. num. 3. lib. 4. l. conf. 26. col. 2. lib. 3. nam & violatio arresti etiam nulli punibilis est propter contemptam iudicis auctoritatem, Achilles à Grassis dec. 375. per Clem. ad com-

postestas de seq. poss. ad instar sequestri, quod cum arresto simbolizat, & à paritate iuris cum arresto procedit, Paris. conf. 100. p. 3.

Declaratum tamen, id est, nisi debitor aliqua diligentia usus sit, ne solutionem non suo creditori impenderet, alioquin enim liberationem non consequeretur, Surdus de. ff. 79. num. 6. Menoch. dicto casu 137. num. 14.

Declarandum secundo, nisi debitor suo debitori denuntiaverit, se ab alio exigi seu molestari, alioquin enim si denuntiare noluit aut contempserit, poterit ad iterandam solutionem compelli, Menoch. d. casu 137. num. 18. & seqq. Ruinus conf. 147. lib. 1. ff. l. item quatuor §. exercit. ff. locati.

Declarandum tertio, ut quamvis ita solvendo liberetur, non tamen ad solvendum obligatur, quia iussu iudicis non sui obtemperare non tenetur, ut paulo ante scripsi, l. non quicquid ff. de iudicio, non enim quicquid alicujus potestati subijcitur, id juris necessitati subijcitur, arg. l. non quicquid ff. de iudicio.

Declarandum quarto, nisi tertius ille cui solutio impenditur, esset creditor creditoris solvens, l. solvendo ff. de negot. gestis l. solutionem ff. de solut. Parisius conf. 107. num. 128. & seqq. part. 3. solvens enim creditori sui creditoris, liberatur ipso iure, etiam si invito suo creditore solvisset, Paris. d. num. 128. signanter quando debitor est ex eadem causa, ex qua creditor suus est debitor, l. si liber. ubi DD. ff. de negot. gestis ubi Raph. Cuman. num. 2. at vero exceptionis, cum debita sunt diversae speciei, l. si opera ubi DD. ff. de doli except. Paris. d. loco.

QUAESTIO XLIII.

An exemptus possit arrestum ordinari spernere, & in illius praedictum solutionem proprio creditori citra periculum geminandae solutionis impendere.

SUMMARIUM.

1. Arrestum ordinari in exemptos est nullum.
2. Arrestus inest vacua clausula, in quantum de iure liceat.
3. Arrestus per comparitionem resolvendus respondetur posse. Ratio prima. Quia ordinarii jurisdictionem non habent in exemptos, & consequenter si arrestentur ab ordinario exempti, ejusmodi arresto non obligabuntur, l. cum unus §. is qui ubi gloss. C. de honoris auctor. ind. posse, hextra territorium ff. de jurisdic. com. jud. Violatio enim arresti aut
4. à Pena contumacia ad penam geminandae solutionis illatio fieri non potest.
5. Poenalia non debent extendi.

aut contemptus iudicis esse non potest, ubi iurisdicatio radices agere, & effectum operari non potest. *Lancelotus de attentatis part. 3. cap. 29. num. 34. l. extra territorium ff. de iurisdic. om. iudicium*, ad instar præcepti iudicis in alieo territorio, cui sicuti impune non paretur, *d. l. extra, ita & in præcepto personis suæ iurisdictionis non subjectis, cum à locis ad personas efficax detur argumentum, Præses in locis loco à loco ad personas,*

Ratio secunda, Arrestum ordinarii in exemptis defectu iurisdictionis est nullum, *Pantius de nullu. tit. de nullu. ex defectu iurisdic. uti late scripsi alio in loco de iurisdic. ord. in exemptis lib. 2. quæst. 5. §. lib. 4. quæst. 72.* arrestum autem quod nullum est, impedit solutionem. *Grac. cons. 28. num. 2. part. 1.* arrestumque in congruè significatum non ligat. *Molivetus ad consuet. Paris. part. 2. §. 52. num. 75. fol. 33.* ac proinde illud arrestum præstare non potest impedimentum, quod de privilegiato iure non sortitur effectum, *cap. non præstat de Reg. iur. 6. l. 16. damnum dat. §. eius vero ff. de Reg. iur.*

Ratio tertia. Quia ordinarius procedendo per arresta adversus exemptos, qui iurisdictioni suæ subiecti non sunt, censetur procedere tanquam privatus, cui impune non paretur, *l. factum à iudice ubi Dec. ff. de Reg. iur. cap. ea que sunt à iudice eod. in 6. d. l. extra territorium d. §. eius vero.*

Ratio quarta. Quia potestatis inhibitoris ex quarum specie sunt arreata alicuius. *l. detestatio ff. de verb. signifi. l. virilis §. pen. ff. de leg. præst. l. fundum C. de rei vendic. l. fulcimus ff. ex quibus causis in poss. eatur l. au §. si quis pariceps ff. qua in fraud. Cred.* semper tacite inest clausula conditionalis, in quantum de iure sit permissum, *August. Bero cons. 85. num. 23. lib. 3. Lancel. de attentatis part. 2. cap. 20. declarat. §. fol. 454.* Cum itaq; ejusmodi inhibicio arrestatoria ob defectum iurisdictionis permissa ordinario non sit, habenda est pro crassa, irrita & nullius effectus, *Lancelot. d. deci. §. d. cap. non præstat. d. l. damnum dat. §. eius vero ff. de Reg. iuris.*

Ratio quinta. Quia arreata quæ per compositionem resolvuntur in simplicem citationem, *v. lib. 4. de iurisdic. ord. in exempti. quæst. 72.* non plus roboris habere possunt quam decreta & sententiæ in exemptis lata, quæ nullæ sunt & nullius effectus, *latè lib. 2. quæst. 40. de iurisdic. ord. in exempti.* & quæ præstare non possunt impedimentum, cum de iure non sortiantur effectum. *d. cap. non præstat de Reg. iuris, late Tiraq. de Ret. cons. §. 1. glo. 5. n. 2. §. 26. gloss. 2. nu. 5. Et fuse Fel. c. ex tenore num. 4. Et seqq. ubi hanc regulam explicat de Rescrip. prout nec plus roboris potest esse in caulato, quam ei à potentia suæ causæ derivatur. c. 1. §. hoc autem, Qui secundum dare possunt.*

Ratio sexta. Mandatum arresti emanans ab ordinario in exemptis vanum est & frustratorium iuris ante citatis, cujus virtute & efficacia pena geminandæ solutioni committi non potest. *Bald. l. ea quidem C. si mancipium ita fuerit alienatum ut manumittatur, Fel. d. cap. ex tenore num. 7.* nam & sicuti in contractibus pena promissa non aliter commissa censetur, quam si contractus sit validus, *glo. cap. significansibus de offic. del. Felin. d. cap. ex tenore num. 7. de rescriptis, ita & in iudicis, à contractibus enim*

enim ad iudicia efficax est argumentum, *Præses in loco locis à legalibus ad iudicia*. Sicut
 fitaque iudicia ordinariorum in exemptos nulla sunt, ita & pœnæ eorum in iudici-
 is committuntur, ut & citationes effectus & vires intelliguntur, si ea sit valida. *Fel. d. cap.*
ex tenore num. 5. gloss. l. si accusatoribus C. de accus.

Mandatum item executivum, vel quod perinde est, arrestum cum hac semper
 mica salis exaudiendum est, nisi sit invalidum, aut exceptione legitima elisum, *Roma-*
na cons. 43. 4. Fel. d. cap. ex tenore num. 5. in fine, ut & commissio executiva intelli-
 gitur, si sententia exequenda valida est. *Hieronymus Gonzales de mensib. & alternat.*
num. 7. num. 20. Crescent. dec. 1. de re iudic. Marchesinus de commissio. part. 2. de com-
miss. super nullu. cap. 2. num. 7. ita de instrumentorum executione & quibuscumque
 aliis actionibus executivis, late testatur reliquit *Fel. d. cap. ex tenore nu. 5. & seqq.*
 ut & de pœna judiciali quæ non committitur, si jurisdictionis defectus non obstat.
Abb. & DD. d. cap. significantibus de offic. deleg. gloss. l. si patronus §. fin. ff. si quod
in fraud. par. d. l. extra territorium.

Ratio septima. Paria sunt mandatum arresti autoritate ordinarii adversus ex-
 emptum impetrare, & mandatum nullum, quod propter privilegium exemptionis ef-
 fectum suum sortiri non potest. *Soci cons. 595. lib. 2. l. quous ff. qui satisd. cog. Peck.*
d. cap. non prestat in pr. ut & paria sunt, rem non esse, & effectum non producere. Peck.
d. loco num. 5.

Ratio octava. Robur & efficacia eorum quæ geruntur à iudice, fundatur in e-
 jus jurisdictione, quæ si defuit, cessat fundamentum, quo corruente, omnia corruere
 debent. *secum in pr. ubi Cast. ff. de except. re iud. cap. principatus quaest. 1. Mol. ad*
cons. Paris. tit. 2. §. 52. num. 104. cum & paria sint, quod non sit iudex, vel quod sit,
 sed non ad illud de quo agit *Ioannes Menoch. d. cap. ea qua sunt & Peck. ibidem nu.*
6. versatio d. l. extra territorium. Neque impediunt rationes quibus alio in libro de
 iuris d. ord. in exempt. 2. quaest. 5. & seqq. ostendi, exemptum non comparentem coram
 ordinario, contrahere scemodicum, id enim cum ea salis mica intelligendum est,
 quam ibi satis superque adhibui.

Deinde à pœna contumaciæ ad pœnam geminandæ solutionis illatio exten-
 sioque fieri non potest. Tum quod à separatis nulla fieri possit illatio, *Præses in loco*
locis à separatis. Tum quod in pœnalibus extensio fieri non possit,

Tum denique quod cessante jurisdictione, cesset quoque
 contumacia. *Abb. cap. cum in iure num. 6. in fine de*
offic. del. Mantua ad l. non videtur de
iudicis fol. 22.

Quæ-

QUÆSTIO XXXIV.

Exempti an ligentur proclamationibus ordinarii,

SUMMARIUM.

1. Citationi per edictum ab ordinario emissæ teneantur,
 2. Reinecessarii & voluntarii an comparere teneantur.
 3. Inventarii ad confessionem citati an debeant comparere.

1. **F**requentes sunt citationes per edictum, seu si sua putaverint interesse, quaritur hic, utrum exempti teneantur coram ordinario comparere, & si non compareant, juribus suis priventur, & consequenter utrum & eapropter possint ad summam conservatorem recurrere: quæstionem hanc fide examinavit Joannes Petrus Suramus dec. 26. resolvitque, exemptos ejusmodi citationibus per edictum seu proclamationibus non magis arctari quam aliis specialibus citationibus, proindeque exemptum non comparentem juribus suis non posse privari, firmatque suam decisionem variis rationibus, Doctorumque autoritatibus.
2. Ratio est. Quia hoc modo citati dicuntur rei voluntarii & non necessarii, qui proinde comparere non tenentur, late Felin. cap. cum inter. num. 12. Limit. 2. de excepti. P. Hanulius de inventario par. 3. num. 21. Angel. l. consentaneum C. quomodo & quando Iudex Socin. tract. de citatione art. 20. num. 22. & segg. & non comparendo contumaciam non contrahant, Surd. d. loco num. 12. & DD. iam laudati. Imo veto exempti jurisdictionem ordinarii prorogare non possunt, uti alio in loco ostendi, longe magis, si exempti generalibus ejusmodi citationibus in jus vocati compareant, & declinatoriam proponant, nam tunc remittenda erit cognitio ad judicem exemptorum, Surd. d. num. 13. sit itaque conclusio, exemptos hoc in casu juribus suis non posse privari, neque etiam contumaciam contrahere; posseque si hac via in quietentur, ad asylum conservatorum litem recurrere. Qua de re videatur etiam Rolandus à Valle tract. de confessione inventarii par. 3. quæst. incip. nunquid vocandi sunt Sacerdotes, fol. 93. tradens, ad confessionem inventarii requirendam esse per modum monitionis judicem ejus qui revocatur, ut eum moneat quatenus compareat si sua putaverit interesse, idque quoties ejusmodi judicis copia haberi potest.
3. Si vero talis iudex ad manum non sit, seu ejus copia haberi non possit, sufficit generalis citatio per edictum, si sua putaverit interesse, l. omnes si vero apparuerit C. de Epi-

de Episcop. & Clericis. quia ejusmodi citatio vim tantum habet cujusdam denuncia-
tionis qui etiam extrajudicium fieri potest & non ut coacti compareant aut ut
lingeretur sed tantum ut si sponte velint compareant. *Rot. à Valle d. loco. ostendimuf-*
que ubi non uno loco exemptionum iura cessare quoribus ad Papam aut ad judi-
ces exemptorum accessus non est aut si sit difficilis, lib. 4. de iurisdic. ordin. exempt.
quest. 50. & 51.

QVÆSTIO XXXV.

Exemptus in crimine flagranti violatæ immunitatis palatij Episcopalis captus si
puniat an ad suum conservatorem possit recurrere.

SUMMARIUM.

1. Palatia qua dicantur.	6. Ordinarius habet plus iuris in exemp-
2. Palatium Episcopale comprehenditur ap-	tum quam in extraneum.
pellatione loci sacri.	7. Ordinarius potest in exemptos multa au-
3. Paria sunt capi in flagranti crimine vel	toritate delegata.
committere crimen notorium.	8. Delictum quod fit notorium.
4. Exemptus in flagranti crimine capi po-	9. In dubio iudicandum pro ordinario.
test ab ordinario.	11. Quid si Conc. Trid. non sit receptum.
5. Ubi te invenio ibi te iudico.	

QUæstionis hujus occisio est hesternus casus exempti cujusdam ab ordina-
ria jurisdictione potu obruti quempiam in palatio Episcopali cultro inva-
dentis ac in flagranti crimine in carceribus judicis ordinarij repente con-
jecti.

Pro cujus quæstionis solutione præmitto palatia proprie dici ædes regibus
seu supremis principibus consecratas, *l. ult. C. de palat. anomasticeque nuncupan-*
tur divinæ domus sacra palatia, l. 1. C. de offic. Rector Provinc. & d. l. ult. ac inter
species regaliorum recensentur, cap. unico qua sint Regalia Reneris Sextinus de rega-
lib. cap. 29.

Præmitto secundo palatium etiam Episcopale dici ad instar Regiæ Imperatoris
appellationeque loci sacri comprehendendi locique sacri immunitate gaudere. *Navar.*
in Manuali cap. 25. nu. 17. Ioannes de Visibus tract. de immunit. Eccles. nu. 52. Covar. lib.
2. AT. 1. cap. 20. nu. 4. Abbas cap. penult. nu. 9. de immunit. Eccles.

A a

Præ-

- 3 Præmitto tertio paria censeri captum quem esse in flagranti crimine & notorium crimen commississe. *glo. cap. cum non ab homine verb. deprehensus ubi Decius num. 143. de iudic. Gram dec. 36. nu. 35. 46. & 83. Mascard. de probat. vol. 2. concl. 1101. nu. 15. Franc. lib. 1. quest. 21. nu. 133.*
- 4 His succinctim præmissis concludo exemptum ratione violatæ immunitatis in flagranti crimine deprehensum ab ordinario puniri posse. *glo. cap. patentibus & in cap. tuarum de privilegijs.*
- 5 Primo. Quia sicuti ordinario liceret extraneum sibi que neutiquam subditum immunitatem loci sui Sacri violantem sistere atque arrestare iuxta illud ubi ego te invenio ibi iudico. *l. 1. ubi glo. C. ubi de crim. agi oportet Clarus lib. 5. sentent. §. fin. quest. 9. vers. sed quæro Boerius dec. 202. Abbat. cap. cum contingat nu. 6. vers. si autem ibi non inveniatur de foro comp. & dixi supra lib. 4. quest. 10. 9. nu. 14.*
- 6 Longe magis potest id in exemptum in quem ordinarius multo plus iuris habet quam in pœnitus extraneum. *Rot. noviss. dec. 702. nu. 4. par. 1. & dec. 207. num. 2. part. 2. exempti enim licet non censentur esse de dicæceli, ordinarij censentur tamen esse in Dicæceli cap. grave ubi Fel. & DD. de offic. ordin. at vero extranei atque de Dicæceli neque id dicæceli ordinarij esse dicuntur. d. cap. grave ubi DD. ut proinde rationari hic liceat à minori ad majus si id de quo minus inesse videtur inest ergo id de quo magis. præses in locis legalibus loco à minori ad majus.*
- Secundo etiam si ordinarius id non posset ordinaria autoritate posset tamen (quod in idem prope recidit) autoritate delegata. Cum teste Cardinale Baronio in *annualibus Ecclesie* tomo 8. sub anno 676. Pontifice adnotato fol. 577. exemptiones plurimum abint Ecclesiasticæ disciplinæ præbeantque exemptis occasionem vitæ laxioris factum est, ut Concilium Tridentinum, *cap. 11. sess. 24. de reser.* ob graves expositiones de quibus Divus Bernardus plurimis hac de re in Epistolis tribuenit ordinarijs tanquam sanctæ sedis delegatis variam potestatem in exemptos. *eleg. Boerius epo. cap. relatum nu. 8. ne Clerici vel Monachi D. Bernard. in libro de consider. ad Eugen. Ut proinde sicuti ordinario licet delinquentem in loco immuni (quale est palatium) corrigere, Abb. cap. inter alia nu. 26. de imminut. Eccles. Ioannes de Vifchi ubi sup. nu. 16. & 17. ita & ordinario idem autoritate S. sedis permissum sit. Conc. Trid. d. loco.*
- 7 Tertio delictum hic notorium proponitur, tum quia in flagranti crimine deprehensus urante dictum est, tum quia coram decem & longe pluribus hominibus commissum, *Farin. lib. 1. quest. 21. nu. 47.* si vera autem esset opinio Hostiensis, *de Privilegijs nu. 11. per cap. patentibus cap. tuarum de Privilegijs*, exempti possunt ratione notorii delicti puniri ab ordinario. *glo. cap. patentibus §. d. cap. tuarum, Quæ Hostiensis opinio signanter accedente Concilio Tridentino, d. sess. 24. tribuente ordinatio autoritatem in exemptos delegatam prævalere in dubio deberet opi-*

ree opinioni Cardinalis Flor. in Clem. x. de officio ord. Domin. in cap. i. de officio ord. in
 6. semper enim in dubio judicandum est pro ordinario Feder. conf. 130. Abb. cap. i. o
 quoniam nu. 4. cum Apost. de privileg. cuius iurisdictione est per quam favorabilis ex-
 ceptiones vero per quam Iuris odiosi; Archid. cap. frater 16. quest. i. nu. 3. cap. per
 venit in quest. i. & cap. qui resistit quest. 3. Abb. d. nu. 4. Quæ tamen conclusio intel-
 ligenda est adhibita mica talis nisi privilegia exemptionis hæc in specie repu-
 gnent ad ea semper enim est collineandum, cap. porro cap. recepimus de privilegys.
 quod hac in materia semper est animadvertendum. Præterea nisi repugnet excep-
 tio legis non receptæ seu Concilii Tridentini eo in loco quo vigent hæc exempti-
 ones non recepti de quo plenius alio in libro scripsi, de iurisd. ordin. in exempt. l. i.
 quest. 50.

QUESTIO XXXVI.

Ordinarius utrum Rescribendo exemptis utatur verbis mandatorijs
 vel rogatorijs.

SUMMARIUM.

- 1. Hypothesis huiusce questionis.
- 2. Ordinarius potest uti verbis præcepti-
vii.
- 3. Canonici receptio consistit in factio.
- 4. Inter mandatorias & hortatorias for-
mulas parum interest.
- 5. Hortatoria verba adiecta dispositioni in-
ducenti necessitatem obtemperandi assu-
munt naturam verborum præceptorio-
rum.
- 6. Aneupia verborum rejicienda.

Ordinarij in quam plurimis Europæ locis habent exclusivè capitulis exemptis
 collationis beneficiorum. Quæritur nunc v. g. utrum ordinarius in suo col-
 lationis elogio sive deplomate possessionis dandæ suo beneficio uti debeat verbo.
 Hortatur rogamus an vero præceptivo mandamus Capitulum quod à juridi-
 one ordinariæ exemptum est contendit jus non esse ordinario imperiosa mandati
 formula utendi in tabulis Sacerdotij erogatorijs & proinde cum præfco Ecclesiæ
 ritu inquirere sibi liceat rejiciendus nec ne sit novitius Canonicus aut Sacerdotio
 frui perimittendus licere sibi ab imperio ordinarij exempto producentem collati-
 onis litteras informes & imperiosas ad possessionem non admittere verum in contra-
 riam litteras ubi eleganter deducit & supremis Galliæ tribunalibus de-
 cisionem refert Rhenatus Chopinus, de sacra politia lib. 1. tit. 7. nu. 3 & seq. fol. 143. & seq. Licet

- 2 Licet enim (inquit) ordinarius uti debeat formula hortandi seu rogandi capitulum exemptum nilominus tamen si ordinarius secus faciat utendi imperiosiori formula mandandi vel præcipiendi non ideo promissus est capitulo exempto retractari aut moras in possessione decernenda necesse quippe quod capitulum debeat noviter provisum citra prolixioris causæ cognitionem recipere atque in sum gremium coopertare uti exactius ostendit idem Renatus Chopin. d. tit. 8. num. 1. & seqq. Canonici enim receptio verius in facto quam in iure consistat, ca. capitulum s. Crucis de Rescript. cap. eum cui de preb. in 6. Abb. cap. pro illorum de prebend.
- 3 Ego vero hac in materia quo ad has hortatorias aut mandatorias formulas parum interesse existimo. Cum enim capitulum exemptum non possit non qualicumque Renato Chopino probatum est. Certe hoc in casu ordinarij rogatus aut hortatus præcepto equipollere censendus est.
- 4 Rogatoria enim aut hortatoria verba adiecta dispositioni inducenti obtemperandi necessitatem præceptoriorum verborum naturam assumunt, gloss. cap. ad aures de arate & qual. tit. ord. gloss. c. 1. de testam. Fel. cap. non & col. 1. de constit. 10. pbus sese de inhibition. & execut. privilegiata cap. 8. §. 4. num. 37. & 38. fol. 364. Clem. 1. ubi Card. de testibus.
- 5 Iuxta illud Ovidij de quo gloss. §. 1. instit. Mandati:
*Est orare ducum species violenta jubenti,
 & quasi midato supplicat ense potens.*
 Scitumque illud est. Rogando cogit qui rogat potentior & blanditiæ principium vim continent minarum. dec. l. in omnibus causis ff. de Reg. iur. gloss. l. 1. C. si rector provincie, V. f. sembech in paratit. ff. quod met. causa num. 3. Itaque cum magis res quarum verba intucunda sunt, l. promitto ff. de re iud. & l. 3. de liber. præteritis, valeant hæc verborum ancupia nam & Virgilio teste.
- 6 *Littera rem ipsam loquitur res ipsa medullam
 verbi quam vivax mens videt intus habet.*
 & eleganter Cicero pro cecinia scriptum sequi calumniatoris est boni vero judicis voluntatem scriptoris autoritateque defendere non enim ex verbis pendet jus sed verba serviunt consilij & autoritatibus nec verba inveniunt in judiciis sed ea res cuius verba in leges conjecta sunt. Quid porro jus cum exempti præceptis ordinarij legitimis non obtemperant, dictum est hætenus libr. 4. quest. 33. & 64.

QVÆSTIO XLVII.

Conservatores an citare possint per edictum publicum.

SUMMARIUM.

- 1. Conservatores citare non possunt per edictum publicum nisi conservatis ijs quibus exprimentur.
- 2. Limita nisi conservatoriali diplomate aliter permissum sit.

Respondetur non posse nisi prius testes summarie examinaverint super non tuta accessu potentia metu aut aliis impedimentis quæ præstantur, Rota dec. 104. incip. dic. quod citatio in antiquis & dec. 163. incip. nota quod aliquoties Fel. cap. quoniam frequenter nu. 14. & seqq. Ut lite non contest. DD. Clem. dudum de iudicijs. adeo quidem ut ad ejusmodi non tuta accessus probationem juramentum partis non sufficiat, Rota dec. 253. & 254. sic quod citatio processusq; aliter factus vitia nullitatis corrueret. Decius cons. 260. viso. puncto nu. 16. lib. 4. Ioannes Baptista Confettius de privilegijs ordin. part. 2. tit. 4. de conservatoribus cap. 8. vers. advertendum DD. Clem. causam de elect. id que nisi aliter conservatoriali diplomate sancitum sit, cap. porro de privilegijs.

QVÆSTIO QVADRIGESIMA OCTAVA.

Conservatores an cogantur locorum ordinariis aut iis adversus quos procedunt exhibere Ballas conservatoriales.

SUMMARIUM.

- 1. Delegati procedere non possunt nisi exhibitis litteris sue delegationis citatique comparere non tenentur.
- 2. Conservatores non tenentur edere diploma conservatoriale.
- 3. Tutius tamen est exhibere.
- 4. Faciendum est quod aij prodesse nobis obesse non potest.
- 5. Malitijs non est indulgendum.

Sicuti Apostolicæ sedis delegati procedere non possunt nisi editis litteris suæ delegationis citatique nisi ijs visis comparere non tenentur, cap. cum in iure ubi

Aa 7

ubi DD. de offic. del. ita etiam in conservatoribus videtur mihi respondendum quorum omnis iurisdiclio & potestas à sancta sede uti & in delegatos derivatur, cap. 1. cap. fin. de offic. del. in 6. Veruntamen Ioannes Baptista Confortius, tract. de privileg. ordinum par. 2. Tit. 4. cap. 7. de offic. conservat. vers. praterea conservator, fol. 352. & cum eo VVamestus conf. 181. nu. 14. tom. 1. tit. de appellat. Censuit duplici ratione eos ad exhibitionem non teneri, tum quia ad universitatem causarum deputati ordinarijs equiparantur. Navar. conf. 3. de offic. deleg. late Fel. cap. quatiter & quando de accusat. Tum quia ex præcepto Concilij Tridentini suas facultates semel ordinarario exhibuerunt sed ego arbitror tutius esse si dubitationis tollendæ gratia de hoc interpellati exhibeant, in eamque sententiam pederacito inclinant, Idem Ioannes Baptista Confortius, laudans extravagatam frequentes de iudicijs. Rationem ego adfero quia eiusmodi editio conservatori obesse non potest sed prodesse ei qui dudum semper esse id quo nobis nõ obesse at vero alijs prodesse potest. Idq; nisi malitiam aut subterfugij causa eiusmodi editio postularetur malus enim non est indulgendum Barib. l. in fundo ff. de Re. vindic. & in l. 1. ff. de aqua pluvia arcead. Menoch. de arbit. iur. lib. 2. cent. 2. casu 168.

QVÆSTIO QVADRAGESIMA NONA.

Quid si conservator causam coram se cceptam à se abdicet remittatve potestive eandem reassumere.

SUMMARIUM.

1. Delegatus deferendo appellationi causam à se abdicat.   sententiam diffinitivam possit in integrum restituere.
2. Apostoli simbelisant cum remissione causa ad collegam.   8. Officialis Leodiensis adversus diffinitivas à se latus solet restitutionem concedere, & nu. 14. & 17.
3. Conservatores equiparantur ordinarijs. 7.   9. Quid si causa ad superiorem remittatur.
4. Ordinarius iurisdictionem à se non potest abdicare, & nu. 14.
5. Conservatores possunt adiri per modum quarels.
6. Delegatus principis an adversus sententiam diffinitivam possit in integrum restituere.   10. Quid si ad collegam.
11. Delegatus nuntij Apostolici an possit adversus sententiam sublationis clausula inhibitoria in integrum restituere.

- 12. Sententia non expectans aliam post se non potest revocari.
- 13. Interlocutoria committet a definitiva regulatur ad instar definitivae.
- 14. Differentia inter appellationem & restitutionem.
- 16. Appellatio ab Alex. dormitante ad ex- citatum.
- 18. Executor gratia beneficalis decretum

- à se latum revocat.
- 19. Item alij iudices si partes non contra- dicant.
- 20. Delegatus pronuntiando contra formam re- scripti potest iterum cognoscere.
- 21. Item à sententijs deserta appellationis & absolutionis ab instantia iudicij.
- 22. Item si error in sententia commissus sit.

Videtur quod non : sicut enim delegatus deferendo appellationi causam omnem & jurisdictionem à se adeo abdicare censetur ut ne quidem par- tium consensu sive nova commissione eandem reallumere non possit, cap. cum appellationibus de appellat. in 6. Late Lancelot. de attentatis part. 2. cap. 1. li- mit. 1. nu. 72. & seqq. Milis in repert. verb. iudex deferendo fol. 244. Boer. decis. 72. num. 9. Gornel. Varre fol. tom. 3. cap. 13. nu. 32. Franc. cap. cum cessante nu. 14. ubi decis. num. 18. de Appell. Rebuff. l. quod iussit not. 1. nu. 81. de re iud. Rot. dec. 49. nu. 4. de appell. in nonis de Anon. de Anais dec. 68. nu. 2. Late Paris. cons. 106. nu. 2. cum seqq. vol. 4. Ita & vide- tur conservator jurisdictionem quam ad collegam remittendo dimisit recupera- re non posse. symbolizat enim delatio quam facit iudex appellationi coram se in- terposita cum remissione causae ad collegam seu abdeatione jurisdictionis, Rot. dec. 13. num. 4. de offic. del. in nonis per cap. intinasti de appellat. uti & jurisdictionum delegatorum & conservatorum symbolum & analogiam habere ante hac osten- di supra quasi. 4. Verum licet iure ita obtineat ut delegatus deferendo aut remit- tendo abdicandove à se jurisdictionem eandem reallumere non possit nisi ei no- vo re scripto committatur. Rot. dec. 49. num. 4. aliud tamen in conservatoribus dispositum est ij. enim ad universitatem causarum deputati ordinarii comparan- tur uti tradit Ioannes Nevilanus cons. 35. num. 8. Ioannes Baptista Consetius de privi- legijs ordinum part. 2. tit. 4. de conservatoribus cap. 7. uti late alio in loco ostendi lib. 1. de iurisdict. ord. in exempt. 38.

Porro iuris est ordinarium à se jurisdictionem abdicare non posse. l. legatum ff. de offic. praesid. cap. cum teneamur de appellat. ne amittere jurisdictionem quam ta- men amitteret delegatus. V. anes cap. cum cessasset 60. numer. 4. de appell. Bald. l. Praes C. Quomodo & quando l. legatum ff. de officio praesidis proinde potest iurisdi- ctio accedere praeterim partium consensu aut tollerantia ad eum revolvi, Ro- ta ibidem. signanter vero quod conservatores sint ex ea specie iudicium qui pos- sunt per modum quaeclae agiri. Marant. de ord. iud. par. 6. art. 2. in decisorys Franc. in disput. atione periorij. d. 2. num. 17. & 18. vol. Ocean. fol. 107. idem & in delegato prim.

- principis speciali jure dispositum est cuius iurisdictione ante definitivam sententiam non expirat nec per eam functus dicitur officio antequam ea sit debite executioni demandata, *cap. in litteris de officio deleg. cap. querenti eod. tit. cap. si delegatus eap. fin. eod. in 6. cap. secundo de matrimonio contra. contra interdicit. Eccles. cap. cum te. neamur de appell. Ut proinde non absque iurium autoritibus Cumanus in l. adversus ff. si adversus rem indicatam & Boerius dec. 6. censuerit ejusmodi principis ad- veretur Castrensis l. adversus C. si advers. rem iud. & Abbas in cap. causa restitutionis num. 7. de integ. rest. Temperans tamen id in delegato ad universitatem cau- rum, late Fel. cap. qualiter de accusat. qualis est conservator ut & adversus suam dif- finitivam sententiam possit reponere quemadmodum & in vicario suo officiali E- piscopi alio in loco tradit Abbas in cap. ex litteris num. 11. in fin. de integ. rest. qua- ratione officialis nosse Leo. diensis quotannis restitutiones concedit adversus plu- rum sexcentas sententias definitivas a se latas nam & eiusmodi iudices potest ju- risdictione que fuerat abdicata revolvit, *Mito in Reper. verb. iudex deferendo Rota d. 13. de offic. del. in nonu. dec. 49. de appell. in nonis.**
- 9 Quid limita nisi iudex causam iurisdictionem remiserit ad superiorem: tunc enim iurisdictionem quam a se ita abdicavit non potest sine nova commissione reassumere. *Rota dec. 14. num. 5. de offic. del. in nonis.* quia a privatione ad habitum non datur regressus, §. quod autem ut DD. *insti. de capitis diminut. c. 1. homo li- ber. ff. de statu hominum.* Renuntiantique suis iuribus non est dandus ad ea regres- sus. *Cavalcan. de iur. 22. num. 70. part. 3.* Secus vero si ad collegam ut puta ra- tione supervenientis impedimenti vel alia quadam iusta ratione causam remi- sisset licet enim cessante suo impedimento non possit causam quam remisit re- assumere poterit tamen collega impedito vel ei remittente aut malitiose nolen- te procedere aliave ratione causam reassumere, *cap. cum in plures ubi Franc. num. 7. in fine de offic. deleg. in 6. Rota de 14. de offic. deleg. in nonis.* ut & potest si collega non acceptet aut si post acceptationem remittat *Rota d. num. 5. a privatione.* enim ad habitum datur regressus quando prior status non fuit omnino extinctus sed re- latus aut suspensus ut est iurisdictione suspensa ob impedimentum superveniens vel alia ex causa, *Preses loco a privat. ad habitum in sine argum. l. 1. ff. de Regul. iuru.*
- 10 Patet ergo hic propono quaestiuclam non infrequentem nuper mihi com- municatam. Num delegatus nuntij Apostolici possit revocare seu restituere in inte- grum appellentem adversus hanc sententiam. Tollimus clausulam inhibitoriam re- mittentes pro ulteriore executione sententiae partes ad iudicem a quo. Videretur posse. Quia interlocutoria habens vim definitivae etiam per quam iu- dicialis officium finitur potest si ab ea interponatur appellatio per iudicem qui

eam tunc revocari. *Felin, cap. significantibus n. 2. de offic. deleg. Abb. cap. cum cessante*
num. 12. de appellat.

At vero hac in hypothesi censui non posse. Ratio est quia per hanc sententiam non modo finita fuit iurisdictio sed etiam remissa & revoluta ad iudicem a quo pro ulteriore executione quo casu non potest iudex qui ita decrevit sententiam suam revocare aut appellatorem in pristinum statum reponere. *Abb. d. cap. cum cessante num. 15. DD. cap. cum appellationibus eod. in 6. Abb. cap. significantibus de offic. deleg. Gui. de hog. 904.*

Ratio secunda est quia hæc sententia non modo habet vim diffinitivæ *Marant. 12. de ord. iud. part. 6. in decisorijs acti n. 42.* Sed etiam non sperat aut expectat aliam post se quo casu etiam revocari non potest. *Marant. ibid. num. 46. l. iudex postquam l. cum queritur ff. de re iud.*

Idque non obstante quod eidem clausulæ adiecta sit inter locutoria sublatio- nes clausulæ inhibitoriæ per quam non videtur omnia abdicata seu remissa iurisdic- tio sed reservata quod ad punctum devolutionis licet non quod punctum sus- pensionis. Tum quia interlocutoria commixta diffinitivæ amittit naturam inter- locutoria regulaturque ad instar diffinitivæ *Marant. d. loco n. 37.* & ideo quemad- modum diffinitiva revocari non potest ita etiam nec ejusmodi interlocutoria diffi- nitivæ commixta. *Mar. d. n. 37.* Tum quia concurrentibus quibus causis vel qua- litatibus prævalere solet ea quæ est potentior. *l. cum queritur ubi DD. ff. de stat. hom. qualis est diffinitiva sententia cum commixta est interlocutoria, DD. d. Leonu queritur.* Temperandum quod prius dixi est in ordinatio is enim iuxta Theoriam *14. Castrensis adversus n. 2. C. si adversus rem iudicatur, & in l. quod ius ff. de re iud. & in l. pater in fin. ff. si quis ius dicenti non obtemperat, Bald. l. præses C. quomodo & quando Castr. l. n. 2. C. ubi & apud quem.* Potest etiam adversus diffinitivam à se latam restituere appellatorem in integrum idque signanter ex officio ejus nobili *15. Fel. c. qualiter n. 35. de accusat.* in hoc enim differt restitutio ab appellatione quod appellatio ad superiorem restitutio vero apud eundem qui gravavit possit inter- poni. *l. præfecti ff. de minorib. vel à dormitante ad expectatum quemadmodum de Philippo Macedone refert Budeus ad pandectas tit. de offic. præfecti prætorio in hæc verba. Philippus Alexandri magni Pater cum causam Machete cognoscens dormitare videretur non satis animadvertere quæ ille pro suo iure diceret ad extre- mum Machetam damnavit quo vociferante ac provocare se dicente Philippus ita percitus ad quem tandem inquit. Tum Machetas ad te ipsum, inquit, ubi fueris ex- pectatus animumque advertere volueris.*

Estque hæc respondendi usus signanter à sententijs vim diffinitivæ habentibus non semel aut bis sed pluries valde frequens in Romana curia uti testatur ejus- dem curiæ celebris pragmaticus Antonius Massa Galelius *ad formulam camera-*
16.

- is obligationis par. 3. tit. reliqua de processu n. 28. & seqq. Vestrius in praxi Rom. lib. 7. a.
- 17 4. n. 6. per c. si à iudice de appell. in 6. c. ex literis ubi de rest. in integrum Solent que etiam ab omni hominum memoria ab officiali Leodiensi non sexcentarum vel sex nullenarum causarum iudice ordinario repositiones hæc aduersus sententias tam vim definitiue habentes quam in ære definitiue peti atque obtineri per not. Abbat. c. ex literis n. 11. in fine de Rest. in integrum.
- 18 Temperandum secundo in executore gratiæ beneficiæ qui licet se pronuntiet non esse executorem poterit nihilominus ejusmodi decretum revocare, Fel. d. cap. significantibus n. 3. de offi. deleg.
- 19 Temperandum tertio, Nisi delegatus parte tolerante revocaret sententiam vim habentem definitivè, Fel. d. c. 3. vers. non obstat, Innoc. c. cum dilectus de Rescriptis. Multa enim partium taciturnitate tolerantur qui si ad iudicium revocarentur corruerent uti plenissima manu variorum exemptorum genere ostendit, Hieronimus Gonzalez de mensibus & alternat. Episcoporum § 56. nu. 4. usque 10. §.
- 20 Temperandum 4. nisi delegatus pronuntiasset contra formam rescripti non tunc posset iterum cognoscere atque sententiam suam revocare. Felin. cap. in literis nu. 1. vers. tertio fallit de officio deleg. ubi etiam Abbas Cardin. Clem. 1. quæst. 10. de re iud. Bald. & Salicetus l. si ut proponis C. quomodo & quando index Angel. & Imol. l. iudex postquam ff. de re iudic. castr. l. cum querebatur ff. de re iudicata.
- 21 Temperandum quinto dummodo sententia habeat figuram sententiæ v. g. si condemnatur is qui nunquam fuit in iudicio nisi per procuratorem de cuius mandato non constat, Fel. d. cap. in literis nu. 2. vers. 6. limita similiter si eius sententia non sit lata in scriptis. Fel. d. loco.
- 22 Temperandum sexto, in sententia absolutoria ab instantia vel observatione iudicij aut declarationis defecte appellationis nam ab ejusmodi sententijs etiam delegatus potest restituere, Fel. d. cap. qualiter & quando nu. 3. 4. de accusat. spec. de officio iudicis §. deseruit vers. quod si opponens late Abb. cap. examinata nu. 22. de iudicij Innoc. cap. consultat in pr. de offic. del.
- Tum quod ejusmodi sententiæ vim tantum habeat interlocutoria, glo. Barth. & DD. lititia ff. de accusat. late Ioannes Bapt. Marchesonus in tract. de differentijs sententiarum.
- Tum quod perempta instantia iurisdictione delegata non pareat, glo. l. 1. ff. de iud. de cap. qualiter num. 3. 4. fuitque quam pluries à sacro Romanæ rotæ auditoria ecclesium iudicem delegatum aduersus sententiam defectæ appellationis à se latam potest reponere licet eque ei de diligentis ac appellationis non defectæ doceri coram se possit in integrum restituere, Rota dec. 12. de appell. in novis dec. 42. de appell. in antiquis.
- 22 Temperandum septimo nisi delegatus sententiando errorem in facto commisset, Innoc. cap. 1. de Resud. Abb. d. cap. qualiter & quando Barth. l. iudex postquam & castr. l. cum querebatur ff. de Re. lu. quæ tamen restricto, Felino non placuit in d. cap. qualiter & quando n. 45. & in d. c. in literis de offic. del.

QUESTIO L.

An Conservatores possint implorari ab ijs qui præscriptione exemptionem acquisiverunt.

SUMMARIUM.

- 1. Præscriptio alia est activa alia passiva.
- 2. Exemptio præscriptione acquisita potest per Conservatores defendi.
- 3. Exempti possunt se tueri privilegio Romana Ecclesia adversus quã præscriptio minor quam centenaria non currit.

Duplicem hic formo præscriptionem. Activam & Passivam. Activam præscriptionem intelligo per quam privilegium exemptionis acquiri potest de qua ego alio in loco lib. 1. quest. 8. Passivam vero per quam adversus exemptos præscriptio induci potest de qua ego eodem libro quest. 35. & lib. 3. quest. 12. Itaque si exempti præscriptionem suam exemptionem acquisiverunt si adversus eos præscriptio subjectionis necdum complete inducatur poterint ij ad conservatores quos habent recurrere & coram eis proponere exceptiones quas sagillatim locis iam dictis examinavi. Nimirum sanctæ Sedi sese esse immediate subiectos adversus quam nulla currit præscriptio brevior quam centenaria. De quo etiam varias extare Bullas Pontificas in favorem quorundam ordinum exemptorum tam quo ad bona mobilia quam immobilia refert Ioannes Baptista Confettius de privilegij omnium ordinum part. 2. tit. 22. de præscriptione activa & passiva fol. 376.

QUESTIO LL.

Quid de exemptis qui in iure sepulturæ impediuntur.

SUMMARIUM.

- 1. Exempti impediti in iure funerandi recurrunt ad suos conservatores.
  - 2. Benedictio extrema est à Parocho recipienda.
- Quam-
Bb 2

1 **Q**uamvis sepulturæ jus scripto jure competere soleat Ecclesiæ Parochiali, usu venit ut aliæ Ecclesiæ præsertim ordines exempti privilegium nacti sint funerandi.

2 **Q**uæritur nunc an possint alienas Parochias solemniter funus ad suas Ecclesias ducendi gratia ingredi & si impediantur an possint ad asilum conservatoris recurrere Oldradus uno concilio, censuit non posse, conf. 8. alio vero censuit posse, conf. 204. ita tamen ne funus tollatur nisi vidente & autoritate Sacerdotis Parochialis ut ab eo accipiat præcationem extremam & requiem æternam & ita jure usque multis in locis invaluit teste Sabarella, in Clem. dudum §. huiusmodi num. 3. proinde si qui hoc in Privilegio inturbentur ambigi nequit quin conservator imploratus possit se se interponere, Ioannes Baptista Consettius de Privileg. om. ord. par. 2. tit. 19. cap. 1. fol. 440.

QVÆSTIO QVINQVAGESIMA SECVNDA.

Quid si exempti vocentur in jus coram ordinario pro quarta Parochiali an conservator poterit iuhibere.

SUMMARIUM.

- 1. Canonica Parochialis unde introducta.
- 2. In quibus consistat.
- 3. Deciso questionis.
- 4. Iuris executio spectat ad ordinarium.
- 5. Responsio ad antinomias.

1 **A**FFINIS est hæc quæstio præcedendi pro cuius illustratione præmittendum exemptos quibus privilegiatio iure concessa est in suis Ecclesijs funeratio alienorum Parochianorum obligari Parochis ad Canonicam Parochialem quæ limitata est ad quartam funeralem introductam ut alio in loco scripti, lib. 4. de iurisdic. ordin. in Exemptos quæst. 6. à similitudine legitime patri aur patriono debita in bonis filij vel liberti similiter debitam Parochis in compensationem oneris spiritualis consistens in imitatione Sacramentorum, ut qui spiritualia merant, temporalia merant Petrus de Vbald. tract. de Canonis. a Episcop. par. 2. c. 6. n. 2. Innoc. c. in nostro c. certiscari de sepult. Consistit hæc quarta in legatis ac alijs inobventionibus quæ sunt alienæ Ecclesiæ ratione in ea sepulturæ. Idque nisi Ecclesia cui privilegium funerandi concessum est speciali etiam privilegio ab ejuismodi canonica Parochiali exempta sit, Vbald. d. par. 2. cap. 5. Ioannes Baptista Consettius de privileg.

villeg. ord. par. 2. tit. 19. de sepulturis vers. de candidis, aut nisi consuetudine aut præscriptio-
 tione eandem exemptionem adopta sit, Hostiensis summa de sepulturis §. an licitum
 vers. si consuetudo v. bald. d. par. 2. cap. 5. num. 3. Licet Abbas voluerit ejusmodi libertate
 tem consuetudine in totum acquiri non posse, cap. certifica. de sepult. quem merito
 refutavit Petrus de Vbaldu jam laudatus.

Sed hæc paulo extra scopum cætera examussim peti poterunt ex d. Petto de
 Vbaldis qui speciali ac docto tractatu totam istam Canonicam Episcopalis & Pa-
 rochialis materiam diligenter discutit nihilque intactum reliquit. Redeo itaque
 ad propositam quaestionem, num Ecclesiæ exemptæ quæ ad Canonicam Parochia-
 lem obligantur possint ab Ecclesiâ Parochiali illiusve Rectore conveniri coram
 ordinario.

Quæstio hæc ut pleraque alia in iure variâ est exagitata Guilielmus de Monte
 Landu in Clem. dudum §. verum de sepulturis, censuit posse conveniri coram ordi-
 nario. Ratio ejus est per Clement. dudum de sepult. privilegia exemptio non revo-
 cantur, d. Clem. dudum vers. neque ad id, à quoquam. Deinde Clementina dudum con-
 tinet iuris dispositionem cujus executio competit ordinario, cap. si clericus in fin. de
 prob. in 6. Frustra enim lex edita nisi quispiam qui sit legis executor, cap. ubi peri-
 culum §. præterea de elect. in 6. verum opinionem istam explodunt alij melioris no-
 tæ. Paulus de Lesarus d. Clem. dudum §. verum super verb. ei argiri Card. Sabarella ibid.
 Petrus de Vbaldis de Canonica Episcop. & Parochiali par. 2. cap. 3. num. 15. & seqq. Nec
 obstant pan dictæ rationes in contrarium, etenim Clem. dudum non revocat ex-
 emptiones sed Privilegia per quæ ante illam clementinam Ecclesiæ non tenebantur
 Ecclesiæ Parochiali ad Canonicam Parochialem neque hic deest qui sit hujus
 Clementi adversus exemptos executio Papa enim aut legatus de latere iudex est ex-
 emptorum coram quo hæc & similes actiones adversus exemptos poterant inten-
 tari uti alio in loco ostendi, lib. 2. quaest. 2. Card. & Vbaldu iam citati sit itaque conclu-
 sio exemptos si ratione quartæ Parochialis coram ordinario conveniantur ad eos
 posse quos habent conservatores recurrere.

QVÆSTIO LIII.

Conservatores an habere dicantur territorium separatum.

SUMMARIUM.

- 1. Territorium quid sit.
- 2. Conservatores non habent territorium
- 3. Privilegia eximunt à subiectione sed non

& quare.
 Bb 3

- nov. à situatione.
4. Prælati inferiores non possunt præscribere territorium.
5. Jurisdicção respectu territorij habet se ad instar rei cuius quispiam est Dominus.
6. Idque proprie loquendo secus improprie.
7. Jurisdicção conservatorum non ideo inefficax quod territorio careat.
8. Jurisdicçãoi nihil est commune cum territorio.
9. Ecclesiastici iudices bona immobilia non faciunt.

Territorij diffinitionem tradit Pomponius, l. Pupillus §. territorium ff. de verb. sig. ut sit universitas agrorum intra fines cuiusque civitatis ab eo dictum quod magistratus ejus loci intra eos fines terrendi id est submonendi habeat facultatem, sunt autem ejus prope significationis comitatus delicticus Diocesis. Alciat. d. §. territorium de quorum analogia Felinus cap. Rodolphus nu. 15. & Joannes Francisci de Pannus tract. de potest. can. sede vocante par. 2. quæst. 20. nu. 41. & seqq. Itaque huic quæstioni paucis respondeo negative.

Ratio est. Quia si concederemus conservatores habere territorium separatim sequeretur conservatorias locaque eorum exempta non esse in aliqua Diocesi seu territorio Episcopi (Diocesis enim & territorium Episcopale symbolizant, ca. si quis Episcoporum 16. quæst. 2. & ca. omnes Basiliæ quæst. 7. cap. cum Episcopos de offic. ord. in 6. Alberic. in dictionario verb. territorium (sed constituere propriam Diocesim seu territorium, glo. Clem. 1. §. volumus verb. Diocesanu ubi Card. nu. 2. de foro compet. Farinaceus dec. 324. par. 2. editionis Amverpiensis anni 1620. quod juris ratio non admittit ut enim territorium separatim in Diocesi solus Pontifex summus potest concedere ad quem solum spectat Dioceses separare, Hoff. cap. cum contingat nu. 1. ubi Butrio n. 11. Abbas nu. 18. de foro compet. Farinac. d. decis. 324. nu. 2.

Ratio secunda. Quia Privilegia eximunt duntaxat à subjectione non vero à situatione seu denominatione id est per exemptiones definiunt quidem exempti esse de Diocesi, sed non definiunt esse in Diocesi, Vtall. Clem. 1. nu. 44. de privileg. franc. cap. 2. §. statuto vers. sed adverte de constit. in 6. Abbas cap. Apostolica nu. 3. de donat. plena Fel. Abb. DD. cap. grave de offic. ord. Unde juris ratio non patitur exemptiones quæ sunt juris odiosæ l. 1. quæst. 3. extendi atque ampliari à casu subjectionis ad eam situationis quæ apud Philosophos sunt categoriæ distinctæ: ea enim omnia quæ per Privilegia exemptionum Episcopo expresse non auferuntur censentur illi reservata ac sub ejus primæva jurisdictione remanere. Anchar. cap. Pastoralis nu. 45. de foro compet. & d. cap. 2. nu. 10. vers. quando Prælati de constit. in 6. Farinac. d. decis. 324. nu. 5. Quo fit & cum conservatorie exemptionesque sint in diocesi sive territorio non possint conservatores dici habere territorium separatim quippe quod territorium seu Episcopatus

petas unum sit corpus cuius caput est Episcopus si autem constituatur in eodem Episcopi territorio aliud territorium fiet ut inquit, *Hofstiensis in d. cap. cum contingat nu. 1. & in cap. quanto nu. 13. cap. quoniam nu. 2. de offic. ord. Farin. d. loco Abb. & DD. d. cap. cum contingat*, unum corpus monstruosum plura habens capita.

Confirmatur ab identitate rationis, quia Prælati inferiores non possunt nequidem præscribere territorium ita separatum ab Episcopo ut quasi aliud caput faciat in eadem Diocesi, *Barrio cap. cum contingat nu. 11. ubi Abb. nu. 18 & 19. Bel-lamira num. 15. & 16. de foro compet. eff. & que ejusmodi consuetudo aut præscriptio irrationabilis quæ ne quidem immemorali tempore præscribi possit, Farin. d. dec. 324. nu. 11.* idque ut dixi ne ejusdem mystici corporis plura capita supponamus nec obstat quod utraque lex scilicet jurisdictionis & Diocesanæ ac consequenter territorium præscribi ita possit ut ne quidem Episcopus in eo possit constituere Officiale, *Rota d. dec. 12. de præscriptionib. in novis Abb. d. nu. 11. & 18.* Quia hoc intelligendum est uti explicat idem Abbas, *d. nu. 11. & 18.* & Doctores hæcenus laudati in præscriptione jurisdictionis quasi Episcopalis & Episcopo inferiori non vero in præscriptione territorij separati, præscribentes enim territorium separatum qui præscripsissent non amplius essent in Diocesi sed ipsimet essent Diocelani & separatim territorium constituerent & ita in una constantiensis jurisdictionis per sacrum rotæ auditorium decisum, *Anno 1611. May 18. refert Farina-cus d. dec. 324. num. 13.* quod notandum pro Archidiaconi cujusdam Diocesis qui finiticias suas ac phylacteria dilatando parem æqualemque cum Episcopo jurisdictionem sibi adeo attribuunt ut non modo præventioni locum esse existiment sed & ab eorum septentij ad Episcopum veluti eis coequalem appellari posse non putent.

Confirmatur secundo, quia jurisdictionis respectu territorij habet se ad instar rei cuius quispiam habet dominium *eleg. Barth. l. 1. nu. 15. vers. sicut ergo dominium coheret persona domini tamen est in re ita iurisdictionis coheret officio persona eius qui habet officium tamen est in territorio & sic non est qualitas territorij sed magis persona ff. de iurisd. om. iud. glo. marg. & l. qui furere ff. de st. ar. hom. sicut autem idem dominium aut jus non potest esse in solidum apud plures, l. si utero §. si duobus ff. de com. mod. l. 2. §. ex contrario ff. de acq. poss. Socin. in Fallen. Rog. 99. ita & ejusdem territorij jurisdictionis competens Episcopo conservatori non potest eodem in territorio competere. Hæcenus dicta proprie loquendo procedunt non vero improprie loquendo plerisque enim placuit loca exempta & consequenter conservatorias constituere seu habere territorium, *sate Roland conf. 32. num. 44. par. 3. Fel. cap. grave num. 2. in fin. de offic. ord.* idque quo ad certos tantum casus & effectus per modum similitudinis, *Farin. dec. 324. num. 7.* Porro conservatorum jurisdictionis non ideo minus erit efficax quod territorio careat ut nec minus efficax est jurisdictionis ordi.*

De Conservatoribus Ecclesiasticis
ordinaria quæ potest esse sine territorio dummodo habeat personas in quas iurisdictionem possit exercere. *Alex. l. solent in sine ff. de iurisdic. om. iud. Fel. d. cap. Rodolphus nu. 15.* Jurisdictioni enim signanter speciali nihil esse cum territorio commune traditum est, *cap. 1. de re iuris domibus Fel. cap. cum causam nu. 12. vers. secundo de probat. Farinac. d. del. 324. num. 10. glo. cap. 1. in verb. divisio dist. 10. & in Clem. nu. Romani verb. Diocesis de elect. Anton. & Hostiens. cap. quarimoniam de iure patronat. indeque est quod Rebuffus, d. l. Pupillus §. territorium ff. de verb. sig. tradidit Episcopos ordinariosve iurisdictionem Ecclesiasticam habentes salire vel sequestrate non possent bona immobilia quæ territorium respiciunt, idem Rebuff. ad concordata tit. de nominationibus Regijs §. 1. verb. maritus. ut nec Apostolici seu Ecclesiastici notarii instrumenta conficere quæ rem ipsam realiter efficiant & hypothecam realem inducant, Pirichus ad cons. Aurel. tit. 12 §. 1. glo. in littera D. E. Nam divisum imperium cum Iove Cæsar habet. Quæ omnia velut ex copia coram examinantur & resolvuntur à Navarro, in Repert. cap. novit. de iudicij.*

QVÆSTIO LIV.

An Conc. Trid. constitutionesque Pontificum illius confirmatorie censentur derogare exemptionibus earumve conservatorij.

SUMMARIVM.

1. Consil. Trid. derogat multū in casibus exemptionibus. nem sumit à confirmata.
  2. Non tamen indistincte. 8. Cessante causa confirmationis cessat confirmatio privilegij.
  3. Quid si Conc. Trid. non sit receptum. 9. Explicatio Conc. Trid. cap. 22. sess. 25. de Regul.
  4. Item quid si Papa Conc. Trid. derogaverit. 10. Dispositio intelligenda est secundum conditionem personarum ad quas dirigitur.
  5. An opus sit ut Papa specificè Conc. Trid. deroget. 11. Conc. Trid. non revocavit conservatorias universitatum collegiorum aut Regularium.
  6. Dispositio Principis interpretationem sumit à iure communi.
  7. Constitutio confirmans interpretationem.
- I**ta videtur. Nam non modo Concilium Tridentinum passim sed etiam constitutiones Pij 4. derogant magis magno ac quibuscumque Privilegijs exemptionibusque

nibusque etiam si de eis verbatim facienda esset mentio Deinde Concilium Trid.
sess. 25. cap. 22 de Res. cum magna verborum emphasi sancivit observandos suos
 canones cum clausula irritante quorumcumque exemptionum adversantium, 2
 verum cum Emanuele Roderico distinguendum est inter Concilij Tridentini
 canones quibus sigillatim apposite sunt clausula derogatoria exemptionum &
 alios canones quibus ejusmodi clausula non sunt appositae. Emanuel Roderic.
quæst. regul. tom. 1. quæst. 8. art. 6. v.g. canon Concilij quid simpliciter sancit nec ul-
 tra procedit ad irritationem privilegiorum contrariantium & hoc casu Conci- 3
 lium Trid. non censetur exemptionibus derogasse aut vero canon ulterius
 procedit cum clausula derogatoria & tunc censetur derogasse, Emanuel Rode- 4
 ric. *in loco.* quæ tamen adhuc cum mica salis intelligenda sunt nisi Concil. Trid.
 non sit receptum qua de re plenè scripti alio in loco, *lib. 1. quæst. 50.* aut si eadem 5
 Concil. Trident. Papa postea derogaverit in favorem quorundam ordinum uti
 factum in favorem Societatis Iesu Cisterciensium minorum constat ex *Greg. XIII.*
 & *XIV. PP. ac Sixti V. qua de re Emanuel d. quæst. 8 art. 8. in fine.* nec opus est ut
 nominatim specificè Concilio Trid. per Papam derogetur sed sufficit generali
 clausula, non obstantiarum, per quam Pontifex Concil. Trid. derogare voluisse
 censendus est uti ex mente sacræ congregationis Concil. Trid. interpretum con- 6
 cludit & ex iure probat Emanuel Roderic. *quæst. reg. tom. 3. quæst. 39. art. 4. col. 3. &*
6. fol. 119. Anastasius Germonius de sacr. immunit. lib. 2. cap. 11. num. 52. reprehendens
 alios qui in aliam fuerunt sententiam, neque obstat constitutio Pij IV. confirmato- 7
 ria Concil. Trid. cum ampla derogatione quorumcumque privilegiorum, quia Prin-
 cipis dispositio interpretationem sumit à jure communi quæ præsumitur fuisse talis
 qualis de iure esse debet. *Bald. 1. ex facto not. 4. ff. de vniq. & pup. ut etiam Alex. 1af. in*
1. beneficium n. 35. ff. de const. princ. Emanuel Roder. *d. tom. 1. quæst. 8 art. 3. in fin.* De jure
 autem constitutio quæ fit ad confirmationem alterius constitutionis intelligi debet 7
 secundum terminos constitutionis confirmatæ, *Fel. cap. 1. num. 57. de iure iur. glo. cap.*
statutum verb. consuetudine de elect. ubi Card. & DD. nimirum ut constitutio confir-
 mans non censetur derogasse privilegij nisi & in canonibus Concil. Trid. specia-
 tim sit privilegij derogatum.

Deinde finis constitutionis confirmatoriae est ut decreta Concil. Trid. observen-
 tur inquam tacite influit clausula nisi aliquod privilegium cui per Concil. Trid. non 8
 fuerit derogatum allegetur, Emanuel Roder. *d. art. 6. col. 3. & 4.* ideoque cessante
 causa finali constitutionis confirmantis cessat illius constitutio, *l. adigere §. quamvis*
ff. de iure patr. cap. cum cessante de appell.

Sed nec obstat, *d. cap. 22. Concilij Trid.* Quia capitulum illud 22. derogat tan-
 tum privilegij regularium adversantibus canonibus in sessione 25. comprehen- 9
 sis, non vero alijs Canonibus qui sparsim sub categoria aliarum sessionum de-
 cri-

202
 De Conservatoribus Ecclesiasticis.
 retribuntur Emanuel Roder. d. art. 6. col. 2. omnis vero dispositio intelligenda est se-
 cundum conditionem personarum ad quas deriguntur. glo. l. si quando ff. de iur. offic.
 test. l. plenum §. equitius ff. de usufruct. Barth. l. ex Militari §. sed utrum ff. de Milit. test.
 Deinde Concil. Trid. non renouasse conservatorias universitatum aut regularium
 similisve facta congregatio Concilij Trid. interpretes resolvit, teste Farinaceo par. 4. ad
 cap. 5. sess. 14. de reform.

QVÆSTIO LV.

Utum constitutio Concilij Lateranensis modificans conservatorias exemption-
 nelque sit in viridi observantia.

SUMMARIUM.

1. Constitutio Lateranensis est in viri-
 di observantia nisi Pontifex illi deroget.
2. Variæ Bullæ derogant huic consti-
 tioni.

Respondetur esse, cap. de constit. & Navar. cons. 1. de constit. idque nisi posteriore
 aliqua constitutione sit revocata in totum vel pro parte. abrogare l. derogare ff. de verb. sig. aut etiam nisi summus Pontifex vivæ vocis oraculo eadem
 constitutioni derogaverit quod & fecisse Leonem X. Anno 1519. in vigilia Visi-
 tationis B. Mariæ qui ejusdem Concil. Lateranensis autor fuit in favorem ordinis
 Minorum observantiæ testatur Emanuel Roderic. Reg. quest. tom. 1. quest. 3. art. 9.
 refertque eadem questione art. 10. extare Bullam Pauli Papæ IV. anni 1549. mensis
 Martij die 10. specificè revocatoriam dicti Concil. Lateranensis in favorem quo-
 rundam ordinum.

QVÆSTIO LVI.

Quæ Privilegia sint à Concilio Tridentino revocata.

SUMMARIUM.

1. Conc. Trid. multis casibus derogat exemp-
 tionibus. conservatorum universitatum aut coi-
 legiorum.
2. Conc. Trid. non derogat iurisdictioni
3. Privilegia quibus non est derogatum
 manent

manent facta lecto.
4. A iure antiquo non est recedens-
tur.

R. Respondetur omnia illa privilegia quae disertis verbis à Concilio Tridentino abrogantur. Emanuel Roder. regul. quaest. tom. 1. art. 7.
Inter quae recensetur correctio concionatorum qui concionandi munere ab-
nuntur, Conc. Trid. sess. 5. cap. 2. de Refor.

Secundo ut nequeant concionari sine licentia episcopi. sess. 25. cap. 4. de refor.
Tertio ut subdiaconus ordo ante vigesimum secundum annum, Diaconatus
ante vigesimum tertium presbyteratus ante vigesimum quartum non conferatur,
sess. 23. cap. 12. de refor.

Quarto ne eodem die duo ordines sacri conferantur, sess. 23. cap. 13. de refor.
Quinto ne quispiam confessiones sacramentales audiat antequam ad hoc mu-
nus fuerit à Dicoelano iudicatus idoneus, sess. 23. & 15. de refor.

Sexto omnia decreta sessionis 25. de Regul. quae compendij gratia hia non re-
feruntur observanda sunt exemptionibus non obstantibus, Emanuel Roder. regul.
quaest. tom. 1. quaest. 8. art. 7. vers. 10. id quod tamen est intelligendum adhibita salis-
mica, quaest. 50. lib. 1. de iurisdict. ord. in exemptos. sed an conservatorum jurisdic-
tione revocata. Respondeo conservatores ad universitatem causarum deputa-
tos non esse revocatos. Greg. Sarm. in flor. decis. lib. 1. Tit. 17. de offic. del. dec. 1. qua de
re vide etiam infra quaest. 96. sic itaque conclusio facta tecta manere privilegia quae
Posterioribus Pontificum constitutionibus non inveniuntur Canonice revocata
quia à iure antiquo non est recedendum nisi quatenus exprimitur in novo, l. praecepti-
mus C. de appellat. Navar. cons. 17. nu. 4. de sponsali, 6.

QUAESTIO LVII.

Quid si confirmationi Privilegiorum adjiciatur clausula quatenus
sunt in usu,

SUMMARIUM.

1. Privilegia an per non usum avertan-
tur.
2. Ordini Benedicino minor praescriptio
non obstat quam 60. annorum.
3. Iure participationis id extendi potest

- ad quosdam alios ordines.
4. Intelligentia clausula quatenus sunt in
usu.
5. Confirmatio novum ius non tribuit sed
ante constitutum stabilis. & nu. 7.
- Cc 2   6. Secus

6. Secus si confirmetur quod nullum est aut imperfectum.

nibus Apostolicis quid operetur. 6. Clausula ex certa scientia effectus.

8. Clausula non obstantibus constitutio-

Gregorius XIII. in Bulla confirmatoria privilegiorum quorundam ordinum adiecit clausulam *quatenus sunt in usu*. itaque breviter huius clausulae interpretatio est investiganda ad cuius explicationem prius quam descendam praemitto quaestiuunculam ab Abbate in cap. cum accessissent de confir. & à me alio in loco, de iurisdict. ord. in exempr. lib. 4. quaest. 21. examinatum. An privilegia per non partem aut alicui ordini communitati vel Ecclesiae primo casu perditur per contraversionem seu usum directo contrarium non vero in secundo, Abb. d. loco DD. l. voluntarie C. de executor. silvester verb. privilegium num. 2. & 3. Emanuel Roder. quaest. reg. tom. 1. quaest. 8. aut 3. ubi id explicat Card. Saraphinus dec. 951. nu. 1. causa enim universalis potius consideranda est quam exercitium ipsius actus, Bald. l. 2. nu. 2. Code Eman. liberor. Far. d. decis. 951 nu. 2.

Secundo vero casu non amittitur nisi legitimo tempore praescriptum sit non quidem cursu annorum 30. ut innuere videtur, Alex. III. in c. si de terra de privileg. sed 2. annorum 40. cap. ascenditibus de privileg. excepto tamen inter alios ordine S. Benedicti cui Eugenius Papa IV. Anno 1434. septimo Kalendas Martij concessit Privilegium ne contra eum curat minor praescripto annorum 60. quod quidem Privilegiorum origine & concessione dependit uti de origine mendicantium testatur, Emanuel Roderic. d. art. 3. fol. 36. Col. 1. Itaque ut quaestioni propositae respondeam, 4. dico quod Greg. XIII. confirmando privilegia cum hac modificatione, *quatenus sunt in usu*, censetur tantum confirmare privilegia quae valida sunt hoc est quae praescriptione annorum 40. secundum ius commune vel 60. iuxta d. Eugenianam non sunt cassa & obliterata, Emanuel. d. art. 3.

Ratio est. Quia confirmatio novum ius non tribuit sed ante constitutum stabilis, & confirmat. cap. cum dilecta de confir. utili & inutili. Gaill. lib. 2. obs. 1. cap. 6. quia diversitatem de concess. praeb. quod secus esset si id quod ipso iure nullum est, l. legata inutiliter ff. de adept. aut quod imperfectum est confirmatur nam tunc rem novam concedere censetur, Barth. l. 1. & quia ff. de iurisdict. om. ind. aut. de defensor. rib. §. interim. col. 3.

Ratio secunda. Quia Greg. XIII. non tantum confirmat Privilegia sed etiam eadem innovat seu de novo concedit innovatio autem Privilegiorum novum ius non tribuit sed antiquum duntaxat conservat, cap. ex parte de privileg. idque nisi confirmationi seu innovationi Privilegiorum adiciatur clausula non obstantibus

tibus revocationibus Apostolicis nam tunc Privilegia quæ casta irritaque fuerunt per non usum vel præscriptionem vel aliter vivificarentur atque à novo restaurarentur, *Abb. cap. cum super de causa post & propriet. late Rosella. in sua Sena. tit. absolutio* 8
1. num. 122. 123. Emanuel. d. loco. prout & si confirmationi adjiciatur clausula ex cer- 9
ta scientia per eam enim etiam confirmantur privilegia abrogata per contrarium
usum, præscriptionem vel aliter, late Emanuel Roderic. d. quæst. 8. art. 4. fol. 37. col. 1. &
d. cap. quia diverfitatem glo. cap. ad hoc ubi Ab. 6. num. 7. de Rescriptis in 6. cap. nonnul-
li col. 1. cod. tit. dec. Dec. l. restam. num. 13. de milit. test.

QVÆSTIO LVIII.

Quid si Privilegia confirmentur cum clausula quatenus decretis Concilij Tridentini & sacris Canonibus adverteantur.

SUMMARIUM.

- 1. Confirmatio Privilegiorum Societatis Iesu est amplissima.
- 2. Particula & sacris Canonibus explicatio.
- 3. Confirmatio Privilegiorum latissime interpretanda in præiudicium confirmatio.

AD hujus clausulæ explicationem quædam notavi alio in loco, *lib. 4. quæst. 21. d. iuris d. ord. in exempt.* à quo tempore incidi in Emanuele Roderic. qui eodem prope sermone in eiusdem clausulæ enucleationem convenit, *quæst. Reg. tom. 1. quæst. 8. art. 8.* subjungitque in confirmationibus Privilegiorum ordinis minorum per Sixtum V. verba illa sacris Canonibus non inesse prout nec in confirmatione Privilegiorum ordinis Cisterciensis per Greg. XIV. At vero confirmatoria Privilegiorum Societatis Iesu pura puta est atque amplissima nullis restrictivarum clausularum vinculis coarctata. Itaque si quorum ordinum Privilegia post Conc. Trid. publicationem confirmata fuerunt cum hac clausula quatenus sint in usu & decretis Conc. Trid. & sacris Canonibus non contradicant particula illa & sacris Canonibus non ponetur copulatione ut sæpe solet, *l. sape ff. de verb. sig. Albertus de Pergamo de probationibus vers. et.* Sed expositive, *l. si in venditione ubi glo. ff. de evictionibus.* Cum enim Conc. Trid. scateat sacris canonibus sit ut copula illa proposita inter duo quorum unum sequitur ad aliud resolvatur in expositivam. *Abb. cap. monasteria nu. 4. de vita & bon. cler.* veluti si Pontifex
 dice-

diceret quaterius decretis Conc. Trid. id est, sacris canonibus Concilio Tridentino infectis non contradicant nisi enim ita interpretatur nulla certe aut paucissima remaneret privilegia per Pontificem confirmata, Emanuel. d. art. 1. debent autem privilegia eorumque confirmationes in dubio latissime in præjudicium concedentis interpretari. l. beneficium ubi DD. ff. de const. principum.

 QVÆSTIO LIX.

An generalis confirmatio privilegiorum se extendat ad ea que sunt contra jus.

SUMMARIUM.

1. Confirmatio generalis non se extendit ad ea que sunt contra jus nisi excipiat casus unus qui sit contra jus.
2. Princeps non censetur velle præiudicare tertio.
3. Idque nisi unum casum excipiat in quo declaret se nolle tertio præiudicare.

Minimè nisi post confirmationem generalem excipiat casus unus qui sit contra jus: talis enim exceptio hujus est energie ut Papa censetur etiam confirmare omnia alia privilegia que sunt contra jus. Bald. ca. fin. num. 2. per quos fiat investitura, & in l. 1. in fin. de serijs, l. 1. in fin. ff. quod quisque iuris Ruit. conf. 100. vol. 3. Matudos. ad Reg. Cancell. 1. quast. 8. num. 5. Emanuel. Roder. quast. tom. 1. quast. 8. art. 9 in fin. quippe quod hæc exceptio ex ea specie sit quæ regulam solet ampliare. Dec. l. 1. num. 3. & seqq. ff. de Reg. iur. hincque est quod licet princeps non censetur velle tertio præiudicare, l. 1. & seqq. C. si contra jus vel utilis. attamen si unum casum excipiat in quo nolit tertio præiudicare censetur in alijs omnibus casibus tertio præiudicare voluisse. Dec. d. l. 1. & num. 32. idque nisi verba regulæ repugnent nam tunc exceptio facta de eo quod in regula non comprehenditur non ampliat regulam sed vitatur. Dec. d. l. 1. num. 35. & 40.

 QVÆSTIO LX.

Ordines, an sibi invicem propria privilegia communicent.

SUM-

SUMMARIUM.

1. Privilegia concessa religiosis non extenduntur ad religiosos eiusdem ordinis.
2. Nisi specialiter ita disponatur.
3. Participatio privilegiorum an & quatenus se extendat.
4. Quid si observantia religionis repugnet aut ordo non utatur, num. 2. in fin.

DE hoc articulo succinctim tractavi alio in loco, de iurisdic. ordin. in exemptos lib. 1. quest. 17. num. 17. fuseque & late hanc materiam pertractaram reliquit Emanuel Roderic. Reg. quest. tom. 1. quest. 55. per tot. explicans quæ & qualia privilegia singuli ordines sibi invicem communicent quæ cum in facto consistant non petsequor, solam hic inquiri an privilegia concessa religiosis unius ordinis extendantur ad religiosos eiusdem ordinis, Respondi de iure non extendi, lib. 1. de iurisdic. ord. in exemptos quest. 17. num. 17. quia in odiosis masculinum non concipit Fe-
 mininum, l. quisquis C. ad l. ul. Maies. l. 1. §. quare ff. de ventre in poss. mittendo. Alciat. & DD. l. verbum hoc si quis ff. de verb. sig. nisi specialiter ita sit dispositum uti de fororibus, S. Clara quas Emanuel Roder. d. quest. 55. art. 13. speciali privilegio docet privilegio minorum gaudere & de monialibus ordinis S. Dominici privilegij ordinis Dominicanorum idque etiam si ordo cuius privilegia alteri communicantur è privilegio non utatur, Abb. cap. cum accessissent nu. fin. de const. ubi Innoc. Silvester verb. privilegium §. 11. Emanuel. d. quest. 55. artic. 19. quod exaudiendum cum communicatio privilegiorum sit independenter, Secus vero si dependenter, Emanuel. d. quest. 55. art. 19. & 21. & late eod. tom. quest. 8. art. 4. Declarandum tamen ita demum hanc privilegiorum communicationem procedere dummodo observantia religionis quæ alteri in privilegio participat non adversentur alioquin etiam ea participatio non ad stabilendam religionem sed ad illam discipandam destruendamque tendet, dicit Emanuel. d. quest. art. 22. Inducta autem ad augmentum religionis diminutionem illius parere non debent, arg. l. si mancipia in pr. ff. de fundo instr. legato l. si circa C. de propos. agent in reb. lib. 12. Albertus Brunus tract. de diminutione concl. 6. C. de propos. agent in reb. lib. 12. Albertus Brunus tract. de diminutione concl. 6. Inducta que in favorem religionis non debent in illius odium & dissipationem redundare, cap. quod ob gratiam de Reg. in 6.

†

QUE.

QVÆSTIO LXI.

Quid si tollantur privilegia unius ordinis an censentur sublata respectu eorum qui habebant jus participandi in privilegijs istius ordinis.

SUMMARIUM.

1. Intereſt an participatio competat dependenter vel independenter.

Distinxi alio in loco. lib. 1. de iurisdic. ord. in exemptos quaest. 17. utrum ejusmodi participatio concessa fuerit, independenter vel dependenter primo casu non censentur sublata secundo censentur qua de re plenius Emanuel Roderic. quaest. Reg. tom. 1. quaest. 8. art. 4. quaest. 9. art. 9. & quaest. 55. artic. 19. & 21. eiusdem tom.

QVÆSTIO LXII.

Conservatores an clientum suorum gratia possint à jure scripto discedere.

SUMMARIUM.

1. Philosophi quidam censuerunt amicitia causa à iure recedisse posse.	6. Iudices gerunt vicem Dei apud quem acceptatio non est personarum.
2. Auligellij hac de re refertur sententia.	7. Amici causa ne latum quidem unguem à iure est discedendum.
3. Quid Cicero & posteriori avi iuriconsulti censuerunt.	8. Glossa magna est autoritas.
4. In dubio an pro amico iudicandum.	9. Amicitia causa pœne quandoque molliuntur.
5. Axioma illud Glossa pro amico refellitur & num. 7.	

NON contemnenda est hæc quaestio, sicuti enim non pauci Philosophia lectatores uti eleganter refert Aulus Gellius noctium atticarum lib. 1. cap. 3. amicitia gratia à rationis tramite non nihil declinare posse censuerunt ita & conservatoribus clientum suorum causa id videbatur indulgendum si amicitiam necessitudinemque inter eos & clientes intercedentem consideremus.

Aul.

Aul. Gell. noctium atticarum lib. 5. cap. 13. quæ est ad instar amicitia officijque patronorum in libertos *ter. tit. ff. de obsequiis parent. & patr.* aut superiorum in subditos, *Ioannes de Signano tract. de amicitia dominorum in servos & contra.* Ut proinde de esse videatur quatenus amicitia venia dari possit præsertim cum amici utilitas nimio est amplior honestatis autem nostræ in re non gravi levis jactura est tum enim quod utile amico est id primura illo quod honestum nobis est fit plenius sicut magnum pondus æris parva lamina auri fit præciosius uri tradit Aulus Gellius cujus verba hic referre non piguit apud eum itaque sic habetur. *d. libr. 1.*

1473.

Chilo præstabilis homo sapientia, quoniam usque debuerit contra legem, & contraque jus pro amico progredi, dubitavit. Eaque res in fine quoque vitæ ipso animo ejus anxio. Et alij deinceps multi Philoſophia sectatores, (ut in libris eorum scriptum est) satis inquit, scite satisque solcite qualiter ut verbis quæ scripta sunt, ipsis utar *ἐὶ δὲ ἐὶ βολὴν τῶ φίλου παρὰ το δίκαιον, καὶ μέχρι πῶς ἔτεταται.* Ea verba significant: quæsiſſe eos, an contra jus, contraque morem faciendū pro amico sit, & in quibus, & in quibus causis, & quemnam ad usque modum. Super hac quaestione tum ab alijs, (sicut dixi,) multis, tum vel diligentissime à Theophrasto disputatur, viro in Philoſophia peripatetica modestissimo, doctissimoque. Eaque disputatio scripta est, (si recte meminimus) in libro ejus de amicitia primo. Eum librum M. Cic. videtur legiſſe: cum ipse quoque librum de amicitia componeret, & cætera quidem quæ sumenda à Theophrasto existimavit (ut ingenium facundiaque ejus fuit) sumpsit & transposuit commodissime aptissimeque. Hunc autem locum, (de quo satis quaesitum esse dixi) omnium rerum aliarum difficillimum stricte, atque cursum transgressus est. Neque ea quæ à Theophrasto pensiculate atque enucleate scripta sunt executus est sed anxietate illa & quasi morositate disputationis prætermiſſæ genus ipsum rei tantum paucis verbis notavit ea verba Cicer. (si recensere quis vellet: appoſui.) His igitur finibus utendum esse arbitror ut cum emendati mores amicorum sunt: tum sit inter eos omnium rerum, conciliorum, voluntatum, sine ulla exceptione communitas ut etiam si qua fortuna acciderit ut minus juxta voluntates amicorum adjuvanda sint: in quibus eorum aut caput agatur, aut fama declinandum sit de via, modo ne summa turpitudine sequatur. Est enim quatenus amicitia venia dari possit, cum agatur, inquit aut caput amici, aut fama, declinandum est de via: ut etiam nonnunquam voluntatem illius adjuvemus sed cujusmodi declinatio ista esse debeat, qualisque adjuvandum digressio, & in quanta voluntatis amici iniquitate, non dicit. Quid autem refert scire me in hujusmodi periculis amicorum si non magna me turpitudine secutura est, de via recta esse declinandum, nisi id quoque me docuerit quam putet magnam turpitudinem esse & cum decessero de via quousque digredi debeat? est enim inquit quatenus da-

D d.

ri amicitiae venia possit. Hoc immo ipsum est, quod maxime discendum est quodque ab iis qui doceant minime dicitur quatenus, quaque fini amicitiae venia debeat. Chilo ille sapiens (de quo paulo ante dixi) conservandi amici causa, de via declinavit. Sed video quousque progressus est, saltem enim pro amici salute consilium dedit. id ipsum tamen in fine quoque vitae, an iure posset reprehendi, culpaeque dubitavit, contra patriam, inquit Cicero, arma pro amico sumenda non sunt. Hoc profecto nemo ignorat, & priusquam Theognis, ut Lucilius ait, nasceretur, sed id quaero, id desidero: cum pro amico contra jus, & contra quam licet, salva tamen libertate & pace, faciendum est: & cum de via (sicut ipse ait) declinandum est: quid & quantum & quali causa, & quonam usque fieri debeat? Pericles ille Atheniensis egregius vir ingenio bonisque orationibus disciplinis ornatus, in una quidem specie, se id planius tamen, quid existimaret, professus est. Nam cum amicus eum rogaret, ut pro re, causaque eius saltem deieret: his ad eum verbis usus est: *δὲ μὲ εὐμαρτάτην τοῖς φίλοις ἀλλὰ μέχρι δέων*. Theophrastus in eo quem dixi libro, inquisitius quidem super hac re ipsa & exactius, pressiusque quam Cicero dixerat. Sed is quoque in docendo, non de unoquoque facto singillatim aestimat, neque certis exemplorum documentis, sed generibus rerum summam, universamque utitur, ad hunc ferme modum. Parva inquit & tenuis vel turpitudine, vel infamia subeunda est: si ea re magna utilitas amico quaeri potest. Rependitur quippe, & compenatur leve damnum delibatae honestatis majore alia, gravioreque: in adiuvando amico, honestate. Minimaque illa labe, & quasi lacuna famae imminens, partiarum amico utilitatum ratione solidatur. Neque nominibus inquit, moveri nos oportet: quod paria genere ipso non sunt, honestas mea famae, & rei amici utilitas, Ponderibus haec enim, potestatibusque praesentibus, non vocabulorum appellationibus: neque dignitatibus generum dijudicanda sunt. Nam cum in rebus aut partibus, aut non longe secus, utilitas amici, & honestas nostra consilium: honestas proculdubio praeponderat. Cum vero amici utilitas nimio est amplior: honestatis autem nostrae in re non gravi levis jaectura est: tunc quod utile amico est, id primum illo quod honestum nobis est, fit plenius sicuti magnum pondus auri, parva lamina auri fit pretiosius. Verba adeo ipsa Theophrasti super ea re adscripti. *ὅτι οὐδ' ἔτι τὸ πρῶτον τῶ γενέαι, τιμιώτερον ἢ δὲ, ὅτι οὐδ' ἀπὸ μέρους τῶ πρῶτον τὸ τηλικόν δατέρι συνκρηνομένον ἀρετὸν ἔσται. λέγω δ' ὅσον, ὅτι καὶ χρῆσιον τιμιώτερον χαλκῶ καὶ τηλικόν χρῆσιον πρὸς τηλικόν χαλκῶ μέγεθος ἀντιπαραβαλλόμενον πλέον δόξει ἀλλὰ ποιήσει τινὰ βλάβην καὶ τὸ πλεονέχον καὶ τὸ μέγεθος.*

Philoninus quoque Philosophus hujuscemodi indulgentiam gratiae, compellivus laxato paulum permissoque sublimi iustitiae examine, his verbis definitivum, & καλενομένης χάριτος παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τὸ ἐστὶν ὑπερὶ ἀρετῆς οὐδέοντι. Post deinde idem Theophrastus ad hanc ferme sententiam dilucidavit. Has tamen inquit

inquit & paritates rerum, & magnitudines, atque has omnes officiorum æstimationes, alia nonnunquam momenta extrinsecus, atque alia quasi appendices perforarum, & causarum, & temporum: & circumstantiæ ipsius necessitates: & nunc cludere in præcepta difficile est: moderantur & regunt, & quasi gubernant: & nunc ratas efficiunt: nunc irritas. Hæc talia quæ Theophrastus satis caute, & solcite, & religiose, causa differendi magis, disputandiq; diligentia, quam cū decernendi sententia, atque fiducia differuit. Profecto causas scientiæ corporum varietates, differantiaq; & differentiarū ignorantem, directū atq; perpetuū distinctūq; in rebus singulis præceptum, quod ego in prima tractatus istius parte desiderate dixerā, nō capiunt.

Fuit & huius sectæ non modo Cicero oratorum coriphæus uti jam retulit Aulus Gellius, sed & posterioris ævi alij non pauci, *gloss. cap. nisi de officio legati ubi Innocent. ubertus de Bonocorso in sua praxi in de Recusatione vers. quia secundum mart. in apost. verb. gratificari per l. non quicquid ff. de iudicijs.* lentes in bivio consilij pro amico judicandum, Imo glossæ opinionem si sit singularis alijs præferendam juxta pragmaticorum quorundam minervæ pinguioris proverbium Glossa pro amico verum ij toto celo aberrant conservatores enim & alij quibus iudices Dei partes gerunt, *eleganter Innocentius IV. cap. 1. de re iudicata in 6.* apud quem sicut nulla est acceptatio personarum, *cap. in iudicijs de Reg. iur. in 6.* ita neque apud iudices esse debet qui Dei universalis iudicis cuius personam repræsentant debent esse imitatores, *d. c. 1. de Re iudic. in 6.* ut proinde negligentiæ imo respiciendæ sint ex chilonis aliorumq; Philosophorum quæstiones. An contra ius contraq; mentem facien dum pro amico sit & in quibus quibusq; causis acquiemnam adusque modum, ii enim veram iustitiam veritatemque non agnoverunt quam si cognoscere voluissent ad eam (ut cum D. Augustino loquar) civitatem pervenissent cuius Rex est veritas cuius lex est charitas cuius modus est æternitas ac religiose magis peniculate solcite enucleate ac religiose Mathæus Matthesilanus, *tract. de electione verioris opinionis, & Martinus Navar. in Manuali confessor. cap. 27. Miscell. 5.* cæteri que omnes meliores notæ scriptores ne latum quidem unguem a iustitiæ tramite amicitia tramite amici causa seu pro amico declinandum esse voluerunt simulque explodunt iniustum illud axioma ecce Glossa pro amico. Nam ut inquit Navar. *in cap. si quis autem numer. 132. de pœnit. dist. 7.* Jura non iubent in dubio iudicari pro amico quod iubent pro dote aut pia causa & ideo qui in dubio pro amico iudicare voluerit prius certo credere debet ius illi esse vel saltem secundum causæ acta sic esse credendum ab eo qui nesciret animum esse si peccatum vitare voluerit quod si credere id nequit neque profecto iudicare iuste poterit pro amico quod multos parum animadvertere & ideo de iure male mereri dolet interioris fori apprimè peritus Martinus Navar. *loco iam laudato.* cui etiam late invhentes in impium illud axioma Glossa pro

pro amico assentiuntur Baldus *conf. 4. 20. li. 1. atque Menochius de Ret. post. Rom. 3. nu. 797. & de arb. iud. lib. 3. casu 330. num. 22.* Quin vero ipsemet Cicero relictus, in libro de amicitia, sentiente voluit lib. 3. offic. amici personam deponere eum qui induit iudicis quod & late eleganterque comprobatur apud D. Ambrosium lib. 3. officiorum. Idque etiam pro amico stet Glossa. Licet enim Glossæ magna sit autoritas, Antonius Corsetus tract. de autoritate Glossæ, in eiusque verba quidam iurasse videantur, Antonius Burgos Hispanus cap. quod hoc nu. 46. in fine de emp. & vendit. Non tamen mihi tanta est quin cedere debeat & herbam dare meliori opinioni de cuius electione post Matheslanum metodice scripsit Navar. de cap. 27.

9 Denique non obstat quod iuris Canonici Glossographus d. cap. nisi scripserit de amicitia causa pœnas quandoque remitti aut minui posse id enim in principibus qui ex leges sunt obtinet, Peckius in cap. in iudiciis de regul. iuris in 6. non vero in iudiciis inferioribus, v. Abb. d. cap. nisi nu. 6. & Tirag. de pœnis temperandis causa 26. Itaque amicitia quidem indulgendum sed ita ne iustitiæ veritati que legistores amicitia anteposuerunt fiat iniuria, Io. de Lignano tract. de amicitia tit. de legislatoris intentione, hoc est uti in proverbio usque ad aras quod & fecit Aristoteles in Ethicis dum renuens descendere in sententiam Platonis sui magistri amicitie, respondit amicus Plato amicus Socrates amica magis veritas, Concludo ergo conservatores ne latum quidem unguem posse in gratiam clientum à iustitiæ tramite declinari. Quod nec facient si iudicium suum non suum sed Dei quem imitari debent & cui rationem reddituri sunt existiment uti olim quem vivum colui piæ Memoriz reverendus ac omniscius Martinus Delrio, è Societate Iesu disquisit. mag. li. 5. cap. 1. versiculus hisce antiquis sed veris delineavit.

Indicabit iudices Index generalis.
 Neque quicquam poterit dignitas Papalis.
 Sive sit Episcopus sive Cardinalis.
 Reus condemnabitur nec dicetur qualis.
 Illi nihil proderit quicquam allegare.
 Neque quid excipere neque replicare.
 Neque ad Apostolicam sedem appellare.
 Neque codicillos Casari citare.
 Reus condemnabitur nec dicetur quare.
 Cogitate miseri quid & quales estis.
 Quid in hoc iudicio dicere potestis.
 Hic non erit codicis locus nec digestus.
 Idem erit Dominus Index actor testis.

QVÆSTIO LXIII.

Quid si exemptus eodem tempore vocetur in jus coram conservatore & coram alio iudice, coram utro, comparebit.

Hanc quæstionem proposui alio in loco, lib. 4. cap. 107. de iurisdic. ord. in exemptos, unde ne actum agam illius decisio hauriri poterit.

QVÆSTIO LXIV.

Quid si capitulum usurpet jurisdictionem in singularem personam capituli, an recurrere possit ad conservatorem.

SUMMARIUM.

- 1. Aliud est capitulum aliud singuli de capitulo.
- 2. Jurisdictio ordinaria non competit capitulo in singulos de capitulo.
- 3. Secus nisi de consuetudine.
- 4. Capitula cleri secundarij jurisdictionem exercent in singulos de capitulo.

Aliud esse capitulum, aliud singulos de capitulo & proinde capitulo exempto singulos non esse exemptos nec à contra alio loco ostendi. *de iuris ord. in exempt. lib. 2. quest. 23.* quid itaque iuris si singuli de capitulo sint exempti an capitulum poterit exercere in eos jurisdictionem. Neutiquam, tum quia per exemptionem eripitur quisquam à jurisdictione omnium subicitur sanctæ sedi, scripsi lib. 2. quest. 2. nu. 13. Tum quia de jure comrauni jurisdictione ordinaria non competit capitulo in singulos de capitulo. *Abbas cap. ex parte Decani num. 2. de re scriptis & in cap. cum causa nu. 7. de officio deleg.* Dixi de jure communi, quia secus si capitulum de consuetudine (quemadmodum potest) jurisdictionem acquisiverit, *Abb. de cap. ex parte Decani nu. 2. & de cap. cum causa num. 7.*

Vigore quidem ejusmodi consuetudinis existimo capitula Ecclesiarum canonicarum cleri secundarij Diocesis Leodiensis jurisdictionem sibi usurpasse in singulos de eorum Capitulo seu membra capitulo earundem Ecclesiarum supposita adjecti ordinaria propter particulares quosdam jurisdictionem actus quos capi-

Dd 3

Capitula etiam de iure communi possunt exercere in singulos de Capitulo de quibus in tractatu jam citato satis superque disserui, lib. 2. quest. 47. Itaque ut quæstioni huic coronidem imponam si singularis de Capitulo à suo Capitulo in casu vetito inquietetur poterit ad suum conservatorem velut ad asylum recurrere molestia enim esset non juris sed facti quæ à conservatore coerceri posset uti hoc eodem tractatu ex iure comprobavi, infra quest. 6.

 QVÆSTIO LXV.

An non obstante iudicij prorogatione possit haberi recursus ad conservatorem?

SUMMARIUM.

1. Exempti possunt non obstante prorogatione recurrere ad suum conservatorem. 2. Inferiores non possunt iuri superiorum præiudicare.

Exempti an possint ordinarij jurisdictionem prorogare ostendi alio in loco, de iurisdic. ord. in exempt. lib. 2. quest. 7. hoc in loco paucis ostendo exemptos qui alieno jurisdictioni cum non possint acquiescunt posse nihilominus ad suum conservatorem recurrere.

Ratio prima quia factum subditorum non potest præiudicium generare superioribus & conservatoribus eorum iurium, Ioannes Monach cap. non putamus de consuet. Iacob. de Bellonisu in Rep. cap. Romana § contrahentes num. 101. & seq. de for. comp. in 6. nec possunt subditi in præiudicium jurisdictionis superiorum coram alienis iudicibus litigare Bald. de prohib. feudi alien. per Feder. S. ius Barth. l. 1. §. & post operu ff. de novi operu nuntiat. Iacob. de Bellonisu d. S. contrahentes num. 102.

 QVÆSTIO LXVI.

An collega, qui collegam, coram collegio in ius traxit, possit per eundem suum collegam, ratione eiusdem rei, coram conservatore reconveniri.

SUM-

SUMMARIUM.

1. Hypothesis huius quaestionis.
2. Capitula exerceant iurisdictionem in capitulatis.
3. Conservator est primus post Pontificem iudex.
4. Vna iurisdictione debet per aliam adiuvari.
5. Conservator adiri potest per viam appellationis & etiam querela in prima

instantia.

6. Retentio censetur vis inferri.
7. Conservator cognoscit de quibusvis emptorum causis.
8. Contumax non potest excipere de praevisione iudicij.
9. Electio unius fori non excludit aliud & nu. 10.

Nuper M. Andreas Fomalle curiae Episcopalis Leodiensis procurator, in re forensi tam peritus quam strenuus caularum defensor, hanc mihi hypothese[m] proposuit, Dominus Ioannes Peumanus Ecclesiae Tongrensis Canonicus, Dominus Guilielmum Rethium eiusdem Ecclesiae Canonicum actione civili, coram eiusdem Ecclesiae capitulo convenit contumacemque convicit victumque iudicio, alio pullavit coram Abbate Sancti Laurentii Privilegiorum cleri secundarii Diocesis Leodiensis conservatore, Dominus Guilielmus coram conservatore excipit non posse propter praevisionem at vero Dominus Joannes posse. Quaestio haec in iudicium deducta actisque deluper agitata rite perpendis. Respondi pro Domino Joanne Abbasque causa hac ad aequilibrium iuris reducta ex voto nostro decrevit dicto Domino Joanni autoritate sua conservatori in subsidium ulteriorem executionem. Concilii porro nostri ea in causa series fuit talis.

*Reverende Domine Abbas S. Laurentij cleri secundarij Diocesis
Leodiensis conservator.*

DUplex hac in causa versatur inspectio.

Prior, num processus autoritate capituli Tongrensis ad instantiam Domini Joannis Peumans adversus Dominum Guilielmum Rethium subsistat.

Posterior, num mandatum a Dominatione vestra uti conservatore Privilegiorum cleri secundarii huius Diocesis Leodiensis cuius uterque colligans membrum est valeat.

Priori quaestioni respondeo processum illum coram Capitulo Tongrensi fabricatum subsistere,

Ratio

Ratio est quia hujus causae tam actor quam reus notorie est à jurisdictione or-
 2 dinario exemptus. Quo fit ut cum ejusmodi Ecclesiastica capitula sint à Iure Ca-
 nonico approbata possint ea in singulos de Capitulo signanter vero in contuma-
 ces jurisdictionem exercere, Gregorius Sarrus in *Thezan.* 17. *Theol. Moralis lib. 1. cap.*
6. num. 17. Bellamera concl. 244. Mohedanus dec. Rota 2. de foro compet. quod ego ple-
 comprobavi quem de jurisdictione ordinarij in exemptos in lucem emissi

Quare cum Dominus Guilielmus Restius coram dicto capitulo Tongrensi ere-
 modicum contraxerit hoc est contumax fuerit toties citatus non comparens, *Gaill.*
lib. 1. obs. 132. nu. 6. l. contumacia ff. de Re. hinc est quod adversus eum non modo pro
 toto litis damno ejusve quod interest. *d. l. contumacia ff. de Re. Ind sed per execu-*
 riales excommunicationumque censuras jure procedi poterit, *Mohedan d. dec. 2.*
Abb. cap. cum contingat de foro compet. Guymet pragm. sanctionem Tit. de concubinarij
 § quod si in glo. verb. pertinet.

Hinc paucis descendendo ad secundam inspectionem dicoque conservatori cleri
 secundarij dubio procul hac in causa jurisdictionem competere multis etiam ex
 causis è quibus paucas has recensleo.

Prima, Quia Domin. Guilielm. Restius hujus causae opponens autoritate capi-
 tuli Tongrensi convictus & tanquam contumax tribus edictis citatus, *d. l. contuma-*
cia § 1. excommunicatus est proinde licuit Domino Joanni Peumans huius causa
 3 impetranti ad conservatorem iudicem omnibus alijs maiorem ac à Pontifice sum-
 mo primum *Petrus de Acharano conf. 131. nu. 4. Mandos. de signat. gratia tit. de con-*
 servator. recurrer. una enim jurisdictio debet per aliam adjuvari, *cap. quoniam de*
 4 officio ord. *Gaill lib. 1. obs. 115. num. 2.*

Secunda. Conservator cleri secundarij non modo in secunda instantia per viam
 5 appellationis adiri potest, sed etiam in prima instantia per modum quarelate aliaque
 quavis via exemptis compendiosiore & utiliore adiri potest uti respondit *Navar.*
conf. 3. de offic. del. & etiam ostendi praedicto meo in tractatu, lib. 1. quest. 39. num. 30.
 quo conservatorum diploma Abbatis S. Laurentii ad longum descripsi.

Tertia Dominus Guilielmus Restius Retinendo supellestem ad Dominum
 6 Joannem Peumans huius causae impetramentem spectantem vim ei inferre cen-
 suratur, *vim facit qui de vi & vi arm. Amanellus de claris aquis sing. incipiente nota*
 quod si promisi. proindeque licet ei cui eiusmodi violentia inferretur ad suum con-
 servatorem recurrere. *Ioannes de Amanellus de claris aquis sing. incip. nota quod si*
 promisi.

Ioannes Guiteres Hispanus *pract. quest. lib. 3. quest. 9. Didacus Perres lib. 3. ordin.*
num. 69. vers. conservatores autem Emanuel Roderiques questionum regularium 65. art.
 12 quippe quod per retentionem debiti iniuria etiam creditori inferri censetur,
specul.

Specul. de instit. edit. S. nunc vero aliqua de ult. volunt. exec. nu. 69. de quibus quidem in iuris etiam non sunt notoria speciali Privilegio quod supra recensui cognoscit repugnante nihilominus constitutione Bonifacii, in c. v. & fin. de offe. del. in 6. noster conservator uti ex illius serie videre est quae dictae constitutionis Bonifacii derogat.

Quarta. Cognoscit idem conservator de quibuscumque actionibus exemptorum etiam alia quavis ex causa quam beneficiarii uti compertum est ex Sixtina constitutione Anni 1475. ep. Kal. Novemb. quam ego jam dicto in tractatu inserui.

Nec obstat allegata ex adverso iudicii praeventio coram Capitulo Tongrensi. Tum quia contumax de praeventione iurisdictionis quam sprevit accipere non potest, Lancelor. 18. Menochi de arbitr. lud. casu 371. num. 22. Mindanus tract. de contumacia causa tit. 5. art. 22. l. i. in fin. ubi glo. & DD. C. de assert. toll. l. quamvis ubi Barth. & DD. ff. de damno infecto idque opinione nonnullorum etiam contumaciam purgare velle, Antonius de Tremolis in additione ad ubertum de Bon. cursu in praxi tit. de impedimentis & exceptionibus rescripsi S. item si per ver. secundo fol. 50. col. 2. Tum quia Joannes Peumans variare potuit atque penitendo nunc potest Dominum Guilielmum convenire coram conservatore uti respondit Socinus, Conf. 94. vol. 3. laudatus à Borghino Cavalcano in suo repertorio consiliorum par. 1. verb. foros plures.

Quare ut omnia in pauca conferam opponens iurisdictionem hanc conservatoris cleri secundarij in dubium revocare satagens nodum (ut dicitur) in scripto quaerit proinde adversus eum qui jam antea autoritate capituli Tongrensis convictus est censio autoritate vestra ulteriorem literarum cursum decernendum, d. l. contumacia, quia ut dixi una iurisdictione debet per aliam ordinari licetque ab una iurisdictione ad aliam pinguiorem utilioreque convolare uti eodem in tractatu ostendi, lib. 4. quest. 5. n. 4. 5. 6. 7.

Et ita si quid mei iudicij est quaestioni huic coronidem impono.

QUESTIO LXVII.

Exemptiones conservatoriasque utrum Pontifex possit revocare.

SUMMARIUM.

1. Joann. Lamede censuit revocare non posse.
2. Pontifex sibi manus ligare non potest.

Et

3. Pon-

3. Pontifex an tollere ius quaesitum censeatur.

4. Pontifex iurisdictionem à se abdicare non potest.

Incidi nuper fortuito in Ioannem Lamede advocatum Patifensem multa lectionis virum qui Anno hoc currente 1621. libellum Parisijs edidit de exemptione Canonica decem duntaxat quaestionibus materiam hanc exemptionum complectentem. Inter quas haec una est utrum Pontifex haec exemptiones possit pro suo libitu & voluntatis arbitrio revocare. Is censuit non posse hac iuris ratione quod Pontifex ius alteri quaesitum revocare non possit. At ego in eius sententiam ire non possum, quippe quod Pontifex manus sibi ligare non possit, cap. fin. ubi glo. de rescript. in 6. cap. innotuit de elect. glo. cap. fin. de sent. excom. in 6. Fel. in reperi. sua lectura verb. Privilegium an revocatur fol. 100. etiam si exemptiones roborantur praescriptione, Barb. & las. l. imperium ff. de iurisdic. om. iud. Bald. cap. sicut col. 3. de iure iurando Restaurus tract. de imperatore quest. 55. num. 2. & etiam si exemptiones concessae sint in vim contractus aut pacti iustis enim ex causis Pontifex pactis suis contravenire potest. Bald. l. fin. ff. de Senatorib. Imola. & Anton. de Barrio cap. cum M. de constit. Fel. cap. 1. num. 6. de probat. Navar. de spolijs clericorum 5. 18. num. 2. etiam si exemptiones in remunerationem & compensationem meritorum, Innoc. Abbas & DD. cap. novit. de iudicij Navar. d. §. 18. num. 2. aut intercedente aliquo pretio essent concessae. Navar. de iudicio not. 28. num. 7. Nec movet quod objicitur Papam non censeari tollere ius quaesitum, per Reg. Cancell. 16. de non tollendo in quaesitum quam late explicat Ioannes à Chockier frater meus in suo ad Reg. Cancell. commentario.

Licet enim in dubio non censeatur velle ius alteri quaesitum tollere, l. 1. §. si quid à Principe ff. ne quid in loco l. nec. anus C. de emancipat. liber. cap. quamvis de Resfor. in 6. Secus tamen est cum de enixia eius voluntate liquet revocaturque ius alteri ex lege aut concessione sua vel Privilegio quaesitum, Castrensis cons. 2. l. 6. incipit quomodo Fel. cap. novit. nu. 9. de iudicij Gomez ad Reg. Cancell. 16. de non tollendo iure quaesito quest. 16. Felin. late in cap. qua. in Ecclesiis nu. 5. l. de constitut. & Frater meus ad d. Reg. 16. nu. 17. Ideoque Papam ne quidem posse iurisdictionem à se ita abdicare, Navar. cons. 2. de Relig. dom. quin exemptiones à se concessas revocare pro re nata possit ostendi locis jam citatis, tract. de iurisdic. ord. in exempti quibus adde sussime Card. Tuschum Com. Concl. 1021.

3. Concl. 570.

QVÆSTIO LXVIII.

An si Decani collegiorum jurisdictionem exerceant in collegas, liceat collegis ad conservatorem recurrere.

Qvæstio hæc pendet ab alia. Num decani jurisdictionem habeant in Collegas, quam licet alio in libro examinaverim, libuit tamen hoc in loco nonnihil exactius eandem quæstionem repetere; & pleniore quod ajunt manullius resolutionem & Concilio Cardinalis Sabarellæ ponere. Itaque Francisci Cardinalis Sabarellæ Thema & consilium 62. tale est.

T H E M A.

IN Ecclesia Bellunensi, post dignitatem Episcopalem immediate constituta est dignitas Decanatus, quæ est major dignitas post Episcopum, in ipsa Ecclesia, solita conferri per electionem Canonicorum Bellun. & per Episcopum confirmari & post dictum Episcopum Prælatus immediatus est ipse Decanus qui principalior & caput est, quod dictum Episcopum, canonicorum & totius clerici dictæ Ecclesiæ, ad quem Decanum de iure & antiqua consuetudine pertinet citatio canonicorum, & omnium ipsius Ecclesiæ clericorum, & ipsi Ecclesiæ divina officia ordinare &c. In qua Bellun. Ecclesia constituta sunt novem præbendæ Canonicales, ad quas dum vacant, eliguntur Canonici per Decanum & Canonicos dictæ Ecclesiæ & per Episcopum confirmantur. Item in ipsa Ecclesia sunt duo Sacristæ & quinque Capellani, quorum officia & beneficia dum vacant conferuntur duntaxat per præfatos Decanum & Canonicos. Ad huc in eadem Ecclesia sunt aliqua alia constituta, quorum quædam pertinent ad collationem Episcopi tantum, & quædam ad collationem dictorum Decani & Canonicorum tantum. Alia autem officia dignitates & beneficia non sunt in dicta Bellun. Ecclesia constituta nisi ut supra narratum est. Modo sunt anni quatuor & ultra quibus Decanus Bellun. qui nunc ipsam dignitatem Decanatus adeptus est, per permutationem juridicam, omnibus canonicis consentientibus, cujus dignitatis possessionem & tenuram pacifice possidet & quiete. Post hoc vocaverunt tres præbendæ Canonicales tria Altaria, quorum duo ad collationem dictorum Decani & Canonicorum, & unum ad collationem Episcopi spectat & bina vice vacavit una & eadem Capella cujus collatio ut supra spectat ad collationem dictorum Decani & Canonicorum & omnia beneficia prædicta numero octo collata fuerunt

fuerunt iudice, per eos ad quos pertinet collatio. Post quorum beneficiorum collationes, beneficii predicti de novo a prefato tempore citra ipsorum beneficiorum tenetas & corporales possessiones, successive habuerunt a prefato Decano Bellun: duntaxat libere pacifice & quiete nemine Canonico contradicente excepta ultima vacatione predictae Capellae secundario & prefatos Decanum & Canonicos collationes predictae Capellae secundario & ultimo vacantis, opponitur ipsi Decano per prefatos Canonicos quod ad ipsum Decanum solum non spectat, huiusmodi teneta & possessio corporalis & similiter asseritur per ipsos Canonicos detentis aliorum beneficiorum Bellun: ut supra narratum est, dicentes quod ad totum Cap. similiter secundum dispositionem ipsius Capituli seu majoris partis haec pertinent Decano. E contra negante quod ad ipsum solum duntaxat haec spectant de jure communi & consuetudine, ipsum jus ratificante, asserens se septem vicibus, & tempore predicto, quo fuit Decanus quiete, pacifice, libere & nemine Canonico contradicente, prefatos actus exercuisse, & esse in pacifica possessione actuum ipsorum ut supra narratum est, ac invenisse suum praedecessorem Decanum immediatum in huiusmodi quiete possessione pacifica, propter quod hinc inde multis dictis & narratis prefati Decanus venerunt & Canonici ad compositionem videlicet, quod salvo impofterum jure Capituli & ipsorum Canonicoꝝ ipse Decanus solus duntaxat sicut solitus est ponat in tenutam & corporalem possessionem dictae Capellae ipsius Capellanum, & de hoc facta fuit per Canonicos protestatio, ipso Decano dicente & approbante, dictam protestationem in casu quo sit iudice facta & eidem non nocens, asserens semper quod ad ipsum solum duntaxat, haec pertinent, ut supra narratum est, & cum fustibus in arenis defendet suum jus, & solus duntaxat sicut solitus est dabit huiusmodi tenutam, de quibus narratis, rogatus est notarius facere publica instrumenta cum consilio sapientis. Post qua ipse Decanus solus duntaxat nemine contradicente & instante praesente massario & Syndico Capituli qui est Canonicus nihil omnino contradicente seu opponente posuit in tenutam & corporalem possessionem, prefatae Capellae ipsius capellanum nomine suo proprio ad quem predicta de jure pertinent & spectant de quibus factum est publicum instrumentum. Ex praemissis modo sic supra narratis oriuntur ad praesens aliqua dubia super quibus petitur consilium sapientis.

Et primo nunquid Decanus de quo supra in themate, succedat in dicta Ecclesia Bellun: in locum Archidiaconi vel Archipresbyteri an utriusque cum in prefata Ecclesia non sit, Archidiaconus seu Archipresbyter vel alia dignitas ut supra in themate nisi solum dignitas Decanatus, &c.

Secundo, casu quod Decanus prefatus habeatur loco Archi. &c. An ad ipsum Decanum duntaxat pertineant & spectent, predictae tenetae & corporales possessiones

señones de quibus in themate, Et an de jure communi vel consuetudine vel si-
mul de jure communi & consuetudine habita distinctione inter tenetas præben-
darum Canonicalium & aliorum beneficiorum de quibus in themate si est habenda,
&c.

Tercio, an Decanus præfatus gaudiat eodem jure in omnibus, & per omnia ac
si esset electus per Canonicos ad ipsam dignitatem, cum ipsam habuerit per per-
mutationem factam in manibus ordinarij Canonici ex post facto consentienti-
bus ut in themate dicitur, &c.

Quarto, an idem Decanus de jure communi quia de consuetudine non est dis-
tributum habeat qualem qualem jurisdictionem super Canonicos & clericos præ-
bentæ Ecclesiæ Bellun. maxime circa officium divinum & alia intra Ecclesiam in-
cumbentia cum sæpe clametur per ipsos Canonicos quod Decanus non est eo-
rum superior habita distinctione si est habenda inter Canonicos & alios clericos
Bellunen. ut supra in themate & 7. & qualem & quantam super eos habeat juris-
dictionem cum ipsi Canonici dicant quod Decanus nihil secum agere ha-
bet, &c.

Quinto an ex septima vice temporis de quo in themate inducatur qualis qua-
lis consuetudo super qua ipse Decanus per superiorem tueri debeat proprietate per
adversarium non opposita seu probata & si opposita sit, &c.

Sexto & ultimo, an protestatio & conventio de quibus in themate, nocent ipsi
Decano attentis quæ post ipsas conventionem & protestationem narrata & fa-
cta sunt per ipsum Decanum ut in themate præsupponitur.

SUMMARIUM.

1. Consuetudo in officijs & dignitatibus Ec- clesiarum est attendenda.	7. Possessionis datio spectat ad Archidiaconum.
2. Decanus quandoque fungi potest duplici officio.	8. Decanus creatus ex collatione eodem iure utitur quo creatus ex electi- one.
3. Nominis habenda non est ratio sed ef- fectus.	9. Consensus superveniens sufficit.
4. Prælatiura indicanda est ex consuetu- dine.	10. Prælati collegij quam jurisdictionem habeat in collegas.
5. Signa Prælatiuræ & maioris auctoritatis sunt.	11. An & quando unico actu inducatur con- suetudo.
6. Ad Decanum de consuetudine quandoque spectat installatio.	12. Protestatio an interrumpat consuetu- dinem.

CONSILIUM.

Singillatim ad præmissa dubia respondeo.

- 1 **A**D primum respondeo, quod officia vel dignitates Ecclesiarum citra Episcopum respectu eorum quæ ad ipsas pertineant magis attenduntur penes consuetudines varias locorum quam secundum jus de excom. Praela. ad hæc ubi hoc dicit, *gloss. de Archidiacono & idem dicit gloss. de alijs de offic. Archi. cap. 2. de officio primicerij cap. uno & de officio sacriste cap. uno & ibidem & expressius tenet, Inno. de officio Archidiaconi cap. 1. & Hostiens in sum. illius tit. §. quod sit eius officium, ibi tertij dicunt. Et sic in casu præmissis cum Decanus exerceat officia quæ partim spectare solent ad archidiaconum partim ad Archipresbyterum ut patet, *in tit. de officio presbyteri*, nec in Ecclesia sit Archid. nec Archipresbyteri nec alius qui ipsorum officia exerceat nisi solus Decanus potest dici quod succedit loco utriusque.*
- 2 Pro hoc quia de nomine non est curandum sed de effectu de procura petitorio. Et cum quaeritur de talibus officijs quod non sit curandum de nominibus tenet, *Hostien. in summa de offic. Archidia. §. & unde dicatur*. Hinc etiam ad sciendum quæ dignitas sit major post Episcopum, in Ecclesia cathedrali attendimus majoritatem prælationis secundum consuetudinem de offic. de leg. C. *fin. lib. 6. ubi hoc not. glo. in vers. electionis in fin. quod secundum Ioan. And. in novella*. ibi attenditur de majoritate quæ est in actu & non habitu tantum quamvis per casum possit deduci ad actum quod profequitur ibi declinando super gloss. præ allegata ubi etiam posuit plura signa majoritatis quæ concurrunt in casu nostro in decano. Unde saltem in his in quibus de consuetudine exercuit & exercet Decanus negari non potest quin gerat vices prædictorum.
- 3 Ad secundum respondeo quod ex quo reperitur Decanum esse in possessione dandi corporales possessiones datio prædictarum possessionum ad ipsum spectat loco Archidiaconi adeo quod Canonici dicentibus ad se spectare incumbit onus probandi consuetudinem contrariam; quam si probarent obtinerent quia ut dictum est in præsentis dubio in talibus attenduntur consuetudines. Sed ipsis non probantibus Decanus ex sola possessione obtinebit etiam si nihil aliud probet quia pro ipsis Canonici nullum jus est. Pro Decano autem sic cum in alijs succedat in locum Archidiaconi & exerceat spectantia ad Archidiaconum. Et datio possessionis corporalis spectat ad Archidiaconum, *de officio Archi. & not. firmum*. Quod enim ibi dicit de Abbatis & Abbatissis. Idem est de omnibus Prælatibus eadem ratione & idem de omnibus alijs beneficijs in quibus est consuetudo quod installentur quia non subest ratio diversitatis. Ad tertium respondeo quod
- per

per omnia gaudet Decanus idem privilegio quo gauderet si esset à Canonicis 8
 electus nam collatio habet vim electionis & confirmationis, de causa pos. cum o-
 lim juncto eo quod ibi not. Inno. in princ. Hinc surgit quod superior ad quem ne-
 gligentibus electoribus fit devolutio potest unico actu collationis se expedire
 quod probatur, de elect. si postquam in fine lib. 6. & not. de elect. ne pro defectu pro hoc
 quod no. de elect. & circa in glo. 2. lib. 6. sed in permutatione fit collatio præmissa re-
 nuntiatione, de præbend. inter cetera de rerum permutatione cap. unico lib. 6. & in
 Clem. uni eodem titu. Igitur Decanus prædictus habet omnia jura decanatus ac si
 fuisset electus & confirmatus. In eo autem quod dicitur in hoc dubio quod Ca-
 nonici consenserunt permutationi, ex post posset instari quasi non sufficeret
 consensus superveniens cum debuerint Canonici requiri in ipsa permutatione 9
 ex quo ad eos spectat eligere Decanum, ut not. de re permuta. cap. unico lib. 6. in glof.
 Dico tamen quod sufficit quod ex post facto consenserint, quia de natura consen-
 sus in actu requisiti, est quod sufficit, etiam si ex post facto consentiatur, dum ta-
 men actus non sit, ab initio nullus, de elect. quod sicut quod no. 1m. de consue. cum con-
 fuerunt hujus dicimus quod si patrono non vocato habeas instituere contulit
 beneficium licet si Patronus contradiceret collatio sit irrita, 16 q. 7. decernimus tamen
 si consensit ex post facto tenet collatio, quod tenet Hostien. in summa de iure patro-
 natus §. si versic. quod si Ecclesia & de iure patro. per nostras & idem ibi tenet Ioan. And.
 sic ergo in casu isto sufficit consensus Canonicorum accedens postea quia nec à
 Canonicis debuit acquiri titulus aliquis, sed ratio quare eorum consensus requiri-
 tur est ne videantur contemni cum ad ipsos spectet eligere, si itaque postea consen-
 tierant cessat ratio de contemptu & actus tenet & hoc approbat, Late Abbas in qua-
 dam additione super tractatu permutationum. sede. de seu. in fi. quod probat Hostien. ubi
 supra. pluribus rationibus, quod omitto.

Ad quartum dico quod licet sit magna varietas in discernendo quam juridi- 10
 cionem habeat Prælatus collegij in illos de collegio de quator. in cap. cum ab
 Ecclesiarum de offic. ord. dico tamen quod quilibet qui præest collegio licito, habet
 jurisdictionem etiam fori contentiosi in illos de collegio, adeo quod singuli de
 collegio possent coram eo conveniri, C. de iurisdic. om. iud. l. fin. tenet Innocent.
 in d. cap. cum ab Ecclesiarum & eodem tit. quanto & glo. in d. cap. cum ab Ecclesiarum.
 Item si est Ecclesiasticum collegium prædens collegio habet in singulos de col-
 legio curam fori pœnitentialis, quod tenet Pau. in Clem. ne in agro §. ceterum de sta-
 tu mona. Quæ autem spectent ad curam fori pœnitentialis & quæ ad curam fori
 contentiosi de jure clarum est & quedam spectantia ad curam fori contentiosi
 enumerantur, de elect. dudum 2. vers. sed cum in jure pro hoc quod not. ibi 1m. in verbo
 suspendit & de offic. Archi. & cum sacri & ibi & de hoc plenius per Ioan. And. post.
 Hoff.

Ad

Ad quintam dico quod frequentatio septem vicium veri similiter detegit animum Decani quod hoc, fecerit omnino consuetudinem adducendi & praescribendi & in hoc non potest dari certa doctrina quia etiam pauciores vices quandoque sufficiunt, nam & unus actus quandoque sufficit, de praebend. cum de beneficio lib. 6. Sicut etiam dicitur de antica electione postquam transierint anno 40. quod notatur de causa possessionis cum Clem. in glo. in verb. breviter tempore & quod unus actus possit sufficere tenet, glo. ff. de leg. 1. l. quibus & Ioannes Andreas de consuet. cap. in fin. in tertio principali membro. licet alij ut ibi refert teneant contrarium. Sed omnes conveniunt in hoc quod si requirantur plures actus, tamen quod actus requirantur est arbitrium cum non sit iure expressum ad hoc, ff. de iure delib. lib. 1. de offic. de leg. de causis de quo not. in dicto cap. fin. & C. qua sit long. consuetudo l. 2. In casu igitur proposito tot actus facti scientibus illis de capitulo & non contradicentibus sufficienter detegunt animum Decani quod hoc fecit animo utendi iure suo & inducendi consuetudinem si expediret cum hoc casu si saltem sit vera opinio praedicta quae vult unum actum sufficere quia talis institutio conservatur semper in memoria & in visa canonicorum eo ipso quo superveniunt instituti licet si actus esset omnino momentaneus secus foret quia tunc acquiritur & verior est, alia opinio quae requirit actuum frequentiam prout dicit l. 2. qua sit long. consuetu. Et ipse Decanus in praescribenda hac consuetudine est bona fidei cum invenit suum praedecessorem in hac quasi possessione, quia qui in ius succedit alterius iustam habet ignorantiae causam, digestus de regulis iuris cum quis in ius lib. 6. quod tenet glo. de iure patronatus cura in verbo legitima in fin. sed an fuerit interrupta praescriptio per contradictionem Capituli & protestationem & conventionem factam inter Decanum & Capitulum dicitur in sequenti dialogo.

Ad sextum dico, quod protestatio & conventio praedicta in nullo nocuissent Decano si Decanus non consensisset non enim per eas fuisset interrupta praescriptio cum aliud requiratur C. de praescriptionibus. 30. annorum l. sicut. sed quia Decanus consensit quod saluum esset in posterum ius Capituli per consequens consensit ut ex futuro eventu per praescriptionem non acquirat aliud ius quam prius haberet. Tenet autem protestatio & praedjudicat quando vestita est consensu adversarii, de elect. C. communis & quod ibi no. tamen quia Decanus non sic omnino consensit dictae protestationi imo nisi in quantum sibi non noceret verius puto primum quod licet ex datione corporalis possessionis facta ultimo videtur non potuisse acquiri ius Decano tamen ex quo habeat ius ex institutionibus prius factis quibus noluit praedjudicare praescriptio jam inchoata & non interrupta currit & tempore legitimo compleri poterit efficaciter. Et proposito ad praescribendum respectu excludendae contradictionis Capituli non ostendentes aliud

aliud jus sufficit spacio decem annorum, cum hæc præscriptio sit non contra jus, sed præter jus, pro hoc quod notatur *c. de consuetu. l. fin. lib. 6. in verb. consuetudo ubi est gl. notabilia & singularis.*

Hactenus Cardinalis Sabaret, cui & loco coronidis adiicio ea, quæ ille idem alio in loco ad hanc quæstionem spectantia adfert. *in Clem. gravi §. ne igitur nu. 9. de celeb. missarum*, ad quem ut & ad ea quæ etiam hæc in eadem materia alibi scripti, lectorem cum ulus erit, relego.

QUÆSTIO LXIX.

Clerus unius Diœcesis Exemptus si transferatur ad aliam Diœcesim, an retinebit suas Exemptiones & Conservatorias.

S U M M A R I U M.

1. Hypothesis huius quæstionis.	emptores.
2. Clerus translatus in aliam Diœcesim, videtur mutare statum.	8. Mutante dispositione principali, manent etiam dependentes.
3. Collegiata Ecclesia commutata in Cathedrali, amittit suas Exemptiones.	9. Per mutationem non extinguitur Privilegium quod est compatibile cum statu immutato.
4. Privilegium inest tacite clausula. Rebus sic stantibus.	10. Inducta in gratiam, converti non debent in perniciem.
5. Translatio fieri solet salvis Privilegiis.	11. Exemptionum causa finalis est quietas Exemptorum.
6. Ecclesia auctoritate Pontificis translata in aliam Diœcesim, retinet suas Exemptiones.	12. Causa finalis Exemptionum dirat in Clero translato in aliam Diœcesim.
7. Conservatoria exemptionibus annexa eiusdem sunt natura & juris quo ex-	

Clerus Mechliniensis, Namurcensis, Buscoducensis olim fuit Diœcesis Leodiensis, sed postea erectis Mechliniæ, Namurci, Buscoducis propriis Episcopatus & Diœcesibus, iste Clerus fuit ereptus atque segregatus à Clero Diœcesis Leodiensis, qui ab ordinaria iurisdictione est exemptus conservatoremque suorum Privilegiorum habet Abbatem sancti Laurentii: Quæstio nunc exsurxit in Clero Namurcensi, utrum & non pristinis Exemptionibus gaudeat, & an eundem quem olim habeat Conservatorem S. Laurentii Abbatem.

Pro parte negativa hoc est, quod Clerus Namurcensis Exemptionibus, quibus

cum de Diœcesi Leodiensi erat, nunc in aliam propriamque Diœcesim translatum non gaudeat, militant rationes sequentes.

- 2 Prima, Clerus Namurcensis segregatus à Clero Diœcesis Leodiensis, translatus in aliam Diœcesim, mutasse videtur statum ac quasi maximam capitis disjunctionem passus immunitates exemptiones privilegiaque antiqua amisisse, *Gall. lib. 2. obs. 67. n. 3. Bald. cap. imperialis nu. 9. & seq. de pace Constantia dixi lib. 3. de iurisdic. ord. in exempt. quæst. 19. & 24.*
- 3 Secunda, sicuti collegiata ecclesia quæ in Cathedrali commutatur, exemptiones suas amittit, *Wamesius conf. 62. nu. 2. & seq.* ita & Ecclesiæ unius Diœcesis quæ in aliam Diœcesim convertuntur.
- 4 Tertio, Exemptiones & Privilegia semper intelligi debent cum clausula rebus sic stantibus. Quæ in qualicumque dispositione etiam juramento firmata semper tacite influit atque subauditur. *Latissimè Traquell. Reg. lib. si unquam in princip. nu. 161. & multis seqq. C. de revoc. in nat. Surd. dec. 289. nu. 1. Paris. conf. 69. nu. 2. vol. 3. Aciat. conf. 72. nu. 3. cap. 2. ubi glo. Abb. & DD. de Renunt. & proinde Diœcesibus ita commutatis aliterque quam cum exemptiones concederentur existerentibus ea pariter cessare videantur. Verum pro affirmativa prævalent aliæ rationes classicorum Doctorum auctoritatibus confirmatæ. *Calderinus conf. 14. de censu Innoc. cap. 2. de novi operis nu. 30. And. cap. Privileg. de Reg. jur. in 6.**
- 5 Prima, Translatio rerum aut personarum exemptarum ex una Diœcesi in aliam, sit satis semper & manentibus juribus, exemptionibus atque privilegiis, ex de translatione diversarum Provinciarum quæ erant Diœcesis Leodiensis in novas Diœceses Episcopatum Namurcensium, Mechliniensium, Buscoduncensium, quæ suas Exemptiones Clero Leodiensi æquales retinuerunt, respondit Dominus Joannes Wamesius *conf. 63. & 64. nu. 3. de iudicis, Covarr. præf. quæst. cap. 37. num. 7. vers. hæc. vero Bartholus l. hostes ff. de captivis Cast. conf. 307. lib. 2. Curt. jun. conf. 10. num. 12.*
- 6 Secunda, Ecclesiæ, Civitates, castra, Collegia, aliavè loca si Pontificis auctoritate uti hic contigit, in alia nova loca aut Diœceses transferantur, sua Privilegia, jura Exemptiones retinent & conservant, *cap. ad Apostolicus de conc. præf. glo. cap. Privilegium de Reg. in 6. Innoc. cap. cum ex injuncto de novi oper. nunt. scripti de iurisdic. ord. in exemptis lib. 3. quæst. 21. Rota apud Seraphinum cuata à Joanne à Chochier meo Fratre in Scholiis ad preces imperiales scilicet 3. quæst. 10. Et consequenter Clerus qui pristinas suas Exemptiones non obstante ejus in aliam Diœcesim translatione retinuit, retinuisse etiam censendus est eisdem quos ante habebat conservatores, juxta juris illam theoriam, quod non mutatur cui stare prohibetur, *l. Sanctissimi C. de Testam.* Tum quia Conservatoria exemptionibus annexæ atque coherentes*

rentes ejusdem ceteri debent esse naturae, qualitaris atque durationis, qua ipsam t
Exemptiones, Rom. cons. 330. col. 4. versic. hoc quidem in 2. arg. cap. super eo de preb. in 6.
l. sed si mori ff. de leg. praest. l. sub conditione §. si ff. de contra tabulas.

Tum quia manente dispositione principali, inveniunt, quoque dispositiones aliae
omnes ab eadem principali dispositione dependentes, DD. l. cum principalis ff. de
Reg. juris Innoc. d. cap. 2. de novi operis nunt. 6. Calder. d. cons. 14. Idque etiam si Ex-
emptio illi translati essent in aliam Diocesim remotiorem. Non enim est novum ut
quae semel utiliter constituta sunt durent, licet casus ille eveniret a quo initium ca-
pae non poterat, in ambiguis pro dote §. non est novum ff. de Reg. jur. factumque le-
gime retractari non debet, licet postea casus eveniat a quo non poterat inchoari,
cap. factum de Reg. jur. in 6. Denique per mutationem non extinguitur Privilegium
quod est compatibile cum statu immutato, uti ex Seraphino citato jam loco frater
meus ostendit. d. sect. 2. quaest. 10. Non obstat primum argumentum adductum
in oppositum. Quia per ejusmodi translationem exemptiones non admittuntur, uti
de Theneisibus, Lovaniensibus, Arschotanis in aliam Diocesim translati respon-
dit Dominus Wamensis, cons. 63. & 64. a me alio in tractatu laudatus, de Jurisdic-
tionem lib. 3. quaest. 21.

Sed nec secundum, quia si per permutationem Collegiatae Ecclesiae in Cathedra
lem, exemptiones & privilegia corruerent, inductum in gratiam, converteretur in
perniciem atque dispendium, quod juris ratio non patitur, cap. quod ob gratiam de
Reg. jur. in 6. l. quod favore C. de legibus.

Denique r. c. postremum, quia exemptionum causa finalis est quies exemptorum
& favor S. Sedis, scripsi lib. 1. quaest. 1. nu. 17. de Jurisdic. ord. in exempt. Quae quidem
causa finalis cum etiam duret in clero translato in aliam Diocesim durare etiam di-
cenda est praecedens exemptionis concessio. Dispositio enim facta contemplatio-
ne alicujus causae finalis tam diu durat quam diu durat causa illius finalis, l. servus ff.
Dominorum C. de Episcop. & Clericis.

QUESTIO LXX.

Conservatores an indistinctè possint procedere per censuras
excommunicationum adversus violatores
Privilegiorum.

Ff 2

SUM:

SUMMARIUM.

1. Jure Pontificio nulla pena major est excommunicatione, & nu. 3.
2. Excommunicatio est quaedam capitis diminutio, & transitus de familia Dei ad familiam Diaboli.
4. Excommunicationes non debent leviter decerni.
5. Excommunicatio est extremum remedium.
6. Ordo procedendi ad excommunicationem & an monitio procedere debeat.
7. Adversus magnates non nisi gradatim procedendum.

Ius Pontificium nullam excommunicatione majorem penam agnoscit, *cap. incipitur 24. quest. 3. & ca. ubi quest. 4. cap. cum jennidiam de heretico, est enim excommunicatio quaedam capitis diminutio seu status mutatio, Romanius inq. 369. col. 2. Gregorius Sarrus in Thesuro Theologiae Moralis lib. 1. cap. 3. per quosdam communicatus transit de familia Dei ad familiam Diaboli, cap. audi 11. m. 3. nec modò animæ sed & corpori adferi detrimentum, cap. certum 24. quest. 4. ut viusque est hominem excommunicare quam eum suffigare, exilio, carceribus, morte damnare, gladio ferire, & immis exurete feris subicere, D. Augustinus in corpore & gratia cap. 15. & in lib. 1. contra advers. legis & Prophet. cap. 17. folio 22. dist. 22. quest. 1. art. 1. vers. est ergo cap. corripantur 23 quest. 4. ubi etiam glo. Rom. d. conf. 369.*

3. Itaque cum excommunicatione jus Pontificium majorem gravioremque penam non agnoscat sitque extremum jurisdictionis & executionis Ecclesiasticae, quæ post anathematizationem Ecclesia nihil amplius habet quod faciat, inquit Cælestinus Papa in cap. cum non ab homine de Judicis Gregorius Sarrus d. cap. 3. nu. 4. non debent conservatores, ut nec alii judices Ecclesiastici, faciles esse ad excommunicationem faciendas, glo. canon in perpetuum 24. quest. 3. cap. reprehensibilis de appell. A. b. cap. Clericos nu. 3. de cohabit. Cler. & mulier. Sarrus d. lib. 1. cap. 14. nu. 3. sed debent à minoribus pœnis gradatim ad majores ascendere, & pro modo contumaciæ modum etiam pœnarum augere, & tandem in subsidium ad excommunicationem certiores descendere, Franciscus cap. quia Pontificali nu. 2. vers. quanto nota de offic. del. in 6. l. m. Grego. Sarrus d. lib. 1. cap. 14. nu. 2. Quod & conforme est Concilio Tridentino, sess. 25. cap. 3. de reform. in hæc verba.

Quamvis excommunicationis gladius nervus sit Ecclesiasticæ disciplinae, & ad continendos in officio populos valde salutatis: sobrie tamen, magnaque circumspectione exercendus, est cum expetentia doceat, si temerè, aut levibus ex rebus incutiat, magis contemni, quam formidari, & perniciem potius parere quam salutem. Quapropter excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmissis, ad

finem revelationis, ut ajunt, aut pro deperditis seu subtractis rebus ferri solent, à nemine prorsus præterquam ab Episcopo decernantur; & tunc non alias quàm ex re non vulgari, causaque diligenter, ac magna maturitate per Episcopum examinata, quæ ejus animum moveat, nec ad eas concedendas cujusvis sæcularis etiam magistratus autoritate adducatur; sed totum hoc in ejus arbitrio & conscientia sit positum: quando ipse pro re, loco, persona, aut tempore eas decernendas esse judicaverit. In causis vero judicialibus mandatur omnibus judicibus Ecclesiasticis cujuscumque dignitatis existant, ut quodcumque executio realis vel personalis in qualibet parte judicii propria autoritate ab ipsis fieri poterit, abstineant se tam in procedendo, quam definiendo à censuris Ecclesiasticis, seu interdicto. Sed liceat eis si expedire videbitur in causis civilibus ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus, contra quoscumque etiam laicos per multas pecunias quæ locis pijs ibi existentibus eo ipso quod exacta fuerint assignentur; seu per captionem pigriorum, personarum quæ distinctionem per suos proprios vel alienos executores faciendam, sive etiam per privationem beneficiorum aliaque juris remedia procedere & causas definire. Quod si executio realis vel personalis adversus reos hæc ratione fieri non poterit, sitque erga judicem contumacia, tunc eos etiam anatematis mutione arbitrio suo, præter alias pœnas ferire poterit. In causis quoque criminalibus, ubi executio realis vel personalis ut supra fieri poterit, erit à censuris abstinendum, sed si dictæ executioni facile locus esse non possit, licebit judici hæc spiritali gladio in delinquentes uti, si tamen delicti qualitas præcedente bina saltem monitione etiam per edictum id postulet. Nefas autem sit sæculari cuilibet Magistratui prohibere Ecclesiastico judici ne quem excommunicet; aut mandare ut latam excommunicationem revocet sub prætextu quod contenta in præsentio pertineat. sint observata; cum non ad sæculares sed ad Ecclesiasticos hæc cognitio pertineat.

Quæ quidem licet ita generaliter in cujusvis excommunicatione procedant, longe tamen magis procedunt, si agatur de excommunicandis iis, qui aliquo gradu quasi Episcopali honore præcellunt, iis enim deferendum est & primo ingressus Ecclesiæ vel Sacerdotale interdicens est ministerium, deinde ab officio suspendendi, denique censura Ecclesiastica aggravandi, *tex. cap. quia Pontificali de off. del. in 6.* Qua de re fufius, *Gregor. Sarrus d. cap. 14. n. 3. & seqq.* idque nisi circumstantiæ loci temporis & personæ aliud exposcant, *Abb. cap. cum in. nu. 8. de usuris Sarrus d. cap. 14. num. 3.*

 QUÆSTIO SEPTUAGESIMA PRIMA.

An debeat constare deesse alia remedia, antequam excommunicatio decernatur.

SUMMARIUM.

1. Excommunicatio non decernenda, quamdiu supersunt alia executiones seu personales seu pecuniarie.

Qualiter constabit non superesse alia remedia.

1. **E**Xcommunicatio decerni non debet, quamdiu vel multis, seu paucis pecuniariis, captionibus pignorum, personarum districtioibus, aliisve juris remediis procedi potest. *Conc. Trid. sess. 25. cap. 3. de reform.* sed an necesse sit cogitare de aliis remediis deficientibus, hoc est realem aut personalem executionem fieri non posse, an vero satis sit, si de eo extrajudicialiter constet, Sacra congregatio quam refert Ioannes Gallemart, *ad Conc. Trid. d. sess. 26. cap. 3.* censuit debere ex actis constare, sed si non sic potest constare respondit, quod sufficit probari per nuntii relationem, aliis exequi non posse.

 QUÆSTIO SEPTUAGESIMA SECUNDA.

Sed si priusquam constet de eiusmodi impedimentis, si excommunicatio decernatur, eritne valida.

SUMMARIUM.

1. Excommunicatio lata adversus formam à *Conc. Trid. præscriptam* est nulla.
2. Actus gestus formam non servatam corrumpit.
3. Ordo à Pontifice datus si non servetur, actus vitatur.

1. **V**idetur quod non, quia lata adversus formam Concilii Tridentini, *d. cap. 3. sess. 25.* actus enim, non servatam formam gestus corrumpit. *Præsertim locis loco à formate Apost. ad Abbatem cap cum dilecti ann. 12. de rescript. ubi etiam fuisse Felin.*
2. & quando ordo datus à Papa non servatur, actus est nullus. *Innoc. d. cap. cum dilectis*

lecta Apost. Ad Barb. l. cum lex. num. 6. ff. de fideiuss. Attamen Ioannes Gallemart. loco præcedente quæstione citata contrarium censuit. In hæc verba.

Excommunicatio lata à iudice Ecclesiastico, priusquam legitime constet de impedimento vel perturbationibus ob quas non potest devenire propria auctoritate ad executionem realem vel personalem est valida, & qui tali excommunicatione ligatus esset, indiget absolutione, debent tamen ordinarii curare ut in excommunicationibus proferendis observentur decreta Concilii Tridentini, qua de re plenius infra quæst. 79.

QUÆSTIO LXXIII.

Quid si conservatores quempiam nulliter excommunicent, qualiter ita excommunicati se poterunt tueri.

SUMMARIUM.

1. Nulliter aut inique excommunicatus quod remedium debeat adhibere.
2. Quod non est, non oportet timere.
3. Scandalum timendum est.
4. Publicanda est causa ob quam excommunicatio non valet.

Respondeo, quando excommunicatio non tenet, excommunicatus debet publicare causas quare non sit excommunicatus, & tunc non est amplius scandalum pusillorum sed Pharisæorum, *Silvester in summa verb. excommunicatio 2. casu 1. vers. dicit autem Iacobus à Capua. penitentiarius major. in verb. Neapolitan. de casibus conscientie, lib. 4. cap. 3. num. 13. id ipsum tradit Navarrus, in Rep. cap. cum contingat Remed. 2. num. 4. de rescriptis.* In hæc verba.

Excommunicatus nulliter & denunciatus publice, non tenetur abstinere à divinis, neque ab alia hominum legitima communicatione, modo nullitatis causa publicata fuerit secundum *Palud. in dist. 18. q. 1.* In hæc verba. Qui nulliter excommunicatus denuntiatur, ita ex adverso ipse publicet causam, quando sententia non valet, puta appellationem vel aliam iustam causam, quo facto amplius non est scandalum pusillorum sed Pharisæorum, unde est contemnendum, quæ ipsamet verba retulit & probat *Beatus Antonius in cap. 73. tit. 24. part. 3. in spec. item quod excommunicatio lata in eum qui iure contradicit virtute clausulæ contraditores, non sit timenda neque curanda, tradunt Innoc. Oltra. Archid. Jo. Andr. Doms*

Dominic. & alii quos citavimus, in tertia causa nullitatis quibus addo *Cardin. Alex. in cap. 1. 11. quest. 3. ubi Navarrus*. Idipsum diligentius & acutius *Gabriel, in 4. distinct. 18. quest. 2. col. 11. quem Navar. cap. cum contingat rem. 2. num. 26. de rescripti.* excommunicatio fuerit nulla ob defectum jurisdictionis super excommunicatum, simpliciter vel in nullo casu, quo fertur excommunicatio, vel quia fertur post appellationem legitime interpositam, vel ob alium defectum propter quem ipso jure est irrita, tunc non oportet eam timere nec pro excommunicato gerere, vitando communionem Sacramentorum, & hominum, quoniam quod non est, non oportet timere, sed dum sententia est nulla, jam non est excommunicatio, neque quo ad Deum, neque quo ad Ecclesiam; ergo non est timenda, quo ad Deum, quia nulla culpa, nec quo ad Ecclesiam quidem secundum veritatem, nullam sententiam juris incurrit, qui sententiam quæ nulla est non custodit timenda tamen est non sententia, sed scandalum populi vulgaris, nescientis sententiam esse nullam, unde si aliquis publice excommunicatur & denuntiatur nulliter, ex adverso publice sententia, & si aliquis tunc propter quam sententia est irrita, quo facto non pareat sufficienter ipse causam scandalizatur, non est scandalum pusillorum secundum reg. Christi *Matth. 15. commendandum*, attamen non tenetur eam servare in occulto ante scandalizationem, sed neque in occulto neque in publico coram sapientibus, quibus nota est nullitas sententia, tenetur eam observare.

QUESTIO LXXIV.

Conservatores an possint multas pecuniarias sibi convertere.

SUMMARIUM.

1. *Pœna fori Ecclesiastici sunt piis locis applicanda.*
2. *Consuetudo contraria non valet.*
3. *Limita ubi hic remissive.*

1. **S**unt qui existimant non posse, pœnæ enim fori Ecclesiastici piis locis sunt applicanda; nec valet consuetudo contraria per quam pars pœnarum applicatur Vicario vel Camera Episcopali etiam in minima parte, ita *Joannes Gallemart. in interpretationibus Sacrae cong. ad Conc. Trid. sess. 25. cap. 3. de Resor. num. 10.*

Quod

Quod ego hac salis mica tempero, quam alio in loco adhibui, de Jurisdic. ord. in
 exmpl. lib. 4. quaest. 1. 2. nu. 3. & 4. quibus addo Ignatium Lopes In pract. Crimin.
 Canonica cap. 14. 2. nu. 2. & seqq. cum Apostulis.

QUAESTIO LXXV.

Conservatores utrum possint propter delictum Episcopi, Civitatem
 cui praest, interdicere.

SUMMARIVM.

1. Conservatores possunt ex causa justa Civitatem ferire interdicto.

Philippus Francus in cap. quia Pontificali nu. 4. vers. in ea glo. de offic. del. in 6. hanc
 quaestionem movet, eamque insolutam relinquit Felin. in cap. sanè 2. nu. 2. de
 offic. del. eandem quaestionem proponit, cui responderi affirmative, cap. si sententia
 §. caeterum de sent. excom. in 6.

QUAESTIO LXXVI.

An Conservatores propter delictum dominorum possint subdicere inter-
 dicto eorum terras eis temporaliter subjectas.

SUMMARIUM.

1. Propter delictum vasalli feudalis terra potest interdici.
 2. Et terra dotalis propter delictum mariti.
 Crimen est violare Exemptiones.

Felinus d. cap. sanè 2. nu. 2. in fin. de offic. del. censuit posse. Nam & propter de-
 lictum vasalli, potest terra ejus feudalis interdici, *Caldens de Ecclesiast. inter-*
dicto in 2. memb. quest. 17. & terra dotalis propter delictum mariti, *Archid.*
cap. sicut Domini 16. quest. 2. Fel. d. loco cap. si sententia §. caeterum de sent. excom. in 6.
raullimè. Gregor. Sayr. in Thesaur. Theol. Moralis tom. 1. lib. 5. cap. 11. nu. 8. fol. 517.
Covarr. cap. alma mater par. 2. §. 2. num. 4. de sent. excom. in 6. Quia autem impingen-
 do in

do in privilegia Apostolica dolo malo seu malitiose delictum incurrat coe-
tione punitioneque dignum, aliquoties aliis in locis ostendimus, *infra quest. 78. q.*
quest. 31.

Q U A E S T I O L X X V I I .

Exemptus si ratione rei non exempta conveniatur coram ordinario, utrum
ad Conservatorem possit recurrere.

S U M M A R I U M .

1. Res eadem diverso jure censi non debet. *alieno territorio sita.*
2. Liber & subiectus nemo est. *5. Exemptio plena plene eximit.*
3. Diverso respectu eadem res diverso jure censi potest. *6. Constitutio Julii Papa eximentis personis & res etiam respectu officiorum auti-
nesiciorum.*
4. Sortitur quis forum ratione rei in

- 1 **A**rguitur posse. Quia res eadem diverso jure censi non debet, *cap. unum de decimis l. cum qui ades. ff. de usucap.* censeretur autem eadem res aut persona diverso jure, si persona persona sua respectu exempta esset, respectu autem rei non exempta subiecta non esset. Nam sicuti quispiam liber & subiectus esse non potest, ita nec exemptus ab ordinario & eidem subiectus esse potest, *arg. l. si duobus ff. de statu liberis*, & ita in exemptione personali sentit Abbas eandem extendens ad res non exemptas, in *cap. ad abolendam ubi etiam Joannes Anania de hereticis. Abb. cap. unarum in fine de privileg. & in cap. fin. de foro comp.* Verum Innocentius III. Pontifex Episcopo Lingonensi & quibusdam Abbatibus exemptionis Privilegiorum hac in Hypothesi quo ad res non exemptas, vires non habere descripsit, *cap. cum capella de privilegiis cap. ex ore sedentis §. fin. eod. tit. Covarruvias pract. quest. nu. 5.*
- Ratio est. Quia respectu diversorum jurium concurrentium eadem persona diverso jure censi potest, *cap. cum olim ubi DD. de re judic. c. sp. ex literis de probat. l. si consul. ff. de adopt. hoc est, ut persona exempta sit quo ad personam putamuram, non vero exempta quo ad rem qua non est exempta, d. cap. cum capellania DD. & glo. ibid. in verb. in quantum exempti.* Nam & sicut quispiam potest habere plura domicilia, *cap. ex parte de foro comp.* & tamen quo ad unum censi uno jure, & quo ad aliud jure diverso, ita & exemptus quispiam esse potest uno respectu, & alio respectu non exemptus, *cap. per tuas de major. c. obed. cap. ex ore §. fin. &*

cap. unum in fine de privilegiis. Non secus quam in re quæ in alterius territorio sita est, cujus etiam respectu aliquis sortitur forum eius sub quo res sita est. Rom. conf. 361. cap. sanè & cap. fin. de foro comper. l. fin. C. ubi in rem actio, quod & ego ostendi alio in loco, de jurisdic. ord. in exemptis lib. 2. quest. 45. nu. 6. uberiusque amplificari multa rationum & exemptorum specie possent ex Nicolao Everardi in locis *apud legit. cap. porro de Privilegiis.* Quæ tamen opinio limitanda est à tenore privilegii à tanquam seu respectus. Nimirum nisi speciali privilegio personæ & res omnino eximerentur, uti de privilegio Julii Papæ Clero Secundario Diocesis Leodien- si concessio constat. Quod hic subiicitur. Julius Episcopus, servus servorum Dei, in perpetuam rei memoriam, ex debito Pastoralis officii, nostris meritis licet insufficientibus ex alto commissi ad ea libenter intendimus, per quæ personatum Ecclesiasticarum eorumlibet commodis, utilitatibus, securitati & quieti valeat satisfacere pro videri, ac aliàs disponimus & ordinamus, pro ut in Domino conspicimus salubriter expedire, sanè pro parte dilectorum filiorum Decanorum & Capitularum omnium & singulorum Collegiarum Ecclesiarum Civitatis & Diocesis Leodiens. nobis nuper exhibita petitio continebat, quod licet omnes & singule Ecclesiæ prædictæ illarumque Decani & Capita ac singuli Canonici & personæ illis suppositæ, à tanto tempore circa cujus contraria hominum memoria non existit, fuerint & sint ab omni jurisdictione, superioritate, visitatione, procuratore, correctione, Dominio, potestate Episcopi Leodiens. pro tempore existentium, suorumque Vicariorum & Officialium penitus exempta, libera & Sedi Apostolicæ immediatæ subiecta. Ita quod Episcopus Leodiensis Vicarii & Officialis prædicti etiam ratione delicti, contractus vel rei de illis tanquam exemptis & liberis nullatenus se intromiserint. Quia tamen multæ ex dictis Ecclesiis etiam Parochiales existunt, & nonnullæ ex personis dictarum Ecclesiarum collegiarum officiales suscipiunt, à nonnullis asseritur, à ab Episcopo, Vicariis & Officialibus prædictis suscipiunt, à nonnullis asseritur, ipsas Ecclesias & earum personas in his quæ curam populi Parochiani concernunt, & ratione delictorum quæ dictas personas in officiis per eas susceptis prædictis pro tempore committere, præterea dictæ consuetudinis nequaquam fore exemptas & liberas, ac de exemptione, libertate & immediatæ ejusdem sedis subiectione alias quam longævam consuetudinem hujusmodi doceri non potest. Quare pro parte Decanorum & Capitularum prædictorum aßerentium, quod minus grave esset, immò scandala plurima exinde provenirent, si supra dictæ Ecclesiæ & earum personæ diverso jure videlicet libertatis & subiectionis censerentur, ubi enim subiectæ essent, vetera justitiæ propter odium libertatis in aliis, in eas faveret & in singulis casibus occurrentibus assiduus dicto longævo consuetudinis probatione ardentur &

Gg 2 grava

gravarentur, quodque nuper venerabilis Frater noster modernus Episcopus Leodiens. certum Canonicum unius ex dictis Ecclesiis ratione asserti seu præcogniti delicti per dicti procuratorem causarum curiæ dicti Episcopi, non autem ut Canonicum ejusdem Ecclesiæ commissi, conatus fuit punire seu corrigere, & in eam jurisdictionem exercere, & dictus Canonicus se dicta exemptione tuctur, & illius ac forsan aliquarum aliarum ex dictis Ecclesiis & personarum earundem visitationem seu alia quavis occasione vel causa diversæ lites & causæ coram certis iudicibus tam in Romana curia quam extra eam inter Episcopum modernum & Capitula omnium Ecclesiarum hujusmodi pendent, nobis fuit humiliter supplicatum, ut dictæ consuetudini pro illius subsistentia firmiori rebus Apostolicæ confirmationis adicere, illamque ad omnia & singula & etiam quæ coram populi Parochiali & dicta in dictis officiis pro tempore commissa concernunt extendere & ampliare, ac omnes & singulas Ecclesias illarumque Decanos & Capitula & singulos Canonicos & personas prædictas ab omni jurisdictione, superioritate, correctione, Dominio, potestate, visitatione, procuratione, subsidii, jucundis adventibus, impositionibus & decimis sive precariis dicti moderni pro tempore æstentis Episcopi Leodiens. nec non quorumcumque aliorum Archiepiscoporum, Episcoporum & aliorum ordinariorum judicum, ac omnium Capitulorum Provincialium & Sinodaliū, aliorumque superiorum quavis autoritate fungentium, suorum Vicariorum, Officialium, Procuratorum, Nuntiorum & commissariorum de novo prorsus eximere & totaliter liberare ac nobis & dictæ sedi dumtaxat immediate subicere, ac alias in præmissis opportunè providere de benigne Apostolica dignatemur, nos igitur Decanos & Capitula hujusmodi ac ipsorum Capitulorum singulares personas à quibusvis excommunicationis, suspensionis & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris & pœnis à jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes & absolutos fore censentes, dictarum causarum status præsentibus pro expressis habentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, consuetudinem prædictam auctoritate Apostolica & ex certa scientia tenore præsentium approbamus ac præsentis scripti patrocinio communitimus, supplemusque omnes & singulos defectus tam juris quam facti, si qui forsan intervenerint in eadem, ipsamque consuetudinem ad omnia & singula, ea etiam, quæ curam populi Parochialis, & delicta in dictis officiis pro tempore commissa concernunt extendimus & ampliamus, nihilominus pro potiori cautela omnes & singulas Ecclesias illarumque Decanos Capitula & singulos Canonicos & personas prædictas ab omni jurisdictione, superioritate, correctione, Dominio, potestate, visitatione, procuratione subsidii jucundis adventibus, impositionibus & decimis sive precariis ejusdem moderni

& pro tempore existentis Episcopi Leodien. nec non quorumcumque aliorum Archiepiscoporum, Episcoporum & aliorum ordinariorum iudicum & superiorum, omniumque Capitulorum Provincialium & Sinodaliū quavis autoritate fugentium, suorumque Officialium, Vicariorum, procuratorum, nuntiorum & commissariorum praedictorum de novo prorsus eximimus & totaliter liberamus, ac nobis & dictae sedis dumtaxat immediatè subijcimus, ita quod ipsi Archiepiscopi, Episcopi & alij iudices superiores eorumque Vicarii, Officiales, Procuratores, nuntii & commissarii praefati aut eorum aliqui, etiam praetextu quarumvis literarum dictae sedis, quascumque Ecclesias, etiam derogatoriarum derogatorias in se continentium, seu etiam ordinaria vel alia quacunquē auctoritate pro tempore suffulti, in Ecclesias illarumque Decanos & Capita singulosque Canonicos & personas huiusmodi aut eorum aliquem utpote prorsus exemptos, etiam ratione delicti, contractus vel rei de qua ageretur, ubicumque committatur delictum, in eatur contractus; aut res ipsa consistat, jurisdictionem superiorem, visitationem, procuracionem, correctionem, Dominium & potestatem aliquomodo exercere, aut in eos, seu eorum aliquem, excommunicationis, suspensionis & interdicti, seu qualvis alias sententias, censuras & penas promulgare nequeant quoquo modo, necque per quoscumque iudices, commissarios, delegatos, subdelegatos etiam causarum dicti Palatii auditores & S. Romanae Ecclesiae Cardinales tam in dicta curia quam extra eam in quibuscumque causis & quavis earum instantia nunc & pro tempore pendentibus interpretari, sententiarum, iudicari & diffiniri debere, sublata eis cuilibet eorum quavis & aliter interpretandi, iudicandi, sententiandi potestate, facultate & auctoritate, omnesque & singulos processus, sententias, censuras, & penas quos & quas per Episcopos, Archiepiscopos & alios ordinarios iudices superiores, eorumque Vicarios, Officiales & Procuratores, nuntios & commissarios praedictos, seu eorum aliquem, haberi, institui aut promulgari, nec non quicquid secus super his per quoscumque quavis auctoritate scienter vel ignoranter fieri & attentari contigerit, quaecumque pro tempore in defectu, nulla, irrita, inania, nulliusque momenti vel roboris fore & esse decernimus. Nec non duos unum videlicet per Civitatis & alterum per Diocesis Leodien. Ecclesias praedictas pro Ecclesiis extra Dominia Archiducis Austriae & Brabantiae pro tempore existentibus, & duos alios ex Decanis supra dictis pro omnibus Ecclesiis sub dictis Dominis dictae Diocesis assumendos in visitatores dictarum Ecclesiarum constituimus & deputamus, & in illis circa earum personas tam in capitibus quam in membris quoties oportuum fuerit, debita visitationis officium auctoritate nostra exercere valeant, ordinarii loci & cuiusvis alterius licentia super hoc minime requisita ac Sancti Petri Leodien. & eiusdem Sancti Petri Lovanien. ac Sancti Ioannis Bafcoducen. dictae Diocesis Ecclesiarum Decanis nunc & pro tempore existentibus, & eorum cuilibet in solidum, & quascumque personas Ecclesiarum praedictarum

rum à sententia excommunicationis, quàm ob violentiam in personas Ecclesiasticas manuum injectionem incurere pro tempore contigerit, nec non à quibuscumque eorum peccatis, excessibus, criminibus & delictis de quibus verè contriti & ore confessi fuerint, dummodo eidem Sedi specialiter reservata non existant, vel talia non sint, propter quæ dicta sedes veniat merito consulenda in forma Ecclesiæ consueta, dicta autoritate absolvere, eisq; pro modo culpæ penitentiam salutarem injungere, cum eis super omnibus & singulis in quibus dictus Episcopus Leodien. pro tempore existens quacumque autoritate dispensare possit, & quibuscumque Sacerdotibus secularibus vel cuiusvis ordinis regularibus, etiam curam populi seu alia Privilegia desuper non habentibus vices suas ingerere vel in specie committere, subdelegare valeant, plenam & liberam licentiam & facultatem concedimus, non obstantibus litteribus, causis & aliis præmissis ac felicis recordationis Innocentii Papæ IV. prædecessoris nostri contra exemptos quæ incipit, Volentes, & quibusvis aliis constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, nec non litteris prædictis ac dictarum etiam Leodien. Ecclesiarum juramento confirmata, Apostolica vel quavis firmitate alia noboratis statutis & consuetudinibus, Privilegiis quoque indultis & litteris Apostolicis Ecclesiis prædictis aut aliis quovis modo & etiam motu proprio & ex certa scientia, & de Apostolicæ potestatis plenitudine, etiam consistorialiter & sub quibusvis verborum formis & expressionibus, & cum quibusvis etiam derogatoriis derogatoriis, fortioribus, efficacioribus & insolitis clausulis irritantibusq; & aliis decretis concessis ac etiam per nos, & dictam sedem etiam iteratis vicibus approbatis, innovatis, & de novo similiter concessis, quibus etiam si pro illorum sufficienti derogatione, de illis eorumque totis tenoribus plena, expressa, specialis, specifica & individua ac de verbo ad verbum non autem per clausulas generales id importantes mentio seu quavis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma servanda foret, tenoris huiusmodi præsentibus pro sufficienter expressis & insertis habentes, illis aliis in suo robore permansuris, hac vice duntaxat specialiter & expressè derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque volumus autem quod præsentium litterarum transumptis, manu alicujus publici notarii subscriptis & sigillo alicujus Episcopi vel Episcopalis aut superioris curiæ muniti, ea prorsus fides ubique in iudicio & extra adhibeatur, quæ adhibetur originalibus litteris si forent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ absolutionis, approbationis, confirmationis, communitiois, suppletionis, extentionis, ampliationis & voluntatis infringemente vel ausu temerario contraire, si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se novet incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno incarnationis Domini millesimo quingentesimo duodecimo tertio, Id Augusti, Pontificatus nostri Anno nono.

Quæ

QUAESTIO SEPTUAGESIMA OCTAVA.

Violatores exemptionum aut conservatoriarum, an incidant in Ecclesiae censuras.

SUMMARIUM.

1. Ignorantium diversa species earumque explicationes.
2. Scilicet violantes privilegia exemptionum, incidunt in censuras Ecclesiae.
3. Idem si per ignorantiam crassam.
4. Qualis causa excuset ab excommunicatione.
5. Differentia fori interioris, & exterioris.
6. Censurae alia sunt legis, alia hominum.
7. Exemptiones alia mediata, alia immediata.

Distingendum inter violantes scienter & ignoranter. Rursus ignorantia dividitur, vel ignorantia crassa, vel affectata, vel invincibilis, crassa ignorantia est, qua quis ignorat id quod communiter omnes sui ordinis sciunt, & quod quispiam scire debet & potest, diciturque crassa & lupina, quia caesatur delicta & pigritia perveniendi ad scientiam ejus, ad quam quis tenetur. *DD. cap. ignorantia de Reg. Jur. in 6. Gregor. Saurus in thesaur. Theol. Moralis lib. 1. cap. 18. num. 4.* Affectata ignorantia est, cum quis ignorat, quia scire non vult, quod scire debet & potest. *Greg. Saurus d. loco.*

Invincibilis quae & justa & probabilis dicitur, est, non quae simpliciter vinci non possit, sed quae manet, postquam quis debitam diligentiam adhibuit, quali ignorantia homines sui status communiter post debitam diligentiam laborant, ut latius in explicatione specierum ignorantiae habetur *apud Navar. in manuali cap. 23. num. 45. & 46. & ejus discipulum Covarruviam cap. alma mater pag. 1. §. 10. num. 17. de sententia excom. in 6. Gregor. Saurus d. cap. 18.*

His breviter praemissis, dico, scienter violatores Apostolicarum exemptionum, incurtere, ultra censuras per privilegia comminatas, excommunicationem Bullae ecclesiae Domini, quam incurrunt, qui Ecclesiae Romanae jura & superioritates infringunt, uti alio in loco ostendi, *lib. 4. quaest. 75. de iurisd. ordin. in exempr. idem concludendum est de iis, qui in ignorantia crassa aut affectata versantes, eadem Ecclesiae Romanae jura violant. Navar. d. c. 27. n. 16.* ejusmodi enim crassa & affectata ignorantia dolum

dolum præsumptum & contemptum complectitur, qui sufficit ut quispiam excommunicationum censuris possit innodari. *Navar. in Manuali d. cap. 23. num. 45. & 46. & cap. 27. num. 16.*

4 Qua quidem in ignorantia specieij versari non dicuntur, quos iusta causa potest excusare. *Navar. in d. cap. 23. num. 43. Archid. ca. utinam d. 76. Abb. in Rubr. de observat. sejuniorum. illa autem causa videri debet iusta, propter quam Pontifex si ei supplicaretur, supplicentem excusaret. arg. gloss. l. tale pactum §. qui provocavit ff. de pactis, ut & causa quæ bona fide pro iusta habetur, & ob quam nisi talem eam iudicaret, nihil committeret. *Navar. d. num. 43.**

5 Idque ita in foro conscientia possit sustineri, sed in foro exteriori seu contentioso contraveniens non ideo ab ab impetranda absolutione liberaretur, quia adversus eum qui Ecclesiæ Romanæ jura violat, militat præsumptio quæ in foro exteriori eum gravat onere absolutionis postulandæ. *Cardin. Sabarella Clem. 1. pr. quest. 39. num. 22. in fine de privileg. secus autem in foro poli seu conscientia, in quo sola veritas, non autem fictio aut præsumptio consideratur, Alciat. l. quinque pedum C. de quinque pedum præscrip. cap. tua de sponsal.*

Et quidem ita diversimode inter forum poli seu conscientia & forum fori seu contentiosum statutum est. Quantum enim cælum à terra differt, tantum differt conscientia forum à contentioso. *Gomesius ad Reg. Cancell. tit. de non judicando secundum form. supplicationis quest. 14. quod vario exemplorum genere commonstratum reliquit Alciatus l. quinque pedum vers. anno tantum in primis C. de quinque pedum præscrip.*

6 Itaque censurae quas conservatores infligunt violatoribus exemptionum, de quibus scripti *questione septuagesima*, sunt censurae hominis, at vero censurae de quibus in præcedente questione quas violatores exemptionum incurrunt, sunt censurae legis, hoc est Bullæ cænæ Domini, quæ inter species censurae legis refertur. *Navar. d. cap. 27. num. 73. Sayrus d. cap. 4. num. 22. ut & sunt censurae quæ à jure adversus Ecclesiasticæ libertatis temeratores proferuntur, de quibus ego quædam supra scripti Scholio. 7. Idque ita obtinet in violatoribus exemptionum immediatarum, secus verò in exemptionibus mediatis, de quibus vide alio in tractatu de Jurisdic. ordin. in exemptis lib. 1. quest. 2. In his enim censurae legis non aliter incurruntur, quam si ita specialiter statutum sit.*

QUESTIO LXXIX.

Conservator quæ observare debeat, antequam Excommunicationem ferat.

SUMMARIUM.

1. Conservator ante excommunicationem debet habere apathiam.
2. Debet pretermittere trinam monitionem & num. 12.
3. Monitio præmittenda quandoque non est & num. 5.
4. Monitio debet esse personalis, aliquot casibus exceptis.
5. Episcopus non admissus in sua visitatione, potest sine prævia monitione excommunicare.
6. Prelati Regulares an sine monitione excommunicare suos. Monachos possint.
7. Delictum in præsentia iudicis, potest sine monitione prævia coerceri.
8. Item si excommunicatio sit Canonis aut executoris.
9. Excommunicatio lata, monitione non prævia an subsistat.
10. Quid si delegatus non possit procedere nisi prævia monitione.
11. Qualis & quanta debeat esse dilatio.

Primò debet, si culpa coram Deo vacare velit, liber esse & immunis ab omni odio & amore, neque ex animositate, sed simplici iustitiæ zelo, & ex suo officii debito sententiam ferre, neque etiam in ea lata sibi complacere, seu ut est in proverbio, in sinu gaudere. *cap. sed cum medicinalis de sent. excomm. in 6. Greg. Sayrus in Thesuro Theolog. Moralís lib. 1. quæst. 12. n. 2. & 3. gloss. cap. in summa c. Episcopus §. si ergo 11. quæst. 3. in cap. sacro verb. iusta fuerit de sent. excomm. Covarru. ca. alma mater in pr. n. 10. de sent. excomm. in 6.*

Secundò, necesse est, ut præcedat trina monitio, *cap. sacro, cap. contingat 2. de sent. excomm. cap. Romano eod. tit. in 6. cap. reprehensibilis de appell. gloss. cap. statimus verb. monitionem de app. in 6. Socin. cap. perpendimus num. 67. & 91. de sent. excomm. Nav. in Manuali. 27. n. 10. & 11. Covar. d. c. alma mater par. 1. §. 9. n. 4.*

Ratio est, quia excommunicatio non solet ferri, nisi ob inobedientiam & contumaciam. *Sayrus d. lib. 2. cap. 9. num. 32.* & quidem ad instar medicinæ corporalis *ca. cum medicinalis de sent. excomm. in 6.* Sicuti autem in medicis corporalibus procedi solet à medicinis levioribus ad fortiores, ita & in spiritualibus utendam prius est admonitionibus & comminationibus, deinde excommunicationibus, *Sayrus d. cap. 9. num. 32.* Quod intellige, nisi aliquid à jure vel hominè mandat ut sub pœna

H b

ex-

3 excommunicationis latae sententiae, quia tunc non requiritur trina monitio, sed contraveniens statim est communicatus. *Joan. de Eignano de censuris, Angel. in summa verb. excommunicatio l. nu. 5.* Debetque fieri monitio testato & in personam excommunicandi, non vero ad ejus domum. *DD. c. fin. de eo qui mittitur in possess. Fel. c. cum sit Romana num. 13. § 14. de app. Socin. c. nulli n. 3. de sent. excom. Rot. decif. 28. num. 5. de app. in antiquis. Covar. d. cap. alma mater part. 2. §. 9. nu. 4.* Quod autem dixi de monitione personali, restringe 1. nisi reus latitaret, 2. nisi semel fuisset monitus, 3. nisi altera monitionum pervenisset ad illius notitiam, 4. nisi quis iterum excommunicetur, eo quod ineptè fuerat absolutus. *Late Gregorius Sayrus d. c. 12. n. 12. §. 1. Covarr. d. §. 9.*

Similiter monitio necessaria semper non est, & quidem primò in factis notoriis. *Fel. cap. sacro de sent. excom. ad instar citationis,* quæ in notoriis non requiritur, nam ut *Apostolus 1. Cor. 5.* communicasse refertur fornicatorem absentem & notorium. *d. cap. cum sit Romana.* quod tamen non simpliciter concedendum est, sed cum distinctione, quam adfert *Covar. d. cap. alma mater part. 1. §. 9. nu. 6. Abb. d. cap. cum sit Romana numer. 32.* ubi etiam *Gloss. Gregor. Sayrus d. cap. 12. num. 17.*

Secundò, necessaria non est monitio, quoties periculum est in mora. *Gregor. Sayrus d. loco num. 18.* excommunicatio enim quæ medicinalis est. *d. c. cum medicinalis,* quoque moram non potest pati, juxta illud *Ovidii lib. 2. Rem. amor*

*Vidi ego quod fuerat primò sanabile vulnus
Dilatatum longa damna tulisse mora.*

Tertiò, nisi excommunicatio feratur per modum legis aus statuti generalis vel futuris culpis. *Fel. d. c. cum sit Romana n. 21. Covar. d. §. 9.* Quartò, nisi excommunicatio feratur ab aliquo non quasi à iudice, sed quasi vicem partis agente ut esse potest Conservator, qui excommunicationem fert contra occupantes res exemptorum aut eorum privilegia violantes, *cap. dilecto de sent. excom. in 6. Sayrus d. cap. 12. num. 20. Abb. c. venerabili num. 3. de censibus. Fel. d. cap. cum sit Romana n. 6. Socin. d. c. perpendimus num. 122.* Etenim monitio adhibetur, cum iudex uti iudex procedit, *arg. cap. sacro,* ergo secus si non ut iudex procedat, *arg. ca. nonno de presump.* Unde licet qui inferant Episcopum in sua visitatione non admissum ab eo qui se exemptum prædendit, posse nulla alia prævia monitione ad excommunicationem procedere, *Sayrus d. c. 12. n. 20.* verum hunc casum refellit *Covar. d. c. alma mater §. 9. n. 6.* requirrens ut minus unam præmonitionem, Quintò, sunt qui eandem theoriam restringant in Prælati Regularibus, ut sine monitione possint excommunicare suos Monachos, verum & hanc restrictionem alii non admittunt, ut est videre apud *Covar. d. loco, Sayrus d. cap. 12. n. 2. & alios ab aliis laudatos.* Sextò, nisi delictum commissum sit in præsentia iudicis, *Fel. d. c. sacro n. 7. Covar. d. §. 9. n. 6.* Septimò, nisi excommunicetur ab homine qui ob idem delictum excommunicatus est à iure, *Abb.*

Abb. d. c. perpendimus nu. 119. Sayr. & Covar. d. loco. & ita de rigore juris, licet de equitate ut minus unicum nominationem praequirat Sayrus d. loco n. 24. Nisi is qui excommunicat, sit purus executor, Sayrus d. cap. 12. num. 25.

Sed an si sine monitione feratur excommunicatio subsistat, Gregorius Sayrus dicit subsistere & late id probat d. c. 12. n. 16. Abb. d. c. reprehensibilis nu. 13. Fel. d. c. cum sit Romana n. 15. Socin. d. c. perpendimus n. 132. Navar. in manuali ca. 27. n. 11. & in c. cum contingat in 5. causa nullitatis n. 6. de Rescriptis late Abb. c. illud de clero excommuni. Covarr. d. c. alma p. 1. §. 9. n. 7. licet iudex ita ferendo peccet d. cap. sacro. Ratio, quia excommunicatio vires sumit non ab admonitione, sed ab iurisdictione & clavis Ecclesiae. Abb. cap. excommunicatio nu. 10. de Rescriptis, Fel. d. nu. 16. Rom. conf. 314. Navar. in ca. cum conting. in 5. causa nullitatis de Rescriptis. Covarr. c. alma ma. in §. 9. n. 7. de sent. excom. Sunt tamen qui distinctionem adhibent inter ordinario- rum & delegatorum. Multis in reperi. verb. citato. Felin. sibi contrarius d. cap. sacro num. 2. Sed ea reticetur, nisi in casu quo delegato talis forma procedendi delegati esset nulla enim si formam admonitionis praescriptam omiserit, sententia delegati esset nulla ob formam non servatam. Fel. d. cap. cum sit Romana num. 15. Covar. d. §. 9. n. 8. Navar. in d. quinta causa nullitatis numer. 7. vers. non obstat secundo. Sayrus d. cap. 12. n. 26. in fine.

Limita iterum, quod dixi sententiam monitione non praevia latam subsistere, nisi citationi non adiceretur clausula justificatoria nisi causam. Innoc. c. proposuit de concess. prob. Oldra conf. 81. Navar. in Manual. d. c. 27. n. 11. Sayr. d. ca. 12. num. 28. Secundo, nisi excommunicatio ferretur adversus excommunicantes cum excommu- nicato. Sayr. ibid. n. 29. Tertio, nisi iudex dicat se monitionem non adhibuisse, quia de iure non erat necessaria. Tunc enim si necessaria erat, ipso iure nulla erat, propter errorem juris quem continet. Sayr. ibid. n. 27.

Sed & ut competens sit monitio, quaritur qualis esse debeat, Respondeo debet esse trina & canonica cum sufficienti temporis intervallo. Covarr. d. §. 9. cap. consti- tutionem de excom. in 6. Sayr. ibid. n. 32. & 33. ita ut biduum saltem inter unamquamque illarum intercedat, d. cap. constitutionem vers. observent aliquorum dierum competentia intervallo, Socin. d. loco n. 112. Navar. d. cap. 27. n. 11. potest tamen fieri una monitio pro tribus. Sayr. d. cap. 12. n. 35. statque ejusmodi monitionis terminus in ju- diciali arbitrio, d. cap. constitutionem. Sayr. d. loco num. 36.

QUAESTIO LXXX.

Quid si quispiam sit Conservator, qui utramque habet jurisdictionem, spiritualem scilicet & temporalem, an utramque poterit exercere.

SUMMARIUM.

Multi Praelati utrumque habent gladium, possuntque uti utroque gladio.

Multi sunt Praelati, qui utramque habent quibusdam in locis jurisdictionem, scilicet spiritualem & temporalem. Queritur nunc, an si tales Praelati sint Conservatores, possint adversus sibi subditos qui Privilegia violant, spiritualem & temporalem jurisdictionem, pro arbitrio suo exercere. Respondetur posse, arg. cap. dilecto de sent. excom. in 6. cap. per venerabilem versat autem in patrimonio qui filii sunt legitimi, cap. si duobus de app. cap. Romana in fin. de app. in 6. Host. in summa §. quis possit excommunicare vers. necdum autem jus. Jo. de Lignano tract. de censuris §. oblatuus incip. Sylvester verb. excommunicatio 1. nu. 6. vers. nos Praelatus. Stephanus Costa rep. cap. cum medicinabilis num. 15. de sent. excom. in 6. Angel. verb. excommunicatio 1. §. 5. Greg. Sarrus in Thesauro Theol. Moralís lib. 1. cap. 5. nu. 30.

QUAESTIO LXXXI.

Quae sit differentia inter censuras, quas violatores Exemptionum incurrunr, & eas, quas Conservatores violatoribus Exemptionum infligunt.

SUMMARIUM.

1. Causa efficiens excommunicationis est homo & lex.
2. Excommunicatio hominis, qua dicatur.
3. Excommunicatio Canonis qua dicatur.
4. Excommunicatio legis & hominis differunt.
5. Excommunicatio legis non requirit monitionem precedentem.

Scripti

Scripti in quaestione septuagesima, conservatores non debere nisi plumbeo pede, ac magna cum maturitate cessantibus aliis remediis ad excommunicationum censuras proficere, quaestione autem septuagesima octava ostendi, violatores exemptionum censuras excommunicationum incurrere. Quaestio nunc est, quae sit differentia inter has & illas censuras. Cui quaestioni antequam respondeamus, praenotandum est, in jure duas poni efficientes causas excommunicationum, scilicet hominem & legem, *Abb. in Rubr. de sent. excom. Angel. in summa verb. excommunicatione 1. Covar. cap. alma mater. §. 10. de sent. excom. Gregor. Sayrus in thesauro Theol. Moralit. lib. 1. cap. 4. num. 22. cap. 18. num. 7.*

Excommunicatio hominis, quae & judicis dicitur, est quae fertur pro contumacia vel offensa, non intentione constitutionis generalis faciendae, quae in perpetuum durat, sed ut alicui personae aut personis, collegiis universitatibusque particularibus, seu alicui particulari negotio consulatur ad tempus.

Excommunicatio legis est, quae fertur jure aut statuto seu constitutione generali, *DD. jam citati, Marianus Socin. cap. perpendimus num. 49. usque 74. de sent. excom.*

Praenotandum secundo, multas & graves esse differentias inter excommunicationes ab homine vel à lege, quas quidem exactè Marianus Socinus prosequitur, *d. loco.* Ideoque plurimum scire refert, an quis excommunicationem hominis vel legis incurrat, *Greg. Sayrus d. cap. 4. num. 22.* paucis excommunicatio hominis non est perpetua, nec incurritur pro illo actu, pro quo est lata, nisi quamdiu vivit ille qui est percutus, vel quamdiu manet in officio, quod intellige quo ad eos, quae eam non incurunt, antequam is moreretur vel officio privaretur. At vero excommunicatio legis durat indistincte etiam mortuo canonis & constitutionis conditore, uti de Bulla cenae Domini testatur *Navar. in Ma. cap. 27. num. 73. Gregor. Sayrus d. cap. 4. num. 22.*

Rufus excommunicatio legis praecedentem monitionem non requirit, *Fel. cap. cum sit Romana num. 21. & cap. sacro num. 5. de sent. excom. Navar. cap. cum contingat in quinta causa nullitatis num. 4. de Rescriptis. Gregor. Sayrus d. lib. 1. cap. 12. num. 29.* lex enim seu Canon, aut constitutio semper loquitur, semper admonet, ne quis contrafaciat. *1. Arian. C. de haereticis.* & ideo unusquisque satis semper esse censetur admonitus ab ipso jure, Canone vel constitutione, *Gregor. Sayrus d. num. 19. in fine.* at vero excommunicatio hominis praecedentem monitionem & quidem trinam regulariter requirit, *Gregor. Sayrus d. lib. 1. cap. 12. nu. 5. cap. sacro, cap. contingit 2. de sent. excom. cap. Romana eod. in 6. Socin. d. cap. perpendimus num. 67. & 91. dixi regulariter,* quia certis in quibusdam casibus omiti potest monitio vel certe trina illa monitio, ut ex amussim observetur, non est semper necesse, uti limatius & exactius videre poteris apud Doctores jam laudatos.

QUÆSTIO OCTUAGESIMA SECUNDA.

An excommunicatis detur adversus excommunicantem ob excommunicationem injustam actio?

SUMMARIUM.

1. Excommunicans injustè se potius quam alium illaqueat.
2. Excommunicans injustè, tenetur actione injuriarum.
3. Excommunicans injustè, tenetur ad dam-
- na & interesse.
4. Excommunicantem injustè error non excusat.
5. Excommunicatus injustè agere potest injuriarum, etiamsi non appellaverit.

Affinis est hæc quæstio duabus aliis antecedentibus, scilicet quæstioni 22. & 73.

In qua prænotandum, conservatorem injustè quempiam excommunicantem, se potius quam eum quem intendit ligare atque dehonoreare *cap. si habes cum 4. cap. seqq. 24. quæst. 3.* tunc enim contingit, quod Dominus Hieronymus scribit *cap. si quis non recto 24. quæst. 3.* ut is qui non recto judicio foras mittitur intus sit, & ille foris, qui intus videtur retineri, ac ut dum indiscretè excommunicationis censura decernitur, excommunicans sacrilegium incurrat, *cap. non in perpetuum 24. quæst. 3.* ac ab ingressu Ecclesiæ à qua alium arcere volebat, ipsemet arceatur, *Innoc. cap. sacro num. 2. de sent. excom.*

2. Prima itaque actio qua injustè excommunicans tenetur, est injuriarum, *glo. cap. non in perpetuum 24. quæst. 3.* & alii quos citavi, *lib. 4. quæst. 101. de jurid. ord. in exempt. Navar. cap. cum contingat rem 2. num. 23. de rescriptis. Innoc. d. cap. sacro num. 6. & 7.* Ratio est, quia qui aliquem excommunicat injustè, vocat eum implicate inhonestum & personam turpem, *Soe. conf. 45. Anton. cap. constitutus de purg. Canon. Lanclois. de attent. par. 2. cap. 12. ampl. 15. num. 49. & 48.* signanter autem, si aliunde animositas & dolus possit deprehendi, *l. nec magistratibus ff. de injuriis quem satis colligi. ex juris ordine non servato late ostendit Joannes Gausfredus cap. sacro num. 33. de sent. excom. cujus proinde præsumptionem judex debet à se avertere, l. si non concili C. de injuriis.*

Secunda ad damni totius præstationem, quod injustè excommunicatus percellus, *cap. sacro de sent. excom. ubi Innoc.* Nam uti Pontifex rescriptis, *d. cap. sacro cum adveclus* excommunicationem de injusta excommunicatione constitit, *excom-*

excommunicator condemnatur ab interesse excommunicato, alias nihilominus si culpe qualitas postulaverit, superioris arbitrio puniendus, cum non sit levis culpa tantam poenam infligere in soliti, text. d. cap. sacro.

Quod adeo verum est, ut talem excommunicatorem qui tam graviter sine colore erravit, probabilis error excusare non possit, arg. l. lata culpa ff. de verb. sig. cap. igno-
rantia de reg. juris in 6. Navar. d. cap. cum contingat. Rem. 2. num. 44.

Dixi sine colore, error enim qui in prudentissimum cadere potest, posset eum excusare, glo. d. cap. sacro verb. probabilis error de sent. excomm. Sed quid si injuste excommunicatus non appellavit, sed excommunicationi acquievit.

Respondetur, dari nihilominus ei actionem, *Gaufredus d. cap. sacro nu. 17. ubi etiam hinc.* Id quod ego prolixius in quaestionibus de viginti duum virali foro ostendi.

QUESTIO LXXXIII.

Rompeta si in jus coram ordinario vocentur, qualiter poterunt sibi consulere.

SUMMARIUM.

1. Rompeta sunt exempti.
2. Exceptio dilatoria oriens post litem contestatam, opponi potest.
3. Exceptio dilatoria si renuncietur, potest appellari.
4. Executor de nullitate aut iniquitate sententiae cognoscit.
5. Rompeta excommunicari non potest.
6. Rompetarum infinitus numerus.

Eugenius quartus Pontifex Rompetas exempti ab omnimoda jurisdictione, ita ut neque personaliter, neque realiter in jus vocari possint coram qualicumque iudice, neque etiam qualicumque sententia pulsari, dum Romam veniunt causarum aut negotiorum suorum gratia, pro ut nec quamdiu Romae earundem suarum causarum & negotiorum gratia moram trahunt ac inde recedunt, uti plenius videre est ex eisdem *Eugenii extra vagante. incip. divina de privilegiis in extravagantis communibus.*

Itaque si contingat quempiam Rompetam in jus vocari coram suo ordinario, aut coram eodem habere litem pendentem, quaeritur quibus remediis sibi possit consulere.

Respon-

Respondetur posse coram eodem ordinario obijcere exemptionem hanc dilatoria ex Eugeniã constitutione, idque ante litem contestatam, exceptio enim dilatoria etiam quæ post litem contestatam oritur, potest etiam tam ante quam post litem contestatam opponi, *cap. infamante de offic. del. Abb. cap. unico num. 5. de oblig. l. 1. C. de consortiis ejusdem lris & ego lib. 2. de iurisdic. ord. in exempt. quæst. 16. nu. 1. & seqq. alio in loco latius id ostendo.*

Respondetur secundo, si ordinarius ejusmodi exemptionem ulterius procedens contemnat, Romipetam posse coram superiore per viam appellationis aut quærelæ id emendare, per vulgatam illam juris doctorum theoriam, quod appellatio, quærela, aut alia similia remedia sint ad instar tericiæ adversus iniquos iudices iniquaque sententias, *l. 1. & seqq. ff. de appellat.* Imo vero posse coram eodem met ordinario in ipsa executione de nullitate ejusmodi processus atque sententiæ vel principaliter, vel incidenter opponere, uti latius videre est ex doctrina Sebastiani Vantii, *tract. de nullitat. coram quo de nullitate agi possit.*

Haber enim hæc Eugeniã constitutio clausulam irritantem, quæ inficit totum processum atque sententiam qualemcumque, de cujus equidem clausulæ energia latius superque scripsi alius in locis.

Respondetur tertio. Possit etiam coram qualicumque executoris aut sub executoris de ejusmodi nullitate opponere, executorque processum & sententiam tali labe & nullitate vitiatam executioni non mandabit. Quia executor sententiam, quam ei constat esse nullam, executioni mandare non tenetur, *glo. cap. pastoralis §. quia vero de officio delegati. Navar. cap. cum contingat Remedio 4. in pr. vers. quomodo de rescriptis.* Idque etiam si Romipeta excommunicationum à censuris esset in eodatus, Romipeta enim excommunicari non potest, *d. extravag. divina*, & consequenter executor ejusmodi excommunicationes nullitate laborantes atendere non debet, *late Navar. d. cap. contingat Rom. 4.* quippe ut mandatum iudicis quod nullum est nec excuset nec accuset, sed inutile sit atque subventaneum, *Bart. l. i. iuste ff. de acqu. poss. Navar. d. cap. cum contingat Rom. 2. num. 42.* Verum quia Eugeniã hæc neq; glossis, neque commentariis à nemine quem viderim illustrata est, multatudoque sit ingens, quæ Romam quotidie, uti testatur idem Eugeniã *de extravag. divina in pr.* veluti ad omnem mundi partibus confluit, hinc visum fuit paulò ulterius rem repetere, & quædunculis non infrequentibus eandem Eugeniã illustrare.

Quæro itaque.

QUESTIO LXXXIV.

An indistincte omnes Romipetæ privilegio hujus Eugeniæ gaudeant.

SUMMARIUM.

1. Romipetæ ii solum censendi, qui negotiorum causâ Romam petunt.
2. Præmium dicitur causâ finalis constitutionis.
3. Ratio est mens legis.

Non tamen, sed ii tantum, qui causarum & negotiorum suorum gratia Romam petunt; Pontifex enim in præmio hujus constitutionis id exprimens, sicuti judicat hanc suam fuisse intentionem, ut ii solum hoc privilegio fruantur, qui negotiorum aut causarum ergò ad Urbem divertunt, Rom. cons. 15. incip. *visio themate consultationis l. ult. ff. de hered. instit. l. 1. ubi Barib. ff. de origine juris. Præmium enim dicitur ratio & causâ finalis constitutionis, Bald. d. l. fin. Ratio autem quæ est mens legis seu constitutionis, nihil aliud est, quàm ipsa lex & constitutio, licet pater §. distictissimi ff. de leg. 2. Dynus trad. de autoritate glosse num. 21. præses in locis à locutione legis larga. Quæ ab iplo præmio semper est regulanda, latè Navar. cap. si quando except. 8. nu. 1. de Rescriptis.*

QUESTIO LXXXV.

Quid si quis peregrinandi aut devotionis causâ Romam petat.

SUMMARIUM.

1. Peregrinantes gaudent Privilegio Romipetarum.
2. Religionis favor alios excelsis favoretes.
3. Quid si quis recreandi causâ Romam petat.

Et causâ hæc est, ob quam quispiam Privilegio hujus Eugeniæ gaudere possit, uti Pontifex satis insinuat in præmio istius constitutionis in vers. pro animarum salute querenda, major enim est favor religionis & animæ quàm libertatis, Philipp. Francus in sua dispositione petitori dubio 3. num. 16. in causarum negotiorum

negotiorumque temporalium. Quid vero si quis animi seu recreationis causa Romam petat. Licet favorabilis sit recreatio, uti superius ostendi, §. de immo Scholio 170. an & hæc causa ad hanc constitutionem extendi possit, nunc non disputo.

QUÆSTIO LXXXVI.

Quid si Romipeta delinquat, an privilegio Eugeniae gaudeat.

S U M M A R I U M.

1. Romipeta delinquens Privilegio non gaudet.

Respondetur quod non. Alphonsus Vinaldus ad Bullam Cœna Domini, no. 28. Gregorius Sayr. in Thesuro Theol. Moralit lib. 3. cap. 14. num. 8. Reatus enim omnem honorem solet excludere, cap. Privilegium 11. quest. 3. l. 1. C. ubi Sententia. quous C. de dignitatibus, lib. 12.

QUÆSTIO LXXXVII.

An hæc Eugenia eximat Romipetas à Jurisdictione Ordinariorum quo ad lites ceptas.

S U M M A R I U M.

1. Exemptio concessa motu proprio, extenditur ad causas pendentes.
2. Privilegium superveniens non eximit à jurisdictione iudicis qui prevenit.
3. Per preventionem acquiritur jus pariter.
4. Pontifex non censetur velle in tertio quæstum tollere.
5. Romipeta non possunt progressum iudicis impedire.

Videtur quod sic, quia Exemptio concessa motu proprio, extenditur etiam ad lites pendentes coram ordinario, Clem. si Roma de prebendis Apost. ad Abbatem in cap. cum dilectus de jur. patr. Barib. l. 1. nu. 3. ubi etiam Apost. ff. de panis, & ego latius. lib. 2. de Jurisd. Ord. in Exemptio cap. 16. nu. 14. sed in contrarium est, cui & ego assentior, quod privilegium fori superveniens non eximat à jurisdictione iudicis qui prevenit, cap. proposuisti ubi DD. de foro compet. signanter etiam, quod consti-
tutioni

tutioni Eugeniana non insit clausula motus proprii, & si inesset, attamen ejus roboris non esset, ut noceri possit causa jam pendenti, *Fel. in Repert. verb. Privilegium sine pendente*. Id quod ego paulò uberius loco jam citato comprobavi. Quibus ego addo per preventionem judicii acquiri jus parti prosequendi & ad exitum juris ordine servato producendi causam coram iudice preventivo ceptam, *l. ubi ceptum ff. de iudicis*, cujus progressus si praetextu itineris Romani Pontifex sifteret, jus parti questum tolleretur, quod nunquam facere censetur, ut in regula Cancellariae de non tollendo jus questum declaratur, cujus explicationem plenam vide apud Joannem à Chokisier fratrem meum in suo ad Reg. Cancell. commentario, ad Reg. 16. Unde consequens est, ad versus Romipetas non impediri lites ceptas, nec executiones rerum ante judicatarum, quia quamdiu sententia executioni necdum est demandata, his adhuc durare dicitur, *Rota noviss. dec. 33. num. 10. par. 3. Achilles à Grassis dec. 1. id late praedictis*, nihilque censetur perfectum, quamdiu aliquid superest peragendum, *l. cum silla manuum C. de his quibus ut indignis, fo. de Platea l. cum procuratores C. d. metalis, lib. 11.*

QUAESTIO LXXXVIII.

An Romipeta possit silti seu attestari,

SUMMARIUM.

1. Debitor fugitivus potest arrestari.
2. Protoproxia est iudicii limen & species.
3. Principem adeuntes arrestari non possunt, nisi periculum sit in mora.
4. Arrestari possunt Romipetae si agatur de chirographi recognitione.

Sunt qui prima facie responderent posse, quia debitor fugitivus potest arrestari, *Caccialupus fufe de debitore suspecto, Peck. de Jure sist. cap. 2. l. an prator §. si debitor ff. qua. in fraudem cred.* sed verius est non posse.

Ratio est, quia Eugeniana irritat omnes processus motos Romipetis; Protoproxia vero, id est prima illa quasi velitatio & judicialis congressus ab arresto exordium sumens, processus est atque iudicii species. *Wamesius ca. meminimus 9. v. 3. de appellat.* quo autem removetur genus, removetur & quaelibet ejus species, *si causa cognita nisi DD. C. de transact. praesens in locis legalib. loco à genere ad speciem.* Confirmari aliunde id posset, sicuti enim qui ad curiam Principis accedunt, arrestari non possunt, *Peck. de Jure sistendis cap. 5. nu. 11.* ita neque quia ad curiam Papae, id quod

quod ego limbo, nisi quaestio derepente exurgeret de re peritura, aut quaestio-
tionem non admitteret, necessitas enim non habet legem. *l. 5. §. si quis viros ff. de
4. dam. infecto cap. quod non est licitum de Reg. Jur. in 6. ut & si de chirographo aut
obligationis ejus qui Romam discessurus est recognitione ageretur, est enim & hic
casus inter multos quos in unum congeffi, de jurisd. ord. in Exemptoi lib. 2. quest.
45. alii item sunt sexcenti, qui pro re nata & ex variis causatum figuris quotidie
oriuntur.*

QUAESTIO LXXIX.

A quo tempore quis censendus sit Romipetarum jure gaudere,

SUMMARIUM.

1. Iter adornare quando quis dicatur.
2. Quantum censi debeat tempus preparatorium ad iter.

1. **R**espondeo, ab eo tempore quo quis incipit vasa colligere, hoc est se com-
parare ad iter Romanum; iter enim nemo suscipere potest nisi prius viatica &
caetera ad iter necessaria preparaverit. Quo fit ut & illud tempus etiam cen-
seri debeat pars perfectionis, eodemque jure quo ipsa perfectio regulari, *l. qua de
toti ff. si pars hered. pec. praes loco à tota ad partem*, nam & concesso uno, censetur
omne id concessum, sive quo commodè id experiri non potest, *l. 2. ff. de jurisd.
om. jud. l. Penult. ff. de usu fr. Navarr. cap. novu. no. 3. m. 18. de judiciis*.

2. Cujus autem quantitatis esse debeat tempus illud preparatorium ad iter Roma-
num, diffiniri praecise non potest, sed relinquendum est arbitrio judicis, qui illud
discernat ex qualitate rerum & personarum, *l. continuis §. cum ut ff. de verb. oblig. l. 1.
C. de jure delib. Albertus Brunus de rebus dubiis Rubrica, de dubia dispositione circa
tempus*.

QUAESTIO LXXX X.

Quanto tempore residere quis censeatur Romae, ut Privilegio hujus
Exemptionis gaudeat.

SUM-

SUMMARIUM.

1. Privilegium Romipetarum durat, quamdiu eorum negotia. Gessante causa, Privilegium cessat effectus.
3. Affectata absentia non prodest.

Eugeniana indefinite loquitur per verba habentia tractum temporis successivum, d. extrarag. divina verb. durante negotiorum & causarum huiusmodi profectio, moram trahentes & recedentes ab eodem. Itaque Romipeta tamdiu Romam degere censetur, quamdiu dure bunt negotia ob quae Romam petit, proinde cessantibus, cessare etiam censetur hoc Privilegium. Quia cessante causa, privilegium cessat effectus, cap. cum cessante de app. prout cessabit etiam Romipeta seu Romam degens affectet absentiam. Impedimentum enim affectatum regulariter non excusat. Tiraq. de Reur. conf. 1. §. 35. gloss. 4. num. 29. Fel. cap. fin. num. 5. de testibus moneta de distribut. quot. d. an. par. 2. cap. 15. num. 24. l. si an in provincia §. tam diu & l. hi qui ff. ex quibus causis majores. Abb. cap. exposuit num. 14. de dilat. quod multis exemplis late ostendimus alio in loco, hb. 4. de jurisd. et. ord. in exem. quest. 71. ad instar legatorum; quorum legatio cessat statim ac finita est causa legationis. Barb. & DD. d. §. tam diu. Tunc enim cessat absentia iusta seu causaria de qua late Doctores jam laudati.

QUAESTIO NONAGESIMA PRIMA.

An & tempus reversionis sub Eugeniiana comprehendatur.

SUMMARIUM.

1. Romipetis imputatur etiam tempus reversionis.
2. Tempus reversionis quantum esse debeat.

Respondetur comprehenditur, Pontifex enim disponit de moram trahentibus & recedentibus, idque etiam ostendit juris communis ratio, absentem enim ex iusta causa concedi & computari debet tantum residui temporis, quo possit redire in patriam, illudque reversionis tempus eodem jure regulatur, quo aliud tempus absentiae causariae, l. si cui in provincia §. tam diu l. qui mirantur §. fin. ff. ex quibus causis majores. Soletque pro reversionis tempore computari unus dies pro singulis viginti militibus Italicis, glo. §. tam diu l. 1. ff. si quis cant. l. 3. ff. de verb. sig. glo. cap. nannuli de

quæst. 5. num. 36. id certè arbitrio boni viri relinquendum est, uti plenius ostendi infra quæst. 106. Idque nisi aliud impedimentum vel antequam reditum accipiat, vel in ipso reditu superveniat, nam eo casu dicitur eadem ratio Romipetarum Eugeniæ constitutionis durare. d. §. tamdiu vers plane Rom. l. si vero §. de viro num. 230. fol. mar. Menoch. de arb. iud. lib. 2. cent. 2. casu 153.

Q U Æ S T I O X C I I .

An statim post reditum ad patriam cesset hæc Eugeniæ.

S U M M A R I U M .

1. Reversis ex urbe tempusculum est concedendum ut quiescant.

Non tamen, sed reversis ex Urbe modicum temporis concedendum est ad res suas componendas & ad quiescendum, l. ab hostibus ubi Barib. §. sed quod simpliciter ff. quod met. causa. ego duos aut tres dies sarciculas componendi quiescendique gratia concederem per late notata à *Monsia de distribut. quotid. par. 2. quæst. 12. num. 49. & seqq.* vel certè judicantis id arbitrio pro qualitate rerum & personarum relinquendum. *Menoch. de arb. iud. lib. 2. cent. 1. casu 33. num. 1. & 2.*

Q U Æ S T I O X C I I I .

Quæ sit pena ordinatorum jurisdictionem in Romipetas exercitium.

Pateris Eugenius Pontifex IV. ipso facto excommunicatos esse decernit. Quæ quidem excommunicatio monitionem antecedentem non requirit, uti superius, *Quæst. 79. ostendi.*

Q U Æ S T I O X C I V .

Quis ab hac excommunicatione possit absolvere.

Nemo præter Papam, quia ipse absolvendi potestatem sibi reservat, præterquam in mortis articulo.

 QUÆSTIO XCV.

Exemptus an si quid rigore sententiæ, ab ordinario latae solvetur, possit
solutum condicere.

SUMMARIUM.

1. Solutum vigore sententiæ concedi non potest. 3. Censura ordinarii in exemptos causam
2. Solventi indebitum duplex conditio 4. Metus reddit actum nullum,
competit.

Videtur non posse, quia solutum autoritate iudicis aut sententiæ, condici non potest. *Cass. l. eleganter num. 9. ff. condicet. indebit. in Iulianus ff. eod. l. 1. C. de condicet. indebit.*

Deinde exemptus qui lata contra se sententia condemnatoria solvit, privilegio suo renuntiare censetur. *Anchar. conf. 398.* sed iis non obstantibus respondendum est, conditionem competere, *Angel. Aretius conf. 6. & 7.* quia sententia ordinarii in exemptum nulla est. *Angel. d. conf. 6. & 7. Ego laicè de iurisdicet. ord. in exemptos lib. 2. quest. 40.* non præstat autem impedimentum quod de jure non fortitur effectum, *cap. non præstat de Reg. iur. in 6.* Conditio inquam duplex competit, una indebiti. *l. si fideiussor. §. in omnibus ff. Mand. Bart. l. 1. §. Et parvi num. 10 ff. quod vi aut clam.* alia conditio sine causa, *l. si fullo ff. de cond. sine causa Iosephus sese de inhibitionibus & executione privilegiata cap. 1. §. 8. num. 30. gloss. l. si prætor §. Marcellus ff. de iudicet.* Conferuntque ea quæ *Romanus conf. 369.* Respondit, sententias & censuras ab ordinario provenientes licet nullas aut injustas, causare justum metum, ob quem rescissio actus gesti conceditur, *tot. in. ff. C. quod metus causa.* Metus enim secundum quosdam reddit actus ipso jure nullos, aut secundum alios per sententiam, uti plenius videre est apud *Navar. Conf. 10. num. 10. de iis qua vi metusque causa.*

 QUÆSTIO XCVI.

Conservatores an cognoscere possint de causis criminalibus.

SUM.

1. Matrimoniales cause & criminales equiparantur.
2. Equiparatarum idem est iudicium, idque etiam in pœnalibus & à jure communi exorbitantibus.
3. Prælati inferiores qui ordinariam iurisdictioni præscripserunt, possunt eam non obstante Concilio Tridentino exercere.
4. Conc. Trid. non derogat iurisdictioni ordinaria.

Ostendi breviter hoc in tractatu, *quæst. 6.* conservatores de causis matrimonialibus cognoscere non posse. Idque nisi consuetudine, præscriptione aut conservatoriali diplomate aliud eis sit concessum. *Ad idem in causis criminalibus respondendum sit, breviter nunc etiam quaeritur.*

Idem respondetur, Matrimoniales enim cause & criminales equiparantur, *cap. pen. de Res. in integ. glo. Barb. & DD. l. 2. §. quacunque ff. de iur. iur. quando n. DD. cap. 1. postquam de elect. in 6. Navar. cap. pœna nu. 6. 13. 14. de pœnis. dist. 1. §. si postquam §. 1. Et §. fin. de elect. in 6. à jure communi exorbitantibus, glo. d. cap. si postquam §. 1. Et §. fin. de elect. in 6. à jure communi exorbitantibus, glo. d. quiservo persuaserit C. de furtis & in l. quod vero contra ff. de legib. præf. Everardi in l. cis legalib. loco à similit. vers. Et generaliter, uti uno viginti extensionibus constitutionis pœnalis ostendit Navar. d. cap. pœne per eos. de pœnis. dist. 1. fol. 374. tomo 1. que dijudicatio uti ante dixi à diplomate conservatoriali consuetudine vel præscriptione dependet. *cap. auditus de præscrip. Abb. cap. accedentibus num. 3. ubi Apost. de exceptis prælat.**

Ideoque si prælatus quispiam aut conservator ejusmodi civilem vel etiam criminalem iurisdictionem præscripserit, aut illam diplomate Papali acquisivisset, poterit eandem iurisdictionem exercere non obstante Concilio Tridentino, *sess. 24. cap. 20. vers. omnes cause de reform. concedente ordinario talium causarum cognitionem aut iurisdictionem.* Quia canones disponentes aut moderantes aut foventes iurisdictionem ordinariam, intelligi debent de iurisdictione ordinaria etiam inferiorum, genus enim propriè prædicatur de qualibet ejus specie, *Bald. l. 2. C. de iur. auctorum annularum,* & ita ad explicationem hujus articuli Concilii Tridentini latè ostendit Navar. *Conf. 9. de Privilegiis & Gregor. Sayrus in floribus decisionum, l. 2. tit. 2. de foro competenti decis. 2. & elect. lib. 1. tit. 17. de offic. delegati decis. 1. & 2. fol. 25. Col. 4.*

Concilium enim Tridentinum concedendo seu excitando iurisdictionem inferiorum, non ea propter censetur iurisdictioni inferiorum derogasse juxta illud. *Quod non mutatur, quid stare prohibetur. l. precipimus C. de appellat. l. sancimus C. de testamentis Navar. d. conf. 9. Gregor. Sayrus in floribus decisionum jam citatis.* & si

& si aliter diceremus, violaremus multorum ordinum Privilegia, jurisdictionem criminalem in ordinis subditos habentes, uti late ostendit Navarrus *debo conf. 9. de privileg. per tot. Et conf. 23. eod. tit.*

QUESTIO LXXXVII.

An Conservatores Jus habeant incarcerandi.

Incarcerandi potestatem nemo habet, nisi is cui ultra jurisdictionem Imperium competit. *Barb. Et Bald. aut. ei qui C. de bonis aut. judic. poss.*

Ideoque iudices delegatos universitatum Rectores, ministerium aut collegiorum praefectos incarcerandi potestatem non habere, uti fusc ex jure docet Prosper Fatinacens, *lib. 1. quest. 27. n. 6. Boer. dec. 213. nu. 24. gloss. Et Bald. l. consentaneum C. quomodo Et quando iudex, eleganter Marfilis in pract. §. antiquam nu. 78.*

Quid autem de Conservatoribus censendum sit, paucis hic inquiri, & repeto quod alio in loco ostendi, *de jurisdic. ord. in exempt. lib. 4. quest. 111. nu. 16.* Conservatores recenferi sub categoria majorum iudicum, quibus imperium competit, & proinde eis etiam incarcerandi facultas abnegari non potest. Quod restringo, nisi conservatoriale diploma aliud suadeat, ut & nisi casus aliquis occurrat ab hac facultate exemptus, nam tunc si incarcerarent aut manus iniicerent, excommunicationis censuram incurrent, uti in materia Regularium tradunt Doctores, *Card. Sabarella Clem. frequens in pr. nu. 1. vers. 5. Rota de excessib. Pralat. Paulus Fuscus Episcopus Sarmensis in visitatio, lib. 2. cap. 20. num. 20. Paulus de Leasaris cap. si Clericos de sent. excom. in 6. Hieron. a Sarbo Capucinus in addit. ad Alphons. a Casarubios de Privileg. Minorum Ordinum, quo fit, ut in similibus casibus sit superioribus Exemptorum relcribendum, Paulus Fuscus cap. 20. num. 20. juxta etiam Bullam Clem. 8. editam anno 1598. septimo Kal. Martii apud dictum Alphonsum descriptum de qua nos quoque aliqua superius scripsimus §. 5. scolio 59. Et seqq. Et §. 6. scholio 74. Et seqq.*

QUESTIO LXXXVIII.

Quid si non incarceraverint, sed incarcerare conati sint.

K k

SUM.

SUMMARIUM.

1. Conatus an sit punibilis.
2. Lex poenalis non est extendenda.
3. Poena imposta incarcerandi, non est infugenda incarcerare volenti.
4. Quid si manus sit injecta.
5. Dispositum in uno casu, censetur etiam dispositum in alio casu illi aequiparato.
6. Constitutiones poenales ex identitate rationis extenduntur.
7. Constitutiones poenales Pontificum plerumque sunt favorabiles.
8. Incipiens delictum & non perficiens, tenetur ad poenam delicti.
9. Conatus qualiscumque an sufficiat.
10. Conatus in excommunicationibus occurrendis non sufficit.
11. Privilegiorum series est inspicienda.
12. Constitutio Papalis potest excommunicari, etiam ob solum conatum.

Nulla poena per legem humanam pro aliquo delicto imposta debet quae vel preparatione monstratam, nisi in casibus à jure expressis, cap. cum in cunctis §. fin. de elect. cap. perpetuo eodem tit. in 6. late Navarr. cap. si quis non dicam. tit. de sent. excom. dec. 76.

1. Ratio est, quia lex poenalis de uno casu ad alium casum non est extendenda cap. poenabilitate Navarr. de poenit. dist. 1. porro aliud est delinquere & delinquere velle, ut & aliud est attentare vel incipere illud, seu se ad illud preparare, ut proinde poena imposta incarcerandi non sit imponenda volenti vel incipienti. Navarr. d. cap. poenit. nu. 12. ideoque solus conatus injectionis manuum in clericos non inducit excommunicationem quam incurrit incipientes manus in clericos non inducit excommunicationem quam incurrit abivisset in actum externum per injectionem manuum in incarcerandum, quia licet incarceration non fuerit secuta, tamen incarceration seu incarcerationis mandans periculum excommunicationis incurrit, satis enim est ad excommunicationem sola manus injectio. cap. si quis suadente 17. quest. 4. Tum quod cum duo casus reperiuntur à jure aequiparati, dispositum in uno casu, etiam si sit poenalis, extenditur ad alium, glo. cap. si postquam vers. proviso de elect. in 6. in Clem. 1. verb. Sacerdotes de offic. Vicarii Navarr. cap. poenit. nu. 14. de poenit. dist. 1. constitutionesque poenales ex identitate rationis trahuntur de persona ad personam, late Rom. cons. 4. 29 & de uno casu ad similem casum prohibentur, Rom. ibid. per l. libertum §. Senatus ff. de Rem. nupt. l. Senatus ff. de eod. l. filium habeo ff. ad Marced. Tum quia constitutiones

tiones Pontificum pœnales plerumque contineant favorem Ecclesiasticum & ideo extendendæ ad solas manuum injectiones, cap. sicut cuncti de elect. in 6. Navar. d. cap. pœna. Gregor. Sarrus in thesauro Theol. Moral. lib. 5. cap. 26. d. cap. si quis suadente. Tum quod is qui inchoavit delictum sed non perfecit, tenetur ad pœnam delicti. Cardinalis Clem. in agro §. quia vero nu. 16. de excessib. Prælat.

Sed in contrarium stant multæ rationes, quas adfert Felinus in tractatu, quando conatus puniatur inserto sub fine decretalium fol. 115. inter quas est, sicuti statuta pœna delicta intelliguntur de consummatis Barib. l. 1. ff. ad l. Corneliam de Sicariis. & constitutiones Pontificum imponentes pœnam ipso jure, quia ad eam incurrendam qualicumque conatus non sufficit, cap. cum in cunctis §. per de elect. Fel. d. loco nu. 5. & quidem signanter in excommunicationibus incurrendis, in quibus non sufficit conatus, nisi concurrat ipsum factum. Card. cap. præterea requisitus de appell. Navar. sibi supra §. in tract. de datis & promissis pro iustitia vel gratia not. 8. Itaque ad Bullas & Pontificum constitutiones Privilegiorum exemptionum semper est colligendum, cap. porro de Privileg. dudum enim est, quin constitutiones ipsum conatum excommunicationum censuris & aliis pœnis à legislatore comminatis coercete possunt. Navar. de datis & promissis pro iustitia not. 8. in fine.

QUESTIO XCIX.

Confessores Monialium exemptarum, an iisdem exemptionibus & conservatoriis gaudeant.

SUMMARIUM.

1. Confessores monialium exemptarum sunt exempti.
2. Monasteria monialium exemptarum reguntur ab Episcopo, uti S. Sedis delegato specialiter, sed non temporaliter.
3. Mythagogi seu patres monialium eodem quo moniales privilegio gaudent.

Sacra Congregatio respondit, gaudere, ordinariosque nullam auctoritatem aut jurisdictionem in ejusmodi confessarios seu mythagogis sibi posse vendicare, idque ex mente Concilii Tridentini uti refert Joannes Gallemart, in declarationibus ad Conc. Tridentinum sess. 25. cap. 19. vel aliis Regularibus reguntur de Monialium S. Sedi subiecta regi quidem ab Episcopo uti sanctæ Sedis delegato posse spirituali gubernio, sed non temporaliter. Porro mythagogos istos eodem quo

Kk 2

canonibus privilegio gaudere, probari & confirmari possent ex his, quae de familiaribus Exemptorum alio in loco attulimus, ad quem locum si usus sit, Lector recurrere poterit. *lib. 1. de iurisd. cl. ord. in exempt. quest. 30.* quadrantque ea quae hic atheno offendimus de Ecclesiis aut personis alicui ordini exempto pleno jure subiectis, quae hic non repeto.

QUESTIO CENTESIMA.

Exempti an post cautionem iudicio sibi iudicatum solvi coram ordinario praestitam, recurrere possint ad Conservatorem.

SUMMARIUM.

1. Exempti prorogare non possunt.
2. Cautiones tacitam habent conditionem, in quantum de jure teneantur.
3. Cautiones iudicio sibi non inducunt iudicii prorogationem.
4. Cautiones istae non tollunt exceptiones ex defectu iurisdictionis orientes.
5. Cautiones istae non pro suis indemnitati ejus, cui praestite sunt.
6. Cautio Clerici coram iudice laico nullius est roboris.

Hodiè mihi proponitur quaestio, exemptum quemdam praestitisse coram ordinario, coram quo conveniebatur, cautiones iudicio sibi & iudicatum solvi. Queriturque an non obstante prorogatione iudicii, imò sententià latà in praedictum Exempti, possit ad suum Conservatorem recurrere. Quaestiois hujus duplex est membrum, prius in prorogatione iudicii, posterius sententià latà subsistit, in utraque tamen respondij, non obstantibus hisce cautionibus recurri posse ad Conservatorem.

Nam quo ad prorogationem, praeterquam quod Exempti immediatè S. Sedi subiecti prorogare alterius jurisdictionem nullatenus possunt, uti alio in loco ostendi, *de iurisd. cl. Ord. in Exempt. lib. 2. quest. 7.* certum est ejusmodi cautiones tacitam ampliatè & de ventre suo complecti conditionem, in quantum de jure coram tali iudice suscipere teneantur, *l. non videtur ff. de iudic. Barb. l. quidam consulat ff. de re jud. Amb. offeratur C. de litis contest. C. str. l. vir. bonis nu. 1. ff. iudicatum solvi. Vincentius Carocius de remediis adversus sententias & prejudiciales exceptiones Exemptione 22. quest. 24. fol. 21. Col. 4. Barb. d. l. vir. bonus nu. 4.* Cum itaque Exempti immediatè S. Sedi subiecti non modò non teneantur suscipere iudicium coram ordinario, sed ne quidem volentes prudentesque non possint, cap

cum tempore ubi Abb. & DD. de arbitrio, consequens & ejusmodi cautiones iudicii protogationem inducere non posse, late Peckius de iure sistendis cap. 15. per tot.

Id ipsum etiam post sententiam latam dicendum est, ejusmodi enim cautiones non tollunt exceptiones quæ ex defectu jurisdictionis oriuntur. Castr. d. l. vir bonus num. 1. Bald. l. 2. num. 4. C. de bonis autor. Iud. Possid. Papiensis in sua praxi in forma delictoria in glo. nec fuisse iudicem num. 1. Aret. conf. 84. Butr. cap. 1. de re iudic. Alex. l. num. 6. ff. si quis in ius vocatus non ierit.

Sed an pro indemnitate colligantis subsistat cautio 1. Respondetur non subsistere, cum principalis ff. de Reg. iuris l. si alius ff. qua res pig. non l. mulierem ad Velleia- num. Min datus de continentia causa l. 3. cap. 22. num. 9. iudicio enim existente nullo, cautio obligatoria quæ ei adiecit, subsistere non potest. arg. l. redemptores cum l. seq. ff. de revendic. l. 2. §. si quis ff. qui satisd. cogantur Abb. c. 1. in add. ad n. 3. de fideiussoribus Barth. l. cum lex ff. de fideiussoribus, ita & ab eadem analogia cautionem clerici coram iudice laico præstitam nullam obligationem iuris effectum producere traditum est. Iacob. Anon. Mariba. de iurisdic. inter Ecclesiast. & sacularem exercenda par. 4. cent. 3. casus 160. Hier. Grat. conf. 15. nu. 30. par. 1. arg. sed ff. non solum ff. ad Macedon. l. fideiussor obligari §. fideiussor ff. de fideiussoribus. proinde si exemptus ob ejusmodi iudicium susceptum, ob cautiones coram tali iudicio incompetentem præstitas molestatus, licebit ei velut asilum sacramque anchoram opem conservatoris implorare.

QUÆSTIO CENTESIMA PRIMA.

Quid si exempti adjungant se alteri non exempto, cui iudicium coram ordinario motum est, cautionesque iudicio fisci, & iudicatum solvi præstent.

SUMMARIUM.

1. Duplex est interventionis species.
2. Exemptus fideiussor iudici fisci esse non potest.

ET hæc quæstio à præcedente dependens, quæ hodie mihi proponitur, inspectionem habet non contemnendam. Duplex quippe est adjunctionis seu interventionis species, aut enim exemptus se liti quæ alteri coram ordinaria mota est adjungit, quia ejus non principaliter interest, sed secundario se adjungit, quia ejus principaliter interest; alterius vero qui

kk 3

canonibus privilegio gaudere, probari & confirmari possent ex his, quae de familiaribus Exemptorum alio in loco attulimus, ad quem locum si usus sit, Lector recurrere poterit. *lib. 1. de iurisd. cl. ord. in exempt. quest. 30.* quadrantque ea quae hic etiam offendimus de Ecclesiis aut personis alicui ordini exempto pleno jure subjectis, quae hic non repeto.

QUESTIO CENTESIMA.

Exempti an post cautionem iudicio sibi iudicatum solvi coram ordinario praestitam, recurrere possint ad Conservatorem.

SUMMARIUM.

1. Exempti prorogare non possunt.
2. Cautiones tacitam habent conditionem, in quantum de jure teneantur.
3. Cautiones iudicio sibi non inducunt iudicii prorogationem.
4. Cautiones istae non tollunt exceptiones ex defectu iurisdictionis orientes.
5. Cautiones istae non pro suis indemnitati ejus, cui praestite sunt.
6. Cautio Clerici coram iudice laico nullius est roboris.

Hodiè mihi proponitur quaestio, exemptum quemdam praestitisse coram ordinario, coram quo conveniebatur, cautiones iudicio sibi & iudicatum solvi. Queriturque an non obstante prorogatione iudicii, imò sententià latà in praedictum Exempti, possit ad suum Conservatorem recurrere. Quaestiois hujus duplex est membrum, prius in prorogatione iudicii, posterius sententià latà subsistit, in utraque tamen respondj, non obstantibus hisce cautionibus recurri posse ad Conservatorem.

Nam quo ad prorogationem, praeterquam quod Exempti immediatè S. Sedi subiecti prorogare alterius jurisdictionem nullatenus possunt, uti alio in loco ostendi, *de iurisd. cl. Ord. in Exempt. lib. 2. quest. 7.* certum est ejusmodi cautiones tacitam ampliatè & de ventre suo complecti conditionem, in quantum de jure coram tali iudice suscipere teneantur, *l. non videtur ff. de iudic. Barb. l. quidam consulat ff. de re jud. Amb. offeratur C. de litis contest. C. str. l. vir. bonis nu. 1. ff. iudicatum solvi. Vincentius Carocius de remedijs adversus sententias & prejudiciales exceptiones Exemptione 22. quest. 24. fol. 21. Col. 4. Barb. d. l. vir. bonus nu. 4.* Cum itaque Exempti immediatè S. Sedi subiecti non modò non teneantur suscipere iudicium coram ordinario, sed ne quidem volentes prudentesque non possint, cap

cum tempore ubi Abb. & DD. de arbitrio, consequens & ejusmodi cautiones iudicii protogationem inducere non posse, late Peckius de iure sistendis cap. 15. per tot.

Id ipsum etiam post sententiam latam dicendum est, ejusmodi enim cautiones non tollunt exceptiones quæ ex defectu jurisdictionis oriuntur. Castr. d. l. vir bonus num. 1. Bald. l. 2. num. 4. C. de bonis autor. Iud. Possid. Papiensis in sua praxi in forma delictoria in glo. nec fuisse iudicem num. 1. Aret. conf. 84. Butr. cap. 1. de re iudic. Alex. l. num. 6. ff. si quis in ius vocatus non ierit.

Sed an pro indemnitate colligantis subsistat cautio 1. Respondetur non subsistere, cum principalis ff. de Reg. iuris l. si alius ff. qua res pig. non l. mulierem ad Velleia- num. Min datus de continentia causa l. 3. cap. 22. num. 9. iudicio enim existente nullo, cautio obligatoria quæ ei adiecit, subsistere non potest. arg. l. redemptores cum l. seq. ff. de revendic. l. 2. §. si quis ff. qui satisd. cogantur Abb. c. 1. in add. ad n. 3. de fideiussoribus Barth. l. cum lex ff. de fideiussoribus, ita & ab eadem analogia cautionem clerici coram iudice laico præstitam nullam obligationem iuris effectum producere traditum est. Iacob. Anon. Mariba. de iurisdic. inter Ecclesiast. & sacularem exercenda par. 4. cent. 3. casus 160. Hier. Grat. conf. 15. nu. 30. par. 1. arg. sed ff. non solum ff. ad Macedon. l. fideiussor obligari §. fideiussor ff. de fideiussoribus. proinde si exemptus ob ejusmodi iudicium susceptum, ob cautiones coram tali iudicio incompetentem præstitas molestatus, licebit ei velut asilum sacramque anchoram opem conservatoris implorare.

QUÆSTIO CENTESIMA PRIMA.

Quid si exempti adjungant se alteri non exempto, cui iudicium coram ordinario motum est, cautionesque iudicio fisci, & iudicatum solvi præstent.

SUMMARIUM,

1. Duplex est interventionis species.
2. Exemptus fideiussor iudici fisci esse non potest.

ET hæc quæstio à præcedente dependens, quæ hodie mihi proponitur, inspectionem habet non contemnendam. Duplex quippe est adjunctionis seu interventionis species, aut enim exemptus se liti quæ alteri coram ordinaria mota est adjungit, quia ejus non principaliter interest, sed secundario se adjungit, quia ejus principaliter interest; alterius vero qui

kk 3

rius vero qui convenitur secundaria, inter utramque adjunctionis seu interventionis speciem hoc interest, quod priori specie primo & principaliter conventus non desinit esse pars judicii, posteriori vero desinit, uti plenè alio in loco tractavi, *lib. 2. de jurisdic. ord. in exempt. quest. 36. & 37.* Itaque si in prima adjunctionis specie exemptus sacris det judicio listi aut judicatum solvi, inanis erit ejusmodi datio, quia coram giudice incompetente seu non prorogabili præstita, nullius est momenti, *exemptus enim si de jure judicio listi esse non potest. v. lib. 1. quest. 47. nu. 1. de jurisdic. ord. in exempt. uti præcedente questione ostendi, si autem in posteriore interventionis specie, qua exemptus causam ad suum judicem contrahit, ejusmodi cautiones præstet, valide erunt, quia coram giudice competente præstitæ obligant, & juris effectus efficiuntur, tot ut ff. judicatum solvi.*

QUÆSTIO CII.

Regulares exempti qui in partibus judices aut Conservatores non habent, coram quibus agere vel conveniri possunt.

SUMMARIUM.

1. Exempti alii sunt Clerici Sæculares, alii Regulares.
  2. Regulares de criminibus exceptis conveniuntur coram ordinario.
  3. Regulares conveniuntur coram ordinario, si illius infringant jurisdictionem, vel impingant in casus hic relatos.
  4. Quid si intra vel extra claustrum delinquant.
  5. Regularium claustralia delicta non spectant ad ordinarium.
  6. Quid si sumi scandalosa.
  7. Regularium delicta extra claustrum commissa, an subsiciantur cognitioni ordinarii & num. 9.
  8. Regulares faciendo contra eorum privilegia, non præjudicant superiori.
  10. Ad lites S. Joannis Hierosolimitani etiam si delinquant extra claustrum, puniri ab ordinario non possunt.
  11. Regulares an in causis visitationum subsint ordinario.
  12. Regulares an subsint ordinario per modum jurisdictionis contentiosa, tam agendo quam defendendo.
- Quæstio hæc paulò altius reperenda est & distinctionibus nonnullis explicanda. Exempti enim alii sunt Regulares, alii Clerici Sæculares. Quo ad exemptos Regulares, aut quæstio est de causis criminalibus, aut de civilibus, si de criminalibus quæstio sit, videndum est, an de criminalibus agatur exceptis, quale est

est hæreticos, aut aliis similibus notatis per Glossam in cap. volentes verb. instantia de privileg. in 6. Et per glo. in extra vag. inter cunctas §. servanti in verb. superiore de privileg. Et late à me lib. 2. de jurisdic. ord. in exempti. quest. 45. Et per totum discursum istum operis, & tunc coram ordinario poterunt conveniri, talvis tamen semper privileg. quæ illibata sunt, quamdiu de valida eorum revocatione non apparet. Idem dicendum est, si exempti impingant seu delinquant in Episcoporum jurisdictionem circa ea quæ Episcopis sunt concessa & ab eis prohibita, veluti si Regulares accedant ad Monasteria Episcopis subiecta sine ipsorum expressa licentia ex Bulla felicis recordationis Pii Papæ V. incip. circa pastoralis 4. Kalendas Junii anno ejus primo edita, vel audiant confessiones sine facultate eis facta, Conc. Trid. sess. 23. cap. 15. de Reg. vel quid committant circa Monialium clausuram ipsi Episcopis invitati, cap. sane ubi glo. verb. obedientiam de excessib. Prælatorum & illam Bullam Pii V. vel vocati ad publicas processiones venire recusant, Conc. Trid. cap. 13. de Regul. qua de nasteriis, Conc. Trid. sess. 25. de Regul. & Bulla d. Pii V. Vel prædicant scandala & errores in Ecclesiis etiam suorum ordinum, sess. 25. cap. 2. vel interdicta & festa per Episcopum privilegiata in eorum Diocesibus non observant, sess. 25. cap. 12. de regul. vel sine eorum licentia verbum Dei publice prædicant, sess. 25. cap. 12. sess. 24. cap. 4. vel in instituenda lectione in ipsorum Monasteriis negligenter procedunt, sess. 25. cap. 1. vel si dimissorias concedant, aut ordines conferant subditis secularibus, sess. 7. cap. 10. sess. 23. cap. 10. Vel si publice legant non facta prius professione fidei coram Episcopo loci, iuxta bullam felicis recordationis Pii V. edita anno 1564. vel si in ipsorum Ecclesiis curatis non resideant, sess. 6. cap. 2. sess. 25. cap. 11. vel si extendant metas suorum privilegiorum, glo. cap. patenibus in verb. potius de privileg. in his enim & similibus casibus quos ego alio in loco adduxi, tract. de jurisdic. ord. in exempti. lib. 2. quest. 45. Episcopus jurisdictionem habet in exemptos, nisi privilegio exemptionis specificè illis & similibus casibus derogaretur, quod procedit, tam si delinquant intra claustra quam si extra, quia in prædictis Episcopus habet de jure fundatam intentionem supra omnes, Rota par. 1. divers. dec. 78. At vero si delinquant in aliis casibus, iterum est distinguendum, an intra vel extra claustra delinquant.

Si intra claustra delinquant, de claustralibus delictis nihil pertinet ad Episcopos, sed remanent sub jurisdictione & correctione suorum superiorum, rot. iii. de Regular. Si vero manendo intra claustra delinquant extra claustra, si talia delicta non sunt scandalosa & notoria, pariter Episcopus non potest in eos animadvertere, Conc. Trid. sess. 25. cap. 14. de regul. Ferretus conf. 69. n. 5. Navar. in cap. non dicam 12. quest. 1. cap. sane de excess. Prælat. Sed si delicta sunt scandalosa aut notoria extra claustra commissa, tunc potest Episcopus in eos animadvertere, Conc. Trid. d. cap. 14. sess.

74. *sess. 25. de regul. de instantia* autem quam Episcopus observare debet, hoc in casu videatur fuisse Paulus Fuscus Episcopus Sarnensis, *tract. de visitatione lib. 1. c. 8. Bulla Boromei Clem. 8. quam ego supra inferni §. 4. scholia. 54.*
- 7 Secundo autem casu, quando regulares manent extra claustra, & tunc aut delinquant extra ea, & ratione loci exempti cognitio spectat ad superiorem regularium, & iterum sub distinctione monasterii pro religionis servitio, nec non sub regulari observantia & pariter jurisdictione pertinet ad superiorem regularium, *cap. 14. sess. 25. de Regul. in Conc. Trid. Episcopique officio nihil aliud incumbet, quam ut superiori regularium scribat interque pro punitione, cap. qui verè 16. quest. 1. Fel. cap. licet ratione num. 11. de possit regulari dare licentiam, Conc. Trid. cap. sess. 25. de reg. dictaque loca sunt membra & dependentia à suis monasteriis, ceteri debent eodem jure & gaudere privilegiis suorum monasteriorum, cap. recolentes §. ceterum de statu monach. glo. cap. eorum verb. dependeat de alate & qualitate ord. & ita hoc in casu censuit sacra congregatio inter resolutiones Portugaleses, cujusmodi exemptioni partes non possunt sine papa licentia renuntiare; *Castrensis conf. 432. num. 3. lib. 1. cap. cum tempore ubi Abbatum confessionem & renuntiationem, sicut pater in causa filii, & Dominus in causa servi, Castr. conf. 452. num. 5. Marchesanus tract. de differentiis sententiarum cap. 23. num. 42. & egolatus de iurisdic. ord. in exempt. lib. 2. cap. 7. num. 2. & seqq. cap. 31. num. 7. cap. 4. num. 8. aut vero regulares sine superiorum licentia manent extra claustra, delinquantque, & tunc Episcopus contra eos procedet, d. cap. volentes Conc. Trid. sess. 25. cap. 4. de Reg. & sess. 6. cap. 3. Bulla Sixti P. 6. Kal. Decemb. 1587. incip. cum de omnibus §. sed. & quia Rosa divers. part. 1. dec. 702. num. 5. vide supra §. 4. scholia. 54. quod tamen limita non procedere in militibus S. Joannis Hierosolimitani, qui licet sint regulares & maneant ac delinquant extra claustra, tamen subsunt eorum magno Magistro, quemadmodum per Bullam Pii Papæ sacra congregatio censuit, ad cap. 3. sess. 6. Conc. Trid. Nunc breviter ad causas regularium civiles descendendo, in illisque sic distinguo. Aut proceditur per viam visitationis, aut ordinariæ seu contentiosæ jurisdictionis.**
- 8
- 9
- 10
- 11
- Primo casu si regularia loca curam non habent animarum, aut sunt capita ordinis vel alia monasteria capitibus immediate subjecta & non subsunt Episcoporum visitationi, *cap. 11. sess. 25. de Reg. aut non sunt capita ordinum, nec eis immediate subjecta, & in eis simul cum cura viget regularis observantia, & tunc aut cura imminet ipsis domibus & monasteriis principalibus, aut membris eis annexis & ab eis dependentibus; primo casu procedit cap. 11. sess. 25. de reg. ut possit ab Episcopo visitari*

visitari in eis tantum, quæ ad animarum curam pertinent, tam quo ad locum curæ deputatum, etiam si sint de militia S. Joannis Hierosolimitani.

Secundo vero casu ubi cura incumbit annexis vel dependentibus, & tunc non solum visitatio sed deputatio Vicarii cum congrua portione ad Episcopum spectabit, cap. 7. sess. 7. Conc. Trid. d. cap. volentes §. in eos.

Si vero in his annexis viget sola cura sed non Observantia Regularis, & isto casu sive commendata sint, sive non subduntur Episcoporum visitationi, & correctioni, per cap. 8. sess. 21. si vero Regularia loca curam non habent animarum & tunc aut in eis non viget Regularis Observantia, aut viget.

Primo casu, subiciuntur Episcoporum visitationi, d. sess. 21. cap. 8. in princ. Secundo casu, ubi viget Regularis Observantia, aut agitur de visitatione principalium Monasteriorum, & in his nihil ad Episcopum spectat, d. cap. 8. sess. 7. eodemque jure censentur membra & alia loca principalibus annexa, seu ab eis dependentia uti antè dictum est, d. cap. recoleentes. solvo, quod si eorum superiores sunt negligentibus in subditorum correctione, Episcopus post sex menses potest eorum negligentiam supplere, d. cap. 8. sess. 21. & Bulla Clem. 8. supra citata.

Aut agitur contra Regulares per modum ordinariæ seu contentiosæ jurisdictionis seu cognitionis causarum civilium, & tunc ibi Regulares degunt intra Monasteria, etiam si certum judicem deputatum habeant in partibus quo ad causas mercedis & miserabilium personarum, non prodest regularibus exemptio, Conc. Trid. sess. 7. cap. 14. de refor. vide supra §. 2. scholio 27. ubi latius. aut sunt aliæ causæ, & ipsi Regulares sunt actores aut rei, si rei, cognitio causarum pertinet ad eorum judicem deputatum quem conservatorem vocant, Conc. Trid. cap. 5. sess. 14. prout Regularibus concedi solent, iuxta cap. 5.

Si vero sint actores & tunc sequi debent forum rei, nisi aliud in litteris disponatur, uti disponitur in exemptione Cleri Secundarii Diocesis Leodiens. qui neque active neque passive protogare potest, quemadmodum ostendi in tractatu de jurisdictione ord. in exempt. aut Regulares non habent certum judicem in partibus deputatum & tunc conveniri poterunt coram ordinario ad solvendum debita etiam uti sedis Apostolicæ delegato, Conc. Trid. sess. 7.

Licet enim textus Conc. Trid. loquatur de regularibus extra Monasteria degentibus, tamen procedit etiam contra degentes in claustris, prout ratio suadet, ob quam datur etiam in exorbitantibus à jure extentione, latè Navar. cap. in cap. pœna de panis. dist. 1. Longè magis in favorem ordinarii, cui jurisdictione competit per totam suam Dioccesim, cap. omnes Basilicæ 16. quest. 7. Lapus alleg. 68. in fin. cap. cum Episcopus de offic. ord. in 6. cum enim ordinarii jurisdictione sit favorabilis. lib. 1. de jurisdic. in exemptis quest. 4. fundatamque habeat intentionem suam per totam suam Dioccesim, quicquid expresse non excipitur, censetur ei concessum. d. cap. cum Episcopus cap. ge-
neri

neri ubi Divus de reg. iur. in 6. l. regula ubi Decius ff. eod. tit. absurdumque esset regulares esse iudices & partes propria in causa. gloss. d. cap. volentes §. in eos autem verb. quantum ad ista de privileg. in 6. Signanter vero cum accessus ad Papam est difficultis, ut eodem in tractatu ostendi, lib. 4. quest. 50. & quest. 51. Navar. cap. contingat Remed. numer. 3. vers. & non facili est ad Papam recursus de rescriptis.

QUESTIO CIII.

Clerici Sæculares Exempti, qui in partibus iudices aut conservatores non habent, coram quibus experiri aut conveniri possint.

S U M M A R I U M.

1. Cleri alii sunt proprii, alii suffraganeorum.
2. Archiepiscopus quid possit in Clericos suffraganeorum.
3. Episcopus quid in Clericos sua Diocesis etiam exemptos possit, tam in criminalibus quam civilibus casibus & numero 5.
4. Hospitalia sub Regum protectione constituta an subsint Episcopo.
5. Conservator est iudex Exemptorum in causis Civilibus.
6. Exempti non habentes certum iudicem, subiacent oratorum.
7. Concilium Tridentinum si non sit receptum, quid iuris.
8. Periculum si sit in mora, sequantur exemptiones.
9. Dispositio recipere interpretationem a verisimili mente disponentis.
10. Dispositio restringi debet, ne quis debite damnum patiatur.
11. Exemptio quæ sit alteri damnum cessat.
12. Exempti in prima instantia Romam evocari non possunt.
13. Privilegia sunt reciproca.
14. Exempti possunt à suis creditoribus coram conservatoribus Exemptorum conveniri.

Clericorum hic facio duplicem speciem, alii enim sunt Clerici proprii, alii suffraganeorum. Proprios Clericos voco eos, qui de jure communi immediate alicui Episcopo aut Archiepiscopo, Primate, Patriarchæ subiacentur, de ejusmodi enim propriis facit quilibet etiam Archiepiscopus aut Patriarcha pro ut quilibet Episcopus in sua Diocesi, Clerici vero suffraganeorum dicuntur, qui sunt in Diocesi immediata alicujus Episcopi, ita dicti respectu Archiepiscoporum, Primate-

quo, Patriarchatum, quibus jure communi certis quibusdam ex causis subiciuntur. 2
 Quod itaque attinet ad clericos suffraganeorum, si Archiepiscopus velit in Diocesi
 eorum suffraganeorum exercere quaedam honoris causa vel celebrare, predicare,
 crucem deferre, publice benedicere, poterit. Clem. Archiepiscopo de Privilegiis ubi
 DD. Hac enim & similia quae magis honorem quam jurisdictionem designant, ei
 permittuntur. *Præmissis de præminencia Archiepiscoporum num. 20. 24. 55.* veluti
 honorificam cathedram erigere per Provinciam. *gloss. cap. limoso 23. quest. 2. late*
Quarta de autoritate Archiepiscoporum n. 10. vers. non sunt num. 12. & seqq. In actu
 voluntario suis ministris uti juxta tenorem privilegii arg. cap. porro de privileg. non
 poterit tamen oblationes recipere, quae in sua celebratione offeruntur, quia ex ad
 loci illius rectorem pertinent. *Card. d. Clem. Archiepiscop. in pr. num. 11.* Quod si ex
 Decreto Conc. Trid. sess. 24. cap. 3. visitatio Provinciae ad Archiepiscopum pertineat,
 eo casu possit subditos absolvere. *cap. fin. de censibus in 6. & alia facere, quae ad vi-*
sitationem spectant. d. cap. 3. sess. 24. Si vero Archiepiscopus procedere vellet per mo-
 dum jurisdictionis metropolitanae contra exemptos invitos, tunc nec ordines con-
 ducere, nec confirmare, nec degradare, nec processiones indicere, nec cathedram eri-
 gere, nec confessiones audire, nec Ecclesias, nec virgines consecrare, nec subditos
 eorum absolvere, nec indulgentias concedere poterit. *d. Clem. Archiepiscopo ubi etiam*
gloss. & glo. in cap. si Papa de privileg. in 6. veluti ubi supra numer. 2. Navar. cons. 12. de
Clerico excom. ministr.

Episcopus autem in propria Diocesi volens uti jurisdictione in Exemptos,
 videat an in criminalibus vel civilibus. Si in criminalibus, aut Ecclesia ejus ca-
 thedralis non est exempta, & tunc procedet juxta dispositionem Canonice, in
 cap. 4. sess. 6. Concil. Trid. aut est exempta, & procedat juxta Concil. Trid. cap. 6.
 sess. 25. de Reformatione. *Roia diversorum part. 1. dec. 743. & part. 2. dec. 306. & 308.* Si vero
 quæstio sit de Ecclesiis aliis inferioribus à Cathedrali, aut versetur in exemptione
 personali, ut sunt Palatini, vel regii Capellani, & tunc aut actu non serviunt aut ser-
 vium, Si actu non serviunt, non prodest eis talis Exemptio, quin teneantur ad resi-
 dentiam in propriis beneficiis, quæ residentiam requirunt. *Concil. Trid. sess. 24. cap. 11.*
 & in criminalibus cognoscantur ab ordinario. *Concil. Trid. sess. 14. cap. 14.* aut actu
 serviunt, & tunc aut prætendunt exemptionem & residentiam beneficiorum &
 non possunt etiam vigore Eugenianæ constitutionis, cap. 1. in fin. sess. 23. aut sine
 hac obligatione & possunt, d. cap. 11. sess. 24. & in criminalibus cognoscantur à
 suo iudice, & examinentur ab ordinario. Si vero agimus de jurisdictione Episco-
 pi in subditos suos civiles, & tunc aut procedetur cum eis per viam visitationis,
 aut alia via.

Primo casu, si ea Ecclesia est subiecta Episcopo, sive sit commendata sive non,
 L 1 2 vel

vel quomocumque exempta, etiam si esset hospitale aut alius locus pius, poterit et
 visitare, qua de re vide quæ scripti alio in loco de *jurisdict. et ord. in exempt. lib. 1. quest. 21.*
lib. 4. quest. 57. pr. cap. 8. et 18. sess. 7. cap. 8. sess. 27. cap. 8. sess. 22. cap. 8. sess. 25. Nisi hospi-
 titalia & pia loca essent sub Regum immediata protectione *d. cap. 8. sess. 22.* Si vero
 Ecclesia vel Prælatus non solum essent exempti sed nullius Diocæsis, & agitur de vo-
 cando eum ad Synodum, & tunc aut est Prælatus inferior Episcopo, & non cogitur
 venire ad Synodum. *Navar. conf. 11. de offic. ord. aut est Episcopus & teneatur aliquem*
vicinum Metropolitanum eligere semel, cuius synodo Provinciali interesse debet,
 & quæ sibi ordinata fuerint observare, salvis tamen ejus privilegiis & exemptione
 in aliquibus, *Conc. Trid. sess. 24. cap. 2. de Reform.* qua de re vide plenius quæ superius
 notavi, §. 8. *Scholio 205.* Si vero agitur cum Prælo vel Ecclesia nullius Diocæ-
 sis, & in tali casu visitatio spectabit ad eundem Episcopum, cuius Cathedralis Ec-
 clesia, non autem ipsa Diocæsis est proximior, si id constet & possit, alioquin ab eo
 Prælo etiam Sedis Apostolicæ delegato, qui semel in Consilio Provinciali electus
 nullius Diocæsis vel ecclesiæ interim privabitur aut suspendetur, aut aliquo modo
 impediatur ab exercitio suæ jurisdictionis consuetæ in suos subditos ex congregatio-
 nis sententia. Quod enim non mutatur, stare non prohibetur. *l. precipimus C. de*
5 appell. Cum vero agitur de cognitione causarum civilium via ordinaria, & tunc aut
 isti Sæculares Clerici, Capitula certum judicem in partibus deputatum habent, quem
 conservatorem dicunt & cum eis proceditur sicuti dictum est de Regularibus ex
 textu *Conc. Trid. sess. 7. c. 4.* quod limitatur non procedere in universitatibus & gene-
 ralibus Collegiis Doctorum & Scholarium, necnon in hospitalibus actu hospitali-
 tatem servantibus. Nam his salvæ sunt exemptiones. *Conc. Trid. sess. 14. cap. 5. de Refor.*
 in reliquis observanda erit forma supra dicta quo ad regulares, *d. cap. 5. & juxta for-*
 mam litterarum conservatorialium. At ubi isti exempti certum judicem deputa-
 tum non habent, tunc quo ad omnes causas in prima instantia subduntur loci ordi-
 nariis. *Conc. Trid. sess. 24. ca. 20.* qua de re video quæ notavi superius, §. 13.
Scholio 184. & pro causis matrimonialibus & criminalibus quæ aliàs erat sub cog-
 nitione Decani, Archidiaconi vel aliorum inferiorum, *d. cap. 20. §. ad hac.* Nisi hujus-
 modi inferiores jurisdictionem ordinariam exerceant in spiritualibus & temporalibus
 in Parochiis & in Parochianos privativè ab immemoriali tempore, ad Episcopos spe-
 ctabit, *juxta DD. Clem. Dioxesanus de vita & honest. Cler.* vel nisi esset de causis quæ
 apud Sedè Apostolicam sunt tractandæ, vel quas Summus Rom. Pontifex per speciale
 rescriptum manu sanctitatis suæ signandum cõmiserit vel avo, averit. *Conc. Trid. c. 20.*
 Quid autem hac & præcedente quaestione ac etiam in 27. hujus materiæ scriptis, causis
 7 exemptorum carentium in partibus specialibus conservatoriis seu iudicib. subici quo
 ad

adeorum causas civiles ordinariis, id usu venire potest iis in locis, quibus Conc. Trid. est receptum, qua de re fuse scripti alio in loco, l. i. quaest. 50. de iurisdic. ord. in exempt. ut & sicubi Conc. Trid. receptum non est, cum periculum est in mora, vel ad Papam accessus est difficilis, multisque aliis similis categoriæ casibus, quibus tam exemptorum quam etiam eorum quibus cum exemptis negotium est, interest causam ordinario. Fel. cap. nonnulli in pr. vers. quod si accessus de Rescript. per Barib. l. mediterranea C. de annoni lib. 10. qua de re ego etiam quæ hæc tenent scripti non statim hic repetere, lib. 2. quaest. 45. & lib. 4. quaest. 50. & 57.

Fundaturque hæc conclusio optima juris ratione, sicuti enim omnis dispositio siue legatis, siue testamentaria, siue statutoria aut privilegiata interpretanda semper est, prout verisimile est disponentem aut eximentem respondurum, si interrogatus fuisset. Rote novissima dec. 333. nu. 12. part. I. Gabrielus com. conel. lib. 6. de Reg. juris conel. 10. ita & Pontifex exemptionem concedens, si interrogatus, num exemptos subijceret similibus in casibus exceptis, sub ordinariorum jurisdictione respondisset, confirmatur, quia dispositiones legum & hominum æquiparantur, l. si testamento l. si ff. de vulg. & pup. l. non impossibile ff. de pactis. Mathaus Gribaldus tract. de ratione studendi in iure lib. 1. cap. 18.

Cum autem omnis dispositio tam legis quam hominis restringenda sit, ne quis indebitè damnus patiat, l. i. C. de noxal. act. l. quoties C. de pract. nuper offer. Re- biff. ad const. Reg. III. de rescriptis nu. 165. Fel. cap. 2. de rescriptis, fit ut restringenda sit hæc exemptiones in casu, quo exempti non habeant certos speciales iudices in partibus deputatos, ut certis in casibus coram ordinario possint conveniri, vide supra §. 2. scholio 27.

Denique quando exemptio fit damnosa & alteri præjudicialis, amitti solet, cap. suggestum de decimis cap. si quid per de verb. sig. Abbas cum sua Apost. d. cap. suggestum & in cap. per novale de verb. sig. DD. l. ex facto ff. de vulg. & pup. & scripti lib. 3. quaest. 29. de iurisdic. ord. in exempt. fieret autem exemptio damnosa & ipsi exemptis, & iis, quibus cum exemptis in prima instantia experiendum est, si statim in Romana Curia in magno sumptu experiri deberent, aut etiam cogerentur sæpe obleve & exiguum debitum impettare rescripta ad lites majore sumptu sæpe, quam res ipsa sit, de qua esse potest questio. Fel. cap. nonnulli in princ. vers. nisi partes gravarentur de rescriptis. uti alio in loco ostendi lib. 4. quaest. 87. hincque factum est, ut speciali privilegio tam in Hispaniis, Fr. ncia quam Belgio exempti in prima instantia Romam evocari non possint, sed coram propriis in patria iudicibus, quales solent esse eorundem conservatores, debeant conveniri, vide supra §. 13. scholio 184. Proinde cum privilegia soleant esse reciproca, deturque in eis retortio, l. 3. ubi DD. ff. quod quisque iuris & DD. supra citati, consequens est, ut quemadmodum exempti suos debitores coram suis

suis conservatoribus convenire possint, ita & ipsos posse à suis creditoribus coram
 eisdem conservatoribus conveniri, d. l. 3. ubi glo. & DD. Et quidem ita concludit Pe-
 trus Loricus in apicibus iuris tract. de privilegiis impetrati retortione, in hæc verba.
 Puto igitur te contra me si postulavi privilegia uti, etiam si non utat, l. si. v. v. s. ju-
 nam C. de fructibus & litium expensis l. 1. §. sed & si agant ff. de iudicis. In dubio autem
 ad sui postulationem aliquis privilegium habere præsumeret, cap. si meta de prob. in
 6. nisi bis concessum esset, §. deinde competens aub. de mandatis principum, secunda
 enim concessio si de prima mentionem faciat. Bald. l. C. de pecun. bon. sublati.
 clausula ex certa scientia æquipollet. §. & hoc vero iubemus. Aub. ut nulli iudicem,
 quæ clausula eum effectum habet, quem habet principis concessio proprio motu
 facta, glo. verb. literarum in fin. in cap. statutum de Rescript. in 6. Item si benemerita
 procellerunt, ex his præsumatur privilegium proprio concedentis motu con-
 cessum, l. si vero non §. idem Pap. ff. mandati. licet & quando illud per legis aut
 statuti modum concessum, l. si vero non §. idem Pap. ff. mandati. licet & quando
 illud per legis aut statuti modum concessum esset, glo. aub. actiones C. de suo Et
 cles. Ita ille.

QUESTIO CIIII.

Conservatores an cognoscere possint in prima instantia non obstante disposi-
 tione Conc. Trid. sess. 24. cap. 20. de Refor.

SUMMARIUM.

- 1. Conservatores cognoscunt in prima in-
stantia.
- 2. Explicatio Conc. Trid. sess. 24. cap. 20. de
Refor.
- 3. Conc. Trid. loquens de ordinariis, intelli-
gendum est de quibuslibet.
- 4. Jus antiquum non censetur sublatum,
nisi quatenus in novo exprimitur.
- 5. Reditio ad jus commune est favorabilis.
- 6. Quando tollitur jus alicui ex privilegio
quæsitum, reditio ad jus commune non est
favorabilis.

Conservatores in prima instantia posse cognoscere, quia ordinariorum iure
 censentur, ostendi superius, quest. 3. & 4. Idque non obstante, Conc. Trid.
 sess. 24. cap. 20. de Refor. disponente omnes causas, in prima instantia tractari
 debere coram locorum ordinariis. Nam ut notanter ostendit Gregorius Sayrus
 in floribus decisionum lib. 1. tit. 17. de offic. del. dec. 1. & 2. & ante eum Marinus Navar.
 cons. 1. de offic. del. & laius cons. 9. de privilegiis, articulus ille Conc. Trid. non derogat
 Con-

Conservatoribus, qui diplomate Conservatoriali aut consuetudine, vel praescriptione ad universitatem caesarum deputati, ordinariam jurisdictionem acquisitionem locorum, quales sunt conservatores universitatum Regularium aut Collegiorum seu d. loco lib. 2. tit. de foro compet. de. 2. Concilium enim Tridentinum generaliter de ordinariis loquens, de quibuslibet speciei ordinariis intelligendum est; quippe quod genus proprie de qualibet ejus speciei soleat praedicari, Bald. l. 2. C. de jure auctoritatis Greg. Sarrus d. loco & late etiam Navarr. hic laudatus. Denique jus antiquum non censetur sublatum, nec ab ipso recessum, nisi quatenus exprimitur in novo, Navarr. cons. 17. nu. 4. de sponsalib. Juxta illud, quod non mutatur, cur stare prohibetur, l. praecipimus C. de appell. l. sancimus C. de testam. Idque non obstante, quod reditio ad jus commune sit favorabilis & extendenda. Quando enim tollitur alicui jus ex privilegio quaesitum reditio ad jus non dicitur favorabilis, Nevilant. in Silva nupt. lib. 6. num. 26. Farin. cent. 7. dec. 11. num. 2. fol. 9.

QUESTIO CV.

Exempti an causas contra eorum fidejussores coram ordinariis fidejussorum judicibus motas ad suum Conservatorem possint recurrere.

SUMMARIUM.

1. Exemptorum privilegia ad fidejussores eorum non extenduntur.
2. Scholares non possunt causas fidejussoribus eorum motas ad conservatorem scholarium revocare.
3. Partes quando sunt diversi fori, non attenditur continentia causa.
4. Inhibitio emanata in favorem principalis, fidejussori ejus prodesse non potest.

Revitet respondeo non posse. Ratio est, quia exemptorum privilegia sunt personalia, quae eorum personas egredi & ad eorum fidejussores extendi non possunt. glo. S. fin. in stu. de replicat cap. privilegium personale de Reg. jur. in 6. Rom. cons. 633. Abbas cap. ei rescripto nu. 2. de jurejur. l. exceptiones qua persona ff. de fidejussor. nu. 284. Mmdanus tract. de continentia causa lib. 3. cap. 22. num. 10. Spec. de comp. jud. edit. §. 1. nu. 29. vers. sed. pone.
Hinc D. Joannes Wamellius respondit, scholares praetextu suarum exemptionum

num causas adversus eorum fidejussores coram fidejussorum iudicibus ordinariis intentatas, ad eorum conservatores revocare non posse, *¶ Vamef. conf. 357. num. 3. de fidejussor. tom. 2. idipsumque confirmat Rebuffus de privilegiis scholasticum privilegio 152. num. 4. Hippolitus de Marfilis de fidejussoribus quest. 42. num. 234. Speculator de compet. iudicis aditione §. 1. num. 16. vers. sed pone clericum Baldus in Rubr. in manus d. conc. 633. idque quia exceptiones ut & exemptiones in personam conceptae personales sunt, & personam egredi non possunt, DD. iam citati l. idem in duobus §. personale ff. de part. d. l. exceptiones qua persona, & Hippolitus d. n. 284. Quae quidem licet passim scripserint de scholarum clericorumque exemptione, idipsum tamen ob forti analogiam, in his de quibus tractamus exemptis, respondendum est, & statu conscripti, lib. quest. 47. lib. 2. quest. 4. num. 14. lib. 2. quest. 36. & 37. neque huic conclusioni refragari potest, quod exempti tenebuntur suis fidejussoribus, qui condemnari solent actione mandati, quia in forisortitione id non est in consideratione, *¶ Vamef. de conf. 375. n. 3.* lex enim ex hac sequela non solet facere eum iudicem, qui alioquin esse non potest, *Caballanus de evictionibus §. 3. quest. 4. num. 130. scripsi lib. 1. quest. 38. de iurisdic. ord. in exempt.* Ut nec ob stare potest causa cohaerentia aut connexitas, quae est inter exemptum & ejus fidejussorem. Quia exemptus & fidejussor sunt diversi fori.*

Quando autem partes sunt diversi fori, causa continentia non attenditur, *Capitulum dec. 122. num. 5 fol. 174. late Mindanus tract. de continentia causa tit. 3. per tot. signanter art. 7. fol. 23. M. noch. de arbit. iudicum casu 371. num. 21. leson. l. nulli num. 6. C. de iudicis.* Cum ne quidem inhibicio emanata in favorem principalis, ejus fidejussori prodesse non possit, nec ad eum extendi, *late Vincentius Carocius de remediis adversus praesudiciales & damnosus executiones, exceptio 44. num. 232. & sequentibus Bald. l. 1. in fine C. de div. res rescriptis per l. creditor ff. mandati.*

QUESTIO CVI.

Conservatores ordinis Franciscanorum de Observantia certae Provinciae, an in actione debiti civilis tam proprio exemptorum nomine, quam suorum correorum inhibere possint Ordinario ne cognoscat,

SUM.

S V M M A R I V M.

1. Casuarius quaestio.
2. Pater Guardianus potest stipulari pro monachis.
3. An fideiussor possit accedere obligationi monachi.
4. Iudicandum secundum tenorem privilegiarum.
5. Exemptio concessa Religiosis an extendatur ad Religiosas.
6. Quid sit dieta.
7. Mensuratio dietarum qualis sit.
8. Duplex species dietarum.
9. Dieta an computari debeat à loco domicilii vel à sine Diocesis.
10. Conservatoria sunt quantum fieri potest ad scriptum referenda.
11. Mens debet preponderare verbis.
12. Quae sit vis clausula non obstante constitutione Bonifacii Papa de una & in Concilio generali de duabus dietis edita.
13. Dieta misericande ex opinione vulgari.
14. Gratia Pontificia sunt ad sensum communem reducenda.
15. Quid si aetas aut conditio persone non possit respondere vulgari mensura.
16. Quid si vocatus ultra dietas legitimas non excipiat.
17. Sorores annunciatae num possint civem Leodiensem evocare coram conservatore Luxemburgensi.
18. Non licet aatre conservatorem remotis rem, postposito propinquari.
19. Fideiussor an gaudeat Exemptione principalis.
20. An non obstante inhibitione conservatoris Luxemburgensis fideiussor possit coram suo iudice conveniri.
21. Inhibitio facta ad instantiam principalis non prodest illius fideiussori.
22. In omni inhibitione insuit clausula quatenus de iure licet.
23. Scante fori diversitate, continentia causa non iuratur.
24. Privilegium consortis non extenditur ad consortem.

Loco praeludii libuit praemittere hypothese[m] mihi à M. Philippo Wesio procuratore caularum vigilantissimo propositam, quae occasionem dedit huic examini.

Nuper Moniales Annunciatae B. Virginis ordinis Sancti Francisci in emphiteusim perpetuam acceperunt ab anna le Cock latifundium ejus in Civitate Leodiensi in caenobium istius ordinis convertendam sub annuo reditu quingentorum & tredecim florenorum monetae Brabantiae, rituque patrio (quia ut moniales illae Annunciatae & Pater Petrus Oranus Guardianus Franciscanorum Leodiensium, qui pro eis una cum duobus civibus ei adhibitis autoratus à Provinciali ordinis stipalabatur, inopes erant) Natalis de Robermon Civis Leodiensis constituit contrapignus consuetudinarium, hoc est pro quolibet octavo denario dictae pensionis

M 13

annu 2

annua 51. florenorum unum florenum super sui bonis, subiciens pro immolatione & obligatione hujus emphiteusis sua omnia bona juxta Patriæ mores hypothecæ, eaque de re expediuntur solemnibus operibus scabinales, tandem Annunciatæ mutato concilio cœnobii construendi, emphiteusos acceptæ penitentis & patriam Leodiensem deserunt. Anna autem transportatrix sui juris & emphiteusos facta tenax, vocavit in jus coram iudice ordinario Patriæ Leodiensis Annunciatæ, citando eas per edictum seu quia latitabant ad valvas & d. Natalem contra pignoris promissorem in personam, qui litem contestatus est, eamque ad causæ conclusionem usque perduxit, Annunciatæ autem contententes se ab omni jurisdictione ordinaria exemptos, recurrunt ad Abbatem Monasterii Beate Virginis Luxemburgensis, obtinent ab eo mandata inhibitoria hoc prætextu, quod ordinarius iudex Diocesis Leodiensis, de hac causâ & questione tam ipsas quam dictum Natalem eorum consortem concernente cognoscere non possit. Ex hac facti questione publicantur aliquot quæstiones quibus laconice respondit.

Prima, Num Patet Guardianus poterit pro sororibus Annunciatæ stipulatus & latifundium hoc eis in emphiteusim acquirere.

Secunda, Num obligatio Natalis qui pro contra pignore bona sua hypothecavit, subsistat.

Tertia, An Abbas Monasterii Beate Mariæ Luxemburgensis sit conservator Annunciarum.

Quarta, Si sit, an citare poterit Luxemburgum Civitatis Leodiensis civem, duabus inde vel tribus diebus distantem.

Quinta, An Natalis qui pro contra pignore principaliter se obligavit, gaudens exemptione & continentia causæ, quam Annunciatæ moverunt coram d. Abbate S. Mariæ Luxemburgensis Civitatis.

Sexta, Num inhibitione Abbatis non obstante, procedi possit in causâ adversum dictum Natalem.

Septima, an ordinarius iudex Natalis de validitate ejusdem inhibitionis possit cognoscere.

Prima quæstioni respondi, subsistere stipulationes Patris Guardiani acquirentis & stipulantis nomine sororum Annunciarum, quia Monachi solent seratis acquiri parari, Navarr. d. Regul. com. 2. nam. 62. quorum stipulatione obligatio Ecclesiæ acquiri potest, uti de monachis respondit Dominus Wamsius conf. 463. nam. 4. de Regul. com. 2. l. placet ff. de acqu. hered. l. possessio §. i. ff. de acq. poss. cap. cum Monasterium de statu Monacho. Socin. Senior conf. 16. numer. 2. vol. 1. §. item vobis institui. Per quas personas, signanter in favorem Ecclesiæ, l. generalis C. de sacros Eccles. Navarr. d. nam. 62. C. segg.

Species dietarum, alia enim legales, dicuntur alia, vulgares. Legales dicuntur in quibus pro dieta seu pro itinere unius dici computantur viginti miliaria in quorum singula consumuntur mille passus. *l. 3. ff. de verb. sig. Castr. l. 1. ff. si quis cautionibus*, idque in itinere terrestri, at vero maritimo seu navigio quinquaginta miliaria. *Barth. v. de de insulis*, quod tam in Alciatus ad fluxum refluxumque maris aquarumque conditionem iudicantis arbitrio relinquitur in *d. l. 3. ff. de verb. signif.* vulgares vero dietae sunt intervalla locorum, quae secundum communem aestimationem itineri unius diei commensurantur. *Castr. d. l. num. 4. & 5.* ubi etiam *Barth. Jason l. liberorum. §. quod tamen cassius ff. d. leg. 3. l. cum de la virius ff. de fundo instr. leg.* eaque commensuratio facienda est, non per abrupta & compendia viarum inconsueta & vulgo visitata. *Castr. d. l. num. 5. Alex. conf. 22. lib. 4. Barth. & Jaf. d. l. 1.* & solitam morem regionis, non habita ratione miliarium, quae pro diversitate regionum diversae aestimantur aliter enim Itali, aliter Franci, aliter Angli, aliter Germani sui miliaria computant. *Moneta de arb. jud. lib. 2. cen. 1. casu 2. numer. 8. Moneta de conservat. cap. 7. num. 60. idem Moneta de arb. jud. casu 106. in hac materia non dietarum legalium, sed vulgarium ratio habenda est. Cast. & DD. d. l. 1. DD. d. cap. nonnulli & cap. dilectus.* Oriuntur autem sub hac quarta quaestione aliquot aliae quaestiones subalternae. Et quidem prima an dieta computari debeat a loco domicilii vel a fine Diocesis? Doctores variis distinctionum involucribus inter actiones Reales, personales & mixtas huic quaestioni responderunt. *DD. d. cap. nonnulli & d. cap. dilectus de rescriptis. Franc. cap. statutum §. cum vero numer. 12. de rescriptis in 6.* Mihi hoc in conflictu magis ardet opinio gl'ossae, in *d. cap. statutum §. cum vero in verb. dieta. Felin. in d. cap. dilectus numer. 13. vers. Hanc partem tenet de rescriptis, Imola in d. cap. statutum §. cum vero numero duodecimo, & aliorum non paucorum sententium dietam computatam esse a loco domicilii, Apost. ad Abbatem cap. dilectus 2. in littera E. de rescriptis Rota dec. 34. de rescriptis in antiq.* estque opinio communis teste *Alex. Moneta de conservatoribus cap. 7. numer. 368.* eaque ni fallor opinio amentato quod ajunt fulcitur argumento, sive enim reali, sive personali, sive mixta, sive qualicumque alia actione experiendum sit, militat eadem ratio constitutionis Pontificiae, scilicet ne ex tam longo intervallo que in itinere locorum vel intervallo litigantes ob istas locorum distantias ac molestias expensasque inde subeundas juri litigae suae decedere, iniquisque conditionibus depauescentis animi deponere compellantur. *Felin. d. cap. dilectus numero 13. vers. hanc partem,* ubi autem militat eadem ratio, ibi etiam militat debet eadem rationis dispositio, *cap. 2. de trans. Pralat. Praes. Everardi in locis legalib. loca ab identitate rationis.*

Quod ego tamen limitandum censeo in conservatoribus juris scripti, in iis enim non habetur ratio domicilii sed finis Diocesis, in qua sunt Conservatores de-

deputati d. l. fin. S. Conservatores, Wames. conf. 50. numero 1. de pallis vol. 1. An autem id ipsum sit in Conservatoris quas scripti initio quaestio. Prima esse enormis sive heterocitas, id est, contra seu praeter juris communis regulas & dispositionem institutas, pendet a diplomate conservatoriali, ejusque examine & tractatu.

Et quidem videtur, quia dispositiones, rescripta, & concessionis Pontificum sunt, in quantum fieri potest, ad dispositionem juris communis reducenda. cap. causam quae de, rescriptis, l. si quando C. de in offic. testam. l. etiam si ius ff. de bonis liberi. Rom. conf. 334. Abb. in Rubr. de rescriptis numer. 3. idque etiam, si verba gratiae Pontificiae aut privilegiorum deberent impropriari, d. cap. super eo de offi. del. Rom. d. conf. 334 quod tamen restringitur, nisi ex tenore diplomati Conservatorialis constaret de alia mente seu voluntate Pontificis. Felin. d. c. causam qua num. 9. Lancelot de attentat. in part. 2. cap. 20. limit. 11. num. 2. Antonius de Mili in suo repertorio verb. rescripta sunt stricti iuris. Mens enim praeponderat verbis & proprietati sermonis, cap. intelligenti. ita cap. praetera ubi gloss. & DD. de verb. sig. late Tiraq. l. si unquam verba liberi num. 40. C. de rev. donat. Sicuti autem verba rescripti ab aliis ejusmodi rescripti verbis explicationem interpretationemque accipiunt. cap. ex ore de privilegiis, cap. seculo requiritis d. appell. cap. inquisitione eodem titul. Roman. conf. 334. ita & Pontificis mens a praecedentibus subsequenter consuetudine, loci, personae, dignitate charitate, necessitudine est colligenda. Alciat. lib. secundo de verbo. signific. vers. ceterum illud est colligendum l. haeres palam in fin. ubi gloss. de leg. 1. cujus quidem mente (ut cum Quintiliano d. clam. 31. loquar) cum nihil potentius esse apud nos, nihil sacratius animo nostro esse debeat debemus cum in dubio versamur, ob mentis & verborum repugnantiam menti potius amplecti sensum quam verborum, seu menti potius quam verbo adhaerere, l. talem in fin. ff. de hard. instu. l. nominis & rei S. verbum ff. de verb. sig. idque nisi mens dubia sit, non verba. Menoch. lib. scripto praes. 104. numero trigesimo secundo, l. non aliter ff. de leg. 3. late Tiraquel. l. si unquam verb. liberi numere quinto, de revoc. don.

Sed ne quidem tunc nimis anxie. Nam cum verborum proprietatem nimis attendimus, sensum veritatis amittimus, cap. intelligentia, cap. praetera de verb. sig. Guido sing. 243. Nam ut recte Cicero pro Cecinna scriptum reliquit, scriptum sequi calumniantis est boni vero iudicis voluntatem scriptoris auctoritatemque defendere, non enim ex verbis pendet ius, sed verba servantur hominum consiliis & auctoritatibus. Nec verba veniunt in iudicium, sed ea res cuius causa verba in leges coniecta sunt. Et quidem haec est Ciceronis; (quem Tiraq. de Retr. conf. S. 20. glo. univ. n. 10. Juris prudentissimum & in decisionibus causarum laudandum dicit) censura, quod ego nisi brevitati studerem, prolixius possem confirmare si opus sit

lit, videri poterit *Tiraquel*, qui suo more hac in disquisitione profusus est, ad l. si unquam verb. *libertus* num. 5. & num. 39. cum seqq. quibus in locis argumenta huic inde contrariantia adducit, C. de revoc. donat.

12 Quæritur 2. Quid si conservatoris adijciatur clausula hæc frequens, non obstantibus Bonifacii Papæ de una & in Concilio generali de duabus dietis edita, dummodo non ultra tres aliquis vigore presentium non trahatur. *Bonifacius VIII.* prohibuit partes trahi in jus ultra unam dietam, in cap. fin. de off. del. in 6. Conciliumque generale idem vetavit, ne ultra duas dietas, in cap. nonnulli de rescript. cap. ex parte B. num. 9. de foro comp. cap. olim de arbitris. Idque ne rei laboribus & expensis fatigati, liti cedere vel importunitatem actoris redimere compellantur, non debent enim inde nasci injuriæ, unde jura oriuntur, l. meminerint C. unde vi cap. qualiter & quando de accusat. glo. d. cap. nonnulli, idque nisi Pontifex ejusmodi constitutionibus, uti quandoque solet, derogaverit, *Emmanuel Roderic. quest. regul. tom. 1. quest. 65. art. 6.* dubitatur itaque, quid si Pontifex derogaverit constitutionibus de una & duabus dietis, dummodo non ultra tres dietas partes evocentur, qualiter ejusmodi tertia dietarum computanda.

13 Respondeo, tertiam dietam computatam ad instar primæ & secundæ dietæ, quas jura volunt interpretationem sumere à mensura sensuque vulgari & opinione hominum communi, l. Labio ff. de sup. leg. cap. ex literis desponsat. lib. glo. d. cap. nonnulli verb. dieta. *Barth. Casstr. lafon. & DD. l. i. ff. si quis cautionem* Gratiz enim & rescripta Pontificum quantum fieri potest sunt ad sensum communem reducenda. cap. causa que de rescriptis l. si quando C. de in offic. test. Rom. cons. 334. l. labeo ff. de sup. leg. privilegiaque sunt strictissime ne tertio præjudicent, interpretanda, Fel. cap. causam que num. 10. de Rescriptis fol. 107.

14 Quæritur tertio. Quid si conditio litigantis sit, quæ vulgares illas dietas conficere non possit, videlicet si ætas, sexus aut moribus vel aliud tale impedimentum obset. Respondeo totum id ab arbitrio judicis dependere, *Mench. de arb. jud. lib. 2. cent. 1. casu 2. & casu 206. l. continuus §. cum ita ff. de verb. oblig. l. de die ff. qui satisfacere cogantur cap. cupientes de elect. in 6.* qui studere debet, ne partes laboribus, & expensis fatigentur, quod nisi iudex etiam ordinarius faciat, causamque partium remotius habitantium de leger, appellandi ansam præbet partibus id postulantibus, uti late probat *Corseus, tractatu de minimis par. 1. num. 10. & 11.*

15 Quæritur 4. Quid si evocatus ultra duas dietas, aut contra rescripti formam, non excipiat, se ad remotiorem locum contra jurtis dispositionem evocari, an censetur ita prorogasse, ut postea non liceat ei excipere, sunt pugnantes sententiæ, uti videtur est apud *Doctores d. c. nonnulli & d. cap. dilectus spec. de comp. jud. addito §. 1. nu. 5.* Tutius tamen est, ut citatus ultra duas dietas compareat allegaturus hanc exceptionem, l. si quis ex aliena ff. de judicis spec. de comp. iud. edit. §. 1. nu. 1.

Quo autem ad secundum quartæ quæstionis membrum, Num sorores Annun-
ciatæ possunt evocare civem Leodiensem coram Abbate Luxemburgensi conserva-
tore ab eis electo. Respondi non posse. *Anb. xranus cap. cum re de officio delegati
Abbas & DD. cap. sane de foro comp. l. cum post. C. de appellat.*

Ratio prima delumi potest ex dimensione itineris Luxemburgensis, quod aspe-
ctum est, difficile excedensque dietas tres conservatoris adscriptas, signanter si con-
ditionem & sexum viduæ annosæ, quæ ad eum locum evocatur consideremus, uti
jam in quæstione tertia subalterna ostendi.

Ratio secunda, quia Pontifex non designat nominatim Dominum Abbatem Lu-
xemburgensem pro conservatore Franciscanorum, sed indiffinitè Abbates seu Præ-
latos, non restringendo Prælaturas seu Abbatiales illas dignitates ad aliquam
Diocesium aut Provinciam. Quo fit ut Sorores Annunziatæ eligendo illum Abba-
tem Luxemburgensem loci tam distici à civitate Leodiensi in conservatorem seu ju-
dicem hujus causæ, post positis aliis Abbatibus aut Prælatibus vicinioribus tam civitate
Leodien. quam cœnobis Sororum annunziatarum eidem civitati Leodiensi etiam
longe vicinioribus, repelli possint exceptione loci nimis remoti, non modò quod
tribus à civitate Leodiensi & amplius distet, sed quod majori tam sororum Annun-
ziatarum quam Annæ quæ evocatur compendio, iudex seu conservator quispiam
alius seu Leodii ubi abundat copia Abbatum seu Prælatorum, vel vicinioribus locis
inveniriæ deligi potuisset, uti ego superius probavi, *quæst. 12. nolens ibi dicta hic re-
petere.* Et hæc sententia etiam congruit menti Pontificis, cujus dispositiones ita
semper intelligendæ sunt & temperandæ, ut ex eis damnnum alteri non inferatur, *l.
Savinus Arristo. ff. de leg. præst. Hier. Grat. cons. 2. num. 46. par. 1. bonique iudicis
est italem æquitatem sibi præ oculis ponere, l. quod si ephefi §. fin. ff. de eo quod certo
loco. Nam ut inquit Ulpianus, l. ut si quis §. idem labor ff. de religio. & sump. funerum.
Generaliter iudex iustus non meram negotiorum gestorum actionem imitari sed so-
licitus æquitatem sequi debet, cum hoc ei & actionis natura indulgeat, mens enim
inquit ibid. *Glossa*, potius, quam verba constitutionis sequenda est, *glo. d. §. idem La-
beo l. quam ius ff. de in ius vocando.**

Quintæ principali quæstioni respondet. Natalem non gaudere exemptione
Annunziatarum.

Tum quia principaliter est obligatus, tum quia hic versatur in obligatione di-
vidua, in qua si cuius non gaudet privilegio consortis, *dixi lib. 1. quæst. 26. num. 11.
C. 12. de iurisdic. ord. in exemptos V. V. ames. cons. 4. in num. 3. de offic. deleg. vol. 1. per l.
1. C. si in eademque caus. l. ex pluribus de arb. iud.* Tum quia debitor causam sui
fideiussoris ad locum iudicem Privilegiatum avocare non potest, uti latius proba-
vi superius *quæst. 107. adde Rebuffum de privilegiis scholarum privilegio 152. num. 4.
Tum quia licet laicus fideiussor clerici non potest declinare forum iudicis laici.*
Martha

Martha. de Jurisd. inter Ecclef. & secular. exerc. conf. 106. nu. 1. Spec. de comp. iud. addit. §. 1. n. 26. Rom. conf. 633. quia exceptio declinatoria competens principali, non competit fidei iuratori, l. si reus ff. iud. solvi, l. sed & si §. 1. ff. de iud. Austr. de pot. sec. cap. Ecclef. R. g. 4. fol. 22. ita & analogia fori non modò in fidei iuratoribus exemptorum, sed etiam in iis qui pro eis se principaliter obligarunt.

20 Sexta quaestioni respondeo, inhibitione non obstante, procedi posse in iudicio iam cepto, adversus Natalem.

Primò, quia inhibitio Abbatis in praedictum litis coram ordinario adversus Natalem pendentis, non est Canonica, sed frivola, & magis consequenterque non ligat, *Lancel. de attentatis par. 2. cap. 20. limit. 1. nu. 3. & 10.*

21 Secundò, quia inhibitio facta, ad instantiam vel favorem principalis non prodest ejus fidei iuratori nec è contra. *Lancelot. d. cap. 20. limit. 6. num. 2. & seqq. & dixi supra quest. 105. Vincentius Carocius de remedijs adversus sentent. & execut. praedictales. ex. cept. 4. 4. num. 232. & seqq.*

Tertio, quia sorores annuntiatæ respectu Natalis sunt personæ separatae & alter alterius censeri debet tertius, cujus inhibitio alteri nocere non potest. *Lancel. de attentatis, cap. 3. de attentatis a tertio, & d. Limit. 6. nu. 3. l. creditor ubi DD. ff. mandati. August. Bero. Familiarum quest. 77. num. 8.*

22 Quarto, in omni inhibitione influit tacite clausula conditionalis si de iure fieri potest. *Bero. conf. 85. nu. 23. lib. 3. Lancel. d. cap. 20. declar. 5. commissio autem vel inhibitio conditionalis non operatur attentata. Lancel. d. cap. 2. limit. 31. signanter in pendens inhibere non potuit.*

Quinto, sorores annuntiatæ & Natalis, qui se pro eis principaliter obligavit, sunt diverfi fori. Quando autem inter consortes & colligantes reperitur fori distinctio, continentia fori suffragari non potest. *Capicinus de 122. nu. 5. latè Mandanus de continen. causa tit. 3. signanter nu. 7. Menoch. de arbit. iudic. casu 377. n. 21. Jafon. l. nulli nu. 6. C. de iudic. & ego supra quest. 105.*

24 Sexto, privilegium Annuntiarum extendi nequit ad d. Natalem, quia privilegium unius consortis alteri consorti prodelle non potest. *Wames. d. conf. 4. nu. 5. Lex pluribus de adm. tit. d. l. 1. C. si in com. eademque causa.*

Q. U. Æ. S. T. I. O. C. V. I. I.

Exemptione congruae portionis conventi coram ordinario, an recurrere possint ad conservatorem.

S U M M A R I U M.

1. Magni est congrua portionis favor.
2. Exempti pro congrua portione possunt coram ordinario conveniri.
3. Perinde est an quis coram Papa vel eius delegato conveniatur.

4. Delegatus gerit vices Papae.
5. Ordinarius multa potest adversus exemptos delegatam auctoritatem qua ordinaria non potest.

Congruarum portionis magnus est favor; transit enim adversus quosvis decimarum possessores tam Ecclesiasticos quam Laicos, *Rebuff. trakt. de congrua portione nu. 8.* adeoque etiam bonorum exemptorum possessores. *Wames. conf. 452. nu. 9. de decimis tom. 2.* sed an tantus sit favor, ut exempti possint pro congrua portione conveniri coram ordinario, nunc est quaestio. Et paucis respondetur posse non modo ita dictante dispositione juris scripti, *cap. Monach. de praeiudic. cap. 1. de suppl. neglig. praelat. cap. 1. de praeiud. in 6. Clem. 1. de iure patr. cap. 1. §. ubi autem de decimis in 6.* *Wames. conf. 452. nu. 1. scripti lib. 1. quest. 45. nu. 88. lib. 4. quest. 48. de iurisdic. in 6.* *Wames. conf. 452. nu. 1. scripti lib. 1. quest. 45. nu. 88. lib. 4. quest. 48. de iurisdic. in 6.* *Wames. conf. 452. nu. 1. scripti lib. 1. quest. 45. nu. 88. lib. 4. quest. 48. de iurisdic. in 6.* *Wames. conf. 452. nu. 1. scripti lib. 1. quest. 45. nu. 88. lib. 4. quest. 48. de iurisdic. in 6.* *Wames. conf. 452. nu. 1. scripti lib. 1. quest. 45. nu. 88. lib. 4. quest. 48. de iurisdic. in 6.*

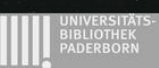
Unde est quod & in aliis pluribus articulis Conc. Trid. Episcopis multa permittuntur, *Conc. Trid. sess. 6. cap. 3. & 4. sess. 7. cap. 6. & 8. sess. 13. cap. 5. sess. 14. cap. 4. sess. 15. 17. & 18. sess. 22. cap. 5. 8. 10. 11. 14. sess. 25. cap. 8. & 9. de Re. form.* ut certe hac ratione & ordinariarum potestas ampliatu invenitur, & exemptorum privilegia facta tecta conserventur. *Wames. d. conf. 452. num. 2. de decimis.*

Q U A E S T I O C V I I I.

Ordinarius si procedat contra Exemptos auctoritate ordinaria, cum delegata debuerit procedere, an exempti recurrere possint ad Conservatorem.

SUM.

N n

SUMMARIUM.

1. Ordinarius multa potest auctoritate delegata in exemptos, quae ordinaria non potest.
2. Processus ordinaria auctoritate vincitur, si delegata auctoritate factus non sit.

Nulla potest ordinarius auctoritate delegata, quae auctoritate ordinaria non potest, sicuti auctoritate ordinaria negligentiam Praelatorum non supplet, delegata vero supplet, *Clem. 1. de supplenda neglig. Praelat.* ita auctoritate ordinaria non cognoscit de causis exemptorum, delegata vero cognoscit in casibus sibi à Concilio Trid. sess. 6. cap. 3. & 4. sess. 7. cap. 6. & 7. sess. 13. cap. 5. sess. 14. cap. 4. sess. 21. cap. 3. 5. 7. 8. sess. 22. c. 1. 8. 10. 11. 14. sess. 25. cap. 89. de Refor. attributis, unde constat, ut si auctoritate ordinaria procedat, cum delegata procedere debuerit, ejusmodi processus vitio & defectu jurisdictionis non obstat, *Wames. conf. 463. nu. 4. de Regularibus* *tom. 2. qua de re vide etiam questione sequenti.*

QUESTIO CIX.

In dubio an ordinarius procedere ordinaria vel auctoritate delegata censendus sit.

SUMMARIUM.

1. In dubio potius ordinaria, quam delegata auctoritate processum praesumitur.

Mullum ut scripti refert, quae auctoritate procedatur ordinaria vel delegata *Menoch. lib. 2. praef. 17. per tot. quem laudavi alio in loco lib. 1. de Jurisdic. Ord. in Exempt. cap. 14. nu. 7.*

Sed quid dicemus, cum ut est proverbium, in qua haeret seu in dubio. Et quidem Dominus Wamesius, *conf. 465. nu. 2. de Regul. tom. 2.* quid haec in re censeat, expressit his verbis, sicut naturalis & communis seu ordinaria causa in quocumque dubio & in plures partes protendente actu potius quam accidentaria praesumitur. *l. qui habet ff. tutelis, praeterim ubi naturalis & accidentariae concurrentis non permittitur, glo. in d. l. i. qui habet,* ita quoque in exercitio iurisdic. concurrente in eundem iudicem ordinaria & delegata potestate, praesumitur potius exercitium ordinariae quam delegatae tanquam accidentariae jurisdictionis, & iudicem utraque hac qualitate praeditum, potius ut ordinarium, quam ut delegatum actum jurisdictionalem facere per respectum ad naturalem seu ordinariam potius quam accidentalem

& extra ordinariam potestatem, *Andreas Barbat. conf. 88. nu. 5. vol. 4.* Unde est quod *Fredericus de Senk. conf. 130. nu. 3.* scribat, processum Episcopi seu ejus Vicarii habentis ordinariam & Apostolicam auctoritatem non tantum ex speciali Pontificis, sed etiam ex generali Canonis dispositione uti in multis casibus id ita constitutum est, *Clem. qua. contingit de Relig. dom. Clem. 1. de suppl. neg. pralat.* esse omnino nullum, si cum illum ordinaria potestate facere non potest, eundem faciat nulla qualitate expressa, ob id quod nulla expressione facta censeatur actum facere sua ordinaria non aliena seu delegata potestate, ita *Wames. adicienda* tamen non abs re videntur ea restrictiones, quas eadem in materia alio in loco attuli, *d. quest. 14. nu. 7.*

QUESTIO CX.

Qualem jurisdictionem habeat Episcopus in Monachos.

SUMMARIUM.

1. Ordinarius quo ad regularia instituta non habet in Monachos jurisdictionem.
2. Secus quo ad crimina publica.
3. Limitatur nisi Monachi essent exempti.
4. Item nisi Monasterium sit alicui Praelato pleno jure subiectum.
5. Paria sunt territorium habere, vel pleno jure esse subiectum.
6. Episcopus in alieno territorio alteri pleno jure subiecto jurisdictionem exercere non potest.
7. Idque non obstante Concilio Tridentino.

Responderur, quo ad Regularia instituta nullam habere jurisdictionem quo vero ad crimina publicis legibus seu Canonibus vindicata jurisdictionem habere, *Prosper Farina. decis. 770. cent. 7. decisionum impressarum Francosuri 1612 cap. omnes Basilica 16. quest. 7. hujus de Episcopo lib. 4. par. 2. quest. 35. nu. 81.* quod maximè procedit in Abbatis quorum Episcopus caput etiam est, *velut Abbas patronum. causam qua 1. nu. 8. de iudicis.*

Limite autem, nisi Abbatia sua Monasterio essent à Jurisdic. Ord. in Exempt. *Farina. d. dec. 770.*

Limite secundo, nisi Monasterium sit alicui Praelato, utpote Abbati vel altero jure subiectum, *Farina. dec. 136. nu. 2.* paria enim sunt territorium proprium habere vel pleno jure esse subiectum *glo. Clem. 1. verb. aut earum par. 1. de foro compet. Card. conf. 25. Gemini. Franc. & DD. cap. ut animarum de constit. Episcopus autem*

in alieno territorio alteri pleno jure subiecto jurisdictionem exercere non potest. DD. d. loco. Neque impedit Conc. Trid. Quia illud non revocat jurisdictionem aliorum ordinatum licet Episcopis inferiorum, Navarr. conf. 9. de privileg. Dec. cap. ad nostram num. 14. de appellat. prout & ego adhuc superius comprobavi, viderique poterunt ea quae hanc materiam concernentia latius in scholis adduxi.

QUESTIO CXI.

An Exemptiones & Conservatoriae amittantur per non usum.

SUMMARIUM.

1. Privilegium sine contradictione non amittitur per non usum.
2. Signanter cum privilegio inest clausula irritans.
3. Jus non utentium conservatur ex iure utentium.
4. Jus patronatus per usum compatroni conservatur.

Privilegium non amitti per non usum nisi antecedit contradictio, late respondit Wamsf. tomo 2. conf. Fel. & DD. sap. cum accessissent de constitut. Imò verò non tolli per non usum quoties privilegio inest clausula irritans ut inesse consuevit exemptionibus, resolvit Rota decis. 3. de privileg. in antiq. Farinae. dec. 240. num. 5. fol. 135. editionis Francofurtensis anni 1612. signanter etiam in casu quo Collegium aliquod particulare dicitur, non usum privilegio, conservatur enim non utenti jus ex usu aliorum utentium, qui sunt ejusdem ordinis quibus de non usu opponi non potest. Farinae. ibidem. ad instar juris patronatus, quod per usum compatroni conservatur, Abbas conf. 54. lib. 1. Curtius de jure patronatus vers. competens num. 24. Farinae. d. decis. 240. num. 6. & 7. qua de re vide quaedam quae superius attuli, quest. 58. & 61. & lib. 3. de Jurisdic. Ord. in Exempt. quest. 13.

QUESTIO CXII.

Revocatio Exemptionum & Conservatoriarum sine favorabilis vel odiosa.

SUM-

S U M M A R I U M.

1. *Questio an sit favorabilis vel odiosa prima sit inspectio.*
2. *Item an dispositio sit ex causa liberali vel ecclesiastica.*
3. *Recessus à jure vel odiosus.*
4. *Reversio ad jus commune est favorabilis.*
5. *Revocatio privilegiorum communium est odiosa.*
6. *Dispositio per quam ius parti tollitur, est odiosa.*
7. *Pontifex in dubio privilegii derogare non presumitur.*
8. *Intellectus regula de non tollendo jure questio.*
9. *Aliud est una vice derogare privilegio, aliud in unversum tollere.*
10. *Revocatio privilegiorum est juris odiosa.*

Multum interest, in omni disputationum genere, inprimis disquirere naturam disputationis controversæ, sitne odiosa vel favorabilis, odiosa enim restringenda est, favorabilis extendenda, *cap. odio de reg. iur. in 6.* Paucis itaque hac in quaestione sunt qui distinguunt, utrum privilegia sint propria vel communia, hoc est, juri communi contraria vel conformia, *vide lib. 1. quest. 1. nu. 5. de Jurisdic. Ord. in Exempt.*

Item an concessa sint ex pura putaque liberalitate vel per viam contractus aut recompensationis bene, meritorum, seu alia specie concessionis, quæ inter irrevocabiles privilegiorum concessionem recensetur, *vide lib. 3. quest. 1. de Jurisdic. Ord. in Exempt.*

Si quaestio sit de revocatione privilegiorum, quæ sunt juri contraria, aut quæ sunt ex cathedra & specie revocabilis, sunt qui putant ceteri debere juris favorabilis, quia sicuti omnis recessus à jure communi qui fit per privilegia, juris est odiosi, *scripsi lib. 1. quest. 4. de Jurisdic. Ord. in exempt.* ita & reversio ad jus commune per similia privilegiorum revocationem ceteri debet juris favorabilis, *DD. l. 2. uniu. §. pallus ne peteret ff. de pactis Rom. cons. 318. late Nevissimus in sive nupt. lib. 6. numer. 23. Et seqq.* contrarium enim contraria est ratio atque disciplina, *Præses in locis legal. loco à contrariis.* Si vero quaestio sit de revocatione privilegiorum quæ dicuntur communia, id est quæ corpori juris sunt incerta, quæ explicavi alio in loco *d. lib. 1. quest. 1. numer. 3.* aut privilegiorum quæ regulariter recenseri solent tanquam irrevocabilia, tunc eorum revocatio ceteri debet iuris odiosi atque restringenda *d. cap. odia.*

Ratio est, quia per ejusmodi privilegia quaesitum est jus parti. Omnis autem

N n 3

autem dispositio per quam jus parti quaesitum tollitur, censeri debet esse juris odiosi. *Farinac. cent. 7. dec. 11. fol. 8. col. 4. Curtius cap. cum accessissent charta 10. de consue.* Ideoque Pontificem in dubio ejusmodi privilegiis praedictis non debet. *Peregr. decif. 119. lib. 1.* Imo ne quidem, ut est opinio aliorum, hujus & alterius speciei privilegii derogasse in dubio censendus est. *Farin. d. dec. 11.* Neque obstat quod nonnulli existimant per redictionem ad jus commune modicum praedictum generari, ex ejusmodique redictione jus quaesitum tolli non censere. *Sarnensis ad Reg. cancell. de non tollendo jus quaesitum quest. 12.* Tum quia regula de non tollendo jure quaesito locum etiam habet, cum non tollitur jus quaesitum ex jure speciali & privilegio. *Casus à Grassis dec. 193. alias 1. de verb. sig.* Tum quia aliud est derogare privilegio pro una vice tantum, aliud in universam tollere privilegia, *Casus 9. dec. 42. lib. 1. & dec. 31. part. 3. Mohed. dec. 82. Sarnensis ad Reg. de non tollendo jure quaesito quest. 15. in fine.* Tum denique quod Pontifex in dubio jus quaesitum etiam ex privilegio tollere velle non censetur. *Ioannes à Chockier Frater meus ad Reg. cancellaria d. Reg. 17. de non tollendo jure quaesito num. 29. Mohed. Casus à Grassis jam laudati, Wamesius conf. 15. num. 2. de consuet. Seraphinus dec. 1082. late Gabriel. com. concil. lib. 3. concil. 6. per tot. & ideo Pontifex censeri non solet in dubio ea privilegia revocasse quae etiam ex mera liberalitate processerunt, & à Pontificali voluntate dependent, quia ut dixi, princeps aut Pontifex jus alicui ex privilegio quaesitum tollere non censetur, ac ideo odiosa inquit *Dominus Wamesius* censeri debet privilegiorum revocatio, & consequenter quamdiu de Pontificis voluntate non liquet restringenda.*

Q U A E S T I O C X I I I .

Recurrens ad Conservatorem pendente appellatione interposita à sententia ordinarii, an dicatur attentare.

Q U A E S T I O N E M hanc proposui in tractatu de Jurisdictione. Ord. in Exempto. *lib. 4. quest. 91.* respondique multis rationibus id licere,

---

Q U A E S T I O C I V .

Actio inter duos exemptos, an proponenda sit coram conservatore auctoritatis vel rei.

SUM-

SUMMARIUM.

1. Privilegiatus an contra privilegiatum utatur privilegio.
2. Tenor conservatoria cleri primarii Ecclesie Leodiensis.
3. Quid si questio sit de injuria ab uno alteri allata.

Contigit Cuidam exempto primarii Cleri Diocesis eoque nomine habenti pro conservatore Abbatem S. Jacobi negotium esse cum alio secundarii cleri ejusdem diocesis etiam exempto & habente pro conservatore Abbatem S. Laurentii. Quæritur sicut, utrum actor ille qui exemptione cleri primarii gaudet & pro conservatore habet Abbatem S. Jacobi experiri possit coram Abbate illo S. Jacobi, an verò coram Abbate S. Laurentii qui iudex est & conservator Rei. Quæstio hujus decisa ab ea pender, Num privilegiatus contra privilegiatum privilegio suo uti possit, de qua nonnulla quædam sed remissive diximus alio in loco lib. 1. quaest. 44. de jurisd. Ord. in Exempt. Mihi hoc in casu paucis distinguendum ita videtur. Aut privilegium cleri primarii est potentius privilegio cleri secundarii, & tunc exemptione gaudens cleri primarii, uti poterit suo privilegio & debitorem suum exemptione cleri secundarii gaudentem trahere coram Abbate S. Jacobi conservatore privilegiorum cleri primarii. In mixtura enim jurisdictionis semper est consideranda qualitas potentior. arg. l. cum quaeritur ubi DD. ff. de statu hom. Cravetta Rubr. de leg. 1. num. 152. f. f. s. s. s. s. Kom. l. 1. §. stipulationum ff. de verb. obligationibus. & causa magis privilegiata solet minus privilegiata derogare. l. 1. C. de privilegiis, Stephan. & Fedorici de interpretat. juris part. 2. num. 100. l. verum ff. de minorib. Aut verò non est potentius, sed æquale, & tunc uti non poterit, sed sequi debet forum rei. Barth. aut. quas actiones num. 3. vers. Si vero uterque C. de sacro Eccles. privilegio ff. de privil. g. credit. l. si servum §. de illo ff. de verb. oblig. cap. in part. 1. de Reg. jur. in 6. eaque ratione unius Academiæ scholarem alterius Academiæ scholarem evocare ad alterius Academiæ conservatorem non posse respondit Petrus Peckius de jure sistendi cap. 5. n. 4. Imberti instu. Forens. lib. 1. cap. 27. DD. l. verum §. ultimo ff. de majorib. Sed questio est unde dijudicari possit alterius privilegium altero esse potentius, Bartholus d. auth. quas actiones num. 3. vers. potentius autem potest esse, hinc censet sumendam conjecturam, an unus de damno vitando ceter, alter vero de lucro vel ex causa confessionis privilegii, sit necne favorabilis vel odiosa. l. verum §. fin. cum l. segg. ff. de minorib. aut num. alter habeat privilegium generale, alter vero speciale. l. fin. ff. ex quibus causis majores. Proinde utriusque privilegium & conservatorie ad statutam juris revocandæ, atque ex illorum visione & ponderare censura faciendæ.

cienda erit, quarecum alio in loco conservatoriam cleri secundarii exemplaverim
lib. 1. de jurisdic. ord. in exempt. quaest. 39. num. 20. hic visum fuit cleri primarii con-
 servatoriam attexere quæ talis est.

SIXTUS Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Abbati monasterii S. Jaco-
 bi Leodien. ac Decano Ecclesiæ Colonienfis ac officiali Trajectensis salutem &
 Apostolicam benedictionem. In sacra sede Petri divina dispositione locati, ad ali-
 benter intendimus ut tenemur, per quæ Ecclesiæ præsertim insignis cathedralis ac in-
 illis divinis laudibus dedita & alia res suppositi personæ super illarum bonis aliisque
 rebus indebitè non molestentur. Dudum siquidem à felici recordationis Euge-
 nio Papa IV. prædecessore nostro emanarunt litteræ tenoris sequentis: Eugenius E-
 piscopus Servus Servorum Dei, dilectis filiis Abbati Monasterii S. Jacobi Leodien.
 & Decano Eccles. Colonienf. ac Officiali Trajectensis salutem & Apostolicam be-
 nedictionem. Rationabilibus supplicum libenter votis annuimus & favoribus
 ea prosequimur oportunis, dudum siquidem bonæ memoriæ Balthazaris Episcopi
 Tusculani in sua obedientia de quo partes illæ fuerant tunc Ioannis vigesimi tertii
 nominati litteræ tenoris emanarunt subsequen. Ioannes Episcopus servus servorum
 Dei dilectis filiis Abbati monasterii S. Jacobi Leodienf. & Decano Ecclesiæ Colo-
 nienf. ac Officiali Trajectens. salutem & Apostolicam benedictionem, Militanti Ec-
 clesiæ licet immeriti disponente Domino præfidentes circa curam Ecclesiarum &
 monasteriorum omni solertia reddamur indefesse solliciti, ut juxta debitum pastora-
 lis officii eorum occurrantur dispen. & profectibus divina operante Clementia salu-
 briter intendamus, sane dilectorum filiorum Capituli Ecclesiæ Leodienf. congre-
 gatione perceptimus quod nonnulli Archiepiscopi, Episcopi, aliique Ecclesiarum
 Prælati & Clerici ac Ecclesiæ personæ tam religiôsæ quam sæculares nec non Duces,
 Marchiones, Nobiles, milites, & laici, communitatum, civitatum, universitatum, op-
 pidorum, castrorum, villarum & aliorum locorum ac alia singulares personæ Civi-
 tatum & Diœcesis ac aliorum partium diversarum occuparunt & occupari fecerant
 castra, villas & alia loca, terras, domos possessiones, jura & jurisdictiones, nec non
 fructus, redditus, census & proventus dictæ Ecclesiæ & nonnulla alia bona mobilia &
 immobilia, spiritualia & temporalia ad mensam Capitularem dictæ Ecclesiæ spectant,
 & ea detinent indebitè occupata, seu ea detinenti præstent auxilium, consilium vel
 favorem, nonnulli etiam Civitatum Diœcesis & partium prædicta qui nomen Do-
 minii in vanum recipere non formidant, eisdem Capitulo super prædictis terris, villis,
 & locis, aliisque certis domibus, possessionibus, juribus, jurisdictionibus, fructibus,
 censibus, redditibus & proventibus eorundem & quibuscumque aliis bonis mobilibus
 & immobilibus, spiritualibus & temporalibus & aliis rebus ad eisdem Capitu-
 lum

sam pertinentibus multiplices molestias, injurias inferunt & jacturas. Quare
 dicta Capitula nobis supplicarunt humiliter, & cum eisdem reddatur valde diffi-
 cile pro singulis quærelis ad Apostolicam sedem habere recursum, provideri
 ipsius super hoc paternam diligentiam curaremus. Nos igitur adversus occupatores, de-
 tentores, præsumptores molestatorum hujusmodi volentes Capitulo & Canonicis
 subvenire, per quod ipsorum compescatur temeritas, & aliis aditus committendi
 simili præcludatur, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus
 vos vel duo, aut unus vestrum per vos vel alios seu alios etiam si sint extra loca in qui-
 bus deputati estis Conservatores & iudicibus præfatis Capitulo efficac. defensionem
 præsidio obstitent. non permitatis idem super his & quibuslibet aliis bonis & ju-
 ribus ad Capitulum & mensam prædictam spectant. ab eisdem vel quibusvis aliis in-
 debite molestiis vel aliis, gravamina damna & injurias irrogari fact. dict. Capituli
 cum ab eisdem vel procuratoribus suis vel eorum aliquo fueritis requisiti, de prædi-
 ctis vel aliis personis quibuslibet super restitution. hujusmodi Castrorum, Villarum,
 terrarum & aliorum locorum jurisdiction. vel bonorum mobilium & immobilium,
 reddituum quoque & proventuum aliorum quorumque bonorum, nec non qui-
 buslibet Monasteriis, injuris atque damnis præsentibus in futuris, in illis videlicet,
 quæ judicalem requirunt indaginem summarie & de plano sine strepitu & figura ju-
 dicii. in aliis vero prout qualitas eorum exegerit, justitiæ complementum occupat. de-
 tentorum, præsumptorum, molestatorum & injuriantium hujusmodi, nec non
 contradictorum quoslibet & rebelles cujuscumque status, dignitatis, gradus, or-
 dinis vel conditionis extiterint, quodcumque & quomodocumque expedierit
 auctoritate nostra per censuram Ecclesiasticam compenses. invocato ad hoc si opus
 fuerit brachii secularis auxilio, non obstant. tam felicis Bonifacii Papæ octavi præde-
 cessoris nostri in quibus caveat, ne aliquis extra suam Civitatem & Diocæsem nisi
 in certis exceptis casibus, & in illos ultra unam diem a fine suæ Diocæsis ad judi-
 cium evocetur seu ne, iudices & conservatores à Sede deputati prædicta extra Ci-
 vitatem & diocæsim in quibus deputati fuerunt contra quoscumque procedere, seu
 alii vel alii vices suas committere, aut aliquas ultra unam diem a fine Diocæsis
 eorundem trahere præsumant, dummodo ultra duas diem aliquis auctoritate præ-
 senti non trahatur, sed quod aliis quàm manifestis injuriis & violentiis & aliis quæ
 judicalem requirunt indaginem, poenis in eos, si secus egerint & in id procurantes,
 adjectis conservat, se nullatenus intromittant, quam aliis quibuscumque constitutio-
 nibus à prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus tam de iudicibus delegatis
 & conservatoribus, quàm personis ultra certum numerum ad iudicium non evo-
 can. aut aliis edictis quæ vestræ possent in hac parte jurisdictioni aut potestati, ejusque
 à libero exercitio quomodolibet obtinere, seu aliquibus communiter vel divisim
 à prædicta Sede sit indultum, quod excommunicari aut suspendi, aut interdicti seu

extra vel ultra certa loca ad iudicium evocari non possunt per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi & eorum personis locis & ordinibus & nominibus propriis mentionem. & quolibet & alia dictae Sedis indulgentiae generali vel speciali cuiuscumque tenoris existat, per quam praesentibus non expressam vel totaliter non insertam vestrae jurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, & de qua cuiusque toto tenore de verbo ad verbum habenda sit in nostris litteris mentio specialis. Ceterum volumus & Apostolica auctoritate discernimus, quod quilibet vestrum prolequi valeat articulum etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento Canonico praepeditus, quodque a data praesentium si verbis & univocis vestrum in praemis omnibus & singulis ceptis & non ceptis praesentibus & futuris per aeterna potestas & jurisdictione attributa, ut eo vigore, ea firmitate procedat, ac si praedictis coram vobis cepta fuisset, & jurisdictione vestra in cuiuslibet vestrum in praesentibus omnibus & singulis per citationes vel perpetuo & legitime edita non obstant. Romae apud S. Petrum quarto decimo Kalendas Junii Pontificatus nostri anno tertio.

Cum autem, sicut exhibita nobis nuper pro parte Capituli praedicti petitio continebat, ipsi dubitent, quod earundem vigore litterarum habentium processus occupatoribus, detentoribus, praesumptoribus, molestoribus, injuriatoribus, contradictoribus rebellibus praefatis, vel aliquibus eorum vel aliis, quos confectionibus inclinari, vobis cuilibet vestrum & eorum quibus vestras desuper vices commiseritis, quoties per summariam informationem super his per vos capiendam vobis constiterit, quod occupatorum, detentorum, praesumptorum, molestorum, injuriatorum, contradictorum, rebellium & aliorum quos processus confectione huiusmodi monitione, obstiterint & citatione, ac ipsi commode haberi non possent processus praedictus ac monitione, & citatione, quaslibet per edicta publica loca affigere, vel citatione, nostram taxerint vicinis de quibus conjectura sit verisimilis, quo ad notitiam occupatorum, detentorum, praesumptorum, molestorum, injuriatorum, contradictorum, & rebellium & aliorum quos contigerit monitionum huiusmodi per venire valeant faciem plenam auctoritate Apostolica concedimus tenore praesentium facultatem & volumus quod processus monitione, & citatione huiusmodi perinde atque & ipsos monitos & citatos, ac si eis personaliter intimata & insinuata legitime fuissent, non obstantibus constitutionibus Apostolicis ac omnibus illis quae dictus Episcopus tunc Joannes Vigefimus tertius praenominatus in praefatis litteris non obstat, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum

tum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis Dominicæ Millesimo quadringentesimo quadragesimo sexto, decimo Calendas Septembris, Pontificatus nostri Anno Sexto.

Cum autem sicut exhibita nobis nuper pro parte dictorum filiorum Capituli Ecclesie Leodiens. petito continebat, à nonnullis revocetur in dubium, an littere predictæ ad Venerabilem Fratrem nostrum Episcopum Leodiensem ac Præpositum, Decanum, Archidiaconos & suppositos dictæ Ecclesie se extendant & Archiepiscopi & alii Prælati inferioribus eisdem Capitulo & suppositis, molestias injurias atque damna in bonis mobilibus & immobilibus, & singulares personas Capituli & suppositos hujusmodi tam ratione Canonice & præbendarum ac dignitatum, personarum administration. & officiorum quæ in dicta Ecclesia obtinentur, quomodo libet & quomodo cumque jure vel titulo pertinet. ac si ipsi Præpositi, Decani Archidiaconorum singularium personarum Capituli & suppositorum prædictorum ratione Canonice, personarum & præbendarum, dignitatum, personarum administrationum prædictorum & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum coram vobis dictarum litterarum vigore in causam trahi possint & ad judicium evocari contra eosdem molestatores & debitores, etiam si illi rectores, Doctores Magistri & Scholares universitat. oppidi Lovaniens. Leodiens. Diocesis aut earum aliquis existat, juxta eorundem litterarum continentiam procedere & justitiam ministrare valeatis, pro parte Capituli hujusmodi nobis fuit humiliter supplicatum, quatenus in præmissis oportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur prædictæ ambiguitatis dubium subvertere volentes, ipsasque litteras cum omnibus singulis in eis contentis clausulis ad modernum & pro tempore existentem Episcopum Leodiensem, Præpositum, Decanum Archidiaconos & suppositos dictæ Ecclesie extendere & hujusmodi supplicationi inclinari, discretionem vestram per Apostolica scripta mandamus, quatenus contra Archiepiscopos & alios in dictis litteris expressos, nec non Doctores, Rectores, Magistros & scholares universitatum hujusmodi inferentis Capitulo & suppositis, hujusmodi injurias molestias atque damna in bonis mobilibus & immobilibus spiritualibus & temporalibus etiam patrimonialibus ad Capitulum ejusve singulares personas, nec non suppositos hujusmodi tam ratione suorum quorumcumque beneficiorum Ecclesiasticorum, quam personarum suarum & alias qualicumque & quavis occasione seu causa spectant. & pertinet. nec non contra quoscumque Capituli, Præpositi, Decani, Archidiaconorum ac per suarum & suppositorum etiam aliter quam beneficiorum Ecclesiasticorum ratione debitorum, nec non vestram jurisdictionem directè vel indirectè, publicè vel occultè impediendum, aut alias juxta litterarum

terarum tenorem atque formam procedatis & iustitiam faciatis in omnibus & per omnia, perinde ac si in iisdem litteris de Episcopo, Præposito, Decano, Archidiacono & supposito in bonis & debitoribus præfatis plena & expressa mentio facta fuisset non obstat. præmissis & quibusdam aliis clausulis per felicis recordationis Pauli & secularibus præfatis etiam ad claræ memoriæ Caroli Ducis Burgundiæ (sub dato videlicet nona Maii Pontificatus sui anno quinto concessis, attentæ incipientibus illorum tenor ac si de verbo ad verbum inferretur præsentibus pro expressis habentibus, illis aliis pro suo robore permanens quo ad præsentem duntaxat specialiter expressæ autoritate Apostolica & certa nostra scientia derogamus, nec non omnibus & singulis quæ dictus Eugenius in præfatis litteris voluit non obtinere, carentem quo ad omnia præmissa durat, datum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo septuagesimo nono, nonis Januarii, Pontificatus nostri anno nono.

Sed quid si de injuria aut oppressione questio vertatur, & tunc existimo eum qui ita opprimatur, posse conservatoris sui patrocinium implorare, etiam si injurias suæ opprimens proprium habeat conservatorem.

Tum quia hic casus inter eos refertur, in quibus actor forum rei sequi non tenetur, *DD. cap. cum sit generale cap. sed ex suscepto de foro compet. Socin. in fulenius Reg. 10. fall. 1.*

Tum quia in hoc casu oppressus seu injuriatus privilegium habet speciale atque individuum implorandi officium sui conservatoris adversus injuriatorem, quod alterius privilegio generali præfertur, *l. fin. ff. ex quibus causis majores. Barib. d. auct. quas actiones n. 3. cap. generi de Reg. jur. in 6. aliud porro est in exactione debiti civilis, quia per retentionem debiti injuria proprie inferri non censetur, uti plenius comprobatur alio in loco, d. lib. 1. quest. 39. nu. 31. Et hæc quest. 4. Quæ omnia ex routine & libramine privilegiorum dependent, cap. porro de privileg. cap. recepimus. eod. tit.*

QUAESTIO CXX.

Principes saeculares an possint suos subditos a jurisdictione conservatorum Apostolicorum eximere.

SUMMARIUM.

1. Privilegium Caroli V. concessum Leodiensi patriæ.	8. Caroli V. Privilegium interpretari debet ex iure communi.
2. Conservatores Ecclesiastici non cognoscunt de causis temporalibus inter laicos directè, sed bene indirectè.	9. Libertas Ecclesie laederetur, si exempti non possent coram suis conservatoribus iniurias sibi illatas vindicare.
3. Casus quam plurimi, quibus Ecclesiastici iudices jurisdictionem habent in laicis.	10. Laici retinendo res exemptorum peccant.
4. Dirus Chrysostronus vidua insignis advocatus adversus imperatricem Endoxiam.	11. Exempti tenentur coram conservatore experiri.
5. Conservatores Apostolici non possunt prae-textu privilegiorum Caesareorum impedi.	12. Exempti evocant reos ad suum forum.
6. Privilegia repugnancia conservatoris Apostolici praejudicare non possunt.	13. Caroli V. Privilegium non afficit jurisdictionem Ecclesiasticam.
7. Imperatores legem ferre non possunt praejudicalem conservatoris Ecclesiastici.	14. Nulla dispositio tam generalis, quae restrictionem non patiatur a potestate disponentis.
	15. Carolini Privilegii vis & effectus.

Carolus V. Imperator Leodiensi Patriæ privilegium concessit in hæc verba.
 Ordinamus & statuimus per præsentem, quod de cætero omnes & singuli subditi ac incolae dictæ patriæ ac Dominiorum Episcopi & Ecclesie Leodiensis coram suo proprio iudice tribunali ac iustitia ordinaria spirituali vel saeculari debeant tractari & juri stare, & actores forum ordinatum reorum saecularium, secundum privilegium per quondam Divæ Memoriz avum & antecessorem nostrum Maximilianum Caesarem desuper concessum & per nos in præsentia nostra confirmatum, quod nulli conservatores aut quicumque iudices seu execu-

res aut alia quavis personæ vigore conservatoriarum & rescriptorum quorumlibet prout seu debeant cognitionem, jurisdictionem, seu executionem in causis prophanis realibus vel feudilibus, aut inter, seu contra personas laicas suscipere vel exercere iustitiive ac iudicibus ordinariis antedictis ex quibusvis causis coram illis intentatis & ad eorum jurisdictionem de jure communi pertinentibus inhibere, dicto que subditos ut incolas extra limites patriæ & dominiorum supradictorum trahere seu evocare aut præmissa fieri procurare.

Quæritur, an hoc privilegium conservatoribus Apostolicis præjudicet. Variè hæcenus hæc in materia fuit decretatum, ego ardua hæc in quæstione quid sentiam, aliquot conclusionibus ostendam.

- 2 Prima, conservatores Apostolici, ut nec iudices Ecclesiastici inhibere non possunt iudicibus laicis de quæstionibus temporalibus inter merè laicos, signanter in causis quæ prævenerunt cognoscentibus. eleg. Ignatius Lopes, in *pract. crim. canon. cap. 3. gloss. verb. punire vers. nec minus*. Ratio est. Quia sicuti Papa directe id non potest. *Card. Bellarminus de controversiis fidei lib. 5. de summo Pontifice cap. 6. in fine fol. 1077. late Navar. in repert. cap. novit. de iudiciis. 5. de summo Pontifice cap. 6.* qui sunt Papæ delegati, *cap. 1. in fin. de offic. del. in 6. cum nemo plus juris in alium transferat, quam ipse habeat, l. nemo plus juris ff. de reg. jur. Dixi directe, secus enim indirectè, utpote si de peccato aut periculo anime ageretur, idem si debitor noluerit, re juri coram iudice suo laico, præterea si desit iudex laicus qui iustitiam admittit, aut in administratione iustitiæ negligens sit. *Navar. in d. rep. cap. novit. not. 6. num. 4. de iud. Bellarmin. d. cap. 6.* Denique nisi casus occurreret, in quo Ecclesia jurisdictionem etiam directam exercere potest in personas laicas, videlicet si laici injuriam referat, in quibusdam casibus. Refert alios Navar. *d. cap. novit. not. 3. num. 2.* Hostiensis verò licet de iudiciis. Stephanus Auzetius, de potestate Eccles. super laicos. refert 149. & quam plures etiam speculator, de compet. iud. adt. §. 1. quos si usus postulet, lector viduæ illatam obnitente etiam imperatrice Eudoxia vindicasse, testis est historia, quæ est apud Metaphrastem, quæ ut elegans est & digna iudicibus, videri poterit apud Lippeloum in vitis Sanctorum in vita S. Chryostomi in hæc verba.*
- 4 At verò quanta animi fortitudine & constantia vir sanctus iustitiæ & æquitatis partitocinium susceperit, quantaque virtute viduas potentium iniquitate oppressas defendit, non erit ab re latius referre.
- Alexandriæ Paulatius Dux exercitus magistratum gerebat, omniaque serè reipublicæ munia pecuniæ cupiditate metiebatur, & opes ingentes quovis tandem modo corradere studebat. Ad hunc cum vidua quædam nomine Callidropæ delata esset, quod divitiis abundaret, ille protinus quingentos ab ea aureos (incertum

certum quo commento) exegit, vidua magno metu affecta, ne in graviores miseriae veniret, omnibus ferè bonis suis oppignoratis quingentos aureos iniquo iudici tradidit. Cum autem post annos duos munere suo defunctus ad ministratio- nis suae rationem reddere cogere, vidua oblata temporis opportunitate utens, evestigio ad Imperatorem accessit, deque illata injuria injustaque exactio- nis conquesta est. Commisit protinus Imperator cuidam suo praefecto viduae causam; sed ille muneribus perversus non se vindicem, sed potius adversarium afflictae mulieris praebuit. Tum illa ad Eudoxiam Imperatricem confugiens, praefectus per summam injustitiam exutam in integrum restitueret; Eudoxia hac occasione novas corradendi divitias avidissime arrepta Paulacium accessit, cumque aspersis verbis inceptum centum librarum auri damnat, è quibus tantum sex & viginti viduae tradidit, reliquis verò suis opibus accumulatis. Quam injustitia multo gravius afflicta Callidrope, omni jam spe destituta, communi illo viduarum patrono tanquam ultimo refugio uti constituit. Nec mora, luctu & lachrymis miserabiliter deformata ad Episcopum abiit, eique cum crebro singultu calamitatem suam exponit, orat obsecratque, ut afflictae viduae & cum extrema rerum omnium inopia certanti opem ferat. Ille nihil cunctatus, neque Eudoxiae furorem quicquam veritus, ducem quondam exercitus adiit, cumque verbis gravissimis de- lata viduae injuria corripuit, & aurum ab eo requisivit. At ille centum auri libris ab Eudoxia semulctatum, planè ab ea causa absolutum esse respondit, cui Antistes pro delictis inquit publicis facta est illa exactio, Tu verò non aliter effugies, nisi mulieri 50. numeraveris. Haec dicens, hominem secum abduci & in templo custodiri iussit. Quae res simul ac ad aures Eudoxiae pervenit, illa verò omninò com- mota cum verbis minacibus apud virum sanctum nihil proficeret, duos ex tem- plo centuriones misit, qui hominem vi è templo abriperent. Et illi quidem at- tamenque praefectos abierunt, sed cum templi foribus appropinquarent, & jam iamque irumpere vellent, vident (dictu mirabile) Angelum Dei specie terribi- lem stricta romphaea ab ingressu eos arcentem. Quo viso exanimati, metu in fu- gam conversi sunt, & Eudoxiae admirandum spectaculum recenti adhuc stupore op- pressis narrarunt. Tum illa omnem animi ferociam posuit, & virum Dei effemi- natis blanditiis à tanta justitia & aequitate enervare conata est: At vir sanctus ut mi- niam fortitudinemque conservabat, Paulaciumque siculneo Eudoxiae auxilio subni- xum, ablatam viduae pecuniam integram restituere compulsi.

Secunda. Conservatores Apostolici impediri non possunt praetextu privi- legiorum Caesareorum quin cognoscant, injuriaque Ecclesiasticis personis re- bulve legitime sibi commissis illatas vindicent, cap. 1. & cap. fin. de privileg. in 6.

in 6. Ignatius Lopes d. loco in i. concl. citatus. Tum quod si ejusmodi concederentur privilegia, essent contra libertatem Ecclesiasticam, & ipso jure nulla, uti alias ostendi Scholio 7. & seqq.

6 Tum quod leges & constitutiones principum secularium & eorundem privilegia personis Ecclesiasticis præjudicium aut gravamen inferre non possunt, suntque ipso jure nulla, *Aub. cassa & irrita C. de sacrosanctis Ecclesiis, late Cardinalis Mantica de iacuis & ambiguis conventionibus parte secunda lib. 22. tit. 19. num. 10.*

7 Tum quia Imperatores legem in præjudicium jurisdictionis Ecclesiasticæ competentis conservatoribus ferre non possunt, *cap. verum cap. Imperator dist. 56. cap. Ecclesia §. M. in ubi late Fel. Abb. & cap. cum Ecclesiis de consuet. Peck. cap. 21. quælib. 4. tit. 7. nu. 5. & part. 2. lib. 22. tit. 19. nu. 10.*

8 Tertia, Privilegia hæc Imperatoris Maximiliani & Caroli V. interpretatio nem accipere debent à jure communi, *l. si servus C. de noxal. act. cap. cum dilectis de consuet. cap. causam de Rescript. Navar. in rubr. de iudicis num. 90. etiam per translationem clausularum, d. cap. causam quæ & Navar. d. num. 90. ut non tantum justitiam, hoc est Ecclesiæ & rerum iuriumque Ecclesiasticorum, nam & in omni privilegii concessione influit semper tacite hæc clausula, salvo præjudicio cujuslibet par. 1. Læderetur autem iurisdictioni Ecclesiasticæ illique præjudicaretur, si conservatores injuriam & damnum ab ordinaria jurisdictione exemptis illarum, vindicatorum ordinatis atque opprimentibus intentare, contra ut ante dixi Ecclesiæ privilegia atque libertatem, quæ in finitibus prope calibus Ecclesiæ, jurisdictionem in laicos concessit, quæ libertas non potest sine periculo censurarum Bullæ cænz Domini violari uti ante ostendi Scholio 7. & seqq. appositæ Emanuel. Rodric. quæst. Reg. tom. 1. q. 6. a. 12. fol. 383. vers. ex hac.*

9 *Barth. & DD. l. quo minus ff. de summiis Castr. cons. 139. in fin. vol. 1. conf. 95. nu. 1. par. 1. Læderetur autem iurisdictioni Ecclesiasticæ illique præjudicaretur, si conservatores injuriam & damnum ab ordinaria jurisdictione exemptis illarum, vindicatorum ordinatis atque opprimentibus intentare, contra ut ante dixi Ecclesiæ privilegia atque libertatem, quæ in finitibus prope calibus Ecclesiæ, jurisdictionem in laicos concessit, quæ libertas non potest sine periculo censurarum Bullæ cænz Domini violari uti ante ostendi Scholio 7. & seqq. appositæ Emanuel. Rodric. quæst. Reg. tom. 1. q. 6. a. 12. fol. 383. vers. ex hac.*

10 Quarta, laici usurpando res exemptorum, easve quacumque illicita ratione tenendo peccant, *cap. p. anal. 1. 4. quæst. 5. Navar. d. cap. novu. not. 6. num. 56. de iudicis, & in manuali confess. cap. 25. num. 13. obligantur que præ cæteris exempti ut auctoritas jurisjuridicis ad versus eos experiantur, aut debitum condonem vel procrastinent, Navar. d. cap. novu. not. 6. n. 62.*

11 Licetque exemptis qui plerumque clerici sunt, & consequenter personarum miserabilium privilegio gaudent, *DD. Marantba. de iurisdic. inter Ecclesiasticum & secularem exercenda par. 2. cap. 1. Nevissimus in silva nuprials lib. 6. num. 27.* non forum sequi reorum, sed reos ad suum forum, hoc est ad conservatorem, qui iudex est ipsorum vel oppressorum evocare, *Bartholomæus Socin. in Fallentis regular. Reg. 20.*

Reg. 20 incip. actor regulariter DD. cap. cum sit generalis & cap. sed cap. ex suscepto de foro
comp. spec. in tit. de compet. lud. adit. Ignatius Lopes d. loco.

Quinta, privilegium illud Caroli V. officere non potest jurisdictionem Eccle- 12
siasticam, quin exempti casibus permittis aut etiam mixti fori ad suum conservatorem
recusent. Quia Caesaris constitutiones ad jurisdictionem Ecclesiasticam extendi
non possunt, uti in terminis tradit Ignatius Lopes d. loco vers. unde ex illa. d. cap.
Ecclesiastica Maria & cap. civis ab Ecclesiasticum de consit. cap. verum cap. Imperator.
d. 6. Peck cap. ea que numero 5. de reg. jur. in 6. Cardinalis Mantica locis supra ci-
tatis, neque refert, quod privilegium loquatur per verba generalissima quomodo- 18
libet. Quia nulla est dispositio tam generalis, quae restrictionem a disponentis po-
testate atque habilitate non patiatur, l. si mihi in via ff. deleg. 3. Oldra. conf. 143, nume-
ro 6. Chassanem ad Conf. Burg. Rubr. 7. §. 3. glo. verb. habille cachet. dec. 98. nume-
ro 20.

Sexta, privilegium hoc Caroli V. non ideo inane erit aut superfluum, quia 14
vires fortiter adversus conservatores, qui in casibus mere laicos inter mere laicos co-
gnoscunt, secus vero in casibus qui ad jurisdictionem Ecclesiasticam spectare pos-
sunt, uti eleganter & late in ipsissima hac materia in hypothesis quae evenit Collegio
Societatis Jesu docet Ignatius Lopes loco haecenus saepe citato, Confirmari posset
uberius deciso hujus quaestiones ex eis, quae superius eadem prope in hypothesis tradi-
dimus quaest. 39, ad quae lectorem ne tantologus sum, remitto.

QUESTIO CXVI.

Conservatores an irrequisiti jurisdictionem suam possint exercere,

SUMMARIUM.

1. Conservatores ad utilitatem privatam irrequisiti officium suum impariuntur, secus ad utilitatem publicam.
2. Utilitas publica in quo versetur.
3. Index Ecclesiasticus ex officio revocat Ecclesiasticum se jurisdictioni laicae subicien-tem.
4. Dioecesanus cognoscit de injuria illata clericis.
5. Superior potest annullare contractum, per quem aliquid poterat acquiri subdito.

Pp

Respon-

Respondeo ad utilitatem privatam non posse exercere. l. 4. §. hoc autem iudicium
 uti DD. de dam. infecto.

Secus vero ad utilitatem publicam, quam ego intelligo si forte exemptus alieno iudicio sese objiceret. Nam tunc præjudicium utilitatis publicæ veniretur, possetque conservator pro interesse totius ordinis exemptorum etiam introitus ac exempto invito declinare atque inhibere. Innoc. in cap. contingat de sent. excom. §. Bald. in Margarita reperiunt Innocenti verb. iudex laicus si tenet alicuius in carcere. fol. 17. col. 3. cap. si iudex laicum de sent. excom. in 6. sicut enim Ecclesiastico iudicibus licet à proportionem clericorum & exemptorum de qua aliis scriptis, dicitur est, de iurisdic. ord. in exemptos lib. 1. quest. 45. Et quidem hoc sensu intelligendum censet Dominum Wamesium sententem conservatores irrequisitos officium suum impartiri non posse, conf. 481. num. 2. de iure patronatus tom. 2. Quam vis enim clero in invito patronum quod conservatoris officio incumbit non præstetur, l. cum patronus 22. ff. de operis libert. in vivo ff. de reg. iur. Wames. d. conf. 481. num. 22. attendatè subditos, agatur, scriptis lib. 1. quest. 1. num. 17. de iurisdic. ord. in exempt. Col. lib. 1. vbi. 40. n. 5. ad instar clericorum qui se alieno iudicio subicere non possunt, citum tempore ubi Abb. de arbitrio §. scriptis lib. 2. quest. 7. de iurisdic. ord. in exempt. permissum est conservatori officium suum invito etiam impartiri, exemptoque à iurisdic. de advocatis feudalibus speciali quaestione comprobavi. Innoc. loco iam laudato §. d. cap. si iudex, quod & ego de advocatis feudalibus speciali quaestione comprobavi.

Deinde iudices de omni injuria clericis, ex qua specie sunt exempti illata, possunt ex officio inquirere, Marant. de ord. iudic. par. 6. de inquisi. num. 141. v. si quis in hoc genus C. de Episcop. & Clericis, injuriam autem fieri exemptis qui ad aliena tribunalia rapiuntur, dubium non est.

Denique sicuti superior, etiam qui Principe inferior est, potest ex causa annullare contractum per quem aliquid acquirit poterat subdito, Sabarella conf. 85. num. 3. l. venditor §. si confiat. ff. cum præd. ita & si coram ordinario in jus se vocari patiantur arguendo à contractibus ad iudicia, in quibus quasi contractitur, præses loco à contractibus ad iudicia l. 3. §. idem ff. de pec.

QUÆSTIO CXVII.

Utrum exempti exemptione cleri secundarii Diœcesis Leodiens. possint debitores suos actione personali convenire coram Abbate S. Laurentii privilegiorum conservatore.

SUMMARIUM.

1. Exemptorum causa in prima instantia tractari possunt coram conservatore active & passive.
2. Conservatores equiparantur ordinariis.
3. Casus legis aut privilegii tollit omnem ambiguitatem.
4. Dispositum in uno correlativorum, habet etiam locum in alio.
5. Qui timet molestari, potest creditorem prevenire.
6. Conservatores an possint prevenire ad exclusionem aliorum iudicum.
7. Prevenire potest debitor suum creditorem.
8. Molestari timens potest coram suo iudice prevenire.
9. Preveniendo potest executio impediri.
10. Turbatores privilegiorum Ecclesie excommunicantur.
11. Libertas Ecclesiastica in quibus consistat.
12. Bulla cœna Domini neminem eximit.
13. Exempti qui patiuntur se trahi coram ordinario, incurrunt in censuras.
14. Advocati etiam & procuratores censuras incurrunt.
15. Constitutio Papalis ubi sit publicanda.

Quod in prima instantia causæ exemptorum ventilari possint coram conservatore, Navar. conf. 2. nu. 2. vers. tertio de offic. del. refert se ex sacra congregatione audivisse, & ego superius variis in locis late ostendi.

Ratio esse potest, quod conservatores deputati ad universitatem causarum, magis ordinariorum quam delegatorum jure censeantur, Nevisanus conf. 35. Vantius de nullitatib. coram quo nullitas proponi possit, nu. 17.

Sed quid opus emendicatis suffragis omniis que fontibus sectari rivulos, cum ad manus habeamus privilegium Sixti Pontificis editum anno 143. septimo idus Novembris, quo apertis verbis conceditur exemptis facultas trahendi suos debitores coram Abbate sancti Laurentii privilegiorum conservatore, etiam alia in causa quam beneficiâ planeque prophana aut patrimoniali,

3 Quo fit, ut cum privilegium teste Oldendropio, de iure singuli deserviendo n. 3.
 vers. alia autem sit quasi privata lex, ulterius non sit investigandum, quia cum calum
 legis aut privilegii est expressus, nulla superesse potest dubitandi occasio, *Salm*
 4 *conf. 14. num. 17. Parisius conf. 136. par. 3.* Et quidem hoc privilegium ulvenit non
 modo cum exempti experiuntur contra suos debitores, sed etiam cum implicatus
 habent cum aliquo rationes, à cujus impetitione etiam si is exemptorum creditor
 esset, volunt mediante congrua solutione absolvi. Tum quod ita ab exempto
 conventus debitor exempti censeatur, etiam si exemptus ei pecuniaria obligaretur,
 5 *l. creditori vers. sed omnis ff. de verb. oblig.*

Tum quod debitor & creditor sunt correlativa, *Baptista à sancto Blasio de*
coerelativis num. 6. par. 1. dispositumque in uno correlativorum, censeatur quoque
 in alio dispositum, etiam si verarentur in materia à jure communi exorbitante, *flu-*
cta vel odiosa, Baptista à S. Blasio d. loco nu. 8.

Signanter verò quod textus Privilegii habeant hanc verborum emphasim ac
 alios qualicumque & quavis occasione. Dispositio enim facta verbis generalibus
 & pragnantibus, ad omnia trahitur, *Mascard. de probat. vol. 3. concl. 171. num. 45.*
 Distinctioque qualicumque omnes casus comprehendit, *Bero. quest. famul. 66. nu. 11.*
 Quo in articulo etiam animadvertendum Pontificem usum figura, quam *Reho-*
res epanaleptim, hoc est repetitione verborum qualitercumque & quavis occa-
 sione, quæ fieri aliter non assolet, quàm majore cum significatione energiceque
 voluntatis, qua de re late post Joannem Baptistam à sancto Blasio præses Everhardi,
in locis legalibus loco à vi geminationis. Ioan. à S. Blasio tract. de geminatis. Idedque sub his
 verbis non includi non potest dispositio, si contendat ff. de fideiussoribus seu im-
 ploratio officii judicis, quo postulatur permissitque ei cui exceptio competit, facultas
 conveniendi excipiendi seu agendi non coram iudice ejus adversus quem exceptio
 proponitur, sed coram iudice ejus cui exceptio competit, qui alioquin partibus rei
 fungeretur. Quæ de re abunde alio in loco tractatum est.

Quæ actio cum sit personalis, identidem est præjudicialis alteri actioni quali-
 cumque.

Denique cum conservatores sint iudices exemptorum, possunt exempti qui
 molestiam timent, eamque avertere volunt, coram conservatore suo, ut eos ab
 hac molestia eximat vindicetque experiri. *Rom. conf. 244. Barth. l. Societatem §. ar-*
bitorum num. 18. ff. pro socio, Blarerius ad l. diffamari cap. 4. num. 11. vers. reus cui exceptio
competit. C. de ingen. & manum. & sic exceptionem eo modo evitare, quo ii qui de
 nullitate aliqua principaliter iudicium præveniendò intentarunt, *Lancelor. de attentat-*
is par. 2. cap. 17. num. 87. & cap. 16. num. 13. & seqq. inhibitiones enim alterius iudicis
 postea aditi corruerent. *Lancel. de atten. par. 2. cap. 4. limit. 2. nu. 62.* Hæcque de materia
 consulti olim respondimus in hæc verba.

CONSILIUM I.

Impetrantes à jurisdictione ordinaria exempti officium conservatoris implorant, ut ejus autoritate declaratur eis competere jus excipiendi seu solvendi oppositoribus juxta valorem pecuniae nunc currentis, at vero opposites è contra dicitur se habere instrumentum scabinale, idèdque conservatoris jurisdictionem praevincit non posse, sed hujus exceptionis & articuli quaestionem discutendam esse coram scabinis.

Quaeritur quid juris.

Respondetur, jurisdictionem conservatoris ordinarii judicis exemptorum esse praeventam, ideoque ex adverso scabinale tribunal reclamari non posse.

Primo, Quia cognitio qualitatis pecuniae restituendae praedjudicialis est actioni reali. *Guido de Suzaria de instr. Guarentigat. num. 11. l. fundum Titianum ubi Barb. ff. de except. proinde ea coram iudice praevento ventilari decidique debet. l. ubi ceptum ff. de iud.*

Secundo, coram conservatore cognoscitur de jure excipiendi competente reus impetrantibus, juris autem est explorati, Reum sive debitorem posse pervenire & petere fieri declarationem super suis exceptionibus coram suo iudice, *Castr. l. si contentendus ff. de fideiuss. l. ea inter ceteros in terminis & in eisdem verbis tradit Casar Contardus ad l. diffamari cap. 5. numer. 17. confirmatque id auctoritate Alexandri, Decii, Boeris eosque sequitur Blaterius d. l. diffamari cap. 5. numer. 11. vers. quemadmodum & reus cognatus, d. l. diffamari nu. 5.*

Rationem adfert praecitatus Blaterius in haec verba.

Reus cui exceptio competit, potest super ea sui ordinarii judicis officium implorare, licet iudex actoris non sit, cum ista exceptio jam examineatur, principaliterque alias in iudicio auctore agente examineatur incidenter, atque ex ea ratione possit examinari coram illo iudice, coram quo actor necessario actionem debuisset proponere, in quo etiam actor non gravatur, cum ipse & ad hoc de jure communi teneatur, ut *Barb. l. si Societatem §. arbitrorum num. 18. ff. pro socio tu ille.*

Tertio, cum timeo molestari, licet mihi agere coram meo iudice ad declarationem juris mei. *Conardus ubi sup. Castr. ubi sup. l. si duo patroni, ubi glo. ff. de iur. iur. idque per implerationem judicis officii, ut ei inhibeat à quo molestari indebitè timeo, uti notanter etiam tradit. Rom. conf. 244. & hoc modo inquit captura aut executio poterit evitari, Rom. d. conf. 244. debitor enim eo in casu non est in mora solvendi, d. conf. 244. v. pap. seqq.*

Quarto non obstat, quod credito in beneficii instrumentum guarentigatum competat electio actionis.

Respondetur enim, quod actor eligere non possit iudicem, quando reus privilegio

10 privilegio speciali proprium habet iudicem. *glo. a. i. b. habita C. ne filius proprie. Ac* cedit, quod debitor præveniens in propositione suæ exceptionis coram suo iudice. *Contardus ubi supra per objectionem nullitatis instrumenti. Lancet. de attentatu* *pari. 2. cap. 17. nume. 87. fol. 377.* vel petitionem ut in instrumentum guarentiarum aut in forma camera expeditum reducatur satisfactione congrua ad arbitrium boni viri, qualis est conservator executionem remorari potest. *Lancet. de attentu. pari. 2. c. 16. n. 13. § 14.* Denique impetrantes hic experiuntur conditione personali. *l. si quis con-* *rendat ff. de fideiussate Contardus ad l. diffamari cap. 3. nume. 122.* Cujus quidem beneficio legis potest is qui debitor est agendo prævenire & creditorem suum compellere, ut jurisdictioni iudicis acquiescat. *DD. de loco si contenda. Blaret. d. num. 11. Contardus ubi supra c. 3. n. 122.*

Quinto pro eo videtur casus etiam in terminis apud Abbatem, *cap. si quis contra num. 2. de foro compet.* in hæc verba. Nota regulam vulgaram quod actor sequitur forum rei, limita quando de aliquare principaliter contenditur, secus si agitur super aliquâ exceptione, ut quia reus originarius antequam conveniatur, vult super exceptione agere, quod aliquando potest; hoc in casu agendum est coram iudice coram quo ageretur si ipse reus conveniretur, quia attendi debet causæ naturalis origo, non quod accidentaliter contingit. Nam hæc tenus ostendimus, si principaliter cognoscendum esset de qualitate pecuniæ solvendæ, quod id fieri deberet coram iudice actionum personalium, possetque debitor coram alio iudice conventus causam ad iudicem suæ personæ retrahere.

Potèrò certum est, quod si creditor hoc jus excipiendi aut solvendi in actionem deduceret, quod ea proponi deberet coram iudice debitoris, quæstio enim de qualitate pecuniæ solvendæ personalis est, per eam enim creditor seu actor intendit sibi dari oportere *text. §. appellamus in l. de act.* Ideoque ea actio coram iudice earum actionum quæ sunt in personam, veni proponenda.

Sexto, privilegio Eugenii Papæ membra secundarii cleri Diocesis Leodiensis neque agendo neque defendendo ordinarii jurisdictionem prorogare non possunt. Quinimò Pontificum privilegia quæ notoria sunt & motu proprio concessa, jurisdictioni Conservatoris active & passive sunt subiecta.

Septimo, debitor volens offerre pecuniam debitam, potest id facere coram suo iudice, non coram iudice creditoris, *Boerius decis. 114. nume. 9. his verbis.* Si debitor velit offerre pecuniam debitam & creditor recuset recipere, & debitor velit eam deponi facere autoritate iudicis, ne ullam moram vel pœnam incurrat secundùm formam. *l. acceptam C. de usur.* quis erit super hoc iudex competens, & sic an debitor sequi forum creditoris, an verò forum debitoris teneatur & concludit *Baldus in d. l. acceptam 13. quæst.* quod forum iudicis rei debitoris, non forum creditoris, quia debitor iudicem adiit, ut reus & non ut agens. *per text. in l. In*

contractibus C. de non. Num. pecu. DD. cap. Rom. §. contrahentis de foro comp. in 6. l. ita
Bovin.

Octavo extant nostra memoria sententiæ & præjudicia ab Officiali Leodien.
qui jurisdictionem suam exercuit in causis reorum qui jurisdictionem suam præve-
nerunt, sublatâ hoc modo actoribus eligendi judicem facultate. Idque non mi-
nerum, cum vigilantibus jura soleant subvenire. l. pupillus ff. qui in fraudem. Quod
ipsum hoc in facti contingentiâ coram Conservatore in praxim utrumque forentem
dicatur posse sua det analogia & proportio utriusque fori. de qua Præses Everardus in
l. ita legitimis loco à proportione. Et nos etiam alio in loco lib. 1. de jurisdic. ord. in exemp.
quæst. 45.

Nono & consequenter opposentes post impetrationem mandati à conser-
vatore agendo realiter in præjudicium mandati à conservatore impetrati attentasse
dicendi sunt, quando enim per primum judicem est inhibitum, uti hoc in casu, non
potest coram secundo judice de eadem re alia actio institui. Lancelot. p. 2. c. 4. l. m. 2.
num. 62.

Ratio, Quia inhibitio facit attentatum, reddique illicitum, quod alioquin
esset licitum. Lancel. num. 6. Hinc est quod executio facta vigore executorialium
aut brachii secularis legitime obtenti, dicatur attentata. Lancel. part. 2. cap. 20. ampl.
5. & 6. instrumentaque guarentigiata vel in forma cameræ expedita superveniente
inhibitione executioni demandari non possunt. Lancel. cap. 16. num. 13. & 14. Massa
Galestin ad for. camer. oblig. paricula 4. q. 3. n. 5. & seqq.

Idque ad eod verum, ut neque agenti ad revocationem attentorum obstat exce-
ptio non juris, nisi tamē de ejus non jure constet per ejus confessionem, secus si aliun-
de constaret de non jure, ut puta ex probationibus vel aliter. Nam jus revocandi
attentati potius causatur ex facto & culpa attentantis, quam ex aliquo jure quod
cohereret illi contra quem attentatur.

Quare concludo biletâ laicalia attentatorum jure esse revocanda, ulteriusque
esse decernendum & declarandum, opposentes pœnas in mandato tactas incur-
risse per lare tradita à Roberto Lancelotto de attentatis cap. 31. num. 371. & seqq. & part.
2. cap. 20. in præfatione num. 10. fol. 404.

CONSILIUM II.

Hæc quæstio dominationum vestrarum arbitrio commissa magni momenti
est, si jurisdictionis punctum de quo disceptatur inspiciamus, sed longe majoris est
cura & momenti, si periculum animæ consideretur.

De jurisdictionis puncto ad pelvim usque prioribus in scriptis tractatum est,
paretgos per tantum hic dictum esto. Conservatorē datum ad propulsandas injurias
exemptorum, posse etiam cognoscere de causis ipsorum debitorum, nam non sol-
vendo

vendo & retinendo debitum, creditori sit à suo debitore injuria. ut post. *Spectulan. rem tu. de instrum. edic. §. nunc verò aliquare solvit. in terminis Guido Papa quæst. 17. me. 3. aliq. prior scripto à me notati*, & pro hac sententia clarescit S. D. N. Sixti Papæ evidens textus Bullæ Conservatoris, cujus verba ex prioribus scriptis sumi poterunt, ne iudicibus sagacibus mansum in os digerere videamur, & si D. V. lubeat De periculo verò animæ judicum & advocatorum hic agi dico propter Bullam illam cœnæ Domini, timorata viris conscientia valde metuendam, ut quæ omnes excommunicatione innodat turbantes Romanæ Ecclesiæ privilegia & jura mediata vel immediate subiecta. Cujus quidem Bullæ tenor talis est: vel jura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia dictæ Ecclesiæ Romanæ mediata vel immediate subiecta nec non supremam jurisdictionem in illis nobis & eidem Romanæ Ecclesiæ, competentem de facto usurpare, perturbare, retinere & vexare variis modis præsumunt, non adherentes, fundatores, defensores, eorum seu illis auxilium consilium velivorem quomodolibet præstantes.

Quod autem exemptorum privilegia & jura mediata sive immediate ad Romanam Ecclesiam spectent (utpote cujus interest multos habere ab ordinaria jurisdictione exemptos sibi immediate subditos, testatur aperte Petrus Rebuffus Romanæ Domini comprehendatur. Insuper eadem Bulla cœnæ Domini excommunicat diciturque vocet violatores Ecclesiasticæ libertatis, quemadmodum hoc latè ostendit in explicatione illius Bullæ eruditiss. Gregor. Sayr. *in thesuro Theolog. Moral. tom. 1. lib. 3. cap. 19. num. 2.*

Quæ quidem Ecclesiastica libertas consistit non modò in privilegiis Ecclesiæ universalis, sed etiam particularis alicujus Ecclesiæ, sive ea privilegia à Deo, sive à Papa, sive ab aliquo Principe concessa aut præscriptione acquisita sint. *late idem Gregor. Sayrus. Rochus de consuet. num. 454. & ad amussim Joannes Lupi Sagotiniensis tract. de Ecclesiast. libert.*

Itaque quin exemptione cleri secundarii quibus se suaque membra sacra rectè à quacunque jurisdictione defendit, sit Ecclesiasticæ libertatis, nemo est qui ambigat & proinde ejusmodi Ecclesiasticæ libertatis Ecclesiæ temeratores liberos & immunes esse à censuris, nemo etiam credo est qui audeat asserere. Quare ut unde exordium sumpsi, illuc redeam, non possunt non iudices hac in questione Ecclesiæ suæ matti faventes obsecundare, nisi malint se illius censuris & diris à Bulla comminatis irretire. Idque non obstantibus quibuscumque Principum aut Imperatorum, si quæ sint tales, constitutionibus (quod non crediderim) etiam à clero secundario exempto & S. Sedi subiecto acceptatis.

13 Nam Bulla cœnæ Domini præterquam quod neminem eximat, sed omnes consti-

constitutiones ei adversantes propter clausulas irritantes ei insertas inficiat & irritet, etiam si illius violatores regali aut imperiali splendore fulgeant, *Gregor. Saxon. d. lib. 3. cap. 25. num. 10.* Et si certo certius est, quod clerus exemptus contra-
 tus constitutionibus obediendo aut eas acceptando, nihil agat, exemptioni enim
 & libertati quae sua non est sed Papae, renuntiare non potest, *tex. cap. cum tem-
 pore ubi Abb. & DD. de arbitrio*, idque satis evincitur ex constitutione *Martini V.*
incipi ad reprimendas in verbis etiam occasione cujuscunque submissionis. Interea si
 neque iudices tui sint uti hac Bulla, certe neque etiam ipsamet partes non modo
 quae agendo aut connivendo in libertatem Ecclesiasticam impingunt, sed ne qui-
 dem pars ea, quae conniventibus oculis sese ad ejusmodi iniquum examen aut ju-
 dicialium incompetens trahi patitur, nam & partem ream non reclamantem incide-
 re in Bullam Coenae Domini aperte respondit Martin. Navar. *conf. 1. quaest. 41. num.*
20. de consuet. Denique ab hoc etiam censurarum fulmine non possumus eximere
 advocatos, procuratores vel alios quoscumque causarum inuitores, qui stu-
 dium, laborem, & operam impendunt eis, quae in Ecclesiae jura, privilegia,
 libertates insumunt, uti etiam in explicatione Bullae Coenae Domini censuit Cardi-
 nalis Toletus Alphonsus Vinandus *num. 7.* patrocinando enim causa illicita, auxi-
 lium & favorem quis praestare censetur, inquit Joannes Anania, in *cap. si adversus*
num. 2. & 5. de haeretic. qua de re quoque extat horrenda constitutio *Martini V. incip.*
ad reprimendas, in haec verba. Ad reprimendas & infra, hos igitur adversus talia praesumptio-
 num temeritatem remedia imponere, & super his salubriter providere cu-
 sentiam statuimus, decernimus & etiam ordinamus, quod omnes & singulae
 personae Ecclesiasticae saeculares & regulares, quavis perfulgeant dignitate, quae
 aliquam personam Ecclesiasticam in actione reali, mixta vel personali, civili vel
 criminali, etiam occasione cujuscunque submissionis vel alias ad forum sive judi-
 cium laicale directe vel indirecte trahere praesumpserit, causam ipsam & omne jus
 in re vel ad rem causa vel occasione hujusmodi quomodolibet competens penitus
 amittant, & singulares personas easque illi in praemissis cohaerentes & cernentes excom-
 municamus, & nihilominus omnes & singulos iudices laicos & laicales personas post-
 quam exceptum fuerit de non jurisdictione eorum, aut evidenter appareat ejusmodi
 cognitionem ad eos de jure non spectare, talia praesumentes vel ratam habentes, vel
 eis facientes, dantes auxilium vel favorem, cujuscunque dignitatis gradus vel con-
 ditionis existant, excommunicationis sententiam incurtere volumus ipso facto, nul-
 losque ab iisdem sententis per alium quam per Romanum Pontificem praeterquam
 in mortis articulo absolvi valeant sive possint, quodque etiam procurator fiscalis cau-
 sarum curiae camerae Apostolicae contra culpabiles in praemissis desuper summarie
 informatione praehabita, se vel alium seu alios agere & procedere possit & valeat. Ha-
 Genus

constitutionis verba, quæ non solum ligat in Urbe, sed etiam per totum orbem, quia quælibet ordinatio Papæ habet vim legis generalis, ut dicit Geminianus, in cap. fin. in 2. vob. per illum textum de hæret. in 6. & idem Paulus de Eleazar. in præmio Clementinum Ecclesiarum & orbis, nec requiritur inquit, quod in singulis locis fiat publicatio & ejusdem sententiæ est Gomes. in præmio reg. Cancell. & Nau. cons. 1. de cons. Quare ut multa in pauca conferam, redeamque unde diverti, iterum concludo, conservatorem in prima instantia de causis exemptorum sive active seu passive posse cognoscere, quod præter præcitas respondit Navar. cons. 4. de offic. del. atque id ex iure scripto & moribus observari in Francia refert Nicolaus Boerius, ad consuet. Bivar. in 2. §. 3. glo. 4. multo magis verò in conservatoria Abb. S. Laurentii à S. D. N. Papa concessa, hujus verba adeò sunt clara, perspicua & certa, ut nulla interpretatione in ambiguum dubiumve sensum contorqueri possunt. Quibus rationibus moti clarissimi Domini bene prudenterque fecerint, & æquo Jure quod dicitur judicaverint, si juxta desiderium nostrum tot pragmaticorum responsis comprobatum pronuntient.

Q U Æ S T I O C X V I I I .

Scholaris Lovaniensis an possit coram conservatore Privilegiorum suæ academice evocare & convenire alterius academice scholarem aut exemptum.

Proposita fuit mihi nuper hæc quæstio, in qua respondi non posse. Porro quia responsum illud non pauca in jure forensique usu non infrequentia complectitur, censui ne actum agam, illud unicuique librandum proponere, ac alterius cuiusvis acutius meliusque sentientis iudicio subijcere.

C O N S I L I I S U M M A R I U M .

1. Conservatores Lovaniensium privilegiorum jurisdictionem non habent in exemptos cleri secundarii diocesis Leodiensis.
2. Scholaris unius Academia, à scholaribus alterius Academia non potest evocari.
3. Privilegium cleri secundarii est validius privilegio scholarum.
4. Privilegium commune est validius privilegio speciali.
5. Scholares forum rei sequi debent.
6. Scholares de sacro capiando, exempti verò de damno vitando certant.

Exem-

- 7. Exempti cleri secundarii non possunt specialis privilegio evocari.
- 8. In concursu privilegiorum praevalet favorabilis num. 18.
- 9. Exemptiones concessae sunt favore S. Sedis & Religionis.
- 10. Religionis favor summus.
- 11. Jurisdictio in exemptos est Papae reservata.
- 12. Imp. confirmavimus exemptiones.
- 13. Privilegia Imp. favorabilia ad exemptos extendantur.
- 14. Sententia clausula, dummodo Apostolica Sedis Officialis non sint.
- 15. Exceptio amplius regulam in casibus non excipit.
- 16. Privilegia non admittunt ratiocinationem a majoritate rationis, nec a contrario vel subauditio sensu.
- 17. Clausula non obstantium quid operentur, § 19.
- 18. In concursu Privilegiorum praeponderant potentius.
- 19. Privilegium non censetur priori pacto derogare.
- 20. Clausula, seu sindulium sit, quod interdici suspendi vel excommunicari non possint.

Vltis atque ad jurisprudentiam incudem revocatis processibus inter Reverendum Dominum Joannem de Soye praepositum & Canonicum B. Mariae Cinacensis, Diocesis Leodiensis nunc appellentem & M. Martinum Veris appellatum in secunda instantia coram Reverendo admodum Domino Decano S. Servatii Trajectensis pendentibus, talis proponitur hypothesis.

M. Martinus Veris scholaris Lovaniensis cessionarius annui redditus 30. florenorum Braban, vocat in jus coram conservatore privilegiorum universitatis Lovaniensis D. Joannem de Soye Praepositum & Decanum B. Mariae Cinacensis Diocesis Leod. tandemq; post varias hinc inde forentes velitationes D. Joannes de Soye a conservatore condemnatur. Hinc appellatio ad summum Pontificem est interposita, qui eam Decano S. Servatii commisit, coram quo primae instantiae actis prius perillustratis libellum appellatorum formavi duplicis speciei, exceptiones sive gravamina complectentem, nullitatis nimirum jurisdictionis & sententiae conservatoris ea in causa latae, deinde iniquitatis etiam atq; in justitiae ejusdem sententiae. Nullitatis quaestio bimestris est. Prior: Num conservator privilegiorum universitatis Lovan. jurisdictionem sibi possit vindicare in exemptos cleri secundarii Leodiensis, qui ab omni jurisdictione ordinaria & extraordinaria exempti sunt, atque S. Sedi immediate subiecti sunt uti est appellans.

Posterior. Num sententia in favorem M. Martini lata, eo etiam ex capite nulla dici possit, quod sine actione expertus sit.

Quoad prioris membri nullitatem, videretur cuipiam prima facie conservatorem Lovaniensem jurisdictionem habere in exemptos cleri secundarii Diocesis Leodiensis ob clausulas illas praegnantis privilegii Lovaniensium de prima instantia anni 1469. Nonis Maij insertas, scilicet, dummodo Apostolicae Sedis Officialis

officiales non sint, præterea non obitantibus quibusvis aliis constitutionibus & ordinationibus Apostolicis quibuscumque, seu indultum sit, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint. Verum re exactius perpensa, placet magis jurisdictionem non habere in exemptos hujus Diocesis, multis equidem et

1 Prima, Quia exemptio cleri secundarii Diocesis Leodien. amplissima erant est ab omni jurisdictione ordinaria & extraordinaria, cum energia & pondere quaricumque clausularum contraria privilegia irritantium, uti liquet ex diplomate Nicolai Papæ 1451. 4. idus Octobris & Sixti Papæ anno 1423. septimo Kalendas Novembris. Quo fit, ut scholares Lovanientes, qui privilegiati sunt, privilegio suo contra exemptos Diocesis Leodienis qui pariter privilegiati sunt, uti non possunt, *h. sed & milites ff. de excus. tit. l. verum §. sciendum cum l. seq. ff. de minorib. DD. l. privilegia ff. de Privileg. c. ed. late Tirag. de pia causa privileg. 26. vers. sed quod cum seq. c. lect. cum §. plantare num. 10. de privileg. ea que ratione unius academice scholarum ab alio academice scholarum evocari non posse censuit. Peckius de iure sistendi. cap. 5. de iure eum Imbertus instit. forens. lib. 1. cap. 27. quod & ab analogia fori quæ est inter scholares & exemptos uti aliis scripti, lib. 1. de iurisdic. ord. in exempt. quaest. 45. idem hic in hypotheli est respondendum.*

2 Secunda, privilegium exemptionis cleri secundarii longe validius privilegio scholaritatis, illi debet prævalere. Tum quia exemptiones hæc sunt in favorem Sedis & religionis quietem. *Rebus ff. resp. 142. scripti lib. 1. de iurisdic. ord. in exempt. cap. 1. num. fin.* Tum quia huic favori accedit privilegium commune, quo actores forum rei sequi debent, *cap. cum sit generale de foro compet. l. ult. C. ubi in rem actio, validius autem est privilegium commune privilegio speciali, DD. l. ceteris ff. de vulg. & pup. Tirag. de privileg. 26. vers. sed his cap. suggestum de decimis.*

3 Tertia, privilegium Lovaniente activum de evocando Reum ad suum iudicium juri adversatur, quia scholaris forum sui debitoris sequi debet, *Bald. antib. habita col. 5. vers. sed dubitatur, C. ne filius pro patre.* at verò privilegium cleri secundarii ne evocari possint, juri conforme est, *d. l. fin. C. ubi in rem actio.* proindeque cum scholaris evocans exemptum, vigore privilegii proprii de suo compendio & lucro captando certet, exemptus verò cleri secundarii de damno vitando, *l. in eo quod ubi DD. ff. de Reg. jur. l. procurator in fin. ff. de dam. infecto DD. l. 1. §. Lucrat. C. de impon. Lucr. de script. lib. 10.* non potest Lovanientis suo privilegio uti, evocando exemptum, qui de damno vitando certet. *Bald. antib. perpetua C. de sacros Eccles. Angel. §. rursus instit. de nēt. Retr. Anchar. conf. 36. Tirag. de privileg. 26. vers. sed his continuo.*

4 Quarta, exempti cleri secundarii privilegium habent speciale, ne coram quo-

quopiam conveniri possint quam coram summo Pontifice, aut ejus speciali ad hoc delegato, uti multis in locis ostendim tractatu de jurisdic. ord. in exem-
ptos.

Quo fit, ut scholares privilegium habentes evocandi suos debitores coram
judice scholasticum, ejusmodi privilegio uti non possint ad versus ejusmodi exem-
ptos cleri secundarii Diocesis Leodiensis, privilegio enim speciali derogatum
non censetur per generale privilegium, nisi fiat de ejusmodi privilegio mentio spe-
cialis, cap. Pastoralis §. fin. de rescript. cap. generi de Reg. jur. in 6. l. decurionibus ubi
§. lo. C. de solertia lib. 12. Bald. l. non plures C. de sacros. Eccles. Jacob. de S. Gemmano l. 2. §.
omnes col. 2. vers. addere ff. de iudicis. Henricus Ferendat. in addu. ad repert. lo. de Mulo
verb privilegio special.

Quinta, in concursu plurium privilegiorum illud praevalet, quod est favo-
rabilius, cap. ex literis de prebend. lo. Grausfredus seu collect. cap. cum & plantare no.
ro de privileg. lo. Andr. cap. volentes eod. tit. in 6. Bald. autb habita Col. 6. vers. Et quero
§. scholasticus C. ne filius pro patre, favorabilis potest esse privilegium exemptionis dicti
cleri concessum non modo favore S. Sedis cujus interest habere multos sibi imme-
diatè subditos. Clem. Pastoralis de re jud. Rebuff. rescript. 142. scripsi lib. 1. de jurisdic.
ord. in exemptos quæst. 1. num. 17. Sed & favore religionis, ut exempti sub umbra &
protectione S. Sedis quietius liberiusque religioni vacent, cap. luminoso quam su 18.
quæst. 2. Rebuff. d. rescript. 142. Summa autem ratio est quæ pro religione facit. l. sunt per-
sona in fin. ff. de Relig. & sumpt.

Sexta, Jurisdictio in exemptos cleri secundarii est Papæ reservata, quæ re-
servatio æquæ potest appositioni & approbationi manuum Pontificis alicui cau-
sæ cum clausula irritante jurisdictiois aliorum quorumcumque iudicum tam ordina-
riorum quam extraordinariorum, scripsi lib. 2. quæst. 5. num. 12. & seqq. de jurisdic. ord.
in exempt.

Septima, Maximilianus Imperator anno 1518. Junii 24 privilegia, libertates,
exemptiones Ecclesiæ patriæque Leodien. approbavit, eamque in suam protectio-
nem recepit, postmodumque Carolus V. Imperator privilegium illud Maximiliani
sui avi ac etiam de non evocando subditos in prima instantia extra patriam confirma-
vit, atque innovavit anno 1521. Julii die 27.

Quin autem exempti divorum horum Imperatorum constitutione & privile-
gio comprehendantur, dubium non est. In favorabilibus enim privilegia & consti-
tutiones Cæsareæ ad clericos & exemptos extenduntur, cap. Ecclesia S. Maria ubi
Abb. num. 5. de constit. Bald. autb. habita col. 1. vers. sed pena & vers. nem cum aliquid
conceditur C. ne filius pro patre. Porro non obstant prægnantes illæ clausulæ, quas su-
per ea privilegii Lovanensium adduxi.

Q 93

Etenim

Etenim quo ad illam, Dummodo Apostolicæ Sedis officiales non sint. Licet ampliare videatur Privilegium Lovaniense, ut comprehendat omnes alios exemptos præter officiales S. Sedis, qui exempti sunt, scripsi lib. 1. de iurisdic. ord. in exempti. quest. 32. quia exceptio ampliare & firmare solet regulam in casibus non exceptis, l. nam quod liquide §. ff. de pen. leg. l. quæsitum §. deinde in fine ff. de fundo inst. leg. hac tamen in hypothese talis interpretatio sumi non potest. Ratio est, quia cum exempti cleri secundarii specialiter sint exempti, exceptio officialium S. Sedis à regula seu privilegiaria dispositione concessa Lovaniensibus non potest ita ampliare regulam illam, ut comprehendat exemptos dicti cleri secundarii speciali reservatione exceptos seu exemptos, Clem. exim. de Paradiso §. deinde ubi Card. de verb. sig. l. serui nomine ubi gloss. ff. de usufruct. l. 1. §. seruum ff. de acq. poss. l. ob. et ubi glo. C. de præd. minor. præses Mechliniensis in locis legalib. loco ab exceptione ad regulam Limit. 2. Nam & in privilegiis arguere non licet à majoritate rationis, Card. Clem. ne Rom. in 4. oppos. de elect. Dyn. cap. plus semper de Reg. jur. in 6. præses Everhardus in locis legalib. loco à minori vers. non procedit, ut nec subaudito seu contrario sensu eadem in materia ratiocinari permissum est, cap. licet ubi glo. & DD. de privileg. in 6. præses idem loci contrario sensu vers. §. quæro.

17 Similiter non obstat clausula quas DD. vocant non obstantiarum, inserta privilegiis Lovaniensium. Quia eadem clausula inserta sunt privilegiis exemptionum cleri secundarii Diocesis Leodiensis, ideoque succedit theoria, privilegiatum contra privilegiatum non uti privilegio, signanter considerato majori favore exemptionum cleri secundarii, de quo hætenus dictum est. Gem. cap. 1. §. id ipsum num. 3. de privileg. in 6. ubi etiam Franc. Ioan. Andr. & alii Bal. aut. habitus col. 6. vers. & quæro si scholaris C. ne filius pro patre. in concursu enim privilegiorum illud quod potentius est atque favorabilis, præponderat, dec. l. si Rufinus num. 13. C. de test. milit.

18 Quo etiam in articulo in considerationem venire non potest, an alterum altero privilegio sit prius aut posterius, quemadmodum enim privilegium antecedenti pacto præjudicare non censetur, cap. 1. de pactis in 6. ubi Gemina. num. 8. ita nec privilegium privilegio, nisi de enixa eaque certissima privilegiantis voluntate competitum sit. Chaldæus cons. 1. de privileg. Gem. d. cap. 1. n. 8.

19 Rursus non obstat alia clausula, seu si indultum sit, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possunt. Tum quia eadem clausula inserta etiam est privilegio cleri secundarii, quod ut ante dixi, magis favorabile præponderat privilegio scholaritatis. Barth. d. aut. habitus col. 5. & quæro si scholares. Tum quod ab hac clausula ad iurisdictionem fori contentiosi argumentari non possit, scripsi lib. 2. quæst. 49. de iurisdic. ord. in exempti.

Unde consecutum est, sententiam conservatoris Privilegiorum Lovaniensium

sum latam in D. Joannem de Soye ab omni jurisdictione ordinaria & extraordinaria exemptum, sanctaque Sedi reservatum immediateque subjectum, scripsi lib. 2. q. 10. §. 16. de jurisdictione ord. in exempti. non obstante iudicii istius prorogatione, nullitati subjacere, uti ego per multis rationibus atque auctoritatibus diversis in locis comprobavi, de jurisdictione ord. in exempti. lib. 2. quest. 7. 10. 40. quas nescim fusior, hic operæ pretium duxi non repetere.

Quæ nullitas in causa appellationis quæ reponere solet causam ad terminos litis contestatæ, l. per hanc C. de temporibus appell. recte coram V. R. nunc reficitur, quippe quod de ejusmodi nullitate ex defectu jurisdictionis in exemptum semper dici potest. Guido quest. 275. m. 4. & ego d. quest. 7. 10. 40.

Succedit secunda ejusmodi sententiæ à qua nullitas, quæ ex ipsis Lovaniensium privilegiorum indultis hauritur, in quibus & signanter privilegio anni 1500. Decembris die 17. hæc adscribitur clausula. Item non permittitur agi super transportu cuiuscumque debiti, quod neglectum fuerit sedecim annis.

Nullitas inquam aperta est hujus sententiæ, quia apud acta comperitur M. Martinum Veris actionem instituisse coram conservatore anno 1616. in Martio adversum Dominum appellantem pro consequenda solutione asserti redditus quem præterdixit fuisse constitutum anno 1587. Februarii 19. Qui quidem redditus cum ob nullam illius unquam solutionem cursu annorum viginti septem sit exoletus, præscriptioneque extinctus, uti etiam apposite docet *Arestographus Papon. lib. 12. ut. 3. de prescriptione arresto 9. in hæc verba l. achapicour d' unerente à priz d' argent, de meur dix ans est ant present. & demeurant en mesme Province sans la lever demander en faire innover par obligation à part: ou vingt ans, s'il est absent: la d'icte rente luy est perdue.* Dicendum est, dictum Martinum Veris coram conservatore sine actione egisse, & consequenter sententiam conservatoris nullitati subjacere, l. Bibius in fine ff. de patris dotat. Mantua sing. 321. Rom. cons. 224. si Pupilli §. videamus ff. de neg. gest. l. quoties §. item si ff. de adm. tu. l. 1. ff. de offic. assess. debetque iudex ita nulliter sine actione agentem ex officio à iudicii limine atque progressu repellere, Rom. d. cons. 224.

De viribus porro statuti istius Lovaniensis ambigendum non est, uti ex facto consultus respondit *Alex. cons. 170. lib. 7.* sed est uti æquum atque rationi consonum in utroque foro tam civili quam Ecclesiast. observandum. *Aug. cons. 136. Alex. d. cons. 170. n. 3.* Cùm itaque dictum statutum sit prohibitivum actionis, dicendum est Martinum sine actione egisse, & consequenter iudicium sententiamque subsequenter esse nullam, *Bal. l. iubemus §. sane col. 3. vers. quedam est jurisdictionis prohibitiva C. de sacro Eccles. 6. Tirag. ad l. si unquam verb. reverteratur nu. 173. 175. & vers. 79. 176. in verbo fallit non audiat, Mantica d. sing. 321.*

Et quidem hæc rationibus detecta istius sententiæ nullitate descendo nunc ad il-

ad illusiniquitatem, quam etiam, brevius tamen detego rationibus auctoritati-
 busque sequentibus. In primis quidem, licet ex adverso producatur transcriptum
 anni 1587. Febr. 19. pro quo videtur inducenda probatio, quamdiu de extin-
 ctis seu resolutionis illius causa non docetur, *l. cum de debito ff. de probat. Tira-
 quel. de prescriptionib. §. 1. §. glo. 4. vers. 14. in verb. sunt tamen*, at tamen subsistente
 statuto non modo Namurcensi, unde hypothecæ reditus controversiæ moventi
 præstentur, sed & Lovaniensi, extinguente reditus & actiones quæ circum-
 scripto in eo statuto tempore non exiguntur, aut in iudicium deducuntur, nullas
 hoc in articulo cupiam superesse poterit scriptulus, nisi quis ut ajunt, nodum in
 scirpo querere voluerit, signanter porro considerata temporis intercapedine non
 sexdecim annorum, quæ præscribunt privilegia Lovaniensium, sed viginti septem
 uti ante ostendimus, ex quibus extinctio seu obliteratio dicti transcriptus præ-
 sumptione quadam iuris vehementissima à statuto formata inducitur, cum non
 sit non verisimile, creditorem tandem ab exactione sui crediti cessavisse, si illicitum
 à creditore extinctus obliteratusque non fuisset, *Menoch. de præf. lib. 3. præf. 11.
 num. 3. §. 19. Castr. conf. 58. num. 4. lib. 2. Dec. conf. 596. num. 9. in fin. Paris. conf. 137. num.
 lib. 4. late Simon. de Pretis. conf. 68.*

In idque collineavit suprema Parisiensium curia, dum decennii tempus
 hypothecariis creditoribus inter præsentis, inter absentes verò vicennii præscriptum
 censens nunquam tandem creditorem taciturnum, nisi ei manu quod ajunt
 brevi, aut aliter solutione aliqua clancularia fuisset satisfactum, idque merito optimo,
 ne quod temp. interest, actiones ut & dominium maneat semper in incerto. *Instit. §. 1.
 de usucap. §. l. 1. §. segg. eod.* Itaque ut paucis multa complectar, obstat appellatio
 temporis exceptio præscripta à statuto Namurcensi, imo & Lovaniensi, quæ est per-
 emptoria & litis finitæ, *l. tranacta l. in sum ff. de verb. sig.*

Succedit & alia exceptio peremptoria intentionis adversarii quæ elicitur ex ven-
 tre eorundem privilegiorum Lovaniensium. Nimirum cessionem ex qua præstans
 actio est, coram conservatore instituta, non esse ex linea directa sed indirecta, & pro-
 inde juxta constitutionem Maximiliani Imperatoris editam Bruxellis Anno 1495.
 Aug. 16. efficacem scholari ex ejusmodi cessione indirecta non dari actionem.

Sed obijcietur forsitan ex adverso, cessionem controversam non esse omnino indi-
 rectam, sed partim directam, partim indirectam à matre scilicet & avunculo respec-
 tive in filium & nepotem factam. Verum eo non obstante respondeo, cessionem
 hanc partim directam, partim indirectam censeri debere simpliciter esse indirectam,
 & proinde sub constitutione Imperatoris Maximiliani aliorumque privilegiorum seu
 statutorum Lovaniensium prohibentium cessiones indirectas comprehendi.

Ratio est, quia quando concurrunt duæ causæ dispositiones aut cessiones, quarum
 una permilla est, altera verò prohibita, illa quæ prohibita est, prævalere debet, effi-
 cirque

cicque alteram, quæ alioquin prohibita non est, esse prohibitam, l. i. §. suspecti ff. de suspectator. l. i. in l. si Rufin. num. 4. ubi Dec. num. 7. C. de testam. milu. Menoch. de praesumpt. lib. 3. pr. c. 29. num. 62.

Porro uti jam dixi, concutit hic cessio directa matris in filium non prohibita, cum cessione avunculi indirecta in nepotem prohibita, quæ proinde totam hanc cessionis dispositionem reddit prohibitam, adinstar privilegii prohibiti cum permisso privilegio concurrentis, quo in concursu prævalere solet prohibitivum, Deciu. d. l. si Rufin. num. 5. C. de testam. milu. Vixque est ut reficitur id cessare, cum dispositio permissiva potentior est dispositione prohibitiva, Dec. d. l. si Rufin. Menoch. d. pr. c. 29. num. 64.

Respondetur enim, cessiones jure, signanter Canonico, suspectas esse fraudis atque simulationis, cap. ex parte de alienat. mutandi iudicii causa facta ubi glo. Bapista de Blasio in contradiotionibus iuris Canonici & civilis artus. 96. v. l. Occ. I. fol. 157. signanter porro ex omnes, quæ iudicii mutandi causâ fiunt, eas enim sive à linea directa procedant sive indirecta, quia debitori supponunt creditorem cuius privilegio debitor forum suum mutare compellitur, jura eas velut dispositiones odiosas improbant atque detestantur, cap. 1. & 2. ubi Abb. & DD. de alienat. iudic. mot. causa facta l. 1. & 2. ff. eod. tit. permittuntque debitori facultatem exceptionis ope, cessionarium talem repellendi, vel certe pro ejus arbitrio, pro eo quod ejus interest conditionem ejus ob fori mutationem deterioiorem esse redditam, iudicio adversus cedentem experiendi, Abb. d. cap. 1. n. 6. in fin.

Non potest utique sustineri indirecta hæc cessio cum directa concurrentis. Tum quod utraque careat juris scripti fomento, Abb. d. cap. 1. num. 6. in fin. Tum quod concurrente causâ quæ prodest, & causâ quæ non nocet, præponderare solet ea, quæ nocet, l. 1. §. fin. ubi glo. & DD. ff. de Sal. Petr. Gerardi sing. 42. concurrenteque eadem indispositione odio & favore, ea simpliciter ceteri debet odiosa, DD. c. n. de verb. sig. Bald. l. 1. Col. 1. ff. de const. Prin. Et quidem signanter facultas hæc evocandi reos ad duos iudices veluti contraria, Bald. d. auth. habita col. 5. omnis enim constitutio juri repugnans, juris est odiosa, scripsi late lib. 1. quest. 4. de jurisdict. ord. in exempt. Nec etiam ita scholaribus savendum est, ut aliis iniqua conditio inferatur, cap. ex tenore de foro compet. alioquin certe cum aliena jactura atque incommodo loquerenturque in concursu cessionis directæ atque indirectæ ea simpliciter ceteri debet odiosa atque prohibita, Menoch. & DD. supra allegati.

Multis proinde aliis rationibus de industria, ne tantologiæ reprehendar, omifis, concludo, sententiam conservatoris iudicis à quo decernendam esse nullam & iniquam, Dominumque appellentem ea reformatam ab impetitione Martini Veris appellati absolvendum cum auctario victoriæ omnium expensarum.

Rr

Quæ.

Q U Æ S T I O C X I X .

Conservatorum sententias an alii iudices exequi teneantur.

S U M M A R I U M .

1. Executioni sunt demandanda sententia conservatorum.
2. Executioni non sunt demandanda sententia nulla.
3. Sententia per appellationem suspensa, exequenda.
4. Sententia lata secundum statuta loci particularis, non est in alieno territorio executioni demandanda.

- 1 **L**onge & late materiam hanc examinatam reliquit Cardinalis Tuscus *in cons. concl. verb. executio & verb. iudex*. Paucis ego executioni demandandas esse sententias quas conservatores in suis requisitoriaibus litteris enarrant licet esse cognitionis atque jurisdictionis, idque nisi manifeste constat processum conservatoris esse nullum, *Anchar. cons. 382. D.D. cap. de cetero de reg. jur. explorata nimirum Baholi sententia existimantis, civilem iudicem cognoscere posse de iustitia sententia & processus iudicis ecclesiastici, in l. d. v. ff. de Castr. reor. l. magistratibus ff. de iurisdict. om. iud.*
- 2 Quod limito, nisi à sententia conservatoris afferatur appellatum, *Abb. & D.D. cap. 1. de offic. ord. Albert. l. Episcopatu C. de Episc. aud.* Idque nisi talis sit sententia, quæ non obstante appellatione executioni debeat demandari, *Argenter ad cons. Brianne. Tir de iustices art. 5 fol. 16. littera C.* Denique iudicem unius territorii non teneri executioni demandare sententiam iudicis alterius territorii latam non secundum jus commune, sed secundum statuta loci iudicis executionem requirentis tradit Hippolitus de Marfilis, *sing. 138. Oberius de Bonacursu in sua praxi sui. de impedimentis executionem vers. 7. ubi late Apost. quo loci gloriatur hac se cautela multas executiones elusisse. Qui huius fatinæ plura videre gestit, legat Cardinalem Tuscum, loco iam laudato, Vincentium Carocium tradit, de Remediis adversus damnosas executiones.*
- 3
- 4

Q U Æ S T I O C X X .

Iudices Ecodienles an & quibus casibus ad executionem sententiarum per conservatorem Academia Lovaniensis latarum teneantur.

SUM-

S U M M A R I U M.

1. *Fabui inter Episcopum Principem Leodiensem & Brabantia Ducem.*

DE jure hic disquirere non statui, sed placita tantum quæ inter Reverendissimum Serenissimumque Ferdinandum Episcopum & Principem nostrum Leodiensem ac summæ memoriæ Albertum Brabantia Ducem stabilita sunt, breviter hic evulgare, ac è tenebris in lucem vendicare proposui. Quæ quidem conceptis hæc verbis proponuntur.

RECES DE LA CONFERENCE TENUE A
Maastricht entre les Commissaires de deux Princes Liege & Brabant
 27. Novembre 1615.

Comme ainsi soit qu'a l'instance du Serenissime Electeur de Colloigne Evêque & Prince de Liege les Serenissimes Archiducqz Ducqz de Brabant Ayant par leurs lettres patentes du 26. de Juillet dernier passé commis & depute messires Pierre Pecquin Chevalier leur Cancellier de Brabant de leur Conseil Privé & surintendant de la justice militaire, Charles Malineus President de leur Chambre des Comptz, & Jean Baptiste Mæx Conseiller & Advocat fiscal de leur Conseil de Brabant pour avecq les commis dudit Prince Electeur entrer en communication & conference sur plusieurs difficultez & différens tant de jurisdiction & limites qu'autres muez entre leur pays de Brabant & de Liege, Ayant à ces fins par lettres patentes dudit Prince Electeur en date du 29. d'Avril dernier esté deputé messires Christophre de Blocquerie Chanoine de l'Eligize Cathédrale de Liege son Chancellier Godefraye de Bockholt Sr. dudit lieu Cortesem & Orey de son Conseil secret & Francois Duffins aussi dudit Conseil secrez & son Advocat fiscal lesditz commissaires des deux Princes apres avoir par l'espace de quelques mois vacqué & entendu à ladite conference en la Ville de Maastricht y examine bien & au long lesditz differens ouy ceux qui faisoient sur ce à ouyr veu & visité plusieurs proces avec les appointemens & sentences y rediens par les juges de l'un & l'autre de desditz Pays prins inspections oculaires d'aucuns lieux contentieux & faire autres de voirs à l'esclaircissement des matieres mises en dispute, Ont en fin à meure & grande deliberation par advis commun pris & arresté les resolutions reglemens & reces cy apres particulièrement declarez.

Et post multa.

Comme l'experience ait fait cognoistre qu'entre les sujetz desditz pays de Brabant & de Liege plusieurs differens ont cy devant esté muez & se pourroient movent à l'ad-

Rf 2

l'avenir au grand retardement du jour & execution de la justice es cas & matieres de jurisdiction cy apres specifies lesdits commissaires cy voulant pourvoir & remédier ont convenu & resolu ce que s'ensuyt.

Premierement que les poursuittes recles non procedans d'actions personnelles intentionnez ou quis insenteront pardevant les jours & justices ordinaires dudit Pays de Liege sur fonds y gisans & siuez ne seront dorénavant empeschés ny retardez par mandemens cassatoires ou autres provisions du conseil de Brabant non obstant que les proprietaires d'iceux fonds soient Brabans mais leurs Recepueurs Serviteurs & fermes de telz fonds ne pourront estre convenus à raison des fruictz de leveez d'iceux sinon pour autant qu'ils les auroient perceuz de puis l'insinuat. on faulte à leurs personnes desditz procedures & poursuittes.

L'on n'accordera aucunes lettres de cessation au prejudice de la jurisdiction dudit Pays de Liege à personnes estrangeres n'ayans residence ou domicile en Brabant.

Les causes personnelles intentées contre ceux demeurans & residents actuellement au Pays de Liege au temps de l'action encommencee ne seront empeschées par provisions cassatoires ou autres semblables dudit Conseil encores que les adouvez se soient de puis lors ou ayent prins residence au Pays de Brabant.

La reparation des dommages faiz par les bestiaux des Brabans sur les fonds du Pays de Liege & au contraire appartiendra dicy en avant à la cognoissance des juges du fond ou le dommage aura esté fait.

Les sentences des juges de l'un ou l'autre desditz Pays rendues contre Brabans ou Liegeois ayans recognu & prorogue leur jurisdiction sans que devant la prononciation d'icelles il y ait eu opposition de la part des Princes sortiront leur plein & entier effect sans prejudice de la jurisdiction desditz Pays au regard d'autres parties.

Mais si il arrive que devant les sentences rendues l'un ou l'autre des Princes ait fait mettre empeschement à telles procedures pour la conservation de sa jurisdiction & que par ce moyen la partie prorogante s'en veuille aussi deporter elle ne pourra estre recevee qu'en payant à la partie adverse tous despens à la taxation du juge pardevant le quel aura esté procedé.

Les juges de l'un desditz Pays estant requis de faire mettre à execution les sentences des juges de l'autre passées en force & chose jugée les debuz ont faire executer au plus tost selon les Loiz & costumes du pays de l'execution en vertu des lettres requisitoriales à eux adressees & delivrees sans donner lieu aux difficultez ou debarz que les condamnés voudront susciter contre lesdites executions sous couleur de l'injustice ou iniquité desdites sentences ny d'exceptions de paiement quittance compensation ou autres semblables pour lesquelles ilz seront tenuz de pourvoir pardevant les juges aians rendu les sentences & suffira qu'il apparois qu'il y ait sentence de pechiee en forme d'ave & probant selon les loiz & costu-

consuetudes desditz Pays. Que si toutes fois il y avoit de l'obscurite esdites sentences les juges requis renvoyeront ceux qui en poursuivront l'exécution pardevant les juges requerrants pour donner l'esclaircissement & interpretation que besoing sera.

Ce que se gardera & observera aussi au regard des sentences rendues par le conservateur des privileges de l'universite de Lovain mesmement de celles rendues en vertu des privileges accordez aux estudians de ladite Universite que l'on appelle privilegium tractus aux restrictions que sensu y vent. A l'advant lors que les cessions & transports sur lesquels les sentences seront rendues auront esté faitz au suppostz de ladite Universite actuellement estudians pour continuation & en subside de leurs estudes par leurs parens en ligne directe & non autrement aussi que la somme soit aucunement proportionee à la qualite, L'estude & dont l'exaction n'aurait esté differee par l'espace de seize ans que la cession soit de chose ou actions non defendues par le droit commun & qui il nait simulatio & collusion.

Et tiendront lesditz Commissaires de Brabant la main envers ceux de ladite Universite qui ils ayent à donner aile & declaration par escrit qu'il n'entendent de se servir du privilege de nomination au prejudice des prebendes & benefices venans à vacquer es moys des ordinaires au ditz Pays de Liege.

Comme aussi lesditz Commissaires de Liege continueront de faire bons debvoirs que ledit Evesque & Prince de Liege soit servi de faire instance envers sa Saincteté de n'accorder à l'advenir aucuns brevets ny autres lettres Apostoliques en prejudice dudit privilege de nomination & de l'exécution d'iceluy audit Pays selon qu'il se pratique au present.

Lon ne pourra donner aucun empeschement aux juges dudit Pays de Liege en l'administration & execution de la justice criminele contre les delinquans Brabancons saiziz & apprehendez en iceluy Pays de Liege en present meffait ou fraische coupe ny reciproquement au juges du pays de Brabant contre les delinquans Liegeois aussi apprehendez en Brabant.

Et si l'advenoit que les delinquans se retirassent de l'un desditz Pays ou ils auront commis les delictz & malefices en l'obissance de l'autre en ce cas les Officiers du lieu ou les delictz auront esté commis & pepez les pourront poursuivre saisir & apprehender en l'obissance de l'autre Pays ou ils se seront teuz en les delivrant à Officier ou Officiers ou ilz seront troncs & prins charges de leurs cas lesquels Officiers seront tenus. En faire incessamment la punition & correction selon les merites de malfauteurs sans port ou dissimulation & à l'exemple des autres selon ce qui en at cy devant esté accorde entre les deux Princes par le traicte du 12. de Novembre Mil Cincq Cent & dixhuit.

A fin d'accomplissement de la promesse cy devant faite par feu ve Sa Majeste
Ga-

Catholique tres haute memoire de recompenser l'Evêque de Liege & son Eglise d'un
 roir de Mariembourg Philippeville & Charlemont au moyen de la terre & Signories de Brabant
 sal Pays de Brabant & autres Signories, lesditz Commissaires de Brabant entendans
 que sur ce auroient du temps passé esté tenues plusieurs communications & diverses journees
 & assemblees des Deputez de chuz Princes, ont requis lesditz de Liege de leur communie
 quer les pieces ou bien les copies d'icelles qu'ilz en avoient en leur pouvoir. A quoy ay esté
 satisfait & ne laisseront lesditz Commissaires de Brabant de faire rapport ausditz Sereniss
 simes Archiducques de tout ce que concerne ceste matiere de recompence aussi tost qu'ilz se
 ront de retour audit Bruxelles pour y estre prise la resolution qu'il conviendra.
 Ainsi fait avisé & conclu par lesditz Commissaires des deux Princes souz le
 plaisir d'eux, 27. Novembre 1615, estoit signé

Blocquetie, Pecquius, Bockholtz, Malineus,
 Franc. Diffius, I. Masius.

Quia autem in præscripto fœdere mentio fit cessionum quæ cum fraude &
 simulatione non raro fiunt inter scholares, hinc breviter Lovaniensè statutum de
 texto.

EXTRACTUM EX LIBRO STATUTORUM
 universitatis Lovaniensis Tit. de cessionibus actionum
 inter scholares.

Cessiones actionum nisi in casibus à jure permisis non admittantur. Re-
 demptæ verò actiones nulla ratione admittantur, nemo admittatur ad agen-
 dam ex cessione, nisi sit ad minus in ea ætate & litterarum scientia eò pro-
 vectus, quod ad grammaticam & pronuntiationem linguæ latinæ progressum fe-
 cerit.

Eæ duntaxat cessiones admittantur, quæ fiunt per patrem in filium, aut alla in
 linea consanguinea ascendente & descendente.

Cùm igitur ex actione cessa si in aliqua parte litis appareat actio simulata, vel si
 continet vexationem indiscretam, Actor per universitatem, rectorem & depu-
 tos requisitus penitus ab agendo desistat, vel causam suspendat prout requiratur.
 Quod si per triduum facere negliget, tanquam privilegiorum abusor ad arbitrium
 Rectoris puniatur scholaris, eam pecuniam quam ex actione cessa deductis litis ex-
 pensis obinebit, in universitate studendo expendat, nisi ex aliqua causa rationabili
 superveniente cum eo fuerit per universitatem vel Rectorem deputatos dispensatum.

QVÆ-

Q U Æ S T I O C X X I .

Antemptus cui de aliquo Canonatu provifum est ; poffit adverfus Capitulum , mandata de immittendo in poffeffionem Canonatus & Præbendæ à confervatore impetrare.

S U M M A R I U M .

1. Confervator eft iudex in prima inflan- tia.	6. Præferendus eft is qui pociora iura o- fcedit.
2. Signatura fimplex non impedit execu- tionem Bullæ.	7. Vigilantibus iura fubveniunt.
3. Gratia eft informis, literis necdum ex- peditis.	8. Precifia debet gratiam intra menfem ac- ceptare.
4. Beneficium conferri poteft, non obftan- te fignatura fupplicæ.	9. Nuntius non poteft executionem gratia- rum Apoftolicarum impedire.
5. Judicandum non eft juxta tenorem fup- plicæ.	10. An alphabetus eft beneficiorum inca- pax.

Nuper cum Sereniffimus nofter Princeps Ferdinandus contuliffet Domi-
no Nicolao Canonatum & Præbendam Ecclefiæ S. N. Leodienfis va-
cantem per obitum D. Petri, fupervenit Lambertus defuncti Frater, qui
ut provifionis illius executionem impediret, exhibuit eidem Capitulo fuppli-
cam fignatam manu Sanctiffimi qua lifendam prætendebat dictæ provifionis per
Principem & Epifcopum Leodientem Domino Nicolao factæ executionem, ufque
dom ex Urbe reciperet fux gratiæ Bullas tolemniter expeditas. Dominus autem
Nicolaus ut remoram hanc ei prætextu ifto per dictum Lambertum & Ecclefiæ fan-
cti Dionifii Capitulum datam tolleret, fimulque etiam abrumperet inhibitionem
emanatam à Reverendo Domino Egidio de Gla in iudicem per Illuftriffimum Nun-
tium Apoftolicum ea in caufa delegato, recutit ad confervatorem privilegiorum
cleri fecundarii Diceceffis Leodienfis, à quo ego una cum clariffimo Domino Jo-
anne Fabritio caufâ perorata & utrimque instructâ ad coronidemque perducta af-
felfor affumptus, elicui quatuor has quæftiones, tandemque revocata omni hac
controversiâ ad iuris eudem, cenfimus Dominum Nicolauum auctoritate dicti
confervatoris in poffeffionem hujus Canonatus & præbendæ immittendum.

Q U Æ .

QUÆSTIO I.

Utrum conservator dici debeat huius causæ iudex competens.

QUÆSTIO II.

An Dominus Lambertus Massin, resignatarius Domini Petri sui fratris ob nudam Signaturam supplicæ manu Sanctissimi sive illius Datarii possit impedire executionem gratiæ factæ dicto Domino Nicolao in vim indulti Pontificiæ concessi *Servato* sumo Principi nostro Ferdinando.

QUÆSTIO III.

Num precisa eandem executionem possit remorari.

QUÆSTIO IV.

Denique an Nuntius Apostolicus seu illius subdelegatus.

- 1 **P**rimæ quæstioni respondeo, conservatorem esse iudicem competentem in prima instantia, signanter cum alteruter litigantium exemptus est, longe magis, uti hoc in casu, cum uterque Impetrans quidem qua beneficiatus Ecclesiæ S. Petri ac nunc Ecclesiæ S. Dionisi Canonicus, opponens verò Capitulum exemptum Pontificiis privilegiis quæ sunt lippis & tonforibus notissima. *Gregor. Sayr. in floribus decisionum lib. 1. tit. 17. dec. 1. de offic. del. Navarrus conf. 9. de privileg. vide supra quæst. 104.*
- 2 **S**ecundæ quæstioni respondeo, nudam Signaturam supplicæ Domini Lambertini non posse sistere nec remorari promptam paratamque executionem gratiæ Domini Nicolai provisi vigore indulti Pontifici in mense reservato. Qua de re regula est Cancellariæ Romanæ 15. incip. item voluit quod de concurrentibus. In vetic. In reliquis verò singuli qui prius litteras desuper Apostolicas earum executoribus præsentaverit, aliis in ipsorum de quibus agi contigerit beneficiorum assecutione præferatur.
- 3 **R**atio est, quia licet essentia & substantia gratiæ in Signatura supplicationis consistat, nullum tamen supplicationis signatæ exercitium concedi potest, nisi litteris prius expeditis, *Wames. consil. num. 6. tom. 1.* ideoque est quod bullis necdum expeditis licet Pontifex supplicationem signaverit, ordinarius possit beneficium illud conferre, quod per solam Papæ signaturam alteri collatum est. *Gregor. m. s. m.*
- 4

nostris de effectu no. 16. & 17. uti plenius ad regulas Cancellariæ ostendit Jo-
annes à Chochier ad Reg. 25. num. 27. fol. 265.

Itaque cum Dominus Nicolaus habeat jus potentius jam formatum per lite-
ras solemniter expeditas, Dominus verò Lambertus jus informe per solam sup-
plicationis signaturam, juxta quam judicare non licet, ut est expressa regula Can-
cellariæ Romanæ de non judicando juxta formam supplicationum sed literarum
expeditarum Reg. 15. Dubium non est, quin postpositis omnibus remotis, con-
cedi debeat eidem Domino Nicolao suæ provisionis executio. Duobus enim jus
ad idem præterdentibus is præferendus est, qui potius jus habet, l. contra pupil-
lum §. qui est major ff. de re jud. l. servis legatis §. si unus ff. de leg. 3. Rom. conf. 47. & qui
altero citius provisionem suam solemniter habet expeditam, de Reg. Cancell. 15. 7
quia vigilantibus & non dormientibus jura solent subvenire, l. pupillus ff. quæ in
fraud.

Tertiæ quæstioni satisficit, quod precista non modò se non opponat, nec enim
ulpiam constat de ejus mandato, sed etiam quod intra mensem gratiam hanc pre-
cum Casarearum non acceptarit, Quod tamen necesse esse liquidum est comper-
tum ex serie precum casarearum, quas idem Joannes à Chochier scholiis illustravit,
in gloss. verb. intra mensem fol. 66.

Quartæ & postremæ quæstioni breviter respondeo, Nuntium nec ejus dele-
gatum remorari posse executionem gratiæ dictæ Domini Nicolai. Tum quod
Dominus Nicolaus provifus à principe nostro vigore indulti Pontificii, censetur
provifus ab ipso Pontifice, ut proinde Nuntius Apostolicus qui hoc respectu in-
ferior est principe, neque per se, neque per suum delegatum executionem gra-
tiæ per principem vigore indulti Pontificii factæ remorari non possit, cap. studuisti ubi
DD. de officio legati.

Tum quod inhibitio inferioris, qualis hic est Nuntius ejusque delegatus, exe-
cutionem gratiæ superioris, qualis est Principis, sistere non possit, Robert. Lancel.
de attentatis par. 2. cap. 20. limit. 20.

Tum denique, quod Lambertus Massin. bullis suis necdum legitime expedi-
tis de attentatis adversus D. Nicolaum Muno agere aut excipere non possit, late
Lancelot. de attentatis cap. 24. quæst. 11. per tot. Idque nequidem prætextu suspensionis
temporalis, donec fortè dictus Lambertus bullas ex urbe receperit.

Nuntius enim ita rescribendo, contra jura executionem paratam gratiæ solem-
niter expeditæ concedentia rescribit, quod ipsum facere aut rescribere non posse, ju-
tis est exploravi, cap. super his de minor. & obed. Villadiego tracl. de legato part. 1. quæst. 10.
num. 15.

Præterquam quod constat, dictum Lambertum esse analphabetum, hoc est
idiotam, & ita beneficiorum Ecclesiasticorum incapacem, Franc. cap. fin. de
temp.

emp. ord. in 6. latissime Ignatius Lopes in pract. crim. canonica cap. 21. num. 3. & seqq. de
 buff. de pacificis possess. num. 213. Navar. cap. si quando except. 11. de rescript. Abb. & DD.
 cap. cum in nostris de concess. prab. frustra autem expectaretur calus, in cuius jus
 operaretur eventus. si quis ut ff. de hered. instir.

 QUÆSTIO CXXII.

An conservatoriæ sint à successoribus eorum, qui eas concesserunt,
 confirmandæ.

S U M M A R I U M.

1. Confirmatio necessaria non est sed utilis.

DUbitasse videtur Baldus Conf. 112. num. 7. vol. 1. conf. 355. num. 6. eod. vol. sed
 verius est privilegia conservatoria confirmatione non indigere. Cyn. Al-
 ber. Cast. & DD. l. privilegia C. de sacros. Eccles. Licet enim confirmatio utilis
 non tamen est necessaria. Cyn. & DD. l. privilegia Apost. ad Alex. conf. 33. Vol. 5. Fran-
 Frivius dec. 206. Cran. conf. 241. num. 17. Pereg. conf. 4. num. 66. Iacobus Cancernus var.
 resol. cap. 3. de privileg. num. 175.

 QUÆSTIO CXXIII.

Religiosi exempti quibus Ordinarius in sua diœcesi hac lege Cœnobii extirpationem
 permitit, ut eum in superiorem pleno jure recognoscant, utrum
 Cœnobio extirpato exemptionibus gaudere & conservatoriis
 se tueri possint.

S U M M A R I U M.

1. Inanis est questio qua caret ratione du-
 biandi.
2. Nemini licet sine venia Episcopi loca
 sacra edificare.
3. Contractus ex conventionem legeva acci-
 pinnt.
4. Olim omnia subieiebantur Episcopis.
5. Conditio repugnans exemptionibus vi-
 tiatur.
6. Impossibilis conditio que dicitur.
7. Quod de jure non licet, impossibile cen-
 setur.

8. Pæctio

8. Pactio turpis adiecta contractui per quam conventionis aut modi, vitatur & non vitat contractum.
9. Facultas construendi locum religiosum est concessio pia.
10. Ceditio turpis non vitat concessionem factam pia causa.
11. Ceditio turpis aut impossibilis non vitat matrimonium carnale.
12. Inter Episcopum & locum religiosum est matrimonium spirituale.
13. Diversi respectibus aliquid censeri potest diverso jure.
14. Episcopus impedire potest exemptos ne adificent locum religiosum.
15. Privilegium an concedi possit Ecclesiae extrinseca.
16. Parva sunt disponere tempore prohibito, vel dispositionem conferre in tempore prohibito.
17. Facultas data exemptis edificandi cum pacto, quod Episcopum recognoscant, repugnat exemptioni.
18. Exemptiones sunt juris publici.
19. Exemptiones sunt Pontifici.
20. Exemptio extenditur ad futura.
21. Exempti possunt ab omni gravamine tam judiciali quam extrajudiciali appellare ad S. Sedem.
22. Legati cum potestate de latere cognoscunt de appellationibus ad S. Sedem interpositis.
23. Participatio privilegiorum.
24. Anathema in violatores exemptionum.
25. Benedictio in fautores exemptionum.
26. Ordinarius qua cautela exemptos, quos in suam diocesim admittit, sibi subijciat.

Inanis est quaestio inquit Doctores, quae caret ratione dubitandi, l. quaestioem C. de Fidecommis. l. Dominus ff. de Testamentis & supra tom. 1. de Jurisd. ord. in exempt. part. 4. quaest. 71. num. 1.

Dubium porro movet, quod nemini permillum sit loca religiosa & sacra in aliena diocesi sine diocesani Episcopove licentia extruere. cap. nemo Ecclesiam de cons. dist. 1. ubi Archid. Barth. Fumus in aurea armilla verb. Ecclesia num. 4. ad cuius Episcopale officium spectat primum lapidem ponere, de sufficiente dote providere, aurea armilla dicto loco & tex. d. cap. nemo Ecclesiam, idque etiam si sint exempti qui in loco non exempto edificare statuerent id enim eis sine Episcopi in cuius diocesi locus est constitutus, aut Papae si locus sit exemptus nulliusque diocesis permillum non est. tex. cap. auctoritate de privileg. in 6. ubi DD. alioquin si locus contingat, religiosus ille sacerque locus cedit jurisdictioni ac dispositioni Episcopali, cap. de Xenodochis de relig. dom. Archid. d. cap. nemo Ecclesiam num. 1. in fin. de cons. dist. 1. Innoc. cap. inter dilectos de donat. quod ipsum videtur, si Episcopus non alia lege & conditione exemptis edificandi potestatem concedat, quam si eum in superiorem recognoscant, tum quod contractum ex conventionem legem accipiant, l. contractus ff. de Reg. iur. cap. contractus cod.

- 3 *tu. in 6. tum quod favorabilis sit pactio per quam reversio fit ad pristinam naturam,*
- 4 *l. si unus §. pactum ne peteret ubi DD. ff. de pactis, qua personæ, res & loca omnia dic-*
celis, jurisdictioni Episcopali subiciebantur, cap. cum Episcopus de officio, ord. in 6. cap.
omnes Basilicæ 6. quest. 7. Verum non obstantibus iis respondemus, pactio nem hanc
conditionalem exemptis, locisque religiosis & sacris quo minus exemptionibus gau-
deant, impedimento esse non posse.
- 5 Primo, quia lex illa conditionalis facultati edificandi adjecta velut repugnans
 juri privilegii exemptorum, impossibilis censi debet, & haberi quasi isti facultate
 ti adjecta non esset, *l. condiciones l. filius qui l. sub impossibili ff. de cond. inst. l. obtinui ff.*
de cond. & dem. l. impossibilis ubi late Rom. & DD. ff. de verb. oblig. §. impossibilis infra de
inutilibus stipul.
- 6 Impossibilis porro conditio censi debet non modò quæ per rerum natu-
 ram impleri non potest, sed & quæ juri aliquo seu communi seu privilegio cui
 renuntiativa pactio præjudicari non possit, quæ priori significatione tur-
 pes etiam nominantur, haberi que debent dispositioni cui inveniuntur ad iura
 pro non adjectis, *d. l. condiciones d. filius qui glo. d. §. impossibilis infra de hered. inst. in 1. §.*
luis num. 5.
- 7 Quia quod jure communi aut privilegio non licet, nec fieri quidem posse
 credendum est, *d. l. filius ubi Castr. Viglius d. §. impossibilis num. 5. veluti hac in ex-*
 emptionum specie est renuntiatio conditionalis, quæ à jure est impermissa *cap. cum*
tempore ubi DD. de arbitris. haberi que proinde debet ejusmodi conditionalis pa-
 ctio alicui dispositioni adscripta pro non adjecta, ac quæ se ipsam quidem
 vitiet, dispositionem autem cui adjecta reperitur non vitiet, sed fortam te-
 ctam validam relinquat, *d. l. condiciones d. l. filius d. l. sub impossibili & DD. supra*
citati.
- 8 Signanter porro; quod pactio recognoscendi ordinarium adjecta sit non per
 viam conditionis sed per viam conventionis pacti aut modi, quo casu indubie con-
 tractus valet, & modus sine pacto directus contractui vitiat, *Bald. l. dilectam nu. 7.*
C. de cond. ob causam glo. sing. cum donationis C. de transact. eleg. Jacobus Cancernus var. re-
sol. cap. 7. de pactis n. 276. 277.
- 9 Secundo, facultas Episcopi data religiosis exemptis construendi locum reli-
 giosum & sacrum est pia, atque favore omni prosequenda, *Tiraq. tract. de pia con-*
sa in prefatione. idè que conditio illi adjecta recognoscendi Episcopum in supe-
riorem, juri exemptionum quæ ab arbitrio exemptorum non dependent deto-
 10 *gans, turpis censi debet d. l. condiciones & d. l. filius & DD. supra citati, ac talis*
 quæ dispositionem cui adjecta est non vitiet, sed ipsa sola vitietur, *Tiraquellus de*
pia causa privi. 73.

Tertio

Tertio, sicuti conditio impossibilis aut turpis (cujus speciei est hæc de qua est questio) non vitiat matrimonium carnale, sed ipsamet conditio sola vitatur, cap. fin. ubi DD. de condit. appositis. ita & in hac facultate ædificandi locum religiosum sacrumque dicendum est. Tum quod à matrimonio carnali ad spirituale validum procedat argumentum, Præses loco à matrimonio carnali ad spirituale.

Tum quod inter Episcopum & locum religiosum sacrumque necessitudo 12
quædam & matrimonium quasi spirituale per desponsationem spirituales contra-
hatur, Archiduc. d. cap. nemo Ecclesiam vers. sicut in carnali desponsatione dos assigna-
tur, idque non ratione universalis jurisdictionis vel superioritatis, sed respectu
duntaxat facultatis concessæ & certorum quorundam juriumque Episcopis in locis
exemptis partim à jure, partim à Concilio Tridentino reservantur, nec enim mi-
rum est, si res eadem diversis respectibus diverso jure censeatur, l. si quis §. fin. ff. de
furtis DD. l. cum qui ades ff. de usucap. Tirag. de Rev. conu. in fin. num. 142. Rochus de 13
Curie de consuetud. num. 203. & seqq. diversisque respectibus quispiam esse possit ex-
emptus & non exemptus, Navar. rep. cap. novit. not. 6. num. 2. q. de judic. Præses in loco à
tanquam seu respectibus.

Quarto, Episcopus recusando religiosis exemptis facultatem religiosum la- 14
cumque locum extruendi, sistere quidem & impedire potest exemptos ne ædi-
ficient, cap. 1. & seqq. de novi operis nuntiatione d. cap. autoritate de privileg. in 6. at
verò postquam lege & conditione impossibili eis data ut Episcopo subijcerentur æ-
dificarent, conditione ea vitata facta & recta manere debet eorum exemptio,
factum enim legitime retractari non potest, licet casus ille eveniat, à quo inci-
pere non poterat, cap. factum de Reg. jur. in 6. l. in ambiguis §. non est novum ff. de
Reg. jur.

Quinto, sicuti exemptionis privilegium concedi non potest Ecclesie extru- 15
endæ ut valeat, ut ex nunc sed ut ex tunc, Abb. cap. cum audientiam 2. num. 4. de Eccles.
ædificandis ubi etiam Io. Andrea Barb. l. servos ad custodiam ff. de alimentis & cibariis
legat, ita privilegium Ecclesie construendæ competitorum non potest aliquo pacto
per ordinarium revocari, neque ut ex nunc, contrariorum enim eadem est disciplina,
Præses in locis loco à contrariis. neque ut ex tunc, quia paria sunt disponere tempore 16
prohibito, vel dispositionem referre in tempus prohibitum, quo ordinarius de ex-
emptione disponere prohibetur, l. quod sponsa C. de donat. ante nuptias Ever. conf. 60.
in tempus ff. de hered. in fin. l. & hered. l. filio familias ff. de pact. glo. marg. d. l. & hered.
Sexto, Ædificandi facultas per Episcopum concessa exemptis cum pa- 17
cto

Et quod cum in superiorem recognoscant, juri eorum privilegiato repugnant ceteri debet dere impossibili, & quæ in obligationem deduci non potest, cap. nemo potest de Reg. jur. in 6. l. impossibile ff. eodem Card. Manica de iacuis & ambiguis convent. tom. 2. lib. 1. q. tit. 31. Et seqq. deducta que obligationem non producit, idque siue impossibilitas procedat à natura, à facto, vel à jure. Dynus d. l. nemo potest Pontificis non liceat, d. cap. cum tempore. impossibile ceteri debet talis pactio & obligationis non productiva, l. idem Julianus 41. §. constat. ff. de leg. 1. Navar. Rep. cap. accepta oppos. 10. foliat. n. 19. de Res. spol.

18 Septimo, Exemptiones sunt juris publici, & ad Pontificem cujus interest multos habere sibi immediatè subditos spectant, cap. Pastoralis de re jud. Rebuff. resp. 142. ideoque in commercium pactioemque in jussu Pontificis venire non possunt, arg. l. idem Julianus §. constat. ff. de leg. 1. alioquin viciatur pactio exemptioni præjudicialis, facultate edificandi concessa ratâ atque firmâ remanente, l. si quis tra stipulatus §. Chrysogonus ff. de verb. oblig. Gaill. lib. 2. obs. 4. num. 8. l. 1. §. sed si mihi ff. de verb. oblig. cap. nulle l. de Reg. jur. in 6.

19 Octava, jurisdicção in exemptos ad Pontificem spectat vel alium ab ipso delegatum, Rebuff. d. Resp. 142. proinde ut ejusmodi jurisdicção alterius fiat, nulla obligatio potest efficere, d. l. idem Julianus §. constat. ver. si vero Salustianos hortos qui sunt angusti, ita enim à testamentis de quibus idem Julianus jam laudatus ad contractus & humanas inter vivos dispositiones ratiocinari permissum est, Preses loco à testamentis ad contractus & contra.

20 Nono, Exemptio competens huic ordini, de quo est quæstio, extenditur non modò ad res tunc cum exemptio eis per Pontifices concedebatur spectantes, sed etiam ad futuras & acquirendas, ad eò ut rationibus antescritis religiosi illi rebus acquirendis nec sibi nec eorum successoribus præjudicare potuerint, d. cap. cum tempore ubi D. D. de arboris. Liceatque proinde eidem ordini & illius membris non modò ad asyllum suæ conservatoris juxta amplissimas privilegii itius Ordinis facultates recurrere.

21 Sed etiam ab omni gravamine tam judiciali quàm extrajudiciali ad sanctam Sedem, hoc est ad Papam vel ad illius legatum à latere vel cum potestate legati à latere appellare, v. scholia ad Const. Lateranens. scholio 17. W. ames. conf. 42. num. 1. de off. de leg. par. 1. Paris. conf. 17. num. 3. Et seqq. vol. 4. Navar. cap. cum contingat rem. 5. n. 2. de rescript. Decius conf. 149.

22 Legati enim cum potestate legati de latere possunt de causis appellationum ad Papam interpositarum (qui propriè sub Sedis Apostolicæ nominatione intelliguntur, d. schol. 17.) cognoscere, Navar. de rem. 5. num. 2. Postius conf. 28. num. 6. Franc. Marquis dec. 155. par. 1.

Signatur

Signanter porro, quod Cœnobium illud noviter constructum gaudere possit omnibus his privilegiis, immunitatibus, exemptionibus quibus non modò totus ille Ordo, sed etiam particularis aliqua ejusdem Ordinis domus, Ecclesia aut membrum gaudet & fruatur, ut sunt Inno. Papæ verba, fol. privileg. 6. tenoris sequentis.

Quodque omnibus & singulis alamania bassæ dicti Ordinis domibus & omnibus & singulis privilegiis, indulgentiis, libertatibus, exemptionibus, favoribus, indulgentiis nec non etiam literis Apostolicis eidem Ordini & aliis aliarum partium & ejusdem Ordinis domibus in genere concessis & pro tempore concedendis ipsi utantur, potiuntur & gaudent, ut potiri & gaudere liberè & licitè possint & valeant in omnibus & per omnia, ac si pro eisdem domibus alamania bassæ & ejusdem Ordinis specificè & expresse concessa fuissent.

Et quidem cum interminatione anathematis Alex. Papæ in hæc verba, fol. 14. 24 si quæ in futurum Ecclesiastica seu sæcularis persona hanc nostræ constitutionis paginam temerariè contravenire tentaverit, si non congrua satisfactione se emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reumque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat & à sacratissimo corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi fiat alienus, atque in extremo examine districtè ultionis subiaciat.

Conctis autem ejusdem Ordinis Dominici sepulchri sua jura & indulta servantibus sit benedictio & pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus & hic fructum boni operis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Nulli ergo liceat hanc paginam nostræ voluntatis, confirmationis & constitutionis infringere, aut ei ausu temerario contravenire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, iram & indignationem omnipotentis Dei & BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus noverit se incursum.

Satius itaque est si admissio in diæcesim per ordinarium tali pacto vestita in primis per Pontificem, qui de exemptione potest disponere, corroboretur. Et quidem cum hac talis mica quaestioni huic coronidem impono.

QUAESTIO CXXIV.

Ordinum mendicantium qui sint conservatores.

SUMMARIUM.

1. Qui sint conservatores mendicantium.

2. Ordines

2. Ordines mendicantium plus Ecclesie profunt, quam alii status Ecclesiastici.
3. Affectus Pontificis in Ordines mendicantium.
4. Praeati Conc. Trid. decreta plerumque odio exemptionum in primum sensum contorquent, § nu. 9.
5. Ordinarii variis qui hic recensentur casibus, gravant exemptos.
6. Ordinarii quidam manibus pedibusque laborant, ut exemptos sua iurisdictioni subiciant.
7. Pontifex occurrit permultis ordinariorum excessibus, qui hic relati sunt.
8. Mendicantes Ordines sustinent pondus diei & astus.
9. Ordinarii sensum Conc. Trid. in suum compendium trahunt.
10. Mendicantes possunt in suis Ecclesiis concionari sine licentia Ordinarii.
11. Confessiones possunt audire tam intra quam extra eorum Ecclesias.
12. Admissus semel in una dioecesi, necesse non est iterum approbetur.
13. Confessores Monialium, qui degunt sub cura regularium, non tenentur examinari.
14. Lectores & graduati non subiciuntur examini.
15. Quid de ingressu Monialium quo ad Episcopos & de licentia non danda ingrediendi monasteria monialium Episcopis non subiecta.
16. Religiosi mendicantium utriusque sexus exempti a iurisdictione ordinaria processusque & sententia nullo modo subiecta.
17. Item iudici & eorum procuratores.
18. Ordinarius non potest interesse regimini Ordinis mendicantium nisi iuxta quod xus, ut neque etiam correctioni.
19. Correctio spectat ad superiorem conventui.
20. Ordinarius etiam se non intermisit rationibus iudicorum canonicorum.
21. Habentes recursum ad ordinarium, possunt a suis superioribus puniri.
22. Superiores possunt criminaliter procedere contra religiosos, ac etiam ordinario inhibere, invocato etiam brachio saeculari.
23. Ordinarii non debent religiosi extra claustra degentes sub sua potestate recipere.
24. Bona regularium decadentium suis in habitu sive sine habitu, spectantur ad Ordinem quem fuerunt professi.
25. Ordinarii uniones non debent impedire.
26. Regulares possunt exercere curam animarum.
27. Possunt campanas pulsare, missas celebrare, mortuorum corpora associare.
28. Quomodo novitiae sent examinandae ab Ordinariis ante professionem.
29. Cap. 8. sess. 23. Conc. Trid. nominem nisi a suo Ordinario posse ordinari, non habet locum in regularibus.
30. Mendicantes possunt Missas in quibuscumque Ecclesiis celebrare etiam diebus Dominicis, dum Parochialis Missa celebratur.
31. Concionare possunt in suis Ecclesiis.
32. Quilibet potest omni tempore divinis interesse in eorum Ecclesiis.
33. Et etiam Eucharistiam sumere, excepto

cepto tempora Paschatis.

- 34. In Festis Sanctorum ordinum & aliis diebus privilegiiati suspenduntur interdum ordinariorum.
- 35. Quod si questio fiat de procedentia.
- 36. Regulares ad curam animarum praefici non debent nisi praevio examine ordinarii.
- 37. Non tenentur ad quartam funerarium.
- 38. Nec quorumcumque eis legatorum.
- 39. Salvotamen iure sepulturae quod debetur parochiis.
- 40. Sepultura debet esse libera.
- 41. Non tenentur ad contributionem pro seminario.
- 42. Nec ad decimas, primitias, subsidia charitativa quaecumque.
- 43. Nec ad aliqua onera tam ordinaria quam extraordinaria.
- 44. Etiam si sint in possessione solvendi.
- 45. Eleemosynas petere possunt.
- 46. Regulares delinquentes a suis superioribus puniuntur.
- 47. Nisi superiores negligentes sint, aut sit periculum scandali.
- 48. Epi. copi debent gratis dare licentiam construendi domos regularium, nec recusari potest nisi subsistente legitima causa superioribus explicanda.
- 49. Mandatum in die coena Domini facere & predicare possunt.
- 50. De privilegio sepulturae.
- 51. Testamenta absque praesentia parochi facta sunt.

- 52. Ad quas processiones compelli possint.
- 53. Pontifex extinguit lites, & eas ad se advocat si qua suscitentur a iudicibus incompetentibus adversus regulares utriusque sexus.
- 54. Confirmantur & de novo conceduntur omnia privilegia qua decretis Concilii Tridentini expresse non contrariantur alia quam superius est dictum concessum & declaratum.
- 55. Etiam in favorem monialium.
- 56. Communicatio privilegiorum.
- 57. Extensa etiam ad moniales.
- 58. Clausula irritans adversus aliter iudicantes.
- 59. Deputantur iudices & privilegii huius executores.
- 60. Transumpta huius privilegii authenticantur.
- 61. Exemptio a contributione seminarum.
- 62. Caenobia regularium sunt seminarum.
- 63. Avocantur & extinguuntur lites.
- 64. Species Ordinum mendicantium.
- 65. Inhibentur quibuscumque sub penis arbitrariis.
- 66. Nulla exceptio huic gratia opponi potest.
- 67. Designantur varii iudices conservatores & executores.
- 68. Creditur transumpto.
- 69. Habet vim extravagantis.
- 70. Privilegium hoc post publicationem habet vim personalis intimationis.

T

Pri

Privilegium Pii Papæ Ordinibus mendicantium anno 1567. Kalendas Junii 17. concessum pro conservatoribus amplissimorum eorum privilegiorum eidem Ordinibus concessorum deputavit Generalem Ordinis sancti Hieronymi & curiæ causarum Apostolicæ Cameræ generalem auditorem. At idem Pontifex brevi suo declaratorio ejusdem privilegii majoribus favoribus mendicantium Ordines prosequendo longe pluribus & commodioribus conservatoribus eorundem Ordinum privilegia ampliavit, declaravit, atque confirmavit, concedendo eis pro conservatoribus non modò generalem curiæ causarum Cameræ Apostolicæ auditorem, sed & quarumcumque tam Cathedralium quàm Collegiarum Ecclesiarum Decanos, Præpositos, Archipresbiteros, Archidiaconos, thesaurarios & quoscumque alios in eisdem Ecclesiis dignitates obtinentes ubilibet & quibuscumque regionibus terris & locis existentes, qui & eorum quilibet per se vel alium seu alios privilegia eisdem concessa ubi & quando opus fuerit ac quoties pro parte alicujus ex Ordine requiriti fuerint autoritate Apostolica procedat ac faciat privilegiis pacifice frui & gaudere. Potèd quia utraque privilegiaria constitutio in favorem Ordinum mendicantium ac in eorum privilegiis participantium frequenter usui venire potest, hinc gratiam eorundem Ordinum qui sedulum in vinea Domini quotidie exhibere non cessant famulatum hanc utramque constitutionem hic exemplandam inserendamque existimavi.

Rationi enim congruit, ut cum de aliorum privilegiis conservatorisque licetenus tractaverim ne mendicantium privilegiorum obliviscar, qui non peioris, sed melioris quàm alii conditionis esse debent, *Navar. conf. 6. num. 6. de appellat.*

Quippe quod mendicantium Ordo plus Ecclesiæ proficit, quàm clericorum secularium status, *Navar. conf. 1. de regularibus.*

Pius Episcopus servus servorum Dei

Ad perpetuam rei memoriam.

Et si mendicantium Ordines qui sedulum in vinea Domini quotidie exhibere non cessant famulatum summo semper studio (etiam dum in minoribus esse sumus) amplexi sumus; ad summi tamen Apostolatus apicem (meritis licet imparibus) divina favente clementia assumpti dum in mente recolimus, facere non possumus quin eos propensiori charitate & paterno affectu amplectamur; ac exinde pro suis sanctis studiis honestisque laboribus proque salute animarum ab Apostolica Sede (cujus continuè pacem & dignitatem Ordinis ipsi fortiter tutati sunt) tam spiritualia quàm temporalia subsidia ornamentaque acciperint & accipiant, quibus & sancta sua officia ac vitam suam regularem facilius atque expeditius exequi & transigere possint, & cætera religiose personarum Ord-

Ordinesque alii exemplo ipsorum promptiores alacrioresque ad sua officia persolvenda reddantur. Hinc est, quod nos attendentes plerisque ex venerabilibus fratribus nostris Archiepiscopis & Episcopis qui eosdem Ordines precipue tanquam fructiferos in agro Domini palmites & colere & adjuvare deberent, non solum id exequi, negligere, verum etiam Conc. Trid. decretis in pravam censuram reos, & eorum quemlibet variis afflicere incommodis & perturbationibus, eorumque privilegiis non modicum asserere gravamen conantur. Quidam enim Episcopi (ut accipimus) nolunt admittere, quosdam regulares ad prædicationem etiam in suis Ecclesiis faciendam, quamvis de eorum habilitate ad hujusmodi opus exercendum habeant testimonium à suis superioribus. Alii verò volunt, ut ne dum semel sed etiam plures in anno coram ipsis vel eorum vicariis Prædicatores præsententur, ac pro licentia prædicandi (quam non nisi in scriptis dare volunt) aliquid quandoque exigunt. Alii etiam Episcopi maximam regularibus injuriam irrogare videntur, dum præter ordinem & consuetudinem absque ulla ratione quosdam rejiciunt & quosdam (pro eorum libitu) admittunt ad prædicationem hujusmodi habendam in locis suæ diocesis. Quorundam etiam locorum ordinarii quosdam religiosos probos viros & idoneos (etiam à suis superioribus approbatos) ad confessiones audiendas admittere nullo modo volunt. Quidam ex eis volunt non solum singulis annis, sed etiam plures in anno in aliquibus partibus eosdem confessores sibi præsentari. In aliquibus verò oppidis tam Episcopi seu eorum Vicarii quam Presbyteri curati nolunt ut Fratres mendicantes vocati ad audiendas confessiones infirmorum (maxime si infirmitas est gravis) aut etiam sanorum in privatis illorum domibus vel alibi præterquam in suis Ecclesiis aut monasteriis possint accedere, nonnulli etiam audent confessiones monialium (qui pleno jure sub iurisdictione regularibus) examinare, cum tamen id minime per concilium decernatur, sicut & de fratribus qui sunt audituri confessiones aliorum fratrum. Qui etiam in aliquibus partibus nituntur asserere seu facere ne quisquam infra annum possit sacram Eucharistiam in Ecclesiis mendicantium recipere, neque etiam in moniales tertiarias nuncupatas suorum Ordinum (ut aliqui asserunt) in aliquibus partibus fieri, cum tamen solum in Paschate (quoad sæculares duntaxat) juxta privilegia summorum Pontificum prædecessorum nostrorum Vicarii audent ad eorum libitum dare licentiam quibuscumque quæcumque monasteria monialium etiam sanctæ Claræ ingrediendi, etiam si regularium curæ subdita sint. Quidam verò sub prætextu exquirendi voluntates puellarum ante professionem earum, volunt eas extrahere à monasteriis, & per longum tempus alibi detinere, ipsasque puellas seu novitias de plerisque rebus interrogant neque necessariis, neque in decre-

to Concilii Tridentini desuper contentis, ex quibus non modica potest oriri occasio scandali. Alii verò plerique noluerunt quosdam regulares aliarum diocesium in suis Ordinibus initiare, ac etiam à sui Ordinis Prælati approbato admittere noluerunt. Aliqui verò singulis dominicis diebus in suos parochianos ad sonum campanæ communicationem promulgant, ut non possint interesse missis, concionibus & divinis officiis nisi in propria parochia. Alii verò ipsis prohibent ut omnino in alia Ecclesia (etiam requisiti) non celebrent. Alii verò in aliquibus partibus in eorum Ecclesiis conciones sacræ scripturæ & sermones pro mortuis haberi nolunt, & si aliquid ipsis relictum fuerit ut ab ipsis Missæ dicantur, vel alia officia pro mortuis celebrentur, ipsi sibi ea usurpant, dicentes, quod ipsi ea exequi non possunt, quia ipsi sunt pastores. Alii verò sub excommunicationis lætæ sententiæ & exilii per decennium à diocesi pœna inhiuerunt ne Missæ in eorum Ecclesiis celebrentur in diebus festiuis antequam rector parochialis Ecclesiæ celebraverit. Alii etiam nolunt, ut dum prædicatio in Ecclesiâ cathedrali habetur, alibi prædicetur. Ac insuper in quibusdam locis omnem Ordinem & quietem perturbant, dum controversias jam diu sopitas & extinctas super præcedentia extantibus præferre voluerunt. Quidam etiam Episcopi volunt regulares à cura animarum excludi, & illam solis presbyteris sæcularibus committi. Quidam verò quædam funeralium extendere volunt etiam ad Missas, legatas & alia quæcumque, quæ domibus regularium relinquuntur. Alii autem volunt quartam partem omnium eorumque etiam pro ornamento Ecclesiæ, palliorum, planetarum, corticarum pannorum & eorum etiam quæ pro victu fratrum relinquuntur. Alii etiam in quibusdam partibus etiam volunt non solum jus sepulturæ solvi consecrati, quod semper solvitur, neque denegatur, sed etiam omne illud quod Ecclesiis ordinum ad eorum libitum partes dant, quando sepeliuntur ibidem defunctorum corpora, id totum curatis etiam de novo solvatur, instantè conantur, impedientes ne aliter corpora defunctorum ad monasteria fratrum deferantur, unde in hoc maxime tam partes quam ipsos fratres gravari contingit. Aliqui verò etiam ex locis mendicantium qui curam habent animarum, volunt pro seminario decimas exigere, ac in calu retinentiæ etiam pignus exigunt. Alii autem præfatos fratres ac moniales sub eorum cura degentes subsidium regium persolvere cogunt, cum multæ earundem monialium vix habeant pro earum victu & vestitu necessaria vitæ. Alii etiam in quibusdam partibus pauperes mendicantes elemosynas petere prohibent pro eorum duntaxat sustentatione, & si invenirent eos panem vel aliquid aliud simile pro amore D E I sibi collatum portantes, quandoque ab eis auferre minantur, afficientes eos gravi iniuria & contumelia. Nonnulli verò Episcopi & Capitula Canonicorum pauperes

peres mendicantes tam fratres quam moniales suorum Ordinum, tam de redditibus honorum si quæ habent, quam de possessionibus, vineis, agris & aliis suis bonis quibuscumque non solum largitione fidelium sibi concessis, sed & aliis justis de causis ab eis acquiritis, ac pecuniis emptis sibi decimas ac primitias aliis respectu solvere cogunt. Alii autem ausi sunt inquirere & processus facere contra aliquos regulares intra claustra delinquentes, vel de quorum delictis aliqua erat suspensio, non expectatâ suorum superiorum censurâ. Alii verò Episcopi monialium monasteria ingredi & illa ingrediendi licentias aliis concedere, & adversus illos processus formare, ipsorum Ordinum superioribus irrequisitis præsumunt. Alii verò ipsorum Ordinum superioribus irrequiritis præsumunt. Nonnulli vero frequentissime regulares citant & jurisdictioni suæ subijcere tentant, ac eorum conventum occupant, ipsos expellendo, ac in ipsos jurisdictionem vel potestatem exercent. Alii verò ipsos carceribus (absque causæ cognitione) mancipant, ac manibus pedibusque laborant ut regulares mendicantes suæ ditioni subijciant, & usque adeo se intromiserunt in gubernatione conventuum & in correctionibus fratrum, ut Provincialibus & Generalibus nullus amplius videatur relictus locus aut ulla jurisdictione. Aliqui autem conventuum Priores & Guardianos rationes & computa facere cum syndicis conventuum hujusmodi prohibent, fratres quoque qui ad Episcopos hujusmodi recursum habent, à Prioribus & Guardianis præfatis castigari & puniri interduntur. Inhibent quoque Superioribus Ordinum, ne faciant processus contra fratres, ac in ipsos imperium & brachium sæculare exercent. Alii verò ipsos extra claustra degentes sub eorum protectione recipiunt, eosque sic permanere permittunt, eosque etiam in vitis suis Superioribus detinent. Aliqui verò bonorum ipsorum fratrum tanquam ad eos (si ex-bus defuncti fuerint) spectantium possessionem occupare præsumunt, & ad libitum religionis reversis, sua bona consignare nolunt, ac etiam uniones à sede prædicta aut alias rite factas de beneficiis Ecclesiasticis, impediant, & sibi relaxate debere volunt, & contradictores excommunicationis gladio feriunt. Alii verò regulares campanas diebus festivis pulsare, vel eodem tempore quo ipsi celebrant, Missas celebrare nolunt. Aliqui etiam pro licentia danda edificandi quandam domum regularem, triginta vel quadraginta ducatos exigere non erubuerunt. Alii verò eos mortuorum corpora associare; alii autem illos cum parochis similia munera subire non permittunt, nisi major pars Canonicorum intervenerit. Alii verò mortuorum officia in regularium Ecclesiis peragi nolunt, nisi cum ipsorum præsentia, & ipsorum moniales vel alias personas etiam in earum funere

funere parochus intervenire non deberet, sepelire prohibent, nisi ipsi parochus prius certum quid solutum fuerit, & si aliquem ipsi sci vetint in regularium Ecclesiis sepulturam elegisse, eum (ut dicitur) non ante ad illas adferre sinunt, quam ad Parochi Ecclesiam delatum, inibique officium peractum fuerit. Postremo vero testamenta sine presbyterorum praesentia fieri prohibent & si ipsi regularium relicta fuerit, id asserentes contra Concilii Tridentini canones esse, revocare omnino procurant. Ac propterea volentes praemissis ac aliis similibus excusibus & gravaminibus ex nostris pastoralis officii debito providere, attendentes etiam illos qui ovis diei & aeternae vitae tam in praedicationibus quam in ceteris spiritualibus muneribus quotidie succurrunt, nisi etiam aliquantisper subleventur, facile fore ut oppressi a suis officiis omnino desistant, ne impofterum eis aliquod inferatur gravamen, Concilii Tridentini huiusmodi decreta quorum falsa seu minus vera intelligentia permixta irrepleverunt, quorumque declaratio non nisi ad nos spectat, modo & forma infra scriptis declarandum censuimus. Nos igitur motu proprio, ad alicujus instantiam, sed de mera deliberatione & ex certa scientia nolumus de quem omnibus regularibus etiam in suorum Ordinum Ecclesiis contradicentibus Apostolicae potestatis plenitudine declaramus, canonem *sessionis 24. cap. 4.* per ipsum praedicationis officium interdicatur, mendicantium Ordinum fratrum rati fuerint, non comprehendere, neque eos afficere posse. Imò volumus quod in suis Ecclesiis quando eis placuerit licite & absque ullo impedimento vel contradictione etiam Episcopi (nisi ipse praedixerit) praedicare possit. Quod vero in *sessione 23. cap. 15.* circa confessiones a regularibus non audiendas statuitur, hoc etiam dicentium Ordinum fratres a praefatis suis, Generalibus vel ministris Provincialibus ad audiendas confessiones utriusque sexus Christi fidelium approbatos (non permissas) minime comprehendat, ita ut a confessionibus audiendis tam intra eorum Ecclesias & domos, quam extra minime prohibeantur, super hoc litteras felicis recordationis Pauli Papae IV. etiam praedecessoris nostri, concedentes eidem mendicantibus fratribus regularis observantiae posse confessiones secularium personarum etiam infirmarum, etiam extra domos & monasteria sua & ubilibet audire, approbando & de novo concedendo. Statuimus etiam, quod ille qui semel in una Diocesi admissus per Episcopum fuerit, semper in eadem Diocesi habeatur pro admisso, nec amplius examinari vel praesentari in dicta Diocesi debeat, tam quo ad praedicationes faciendas, quam quo ad confessiones audiendas, nec aliquid pro praedictis exigere vel recipere debeat. Confessores vero monialium qui degunt sub cura regularium, ab ordinario examinari nolumus, quemadmodum neque etiam fratres, si debeant audire confessiones aliorum fratrum, examinari debeat. Lectores de super ex eisdem fratri-

fratibus & in Theologia graduati, qui cum licentia suorum superiorum ad gradum
 admitti fuerint, cum de ipsorum doctrina ambigendum non sit, tam confessiones
 audiri quam praedicationis munus subitari, ab Episcopis minime examinentur. 15
 Cumque in honestum sit quemlibet in alienam messem falcem iniicere, cumque mo-
 nialium monasteria non nisi de Episcopi vel superioris licentia & in casibus necessariis
 aliquis ingredi praesumat in *sessione 25. canone 5.* prohibetur hoc tantum in illis mo-
 nasteriis locum habere volumus, quae ordinariis ipsis pleno jure subsunt in quibus
 casibus necessariis ipsi dare licentiam possint & non in aliis monasteriis. Ita ut in praefata
 non possint, prout in regulis earum seu de jure statuitur. Et eis aliquos processus 16
 ad versus moniales ipsas seu fratres hujusmodi propter ea seu alias ipsorum superiori-
 bus Ordinum irrequisitis quocumque modo formare aut facere posse omnino prohibe-
 mus, ita ut aliquam jurisdictionem seu aliud quodcumque dominium in moniales
 & fratres hujusmodi respective habere, exercere, aut exequi nullatenus possint aut
 debeant, imò illas & illos omnes ab eorum superioritate, dominio, jurisdictione &
 potestate eximimus & liberamus, prout eis concessum est per sua privilegia à sede
 praefata obtenta & ita praefati fratres & moniales sint exclusi à superioritate & jurif-
 dictione ordinariorum respective hujusmodi, ut etiam in illarum vel illorum syn-
 dicis aut procuratoribus deputandis vel in disponendis illorum facultatibus vel alia 17
 sibi non competentia facienda ullatenus non se intromittant; nec etiam ordinarii
 ipsi regulares praefatos citare & jurisdictioni suae subijcere, ac eorum conventus oc-
 cupare, ipsos ab eis expellendo, ac in ipsos jurisdictionem aliquam & potestatem
 exercere (ut praemittitur) aut ipsos carceribus mancipare & contra eos aliquid 18
 aliud facere possint ut suae ditioni subijciantur, neque etiam se intromittant ullo
 pacto aut aliqua ratione in gubernatione conventuum tam fratrum quam monia-
 lium hujusmodi, & illorum correctionibus, sed omnia ista & alia necessaria ad 19
 correctionem & gubernationem fratrum aut monialium hujusmodi & eorum Ge-
 neralibus ac ministris seu Provincialibus vel aliis eorum aut earum respective Superi-
 oribus etiam ratione computa faciendi cum syndicis conventuum hujusmodi
 omnino relinquuntur, nec ullo modo in praemissis & aliis fratres & moniales hu-
 jusmodi tangentes ordinarii praedicti per se vel alios intromittant. Fratres quo-
 que si contigerit eos ad hujusmodi ordinarios recursum habere à praefatis Gene- 21
 ralibus ministris & Provincialibus, Prioribus Guardianis, & aliis suis Superiori-
 bus, castigari & puniri posse & debere, neque ipsos ordinarios praefatos superiores pro-
 fuerit circa delictorum inquisitionem vel castigationem facere posse decerni-
 mus, invocato etiam ad hoc si opus fuerit auxilio brachii saecularis. Inhibemus 22
 etiam 23

etiam ipsis ordinatis ne Fratres extra claustra degentes sub eorum protectione recipiant, eosque in vitis suis Superioribus detineant: Prohibemus quoque eisdem ordinariis, ne aliquo modo se intromittant in bonis dictorum Fratrum, extra claustra suorum monasteriorum pro tempore degentium sive decedentium, & quantum in habitu sive absque habitu moriantur, volumus quod eorum bona mobilia & immobilia ad Ordinem quem professi sunt pertineant disponenda juxta constitutiones seu ordinationes præfatorum Ordinum, neque illa præfati ordinarij occupare præsumant, imo hujusmodi & ad habitum religionis revertentium bona omnia monasterijs, ipsis cum ea que acquirunt monachus, de jure monasterio acquirantur, pertinere etiam decernimus. Ac ipsis ordinariis ne quacunq; uniones etiam perpetuas a sede prædicta vel aliâ ut præfertur hæctenus factas vel pro tempore faciendas de beneficijs Ecclesiasticis seu illorum fructibus quin suum sortiantur effectum impediant omninò etiam prohibemus, & censuras Ecclesiasticas & alias penas per eos in contradiçtores pro tempore latis nullius esse roboris vel momenti similiter decernimus & declaramus. Insuper volumus, quod præfati regulares quibus curam animarum inest, possint per se ipsos juxta suorum Superiorum Ordinem aut alios vicarios seu capellanos seculares ipsorum regularium nutu amovibiles ab eis deputatos eorum deputatione vel amotione, neque alicujus part s fructuum configuratione pro præfatis capellanis seu vicarijs secularibus si per tales curam exerceri contigerit Episcopi ullo pacto se intromittant. Prohibemus insuper eisdem ordinariis ac alijs quibuscumque personis, ne impediant ipsos Fratres quando eis placuerit tam in diebus Dominicis & Festivis aut alijs totius anni temporibus campanas pulsare, & etiam tempore quo ipsi celebraverint, missas celebrare, nec non corpora mortuorum associare & illa per Fratres ipsos quando in Ecclesijs suis præfatis delata fuerint & absque præsentia rectorum Ecclesiarum hujusmodi sepeliri facere, ac officia mortuorum hujusmodi peragi posse: necessariamque præsentiam rectorum aut aliorum clericorum, qui infirmi libere sua possint condere testamentaria minime esse, ac ipsos regulares legata aut quævis alia sibi in testamentis relicta exigere & obtinere posse, neque aliquod jus in contrarium esse decernimus & declaramus, volumus etiam quod puellarum DEO dicendarum an scilicet conjuxta Concilium Tridentinum Episcopi vel eorum vicarij requisiti fuerint fieri possit, quibus elapsis amplius in hoc illis se intromittere non liceat, cujus occasione nec Episcopus nec ejus vicarius intra septa monasteriorum ingrediantur, sed stent ante cratrem ferream & interrogationes alias quam eas que præfatis Concilium Tridentinum jubet eis fieri omninò prohibemus: ac similiter volumus quod

quod puellæ seu novitiæ ipsæ ad alias irrogationes respondere minime teneantur, *sessio 23. cap. 8.* neminem nisi à proprio Episcopo ordinari posse, statuens, in regulis locum non habere omnino declaramus, ita quod fratres hujusmodi aptitudinem sacros Ordines à quolibet antistite, gratiam & communionem Apostolicæ sedis habente (ordinarii loci minime requisitâ licentiâ) in locis seu domiciliis hujusmodi aut alibi percipere possint. Et insuper *sessio 22.* decretum per quod populum sæpe ad suas Ecclesias saltem dominicis & majoribus festis debet convenire debere monet insequendo: volumus quod Fratribus mendicantibus hujusmodi non solum prohiberi non possit, ne missas & alia divina officia faciant in eorum Ecclesiis, verum etiam in quibuscunque aliis ubi celebrari missas solent, etiam ipsi non vocatis seu ad id requisitis celebrare valeant, ac etiam quod missas facere ac elemosinas pro celebrandis hujusmodi missis & aliis divinis officiis peragendis, si eis illas donari seu relinquere contingat recipere: nec non missas & divina officia hujusmodi etiam in diebus dominicis vel etiam antequam rector parochialis Ecclesiæ celebraverit, celebrare & facere, & quando eis videbitur, etiam si tunc in Ecclesia cathedrali prædiceretur prædicare, ac etiam quicumque utriusque sexus Christi fideles totius anni tempore illas & illa in Ecclesiis fratrum hujusmodi audire possint: ipsique Christi fideles ullatenus desuper molestari aut impediri per locorum ordinarios seu rectores parochialium Ecclesiarum aut alios quocumque ullo pacto causa vel occasione non valeant seu debeant, ac præfati Christi fideles audiendo missas & alia divina officia in Ecclesiis fratrum hujusmodi diebus Dominicis aut festis præcepto Ecclesiæ de illis audiendis satis fecisse censeantur, ipsique Christi fideles Sacramentum Eucharistiæ (Resurrectionis Dominicæ festivitate duntaxat excepta) sumere, eisque illud per fratres hujusmodi administrari valeant, nec ad illud faciendum per locorum ordinarios aut Ecclesiarum rectores præfatos seu alios quocumque (illorum licentiâ minime requisitâ) etiam sub censuris Ecclesiasticis & aliis penis cogi vel compelli possint seu debeant etiam decernimus & declaramus. Et licet in *sessio 20. cap. 12.* caveatur, quod censuræ & interdicta Ecclesiastica etiam à locorum ordinariis promulgata mandante Episcopo à regularibus in eorum Ecclesiis publicari debeant, tamen si tempore celebrationis alicujus ex festis Sanctorum Ordinum eorundem ac aliâs in aliis festivitibus juxta eorundem Ordinum privilegia Apostolica interdictum hujusmodi emanaverit, illud in præfatis festivitibus juxta eorundem Ordinum privilegia Apostolica interdictum hujusmodi emanaverit, illud in præfatis festivitibus & earum octavis suspensivis suspendimus, controversias autem omnes de præcedenti quæ in eadem *sessio 25. cap. vero 13.* per Episcopum terminari mandantur, non nisi durantes per illum dirimi, finitas autem nullo pacto innovari posse statuimus. Cumque licet *cap. 11. sess. 25.* statuatur, quod in domibus

bus vitorum seu mulierum, quibus animarum per sonarum secularium cura im-
 net, nulli etiam ad nurum amovibiles inibi deputentur, nisi de ordinarij consensu
 prævio examine hujusmodi præcedentes ad curam hujusmodi admitti posse omnino
 volumus præfatos regulares. Quartam autem funeralium de qua *ss. 25, cap. 13.* in
 37 quaquã solvere teneantur monasteria quæ à quadraginta annis circa fundata existunt
 postquam concilium ipsum loquitur tantum de monasteriis ante annos quadraginta
 fundatis quæ ipsam quartam solvere consueverunt & ubi solvi consuevit id tantum
 eorã & aliorum quæ in aliquibus partibus deferri contigerit tempore quo de
 functorum corpora ad sepulturam deferuntur, non autem de missis seu legatis
 vel aliis fratribus ipsi seu monialibus hujusmodi relictis aut alijs quomodolibet
 donatis solvi debet, sicque intelligi concilii decretum quoad quartam hujusmo-
 di solvendam debere decernimus, ubi verò non est consuetudo solvendi quar-
 38 tam hujusmodi, de nullo suprascriptorum solvi debere declaramus. Nec ad
 quartam seu aliam partem omnium eorum quæ etiam pro ornamento Ecclesiarum,
 palliorum planetarum, cortinarum, pannorum & aliorum quæ dictis Ecclesijs re-
 linqui vel dari contigerit, etiam si pro victu fratrum aut alijs relinquatur cali-
 39 ratis & non aliquid aliud eis solvi debeat, quamvis partes ad earum libitum Ec-
 clesijs Ordinum hujusmodi seu eorum fratribus alia quæcunque tribuantur seu
 elemosynas elargiantur, quando sepeliuntur ibidem corpora mortuorum seu
 40 jusmodi: nec propterea impediti debeant, quin possint defunctorum carpota
 præfata ad eorum Ecclesias tumultanda adferri facere. In honestum quoque esse
 41 censentes mendicantium Ordines ad aliquorum onerum contributionem teneri,
 illos illorumque loca etiam si curam animarum habeant, ac quæcunque beneficia
 illis unita, ad contributionem pro seminatio, ad decimarum aliquarum solu-
 tionem, imò illos & eorum domos, monasteria, beneficia & loca quæcunque & ab
 illis quomodolibet dependentia, eorumque possessiones, vineas, agros & præta-
 ac alia bona quæcunque, tam ad ipsos, quam ad moniales præfatos etiam largi-
 42 tione fidelium seu alijs justis de causis ab eis acquisita ac pecunis empta, vel alijs
 quomodolibet pertinentia minime teneri: illosque & illas à quibuscumque deci-
 43 mis, primitiis, quartis & alijs fructuum partibus, nec non subsidijs charitativis, etiam
 per nos concessis ad quorumcumque Regum, Principum & Dominorum tempora-
 raliū instantiam quæcunque etiam urgentissima & de necessitate exprimens
 causa, ac etiam alijs quibuscumque oneribus, tam ordinarijs quam extraordina-
 rijs, etiam ratione fructuum, onerum, virgultorum, lignorum, beneficiorum & a-
 liarum quarumcumque rerum tam pro victu, quam vestitu aut alijs sibi necessarijs
 rum quomodolibet etiam auctoritate Apostolica nunc & pro tempore impositis,
 ita ut penitus & omninò ad alicujus rei contributionem minime teneantur, om-
 ninò

minimè eximimus & liberamus, illosque & illas ad illos & illa etiam si saculares & alia
 personarum quæcunque in eas exigendi possessione fuerint, minimè teneri debere vo-
 lumus, nec sub cap. 12. sessione 25. comprehendi posse vel debere, decernimus.
 Quod vero de usu quæstorum eleemosynarum auferendo loquitur sessionis 21. cap. 5. 45
 id ad mendicantium Ordines nullo modo referri posse vel debere etiam decernimus,
 quin potius cum eleemosynis huiusmodi vivere cogantur, eis id facere liberum om-
 nino esse declaramus.

Quoniam verò ex nimia Episcoporum sibi irrogata auctoritate ipsi personas 46
 regulares suæ jurisdictioni subijcere omnino student, ac decreto concilii præfati
 sessionis 25. cap. 14. edito quo cavetur, quod si regularis intra claustra existens &
 extra ea ita notorie delinquerit, ut populo scandalosus sit, termino ab Episcopo
 præfignendo à suo superiore omnino puniatur, sin minus ab ordinario delin-
 quens puniri possit, consiliis, variis indebitisque gravaminibus regulares afficiant,
 ordinarios præfatos aliquid contra regulares in claustris degentes huiusmodi
 quovis prætextu occasione vel causa innovare non posse vel debere, nec aliquos
 propter manifestum scandalum & suorum Ordinum superioribus regulares nisi
 ac facienda, in futurum pro nullis & infectis habeantur. Licentias verò pro- 47
 construendis domibus regularibus quest. 4. cap. 25. sessionis nisi de ordinari li-
 centia construi prohibeatur, gratis omnino dari & non nisi legitima subsistente
 causa (superioribus explicanda) illas recusari posse, nec non Fratres præfatos, 48
 etiam solos mortuorum corpora associare, ac mandatum in die cœnæ Domini
 fieri solitum in Ecclesiis seu domibus fratrum cujuscumque Ordinis prædictorum
 solemniter facere, & prædicta die prædicare, hora quæ eis videbitur, nec per 49
 locorum ordinarios aut rectores Ecclesiarum seu alios quoscumque prohiberi
 posse etiam decernimus & declaramus. Mandantes etiam universis locorum or- 50
 dinariis, ne mortuorum officia agere rectores parochialium in Ecclesiis ipsorum
 fratrum, contra illorum voluntatem, permittant. Ac moniales dictis fratri-
 bus subditas vel personas sepulturam in eorum Ecclesiis eligentes (nulla so-
 luta parochia portione) sepelire, vel si fratres ad mortuorum corpora associanda
 vocati fuerint, illa absque fratrum huiusmodi præsentia sepelire facere audeant vel
 præsumant. Cumque maxime deceat liberam esse cujuscumque testantis voluntatem, 51
 pravum illum usum parvo adhuc tempore (ut præfertur) introductum, per quem
 testamenta absque presbyterorum præsentia fieri interdiciuntur, omnino abro-
 gamus. Postremo quod cap. 13. sess. 25. cautum fuit, quod omnes tam cle- 52
 rici quam regulares quicumque ad publicas processiones vocati accedere com-
 pellantur, id quod ad fratres præfatos de illis tantum processibus intelli-
 gi vo-

gi volumus, ad quas secundum consuetudinem antiquorum locorum soliti sunt accedere, vel quæ pro bono pacis Ecclesiæ, vel pro victoria contra infideles indigentur, quod etiam de illis conventibus (qui collegia nuncupantur) minime intelligimus volumus, in quibus fratres sub arctiori clausura degunt, ita ut nec in choro cantent nec ad mortuos accedant, sed tantum studiis & lectionibus vacent. Præterea

73 Fratres seu moniales aut eorum aliquos super præmissis vel aliquo eorum coram quocunque seu quibuscunque, iudicibus etiam caularum palatii Apostolici auditoribus &c. sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus tam in Romana curia quam extra eam ubilibet lites respectiue pendant: nos litem seu lites & causam vel causas huiusmodi ad nos advocamus, ac illam & illas quarum statum ac nomina & cognomen famus & extinguimus, ac partibus perpetuum silentium deluper imponimus. Ac iudicium & colligantium præsentibus haberi volumus pro sufficienter expressis censum & extinguis, ac partibus perpetuum silentium deluper imponimus. Ac

74 immunitates, indulgentias, facultates, libertates, indulta, dispensationes, favores & gratias quæ decretis Concilii Tridentini aliàs quam ut superius est dictum concessum & declaratum non contrariantur, expresse eisdem Fratribus, nec non monialibus quibuscunque & sororibus terti Ordinis prædictorum Ordinum respectiue Ordinibus ac illorum Ecclesiis domibus & personis etiam vivæ vocis oraculo in genere vel in specie tam per piæ R. eor. me. Eugenium IV. Sixum IV. Leonem X. Paulum III. ac dictum Paulum IV. & Pium etiam IV. quam alios quoscunque Romanos Pontifices etiam prædecessores nostros ac nos & sedem eandem quomodolibet concessa, confirmata & innovata: nec nostris & prædecessorum nostrorum nomina & alia de necessitate exprimenda, ac si de verbo ad verbum (nihil penitus omisso) de forma in illis tradita observata inserti forent, etiam præsentibus pro sufficienter exhibitis & confirmamus, illisque perpetuæ & in violabilis firmitatis robur adijcimus, eaque perpetuis futuris temporibus in violabiliter observari debere, ac fratribus, superioribus & personis Ordinum huiusmodi, nec non aliis quibuscunque quos illa concernunt suffragari debere seu posse volumus. Nec non privilegia, immunitates, libertates, indulta, dispensationes, exemptiones, favores & gratias tam spirituales, quam temporales modo & forma quibus concessa sunt, etiam per viam communicationis & extensionis active & passive inter se & alios quoscunque Ordines respectiue de novo concedimus, illaque omnia & singula ad domos & loca quæcunque dictorum mendicantium Ordinum & monialium quatuorcumque ac sororum de tertio Ordine nuncupatarum in congregatione viventium, dictorum Ordinum (ut præfertur) hæcenus recepta & impostertum recipienda. Nec non eorum personarum & bona etiam privilegiorum & aliarum gratiarum præfatorum authentica o-

gina-

rigio illa propter temporis antiquitatem vel varias urbis ruinas deperdita existant
 (cum modo de eis alias legitime constet) extendimus & ampliamus. Et sic in præ- 58
 missis omnibus & singulis per quoscunque iudices & personas quavis auctoritate
 fungentes etiam Cardinales & auditores præfatos, sublatæ eis & eorum cuilibet
 quavis aliter iudicandi & interpretandi facultate & auctoritate iudicari & diffiniri
 debere, nec non quicquid secus super his à quoquam quavis auctoritate scienter vel 59
 ignoranter contigerit attentari, irritum & inane decernimus. Quocirca dilectis fi-
 lis doctis Prædicatorum Cardinali protectori & sancti Hieronymi generali Ordini
 ac curiæ causarum Camere Apostolicæ etiam generali auditore nunc & pro
 tempore existentibus per Apostolica scripta motu simili mandamus, quatenus ipsi, vel
 quæcunque ubi & quando opus fuerit, ac quoties pro parte eorundem fratrum aut
 monialium vel alicujus eorum fuerint desuper requisiti solemniter publicantes, eis-
 que in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes faciant (auctoritate no-
 dita) præfatas & in eis contenta hujusmodi firmiter observari, ac singulos, quos lit-
 teræ ipsæ concernunt, pacificè frui & gaudere non permittentes, eos vel aliquem
 eorum desuper contra præsentium tenorem per quoscunque (etiam locorum ordi-
 narios) quomodolibet indebitè molestari, contradictores quoslibet & rebelles
 per censuras & pœnas Ecclesiasticas aliasque opportuna juris remedia (appellatione
 postposita) compescendo, legitimisque super his habendis servatis processibus cen-
 suras & pœnas ipsas (etiam iteratis vicibus) à gravando & interdictum Ecclesiasti-
 cum apponendo, invocato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachii secularis,
 non obstantibus præmissis & aliis Apostolicis, nec non in provincialibus & syno-
 dalibus conciliis editis generalibus & specialibus constitutionibus & ordinationibus
 Apostolicis, ac etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate
 alia roboratis, statutis & consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis & litteris
 Apostolicis eisdem Episcopis & quibusvis aliis personis sub quibuscunque tenoribus
 & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriis derogatoriis aliisque efficaciori-
 bus & insolitis clausulis irritantibusque & aliis decretis in genere vel specie, etiam
 motu simili ac aliis quomodolibet concessis, approbatis & innovatis. Quibus om-
 nibus etiam si pro illorum sufficienti derogatione, de illis eorumque totis tenori-
 bus specialis, specifica, expressa & individua, non autem per clausulas generales
 idem importantes mentio seu quavis alia expressio habenda, aut aliqua alia exqui-
 sita forma ad hoc servanda foret tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum (ni-
 hil pœnis omisso) & forma in illis tradita observata inserti forent, præsentibus ex-
 pressis & insertis habentes, illis aliis in suo robore permansuris hac vice duntaxat
 specialiter & expressè derogamus. Nec non omnibus illis, quæ in litteris confirma-
 tionis & innovationis privilegiorum eorundem alii, eisdem Paulum IV: & Pium
 etiam

etiam IV. prædecessores nostros prædictos Ordini Fratrum Minorum hujusmodi concessorum concessum est non obstare, contrariis quibuscunque, aut si locorum ordinariis vel quibusvis aliis communitate vel divisim ab Apostolica sic Sede indultum, quod interdicti, suspendi vel excommunicati non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Et quia difficile foret earundem præsentiarum litterarum notitiam ad quascunque personas pervenire, ut ubique illis præsentare, etiam motu & scientia similibus volumus & decernimus, quod transumptis earundem præsentium litterarum (etiam per impressionem factis) manu alicujus notarii publici subscriptis aut sigillo alicujus personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ sigillatis quemadmodum adhiberetur præsentibus litteris originalibus (si præsentarentur ubique) adhibeatur tam in judicio quàm extra illud plena & indubitata fides. Nulli omnino ergo hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, exemptionis, liberationis, inhibitionis, avocationis, cassationis, impositionis, approbationis, confirmationis, adjectionis, concessionis, extinctionis, ampliationis voluntatis & derogationis infringere vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Romæ ad sanctum Petrum anno incarnationis Domini millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, 17. Kalen. Julii, Pontificatus nostri anno secundo.

Ca. Glorierius

H. Cumin.

Registrata apud Casarem Secretarium.

BRB

B R E V E

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI PII
Papæ Quinti.

Super declaratione Ordinum Mendicantium.

PIUS PAPA V. AD PERPETUAM REI
memoriam.

Romanus Pontifex, tam universalis Christianæ, quàm singularum ejus religionum præcipuus defensor, omnibus illarum incommodis pro sui Pastoralis officii debito libenter occurrat, & eorum indemnitati salubribus juxta temporum morumque exigentiam declarationibus & aliis remediis consulere solet opportunis, sanè licet dilecti filii omnium mendicantium Ordinum fratres à contributione seminarii clericorū in qualibet civitate secundum ejusdem concilii formam erigendi per Tridentini concilii decreta eximantur. Nosq; inter alia eisdem mendicantiū Ordinum Fratibus concessa privilegia, eos & eorum quemlibet tam à seminariū hujusmodi contributione, quam subsidio quomodo libet, nec non decimis quibuscumque & certis aliis oneribus Apostolica autoritate similiter exemimus & liberaverimus, eosq; ad illorum omnium contributionem nullo unquam tempore cogere & compelli posse decrevimus. Cùm tamen sicut non sine animi nostri molestia nungi & compelli posse decrevimus. Cùm tamen sicut non sine animi nostri molestia nungi per accepimus, nonnulli locorum ordinarii & forsan in Provincialibus Conciliis eos forsan in prætextu, quod Ordinum mendicantium fratres hujusmodi bona stabilia ex indulta seu dispensatione Apostolica retinere possunt & propterea mendicantes revera non sint, eos ad seminarii subsidii, decimarum & aliorum onerum hujusmodi contributionem cogere forsan præsumperunt & in dies præsumunt in grave ipsorum onerum gravamen & præjudicium non modicum. Nos animo revolventes, eos ex fructibus bonorum hujusmodi varias Reipublicæ Christianæ utilitates afferre, cùm ex ipsis varios magistros & Doctores manu teneant, & quorum doctrina ipsorum Fratres novit eruditi postmodum effecti, gregem dominicum prædicationibus suis, orationibus, aliisque innumetis pietatis operibus juvent & pacant, eorumque domos non minus, imò magis quam ea quæ per ordinarios erecta sunt seminaria vocari posse & propterea mendicantium nomen amittere nullo modo debere, volentes idcirco omnem dubitandi materiam amputare, omnes & singulos mendicantium Ordinum Fratres hujusmodi ac eorum singulis à quibusvis excommunicationis, suspensionis & interdicti, aliisque Ecclesiasticis senten-

tiis, censuris & pœnis à jure & ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existunt ad effectum præsentium duntaxat contentendum harum serie absolventes & absolutos fore censentes, nec non quorumcumque litium & causarum coram quibusvis iudicibus & ubicunque quomodolibet pendentium status & merita nominaque, & cognomina, iudicum & colligantium, nec non quorumcumque privilegiorum, inultorum, exemptionum & immunitatum eorundem Ordinum mendicantium fratrum hæcenus quomodolibet concessorum tenores præsentibus pro expressis habentes, lites quoque & causas præfatas ut præfertur pendentes ad nos harum serie ad vocantes, illaque peritus extinguentes & colligantibus huiusmodi perpetuum super præmissis litem imponentes Motus proprio non ad ipsorum fratrum vel alicujus eorum Nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa nostra scientia ac de Apostolica potestate plenitudine omnes & singulos, Quatuor mendicantium Ordinum, ut sancti Dominici, sancti Francisci ac Eremitarum sancti Augustini, nec non Carmelitarum, & quos etiam recenseri volumus servorum Beate Mariæ nominibus comprehensos fratres, eorumque domus, monasteria & loca etiam si in communi propria bona tam mobilia quam immobilia & stabilia ac alia quocunque possederint, mendicantium vocabulo & omnibus & singulis mendicantium privilegiis eis quomodolibet concessis uti posse & debere, nec super præmissis ullo unquam tempore molestari posse autoritate Apostolica per præsentia statuimus & declaramus: ac tam Concilii Tridentini, quàm omnia & singula alia decreta statuta, ordinationes, privilegia & jura de mendicantibus loquentia ad omnes & singulos Ordines præfatos eorumque domos & loca, etiam propria bona in communi tamen retinentes extendimus & ampliamus, illaque de illis loqui etiam autoritate præfata per easdem præsentis declaramus. Ac in super eisdem ordinariis & quibusvis aliis tam Ecclesiasticis quam secularibus quavis autoritate fungentibus, in virtute sanctæ obedientiæ, & aliis a bitrio nostro moderandis pœnis similiter per præsentis mandamus, ut si quod per eos tam nostro quam prædecessoris nostri temporibus tam ratione seminarii, subsidii & decimarum, quàm aliorum onerum huiusmodi exactum fuit, id totum eisdem fratrum omni mora & dilatione postpositis restituant, districtive inhibentes eisdem locorum ordinariis ceterisque personis tam Ecclesiasticis quam secularibus quavis autoritate fungentibus & cujuscvis dignitatis, gradus & conditionis existentibus, ne eosdem mendicantium Ordinum fratres præfatos bona huiusmodi retinentes, quovis prætextu super seminarii, subsidii & decimarum contributione molestare, inquietare vel perturbare audeant vel præsumant. Decernentes quoque præsentis litteras nullo unquam tempore de subreptionis vel obreptionis vitio aut intentionis nostræ vel quopiam alio defectu notari vel in pugnantia nulla

nullatenus posse, minusve sub quibusvis similibus & dissimilibus gratiarum re-
 vocationibus, modificationibus, limitationibus, restrictionibus & aliis contrariis
 dispositionibus, tam per nos, quam etiam successores nostros quomodolibet ac
 cum quibusvis etiam derogatoriis, aliisque efficacioribus & in-
 solitis clausulis irritantibusque decretis pro tempore factis & faciendis, quorum-
 cumque tenoris existant includi, sed illis non obstantibus in suo robore & effica-
 cia persistere, & quoties illae emanabunt, toties in pristinum statum restitutas, re-
 novari & plenarie reintegratas, etiam sub datum etiam per ipsos eligendas de
 novo concessas esse, & ita incommutabilis voluntatis & intentionis nostrae esse,
 & ad hoc ut perpetua firmitate subsistant, vim validi & efficaci contractus inter
 sedem Apostolicam & praefatorum ordinum Mendicantium huiusmodi fratres
 habere debere, sicque per quoscumque iudices & commissarios quavis autoritate
 fungentes, etiam causarum palatii Apostolici auditores ac sanctae Rom. Eccles.
 Card. sublata eis & eorum cuilibet quavis aliter iudicandi & interpretandi fa- 67
 cultate & autoritate iudicari debere: irritum quoque & inane quicquid secus fu-
 erit per his a quoquam quavis autoritate scienter vel ignoranter contigerit attempta-
 ti, Quocirca dilectis filiis curiae causarum Camerae Apostolicae Generali audito-
 ri nec non quorumcumque tam cathedralium quam collegiarum Ecclesiarum
 Decanis, praepositis, Archipresbyteris, Archidiaconis, thesaurariis & quibusvis aliis
 in eisdem Ecclesiis dignitates obtinentibus cuilibet & in quibuscumque regio-
 nibus, terris & locis existentibus per praesentes motu simili mandamus, quatenus
 ipsi & eorum quilibet per se vel alium seu alios praesentes litteras & in eis con-
 tenta quaecumque ubi & quando opus fuerit, ac quoties pro parte dictorum fra-
 trum vel alicujus eorum fuerint requisiti solemniter publicantes, eisque in praem-
 issis efficaci defensionis praesidio assistentes faciant autoritate nostra eosdem
 fratres & eorum singulos praemissis omnibus pacifice frui & gaudere, non per-
 mittentes eos vel eorum quempiam super illis quomodolibet indebitè mole-
 stari. Contradictores quoslibet & rebelles per sententias, censuras, poenas Ec-
 clesiasticas atque opportuna juris & facti remedia appellatione postposita com-
 pescendo. Et nihilominus legitimis super his habendis servatis processibus,
 sententias, censuras, & poenas ipsas etiam aggravando, invocato etiam ad hoc
 si opus fuerit auxilio brachii saecularis. Non obstant. fel. re. Bonifacii Papae VIII.
 praedecessoris nostri de una, & concilii generalis de duabus dietis, dummodò ul-
 tra tres dietas quis vigore praesentium ad iudicium non extrahatur, & aliis Apo-
 stolicis, nec non in provincialibus & synodalibus conciliis editis specialibus vel
 generalibus constitutionibus, & ordinationibus, ac quibusvis etiam juramento, confir-
 matione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis & consuetudini-
 bus, privilegiis quoque, indultis & litteris Apostolicis sub quibuscumque teno-
 ribus

ribus & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriis derogatoriis, aliisque efficacioribus & insolitis clausulis irritantibus & aliis decretis in genere vel in specialibus etiam motu simili & ex certa scientia ac Apostolica potestate plenitudine, ac alias quomodolibet etiam consistorialiter concessis, approbatis, confirmatis, & expressis innovatis. Quibus omnibus etiam de illis illorumque totis tenoribus specialibus, specifica & expressa mentio seu aliqua alia exquisita forma ad hoc tenenda foret, tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum nihil penitus omisso & forma in illis tradita observata inserti forent presentibus pro expressis habentes, illis aliis in suo robore permanentibus hac vice dumtaxat specialiter & expresse derogamus contrariis quibuscumque, aut si aliquibus communiter vel divisim ab Apostolica sit sedes indultum quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possunt per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Volumus autem, quod presentium transumptis, manu alicujus notarii publici subscriptis aut alicujus prelati vel in dignitate Ecclesiastica constituti sigillo munitis eadem prorsus fides adhibeatur, quod eisdem presentibus adhiberetur si forent exhibitæ vel ostensæ. Quodque presentes in valvis Cancellariæ Apostolicæ & Basilicæ principis Apostolorum de urbe, nec non in acie campi flore per aliquem ex cursoribus nostris publicè & inter extravagantes constitutiones perpetuo valituras conscribantur, ac postquam publicatæ fuerint, plenam & indubiam fidem faciant, nec non omnes & singulos illas concernentes perinde ligent ac si essent personaliter intimatæ. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris de prima Octobris M, D, LXII. Pontificatus nostri anno secundo.

Io. Alf. Naldi.

A. Catorius.

ANNO à nativitate Domini millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, Indictione decima, die vero decima sexta mensis Octobris, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri D. Pii divina providentia Papæ Quinti anno ejusdem secundo retroscriptæ literæ in forma brevis affixæ & publicatæ fuerunt in retroscriptis locis ut motus est, per me Alexandrum Astamcollum præfati sanctissimi D. N. Papæ cursorem.

Idem Cursor

Philippus Cappus Magister Curis.

Nos Joannes Baptista Cicada, miseratione divina S.R.E. Presbyter Cardinalis titulo sanctæ Agathæ omnibus & singulis præsens literarum Apostolicarum confessionis, declarationis, confirmationis & voluntatis sanctissimi D. Pii divini providentia Papæ quinti in favorem Mendicantium impressum transcriptum visuris, lecturis, pariter & audituris notum facimus & in verbo veritas attestatur, qualiter eum supra dictis originalibus Apostolicis literis que non callas, non abolitas, nec in aliqua sui parte suspectas vidimus & cum premisso transcripto auscultavimus concordant. In quorum omnium fidem & testimonium ad instantiam R.P. Christophori Patavin, ordinis Eremitarum sancti Augustini Prioris Generalis has presentes nostras attestations litteras etiam impressi, & nostri soliti sigilli (quo in similibus utimur) impressione communici & per notarium infra scriptum subscribi fecimus.

Actum & datum Romæ in ædibus nostris, anno à nativitate Domini 1568. in dictione decima, die vero 3. Aprilis Pontificatus ejusdem sanctissimi D. N. Pii Papæ quinti anno tertio.

*Pro D. Felice de Romacelis Notarius cui Illust. ac Reverendi s.
PP. Io. Lucas Romerius subscripsit.*

Ego Hieronymus Comes de Portia attestor & affirmo, hoc superscriptum sigillum esse sigillum Reverendiss. & Illustrissimi Cardinalis Cicada, tunc nuncupati Cardinalis S. Clementis, quod ex litteris circa ipsum sigillum impressis apparer, in quorum fidem manu propria scripsi & subscripsi & hoc ex experientia quam per multos annos habui in urbe.

Hieronymus Comes de Portia manu propria scripsit.

*Actum Monaci in S. Francisco
10. Novembris. 1576.*

Originale servatur Monaci in S. Augustino.

X x 2

QU.E.

QUÆSTIO CXXV.

An exempti cleri secundarii diocesis Leodiensis possint vocare in jus suos debitores etiam exemptos coram Abbate S. Laurentii, eorum conservatore.

SUMMARIUM.

1. Retentione rei ad alium spectantis vis censetur inferri.
2. Ubi est casus legis, non est ulterius dubitandum.
3. Conservator est iudex primæ instantiæ.
4. Utile est exemptis quod in prima instantia conveniantur coram conservatore.
5. Exempti in Hispania, Francia, Belgio conveniuntur in prima instantia coram conservatore.
6. Exemptionum finis est ut quietius in majore libertate Deo inserviretur.
7. Conservatori jurisdictione in exemptos non auferi exemptorum exemptionem est num. 16.
8. Conservator non sua sed Pontificis jurisdictione utitur.
9. Conservatores non habent jurisdictionem Episcopalem.
10. Impugnantes exemptiones violant libertatem Ecclesiæ & censuras incurrunt.
11. Imperator non potest devogare exemptionibus & conservatoris Ecclesiasticis.
12. Molestia sunt duplices juris & facti.
13. Casus ommissus remanet in dispositione juris communis.
14. Exemptus potest exemptum convocare coram conservatore.
15. Verba generalia sunt magna effectiva.
16. Prejudicium non fit exemptionibus, nec etiam ordinariis, si exempti subint jurisdictioni conservatoris.
17. Correlatorum idem est iudicium.
18. Conservatoria respectu Pontificis est late interpretanda.
19. Creditores exempti & debitores exempti sunt correlativi.
20. Capitula qualem jurisdictionem habent in capitulares.
21. Capitula non habent cum conservatore jurisdictionem privatam sed habere possunt accumulativè.

TALIS mihi occurrit hodie facti species: Dominus Joannes Canonicus S. Dionisii præcedens domum claustralem à Domino Natali ejusdem Ecclesiæ Canonico occupatam ad se pleno jure spectare, recurrit ad conservationem cleri secundarii, cujus jurisdictionem Natalis subterfugiens, conuenitur apud cleri secundarii deputatos ac etiam Concilium Serenissimi Ferdinandi

dinandi Episcopi & Principis nostri Leodiensis, penes quod est conservatoria Ca-
 sareorum privilegiorum, se in prima instantia coram conservatore iudice incom-
 petente evocari. In qua facti specie consultus respondi, Natalem temerè & sine
 aliquo iuris fundamento jurisdictionem conservatoris impugnare, multis equidem
 rationibus quae superius *quest. 117.* & hic recensentur.

Primo, quia secundum constitutionem Sixtinam officium conservatoris im-
 pecti potest ab exemptis adversus eos, qui gravamen vel molestiam ipsis in-
 ferunt & consequenter adversus Natalem, qui dicitur Domino Bistenio mole-
 stiam inferre, eumque turbare in iure domus claustralis, quam praetendit ad se
 pleno iure spectare. Per retentionem enim rei ad alium spectantis vis censetur
 in quod si promissum. Et proinde cum hic sit casus legis & privilegii expressus, non
 sit ulterius inquirendum, *Zasius conf. 14. nu. 17. Paris conf. 36. par. 3. glo. in lancia. C.*
de iuris

Secundo, communi classicorum doctorem calculo in hoc itum est, conserva-
 torem etiam in prima instantia de exemptorum causis civilibus atque pecuniariis
 posse cognoscere, *Emanuel Roderiq. questionum regularium 65. articulo 12. tom. 1.*
fol. 38 r. Navar. conf. 3. de offic. deleg. Gregorius Sayrus in floribus decisionum lib. 1. tit. 17.
de offic. deleg. dec. 1. Joannes Baptista Consetius de privilegiis ordinum par. 2. tit. 4. cap. 7.
de officio conservatoris fol. 350. Guido dec. 18.

Tertio, utile est exemptis, quod in prima instantia suas actiones tam activè quam
 passivè coram conservatoribus indigenis possint proponere, alioquin enim quavis
 ex causa litrem moturi Romam deberent excurrere, vel ex urbe delegatos sibi in
 patria iudicis postulare.

Indeque est, ut speciali Hispanorum, Francorum Belgarumque privilegio exempti
 in prima instantia non Romam evocari, sed in patria coram propriis iudicibus
 ordinatis (ut eorum sunt conservatores) debeant conveniri. *Renatus Choppin.*
de sacra politia lib. 2. tit. 4. nu. 6. fol. 231. Navar. conf. 9. de privileg. nbi ostendi quid sit
ordinarius.

Neque reficari potest exemptionis privilegium futurum exemptis elusivum
 & inane, si liberati à jurisdictione ordinaria dicecesani recognoscere debeant
 conservatorem aliquem pro ordinario.

Etenim exemptionum pontificiarum origo & finis est, ut exempti ab oppres-
 sione & iugo dicecesani qui eis infertus esse consuevit liberati, quietius liberiusque
 divinae contemplationi vacent, *late Rebuffius resp. 142. Bald. conf. 337. vol. 4. Boer. de*
statu Eremitarum num. 6. Alandof. de signatura gratiae in exemptio. col. 2. § 3. DD. cap.
recolentes de statu Monachorum. Joannes Bacquet livre cinquieme de droit. du do-
naire de franco cap. 18 nu. 6.

X x 3

A qua

7 A qua quidem contemplatione servitio que divino periculum non est, ne exempti per hanc conservatoris jurisdictionem avocentur. Quippe quod est longe dissimilis & dispar à jurisdictione diœcesanorum ordinaria in suos subditos.

Conservatores enim jurisdictionem habent non propriam, qualis est diœcesani in suos subditos, sed aliam scilicet Apostolicam atque ad universitatem causarum delegatam, quæ licet eo nomine & respectu ordinariæ jurisdictioni acquiratur, *Fel. cap. qualiter & quando de accusat. Abb. cap. 1. & 9. de offic. del. Navar. conf. 3. de offic. del. Emanuel. Roder. d. ar. 16. quest. 65. attamen in modo procedendi atque appellandi, jurisdictioni immediate à S. sede delegatæ par est & æqualis. Card. Tuschus in com. conf. verb. conservator nu. 6. Anchar. conf. 32. Rufin. conf. 3. & 4. Mandos. de inhibitionib. quest. 4. nu. 10. at vero jurisdictioni ordinariæ omnia dispar atque dissimilis. Wamsf. conf. 463. de Regular. utpote quod conservator non sua jurisdictione sed Pontificis qui ei demandavit ut fungatur. l. si sit fidei iud.*

Deinde conservatores jurisdictionem quidem habent primæ instantiæ in exemptos, *Emanuel. Roder. Navar. fo. Baptista Confettius loco supra citato, a vero Episcopalem seu diœcesanam jurisdictionem nevisquam, sed ab ea manent exemptim à lege diœcesana solebat emanare, Rebuss. rest. 143.*

Itaque Dominus Nicolaus Tabolet & cum eo Capitulum S. Dionisii reddendo se supplices concilio ordinario Cæsareorum privilegiorum conservatoris jurisdictionem que sui conservatoris multo per eis præficiam atque etiam procedendi stilo compendiosam oppugnando, non modò (quod Impp. Honorius & Theodosius edictis scripserunt. *in l. si pater in fin. C. de sponsalibus*) laborant contra sua propria commoda, sed etiam impingunt in censuras, quam incurrunt qui Ecclesiæ libertatem privilegiaque impugnant, *Card. cap. perpendimus de sent. excom. fo. Andr. cap. fin. col. fin. de immunit. Eccles. Rochus de Curte tract. de consuetudine nu. 457. Emanuel. Roderiq. in compendio quest. reg. verb. communitio. in fine vers. Episcopi. à quibus censuris ne quidem Dominus Joannes Bitenus immunis esset, si iudicio isti laico, quod ei coram concilio ordinario dictatur, acquiesceret, Navar. conf. 1. nu. 81. quest. 42. de constit. dispositio enim pœnalis de uno correlativorum extenditur ad illud, *præses in locis legal. loco à correlativis.**

Denique mandatum illud Concilii ordinarii per Capitulum S. Dionisii impetratum, nullius est roboris & momenti.

8 Quippe quod imperator qui istius conservatoriæ autor est, afficere nequeat jurisdictionem conservatoris Pontificiæ, ut nec res personæque hujus hypothecis Ecclesiasticas, *cap. verum cap. ben. cap. 1. Imperator dist. 46. cap. Ecclesia S. Mariae cap.*

cap. cum accessissent ubi DD. de const. Peckius cap. ea qua num. 5. de Reg. jur. in 6. Card. Mactia de iacris & ambiguis conventionibus par. 1. lib. 4. tit. 19. num. 10. Emanuel. Rodriques quest. Reg. tom. 1. quest. 6. var. 12. fol. 383. Col. 2. & 3. uti ego supra fuisse ostendi.

Summa constitutio Sixti Papæ, qua Abbati S. Laurentii demandatur cognitio 12. quælibet molestiarum, etiam alia ex causa quam beneficiari comprehendit, uti generaliterque molestiæ spectem juris & facti, DD. l. 1. C. de nundinis uti in tractatu de advocatis ostendi.

Uti proinde cum ex narrativa mandati soleat iurisdictio fundari, Gall. lib. 1. obs. 31. non possit non dici mandatum per Dominum Joannem Bultenium à confessorio cleri secundarii impetratum ex narrativa illius molestiæ turbationisque esse fundatissimum.

Sed dubium movetur, num Sixtina illa constitutio etiam vires habeat in casu quo exempto sit adversus suam debitorem etiam exemptum judicialiter experientum, arguiturque pro negativa parte Pontificem de hoc casu sigillatim non disposuisse, & proinde casum hunc omissum remansisse in dispositione juris communis, 13. l. commodissimo ff. de liber & post. l. si post. dotem ff. sol. matr. quo privilegiatus contra privilegium suo uti non potest; DD. a. ubi. quas actiones C. de sacro Eccles. Franc. cap. 1. §. verum nu. 4. de jure par. in 6.

Sed dubium non est, quin hic casus sub conservatoria Sixti Pontificis qua 14. exemptis facultas concessa est quoscumque suos debitores qualicumque ex causa coram Abbate S. Laurentii eorum conservatore evocandi posse comprehendentem.

Ratio una sit, quia Pontifex utitur verbis illis generalissimis, nec non contra 15. quoscumque eorundem Decanorum, Capitularum, Canonicarum personarum & superiorum etiam alia quam beneficiarum Ecclesiasticorum ratione debitores, qua sunt magna emphasis, etque energæ, adeo ut in materia etiam stricta atque odiosa comprehendant omnem casum qui dici excogitative potuisset, Hieronymus Gonzales de mensib. & alternat. Episcopo glo. 9. nu. 24. & seqq. ubi id probat Hieronymus Gratus conf. 21. nu. 77 par. 2. August. Bero. familiarium quest. 56. num. 2. Josephus Mascard. de probat. vol. 3. concl. 1271. nu. 45. late Anton. de Amat. dec. Marobii 104. nu. 52. & seqq. præsertim in locis legal. loco à generalitate & loco à subiecta materia, ut proinde in tam generali dispositione non possint non comprehendi etiam debitores exemptorum, qui etiam pariter exempti sunt, latissime Antonius Gomezus ad Reg. Cancell. tit. de infirmis resignant. quest. 5. fol. 73. idque non obstante quod idem Gomezus ibi subiciat theoriam hanc non habere locum quando dispositio respicit aliquam tarum universitatem. Tum propter emphasim dictæ generalitatis verborum quibus Pontifex utitur. Tum quia à subiecta materia

ria hujus Sixtinæ illius verba interpretationem extensivam recipere debent & qualitate exemptiva eorum omnium, qui in genere & specie in ea enuntiantur, non exempti, sed etiam de debitoribus exemptis, præcis loco à subjecta materia DD. cap. folia de major & obed. Calde. in. cons. 122. Tum quia obstat argumentum à rubro de quo late præles loca à rubro. Tum denique quod qualitas illa præcedens exemptionis concessa est repetita in omnibus aliis enunciationibus; qualitas enim in genere conveniens pluribus, repetita in eadem oratione uni personæ, intelligitur etiam repetita in alia. Bart. & DD. l. Seja. §. Cajo. col. ult. ff. de fundo instr. leg. per. de fideicommiss. art. 25. nu. 29.

¶ 16 Signanter porro quod hoc sensu præjudicium jurisdictioni ordinariæ aut exemptionibus non fiat, manent enim hac interpretatione facta recta exemptionum privilegia respectu Diocæsanorum, qui multifariam solebant exemptos gravare, uti sigillatim recenset Clemens V. Clem. frequens de excess. Prelatorum, sola jurisdictione contentiosa in conservatore translata, qui quidem non auctoritate Pontificia ordinaria de causis exemptorum civilibus cognoscit, sed auctoritate Pontificia conservatoria istius verba latissime in præjudicium jurisdictionis, quam Papa habet in exemptos, sunt interpretanda; l. beneficium ubi DD. ff. de cons. prin. cap. 3. de filiis preb. in 6. Abb. cap. olim nu. 7. de verb. sig. Castr. & DD. l. 2. C. de in. jur. vocato. do. Misio in repert. verb. privilegium principis.

¶ 17 Ratio altera sit desumpta ab argumento à correlativis. Constitutio enim illius in uno ex correlativis, habent etiam locum in alio, late præles in locis leg. lib. loco à correlativis Joannes Baptista à S. Blasio in tract. de correlativis DD. l. fin. C. de ind. et. vid. toll. Gabriel. com. concl. lib. 6. de legibus concl. 3. etiam si constitutio esset particularis, stricta atque odiosa, Bald. l. fin. ff. de acceptil. præf. d. loco. & consequenter Sixtina constitutio sive conservatoria S. I. autentici disponens creditores exemptos posse debitoribus suis in jus vocare coram conservatore, extendenda etiam est non modo ad debitores non exemptos, sed etiam ad debitores, qui pariter sunt exempti, idque quia hic non agitur de præjudicio jurisdictionis ordinariæ, sed abdicatione jurisdictionis Papæ in exemptos competentis, cujus respectu conservatoria est late interpretanda atque extendenda. d. l. beneficium ubi DD. & alii superius laudati.

¶ 19 Quin autem creditores exempti, de quibus in Sixtina constitutione sit mentio correlativi sint debitorum etiam exemptorum, nemo credo dubitaverit, nisi qui Pirrohoi philosophastri sectator esse voluerit qui ut est apud Alciatum, l. certum ff. si cert. per. de omnibus dubitandum esse asserbar. Subiicitur & alia dubitatio exemptos cleri secundarii Diocæsis Leodiensis immediate eorum

Capitulis veluti eorundem iudicibus subiacere, proinde conservatorem in iudicem recognoscere non posse.

Cuius obici postposita quaestione qualitate jurisdictionis quam de jure collegia habent in collegas exemptos, responderetur, primum exemptiones has esse ab omni jurisdictione ordinaria & extraordinaria, solum esse exceptam, qua est à Sede Speculatores exemptos alicui delegata, cap. si Abbatem de elect. in 6. ubi DD. Nihilominus Boer. de potest. legati à latere nu. 28. spec. de legato §. sequitur num. 13. vers. sed nunquam. VVamef. conf. 63. de iudicis tom. 1.

Et licet capitula, seu iure, seu praescriptione, seu Pontificia commissione specialis jurisdictionem quampiam habent in collegas, de quolite VVamef. conf. 63. de iudicis tom. 1. attamen ea jurisdictione non privative sed accumulative eis una cum conservatore competeret, cap. Pastoralis cap. irrefragabili ubi DD. de offic. ord. cap. 21. quia contingit de Ret. dom. Rom. conf. 393. Barth. l. i. ff. de officio pref. Orbis, ita ut utrumque praeventioni locus sit, quippe quod specialis jurisdictione uni competens, alterius universalis jurisdictioni derogare non solet, glo. & Angel. l. i. C. ubi & apud quem VVamef. conf. 63. num. 6. tom. 1. de iudicis cap. ut de bitus de appel. cap. 3. de offic. ord. Fel. cap. irrefragabili in pr. vers. declarata praedicta eod. tit.

QUAESTIO CENTESIMA VIGESIMA SEXTA.

Exempti an possint in prima instantia ab eorum creditoribus non exemptis conveniri.

SUMMARIUM.

1. Conservatores sunt ordinarii exemptorum.
2. Hispani, Galli, Belgae exempti, in prima instantia coram ordinariis conveniuntur.

Conservatores sunt iudices veluti ordinarii exemptorum ad universitatem causarum eorundem deputati, adeo quidem, ut conservatoribus postpositis in prima instantia Romam vel aliunde extra eorum domicilium evocari non possent, privilegium Hispaniae, Galliae, Belgii ostendit Renatus Chopinus quem laudavi superius. par. 1. schol. 184. & par. 2. quaest. 27. & 103. quibus in locis quaestioni huic respondi, ut nolim quod actum est agere, confirmarique eadem quaestiones possent ex eis quae praesens Everardi à ratione casus conversiva adfert in locis legibus loco à ratione casus conversiva.

Y

QVE.

Q U Æ S T I O C X X V I I .

An capitula jurisdictionem habentia, causam collegæ cognoscendam possint alicui committere.

S U M M A R I U M .

1. Capitula non habent generalem jurisdictionem.
2. Jurisdictio non competit capitulis privative.
3. Capitula an possint constituere officialem generalem.
4. Jurisdictionem universalem an delegati possint subdelegare.
5. Capitula habent jurisdictionem inferiorem.
6. Processus ex capite incongruus, non sustinetur ex capite congruo.
7. Conservator officium suum non imploratum impariatur.

TALIS exurgit controversia coram Abbate S. Laurentii, quam Clarissimus Dominus Joannes Fabrius illius assessor consilium meum exquirens mihi communicavit: Capitulum B. Mariæ Haensis designat pro generali omnium causarum officiali & iudice Dominum Pholianum Malfact suum collegam, & pro filco Ernestum Hoyoul, qui Huberto Gaskon Capituli supposito libellum edit accusatorium coram Domino Pholiano officiali, Hubertus autem jurisdictionem illam subterfugiens, recurrit ad conservatorem, quærebatur quid juris.

¹ Respondi primò, capitula de jure non habere generalem jurisdictionem, sed tantum levium quorundam criminum coercionem, ut latè respondit Dominus Joannes VVamesius *conf. 63. de judiciis tom. 1.* nisi tamen consuetudine seu temporis præscriptione jurisdictionem acquisiverint, *Oldra. conf. incip. quia omnes nu. 8. & conf. 251. incip. num. 1. Regonus Archiepiscopus. VVames. d. conf. 63. nu. 1. in fin. uti capitula cleti secundarii Leodienfis fecisse existimo.*

² Respondi secundò, ejusmodi jurisdictionem capitulis non competere privative cum conservatore, sed accumulati vè, ita ut inter eos præventioni sit locus, *gl. & ang. l. 1. C. ubi & apud quem cap. ut de ius de appell. cap. 3. de offic. ord. Fel. in cap. irrefragabili in pr. ver. declaro prædicta eod. tit. VVames. d. conf. 63. nu. 6. & 7. late Farnac. dec. 30. par. 2. ubi limitat. nisi favore certa personæ iurisdictione concedatur, an autem conservator criminalem jurisdictionem habeat, non in iusto, pendet enim id à textu privilegii uti ostendi, *quæst. 6. & 96.**

Respon.

Respondi tertio, capitula posse quidem particularem aliquam causam alteri
 ad universitatem delegare, *VVamef. cons. 44. de offic. ord. com. 1.* sed an
 quod iurisdictione competens jure proprio in alium transferri possit. *l. move. l. solet. l.*
prato. ff. de iurisdic. om. jud. c. Tu. l. qui pro sua iurisdictione iudices dare davee pos-
sunt. c. ff. de offic. eius cui mandata est iurisdictione.

At vero pro negativa, quod nequidem iudices ad universitatem causarum de-
 putari iurisdictionem a se abdicare non possunt, *l. legatus de offic. pres. Host. in summa*
de officio deleg. DD. l. a iudice ubi Jaf. C. de iudicis. Nicolaus Bellonus ad Rubr. de officio
eius cui mandata est iurisdictione nu. 62.

Deinde, quod capitula sint e cathedra iudicum inferiorum iurisdictionem
 habentium, qui iurisdictionem a se abdicare non possunt nisi ad breve tempus, va-
 litudinis scilicet vel absentia causa, *DD. l. si longius ff. de iudic. l. observare ff. de of-*
ficio pro consulis Franc. cap. 1. numer. 4. in fine de offic. vic. in 6. Lapsus alleg. 5. Postre-
 mo quod regulariter nemo delegare possit causam, nisi is qui iurisdictionem ha-
 bet ordinariam, *Rom. l. eum qui numer. 1. ff. de iurisdic. om. jud.* Sed quia Capitu-
 lum Pholiano mutato consilio forsitan dictam commissionem generaliter Domino
 processu coram eo sub titulo officialatus inceptus progressum habere poterit sub
 speciali commissione a capitulo ei demandata.

Respondi negative. Ratio est, quia processus coram eo tanquam officiali susti-
 neri nequit alio ex capite quo processum non fuit, actus enim gestus ex capite incon-
 gruo, sustineti nequit ex capite congruo, ex quo gestus non est, *l. si is ad quem ff. de acq.*
hered. late Rom. cons. 343.

Tum quod repugnat voluntati agentis, *l. nullum interest C. si quis alteri vel sibi*
cap. super. de offic. del.

Tum quod via quam quis elegit, ei patere debeat, *l. si mulier in fin. ubi DD. ff.*
quod met. causa.

Tum quod processus iudicis procedentis una autoritate quam putat se habe-
 re, robur non accipiat ex alia autoritate quam habet, *Host. cap. cum ex officio de pra-*
scrip. Feder. de senis cons. 125. Rom. d. cons. 343.

Tum denique, quod processus factus coram iudice putativo confirmari non
 possit ut ex tunc ex sequente delegatione, *Rom. l. eum qui numer. 4. ff. de iurisdic. om-*
m. jud.

Denique quaesitum est, utrum conservator talem nullitatem iudicii a parte
 non oppositam supplere possit. Respondeo breviter posse. Tum quia iudex of-
 ficio suo nobili providere debet, parte etiam non postulante, ne iudicium red-
 datur nullum atque elusorium. *Anton. de Amaf. decis. Marchia. 33. numer. 14.*
Alex.

QUAESTIO CXXVII.

Ordinarius an sententiam conservatoris remotioris exequi
 teneatur.

S U M M A R I U M.

1. Casus huius quaestiones.
2. Exceptio declinatoria competens principali, non extenditur ad fideiussorem.
3. Exceptio debitoris non prodest eius fideiussori.
4. Ordinarius non exequitur sententiam notorie iniquam.
5. Non licet eligere conservatorem remotiorem postposito viciniore.
6. Officialis resistere potest cuilibet iudici officium suum excedenti.
7. Executor non debet esse facilis in sententiarum executionibus, quae apparent iniustae.
8. Iudex potest etiam irrequisitus executioni sententiae iniustae per alium latae sese opponere.
9. Iudicis requisiti quale sit officium.
10. Iudex ad executionem requisitus, exceptiones aliorum indaginem requirentes non admittit.
11. Absentia iudicis requisiti ad quem sit appellandum.

Casus talis occurrit. Religiosi quidam exempti contrahentes cum vidua Henrici le Brand, dederunt ei pro contractus securitate quendam Natalem expromissorem, quem eadem vidua juxta legem contractus coram officiali Leodiensi vocavit in jus. Is ab officiali condemnatus recurrit praetextu exemptionis religiosorum, pro quibus sese obligarat, ad Abbatem Luxemburgi residentem, qui sententiam Officialis quavis certe trutinam iustitiam cassavit atque irritavit, & viduam in expensis condemnavit.

Quaeritur, utrum officialis Leodiensis ad litteras requisitoriales istius Abbatis teneatur ejusdem sententiam executioni demandare.

Et quidem hac in facti contingentia respondi, non teneri sequentibus argumen-

Primò, Quia religiosi non fuerunt contra relictam Henrici le Brand
tam officiali Leodiensi, cujus sententiam Abbas irritat, iudicii partes, sed Na-
talis curia expromissor, qui privilegio & conservatoria eorundem religio-
rum non gaudens, non potuit suo aut religiosorum respectu sententiam per
officialem Leodiensem adversus se latam coram dicto Abbate pseudo-confer-
vatore in disputationem revocare. Catholica enim est doctorum utriusque
scholae theoria, exceptionem declinatoriam competentem principali, ad il-
lus fidejussorem vel expromissorem non extendi, *l. si reus ff. iudicatum sol-
vi l. sed & si §. 1. ff. de iudicis Ausfrer. de potest. seculari super Ecclesiast. reg. 4.
fall. 22.*

Exemptionemque debitoris principalis ad illius fidejussorem quoque de-
rivare non posse, *Mariba. de iurisdic. inter Ecclesias & seculares exercen-
da casu 106. numer. 1. spec. de compet. iudicis aditione §. 1. numer. 26. Rom.
conf. 633.*

Secundò, quia officialis Leodiensis ad exequendam sententiam conser-
vatoris requisitus, exequi non potest sententiam quam notoriè videt nullam esse
aut iniquam, *DD. l. à divo pio §. sententiam Romae datam ff. de re iud. Bald. conf.
36. lib. 4. conf. 98. lib. 3. Cumanus conf. 141. Guo dec. 574. Angel. conf. 276. incip. pun-
ctualis. Card. Tuschus com. concl. tom. 4. concl. 466. numer. 12. & seqq.* Quin autem
sententia dicti Abbatis pseudo conservatoris horum religiosorum nulla sit & no-
torie iniqua notorietate nullitatis & iniquitatis resultante ex actorum inspectio-
ne, quae solet executionem iudicis requisiti impedire, dubium non est, *Vin-
centius Carocius de remediis adversus damnos executiones except. 22. numer. 14. &
except. 70. numer. 21. & seqq. Lucas de penna l. quoties num. 6. vers. 2. casu. C. de exatt.
tribut. lib. 10. Alberic. l. additus num. 1. C. de Episcop. aud. Cognol. l. 1. §. non videtur num.
28. ff. ne vis fiat.*

Quo autem ad illius nullitatem, non potuerunt religiosi quibus electio con-
servatorum concessa est, postpositis tot Abbatibus nobis vicinioribus adire
Abbatem longe remotiorem Luxemburgi extra hanc Diocesim residentem,
*Jo. Anarea in addit. ad spec. de offic. delegati §. sequitur numer. 1. super verb. sed nun-
quid Emanuel Roder. quest. regul. tom. 1. quest. 65. art. 8. ut viduam tædio expen-
sorum & itineris asperi difficultique ultra tres dienas à suo domicilio evoca-
tam, contra formam conservatoriae opprimerent, quo & nomine ut offi-
cialis Leodiensis, iudex ordinarius conservatori ut & cuilibet alteri delegato
limites suae commissionis excedenti resistere possit, omni iure permis-
sum est, Card. Tuschus com. concl. tomo 4. concl. 436. verb. iudex ordinarius major*

delegato §. volumus ubi Barth. & Jacob. de Belliois Auth. ut iudices sine quoque suffragio. Feder. de Senis conf. 216. numer. 2. Cyn. Auth. qua in provincia in fin. C. ubi de cri-
mine.

At veto si ad eisdem sententiæ injustitiam nos convertamus, & ea luce ipsa meridiana dilucidens patebit ex actorum inter viduam Henrici le Brand & Natalem inspectione, ex iis enim certe constabit, se suaque bona huic viduæ coram scabinis Leodiensibus nodo gordio validius nexuisse, ut proinde officialis ad executionem sententiæ Abbatis ita apparenter injustè requisitus, facilem se exhibere non debeat, Baldus conf. 98. casus scribit iudex lib. 3.

Imò vero cum Abbas ille pseudo-conservator sententiam officialis Leodiensis tam æquam & iustam irritando, in ipsam justitiam palpabiliter & liquidè impetent, Officialis Leodiensis detecta jam illius nullitate atque injustitia ex actis resultantem iam irrequisitus atque ex officio sese potest illius executioni opponere, uti appositè respondit Ludovicus Romanus, conf. 51. Innoc. cap. 1. in fin. de offic. vicar. glo. l. quæ cum maior §. qui patris ver. b. succurrendum ff. de bon. liber. not. Barth. l. enim qui tua §. quæ ff. de verb. oblig.

Sed dubitatur, quales sint iudices requisiti in iudicando partes? Quidam censuerunt, eum non posse quicquam de nullitate aut iniquitate sententiæ cuius executione urgetur decernere, sed quod rescribere debeat iudici requirenti, cuius executionem requirit, notoriæ nullitatis aut injustitiæ vitio laborare, Cumanus conf. 141. vers. ad secundum Castr. l. à divo Pio §. sententiam numer. 5. ubi Barth. in pr. legis de re jud. Innoc. cap. de cetero de re jud. vel etiam remittere causam & partes ad iudicem requirentem, Card. Tuschus d. conf. 466. num. 15. DD. d. l. à divo Pio §. sententiam.

Sed alii sentiunt indistinctè, si notoria sit nullitas aut injustitia, iudicem ad id non teneri, sed iudicem requisitum posse ejusmodi sententiam declarare executioni demandari non posse. Rom. conf. 51. Apost. ad Castr. d. §. sententiam num. 5. Baldus l. ab executione vers. sed nunquid exceptio nullitatis suspendat C. quorum appell. non recipiuntur in l. unica vers. in cuius cap. verbis C. ne liceat in una.

Idque si exceptiones quæ opponuntur sint notoriæ, secus si requirenter majorem indaginem, ejusmodi enim exceptiones iudex requisitus non admittit, Fel. cap. Pastoralis §. quia vero de offic. del. & in cap. de cetero de re jud. Card. Tuschus com. concl. tom. 4. concl. 466. nu. 60. DD. l. 4. §. condemnatum de re jud.

Denique ambigitur, quid si iudex requisitus gravamen inferat, ad quem sit appellandum, an ad superiorem iudicis requisiti vel requirentis.

Respondetur, ad superiorem iudicis requirentis seu executionem requirentis, Card. Tuschus d. conc. 466. nu. 19. capell. Tholos. dec. 411. ubi Aufr. Barth. l. à divo Pio §. sententiam in fin. vers. quia in exequendo de re jud.

Cætera quæ ad hujus quæstionis illustrationem plenius spectant, videri poterunt in superioribus quæstionibus, quæst. 106. & 119. Et tomo 1. de jurisdictione. ord. in exemp. lib. 2. quæst. 44.

Q U Æ S T I O C X X I X .

Tenantes Ecclesiarum an gaudeant earum Privilegiis & conservatoriis.

S U M M A R I U M .

1. Tenantes qui dicantur. 2. Curia tenantium est Ecclesiasticum tribunal. 3. A curia tenantium appellatur ad Ecclesiasticum & nu. 7. 4. Tenantes an sint exempti. 5. Causa coram curia tenantium censentur Ecclesiastica. 6. Causæ bonorum Ecclesiasticorum agitari debent coram iudicibus Ecclesiasticis. 8. Appellari ab Ecclesiasticis tempora-	- lem jurisdictionem habentibus debet ad Ecclesiasticum, nisi eam tenerent in feudum. 9. Causa semel effecta fori Ecclesiastici semper manet Ecclesiastica. 10. Secularis quascumque inferior est Ecclesiastica. 11. Camera imperialis causa sunt avertena. 12. Camera imperialis reicit appellationes ab Ecclesiasticis. 13. Camera obstat præscriptio.

Collegia Ecclesiastica hujus Diocesis Leodiensis habent plerumque tenantes, hoc est iudices, coram quibus controversiæ bonorum suorum temporalium possunt terminari, penesque quos est jurisdictio non solum actionum personalium, sed etiam realium atque mixtarum ad eorum jurisdictionem temporalem pertinentium, Baldus cap. 1. de eo qui curiam tendit *VVames. conf. 67. num. 6. de iudicis & conf. 175. num. 5. & 6. de appellat. Chopinus in Monastico lib. 1. tit. 3. num. 19. fol. 130.* licet autem curia ejusmodi tenantium consilari soleat ex personis laicis, est tamen tribunal Ecclesiasticum, quod eodem jure censi debet, quo Ecclesiastica collegia à quibus sunt stabilita, Barib. l. 1. §. hoc *actio ff. si quis testam. liber esse. VVames. d. conf. 67. & 175. numer. 6.* ut proinde sicut à collegiis Ecclesiasticis ad læculem appellari non potest, ita neque ab ejusmodi curia tenantium appellationem interponere non ad læcum sed ad Ecclesiasticum necesse est, *VVames. d. conf. 175. num. 8 & 10. cap. si duobus §. fin. de app. Dubi-* ratio hinc insurgit, utrum ejusmodi tenantes & personæ *servitio Ecclesiarum exempta*

exemptarum adscriptæ, sint exemptæ & conservatoris se tueri possint. Et quidem iam visum fuisse Emanuelem Rodericum in syndicis, seu quod mihi perinde est, tenentibus Fratrum Minorum est compertum, *Regul. quasi. art. 1. quasi. 40. art. 4. In suo compendio quasi. Reg. verb. procurator vers. ino ipse cum uxore fol. 459.*

Ego iudicium meum hic suspendo, nolens stilo exactore articulum hunc sub acumen presentis calami revocare. Discuti poterit Emanuel iam laudatus ac reduci ad tractationem iuris cum usque alio in loco deduxi, *lib. 1. de iurisdic. ord. in exempt. quasi. 30. lib. 4. quasi. 38.*

Patet ergo tantum pro multitudine ejusmodi curiarum ab Ecclesiasticis stabilitarum animadvertione dignum existimari, causas quæ coram talibus curiis aguntur censeri debere Ecclesiasticas, *VVames. d. conf. 67. num. 6. & 7. de iudicis conf. 175.* quippe quod coram istis curiis de bonis tantum disceptetur, quæ ab ipse Ecclesiasticis personis moventur, & proinde ejusmodi controversiæ, quæ coram his agitantur, quantumvis reales atque seculares, censeri debent Ecclesiasticæ, non respectu conditionis iudicum qui laici sunt, sed contemplatione curiæ ad Ecclesiam pertinentis, cujus respectu surrogatione atque representatione laici illi iudices quos tenentes hic vocamus, eodem jure censeri debent, quo illi quos representant, *Barth. d. l. 1. §. hac actio ff. si quis test. liber esse ius. sus. Baldus. cap. 1. de eo qui curiam vendidit. VVames. d. l. 1. §. dicitur locis.* Signanter etiam, quod causæ bonorum Ecclesiasticorum quæ etiam à laicis occupantur, ventilari debeant coram iudicibus Ecclesiasticis, quos huiusmodi curiales representant, *cap. verum ubi Abb. de foro comp. VVames. d. conf. 175. numer. 1. & consequenter appellaciones ab his interponi debent non ad aliquem laicum, sed ad Ecclesiasticum, extatque hac de re juris Canonici silentio non involvenda diffinitio, in cap. Romana §. debet de appell. in 6. ab Ecclesiasticis iudicibus spirituales & temporalem jurisdictionem habentibus appellandum non esse ad seculares, sed ad Ecclesiasticum iudicem, VVames. d. conf. 175. num. 11. idque etiam Ecclesiastici eorum bona à laicis principibus obtinerent, *Spec. de appellat. §. nunc in actibus numer. 22. cap. licet vers. vel ad nostram de foro comp. cap. 1. de delictis puerorum. Joannes Gallus deo. Parliamenti Parisiensis 258. Lancelot. de attentatis par. 2. cap. 12. limit. 50. numer. 236. quod procul est dubio, cum jurisdictione temporalis liberè est translata in Ecclesiasticum, id quod præsumitur, *Abb. cap. veniens not. 2. de accusat. Fel. cap. ceterum in fine de iudicis. Secus autem si jurisdictione esset infœdata, *Fract. Rubr. de appel. vers. 3. quæro. Innocen. cap. ceterum de iudicis spec. d. loco. Idem quoniam iam de leg. feudum Ecclesiæ concessum sit Francum & liberum, nam nec eo casu Gregorii de feudis par. 5. quæ. 6. Dero conf. 82. num. 13. lib. 1. Sed quid si causæ quæ per appellatio-****

appellationem debet devolvi ad superiorem saecularem, interponatur coram Ecclesiastico, an poterit postea converso pollice per appellationem introduci coram iudice saeculari? Respondetur non posse. Causa enim censetur Ecclesiastica non modo respectu materiae illius, utpote quod sit ex earum categoria, qua spiritaliter sunt, sed etiam respectu iudicis Ecclesiastici, ad cuius examen per iudicium protogogationem appellationemve revocatur, *cap. diligenti cap. significanti de foro com- petenti Vvamesf. d. conf. 175. numer. 7.* Hincque est, ut cum iudex Ecclesiasticus semel manserit huiusmodi causae apposerit, causa semel effecta Ecclesiastica, semper maneat Ecclesiastica, iudexque saecularis sese illi intromittere non possit, *cap. ne quis de app. cap. statutum de rescriptis in 6. Vvamesf. d. conf. 175. numer. 10. cap. summa de maior. Es obed.* sed appellari debeat ad Ecclesiasticum iudicem non ad alium saecularem, cuiusvis sit culminis, quae respectu inferior censetur quocumque iudice Ecclesiastico, *Clem. dispendiosam de iudiciis Abb. cap. quod clericis de foro com- petenti.* & quidem haec saepe frequentiores intercedunt morandi iudicii sit Aristarchi et ab Ecclesiasticis iudicibus ad Spirensis Camera, quae licet iudicii sit Aristarchi atque incorrupti, tamen causae ex sunt ad instar telae Penelopes, quarum cursus & aqua ut cum Budeo in forensibus loquar, haeret & subsidet magno equidem rei & publicae & privatae incommodo. *Clem. dispendiosam de iudiciis cap. nonnulli §. cum autem de rescriptis l. quidam ff. si cert. pet. possitque de ea quod in adagio est dicitur Bonas iudex est.*

Indeque factum est, ut Camera Spirensis non raro appellationes à iudicibus Ecclesiasticis ad se interjectas rejecerit, uti constat anno 1594. Augusti 24. in causa appellationis Adolphi van Detz contra Hubertum van Buchell, item anno 1603. Octobris 3. in causa Conradi van Bienen, contra Margaretam de Alteden, anno 1587. in causa Francisci Henish, contra Jodocum Delen, idque multis rationibus in iure fundatis, quas hic uti ab hoc meo scopo alienas prae tereo, quibus etiam conformis est iudicium Spirensis Camerae consuetudo atque imperialis constitutio edita anno 1555. de religionis pacificatione, §. *damit auch obberurte beyder seits vervvanten* ubi constituitur, quod contra imperii status qui Augustanae sunt confessionis, Ecclesiastica iurisdictio exerceri non debeat in causis religionem ipsorum & Ecclesiarum ordinatis, caeremonias & ministeria concernentibus, sed in aliis casibus & causis exerceri poterit Ecclesiastica iurisdictio per Archiepiscopos, Episcopos alioque praetatos, prout in singulis locis consuetudine receptum est, & in exercitio ac possessione reperitur, verba constitutionis sic habent, *aher in anderen sachen und vorfallen solle und mag die Geistliche jurisdiction ohne deren exercitium an einem jeden ort hergebraucht und die deren in vbenngen gebraucht und possession seind hinfurt ohne bis her verbunden exercirt und gebraucht werden.* Quae verba cum sint generalia, non
12

poterunt restringi ad causa, primæ instantiæ, sed comprehendunt etiam causas appellationum; in quibus eadem consuetudo reperitur.

33 Quibus accedit præscriptio, quæ cum consuetudine simbolisat, præscriptio inquam qua ab omni ævo postposita, Came: à Spirensi à iudicibus Ecclesiasticis ad superiores Ecclesiasticos appellari solitum est. Ad quam quidem præscriptionem inducendam licet nonnulli existimant scientiam Imperatoris adversus quem præscribitur, necessariam esse, Bald. cap. 1. num. 3. qua sine regalia Rom. l. 1. §. denique num. inferioris, Barb. l. si publicanus §. in omnibus ff. de public. Bald. de præscript. §. 2. par. 3. princ. quaest. 3. num. 3. DD. cap. cum contingat de foro comp. Imola. d. l. 1. §. denique cons. nunquid civitates. In d. vero scientiam Imperatoris in præscriptione temporis immemorialis, qualis est hoc in ensu, præsumi, plures alii optimæ notæ Doctores involuerunt, Anton. Gabr. Com. conc. tu. de præscript. concl. 1. num. 62. Curt. in cons. 118. num. 12. l. si imperium num. 21. ff. de juris dict. om. iud. probaturque abunde hæc Imperatoris scientia variis ex que simonias, quas Imperatori olim Imperii proceres fecerunt ob evocationes subditorum in prima instantia ad curiam Romanam, alto tunc silentio involventes permissas nitataque appellationes civilibus in causis ab Ecclesiasticis iudicibus ad iudices alios Ecclesiasticos, uti plenius videre est apud Melchiorum Goldastum in collectione constitutionum Imperialium in gravaminibus in curia Nurembergensi, Anno 1522. editis cap. 5. fol. 459.

QUÆSTIO CXXX.

Quid hac in exemptionum materia in regno Franciæ observetur.

VARIA ex sacra politia & monastico Renati Chopini, nec non Papone alii, que Gallix scriptoribus quæ in Francia animadversione hac in materia digna sunt adfertri possent. hoc in loco occurrit L. Bochelhus qui in libro 5. tu. 16. de decretorum Ecclesiæ Gallicanæ, folio 866. hæc quæ sequuntur, scripto reliquit.

DE EXEMPTIONIBUS

TIT. XVI.

EX SYNOD. TYRON. 1583.

CAP. I.

NE defectus & excessus aliaque crimina quae per Ecclesiasticos in magnum totius cleri scandalum licentiosius committuntur, praetextu exemptionum, per nonnulla Capitula, Abbates, monasteria, ordines etiam mendicantium, conventus & alia loca tam saecularium quam regularium, praetensam in multarum animarum periculum impunita remaneant, quarum intuitu quamplurimis flagitiosis ac gravibus obnoxios criminibus addicta loca, tanquam ad aliquod impunitatis asyllum confugere plus satis compertum est; statuimus, ut in quibuscumque juribus, exemptionibus, immunitatibus & privilegiis non obstantibus ab Episcopis ex auctoritate, quam oecumenicorum conciliorum canones illis concedunt, contra delinquentes procedatur, servata eadem forma, quae in iisdem conciliis praescribitur, quoties contra regulares exemptos aut aliquem de capitulis ipsis Episcopis penitus non subiectis fuerit procedendum.

Si qui vero ab una Ecclesia in aliam aut locum quem praetendunt exemptionem suis criminibus impuniti per fraudem aut iudicii declinandi gratia migrasse compertantur, nihilominus ab ordinario causa cognita juxta Canonicas sanctiones puniri volumus, in cujus dioecesi fuerint crimina commissa, dictis juribus exemptionibus, immunitatibus & privilegiis quibuscumque non obstantibus. Quicumque vero taliter fugitivum Episcopo suo requirenti non reddiderit, sed defensare praesumpserit, Ecclesiae communionem priveretur.

EX CONSIL. BYRDIG.

CAP. II.

Quicumque monasteria nec Episcopis subiecta sunt, nec ab ullis generalibus capitulis pendent, nec designatos ordinis sui visitatores habent, sed proxime ad sedis Apostolicae protectionem & gubernationem referuntur.

Z z 2

seruntur, exactis ad summum sex mensibus post harum constitutionum promulgationem comitia seu congregationes sui ordinis habere, & ad eas venire tenerentur, ut ea ibi statuunt inter se ac decernant, quæ ad instaurandam atque conservandam religiosam disciplinam deinceps observari curabunt, eaque de causa certos conservatores designent, quorum spectata sit sanctitas & eis id munus communi suffragi committant. Alioquin eorum negligentia à nobis coepiscopis nostris pro sua cuiusque parte providebitur.

EX SYNOD. TYRON. 1583.

CAP. III.

Decretum Concilii Viennensis sub Clemente V. editi cupiens hæc synodus in usum revocare, ejusdem Concilii constitutionibus adherendo Archiepiscopo licere decernit & declarat per quævis loca exempta suæ Provinciæ facienti transitum, aut ad ea forsitan declinanti, ut crucem antelibri- re portari faciat, benedicat populo, divina officia privatim vel publice audiat & ea etiam in Pontificalibus celebret & faciat in sua præsentia sine Pontificalibus celebrari (quovis privilegio contrario non obstante) simili modo Episcopo, ut in locis ejusdem suæ Diocesis possit populo benedicere, audire divina officia, & ea etiam celebrare & in sua præsentia celebrari facere sic tamen, quod prætextu concessionis hujusmodi & in locis ipsis exemptis vel circa hoc privilegiatis nullam aliam jurisdictionem idem Archiepiscopus vel Episcopus exerceat, nec personis exemptis vel privilegiatis molestiam inferat vel gravamen, nullumque exemptioni vel privilegiis eorumdem aliud præjudicium generetur, nec ipsis Archiepiscopo vel Episcopo jus aliud quomodolibet acquiretur.

EX 10. GOLLO. QUÆST. 307.

CAP. IV.

Per Arrestum anno 1393. fuerunt redditi custodiendi frater Petrus Salebron, Petrus Vade Priori Franciæ prisonarii existentes in castello, non Episcopo Parisiensi, nec Episcopo Podiensi, quamvis in suo Episcopatu fuissent. Quia notoriè exempti eo quia ipse persequeretur ut particeps delictorum, propter quod dicti fratres erant prisonarii.

EX CONCIL. APUD CASTRUM CONTERII. 1235.

CAP. V.

NE sub falso exemptionis prætextu quisquam jurisdictionem ordinariam illudere possit, præsentis Concilii auctoritate statuimus, ut si qui coram ordinariis conventi iudicibus se exemptos allegent, de quorum privilegiis dubitatur, privilegium exemptionis suæ exhibeant, Quod si facere noluerint, pro exemptis nullatenus habeantur.

ARMERICVS PICTAV. EPISC. IN SYNOD. 1367.

CAP. VI.

Item cum Capellani seu Presbyteri exempti seu prætextu exemptionis & de ipsis confidentes plures excessus, injurias, contumelias committere non formident, prout experientia nos edocet, inhibemus sub pœna excommunicationis omnibus & singulis.

EX SYNOD. ECCLES. RHEM.

CAP. VII.

Item causas sive lites proprias suorum hominum liberorum eidem exempti suo nomine aut actores vel defensores non assumant, alioquin &c.

EX HISDEM SYNODALIB.

CAP. VIII.

Item exempti ad Ecclesiasticam sepulturam excommunicatos vel nominatim interdictos non admittant, alioquin ingressum, &c.

CHARLES IX. AVX. ESTATS D'ORLEANS, 1560. ART. II.

CAP. IX.

Tous Abbez, Abbeses, Prieurs, Prieures non estans chefs d'ordre ensemble tous chanoines & chapitres tant seculiers que reguliers & des Eglises.

Eglises cathedrales ou collegiales seront indifferemment subjects à l'archevêque diocésain sans qu'ils puissent s'ayder d'aucun privilege d'exemption pour le regard de la vilitation & punition des crimes demeureront toutesfois aux Abbez & Abbeses Prieurs & Prieures la vilitation & correction accustomed sur leurs religieux ou Religieuses par faute d'observance de leur regle.

EX CONCIL. THOLOSAN. 1599.

CAP. X.

Episcoporum jurisdictioni non mediocri impedimentum exemptis profanis vitæ occasionem Christianis non vulgare scandalum affert, laxum quam par sit acceptæ exemptiones consueverunt. Hunc igitur in exemptionum cognitione Episcopi modum adhibeant, & ut illas ad unguem observent, & ultra quam loquantur minime.

EX EOD. CONCIL.

CAP. XI.

Quæ à metropolitano, suffraganeis aut eorum vicariis & officialibus censuræ, quæ interdicta promulgabuntur, ea Regulares etiam exempti in eorum Ecclesiis ita, statuente Tridentino Concilio publicè proponant & servent.

EX EOD. CONCIL.

CAP. XII.

Qui dies festi in metropolitana suffraganeorumve diœcesi servandi indicentur, eos quicumque tandem exempti fuerint, quæ jussum est veneratione celebrant, quemadmodum Tridentino Concilii decreto cavetur.

EX EOD. CONCIL.

CAP. XIII.

Qui ad publicas processiones exempti clerici monachive vocabuntur, ad eas accedant, qui reculant, nisi fuerint, qui strictiori septo conclusi perpetuo

peruo vivunt, omnibus juris remediis ad id præstandum Tridentini Concilii auctoritate compellantur.

EX EOD. CONCIL.

CAP. XIV.

Quicumque prælatus etiam Episcopus, in aliena diœcesi Ecclesiam quamque ratione exemptam imò & spirituales jurisdictionem seculari possessione memoriamque excedente tempore habendum obtinet, is aut ad sacrum oleum conficiendum, aut ad Chriftina ministrandum, ad Ecclesiam conferendam, aut denique ad alia quævis obeunda Pontificis munia alienum in eam Episcopum non inducat, neque ipse ea officia munerave absque diœcesani Episcopi expressa licentia ministrer, nisi aliter exemptionis privilegio caveatur.

EX EOD. CONCIL.

CAP. XV.

Quicumque Abbas exemptus licet benedictus & presbyter fuerit, is ex Tridentini Concilii decretis nulli omnino, qui regularis sibi subditus professusque non sit, aut primam tonsuram, aut minores quatuor ordines conferat, aut dimissorias litteras concedat.

EX SYNOD. ECCLESIAE RHEMENS.

CAP. XVI.

IN causa decimarum possunt religiosi exempti trahi coram ordinario, nisi de rebus exemptis agatur, alioquin, &c.

QV

QUÆSTIO CXXXI.

Quid de conservatoribus Franciæ in regno statutum sit.

Et ibidem L. Bochartus eodem in libro decretorum Ecclesiæ Gallicanæ hæc quæ sequuntur scripsisse invenitur iii. de conservatoribus.

Non possunt autoritate Apostolica dari conservatores nisi Episcopi, Abbates vel habentes dignitates aut personatus in cathedralibus vel collegiatis Ecclesiis, nec extra civitatem vel Dioccesim in quibus sunt deputati, nec aliter nisi in civitatibus & locis insignibus, ubi possit haberi copia peritorum & infra unam dioccesim à fine diocesis rei procedere possunt, vices etiam suas committere non possunt, nisi quantum ad citationes & sententiarum denunciations & non nisi in locis, ubi sunt deputati & personis superius expressis, & quicquid contra hoc fecerit, ipso jure sunt nulla, & nos denunciavimus nulla esse.

